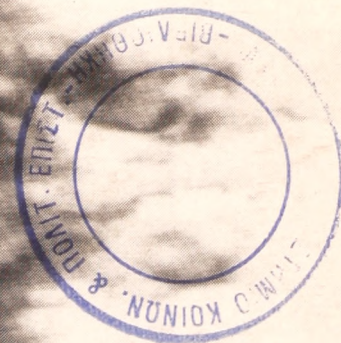

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 627
Παρασκευή
31 Ιανουαρίου 1997
Δρχ. 500

Ε 2 ΑΠΡ. 1997

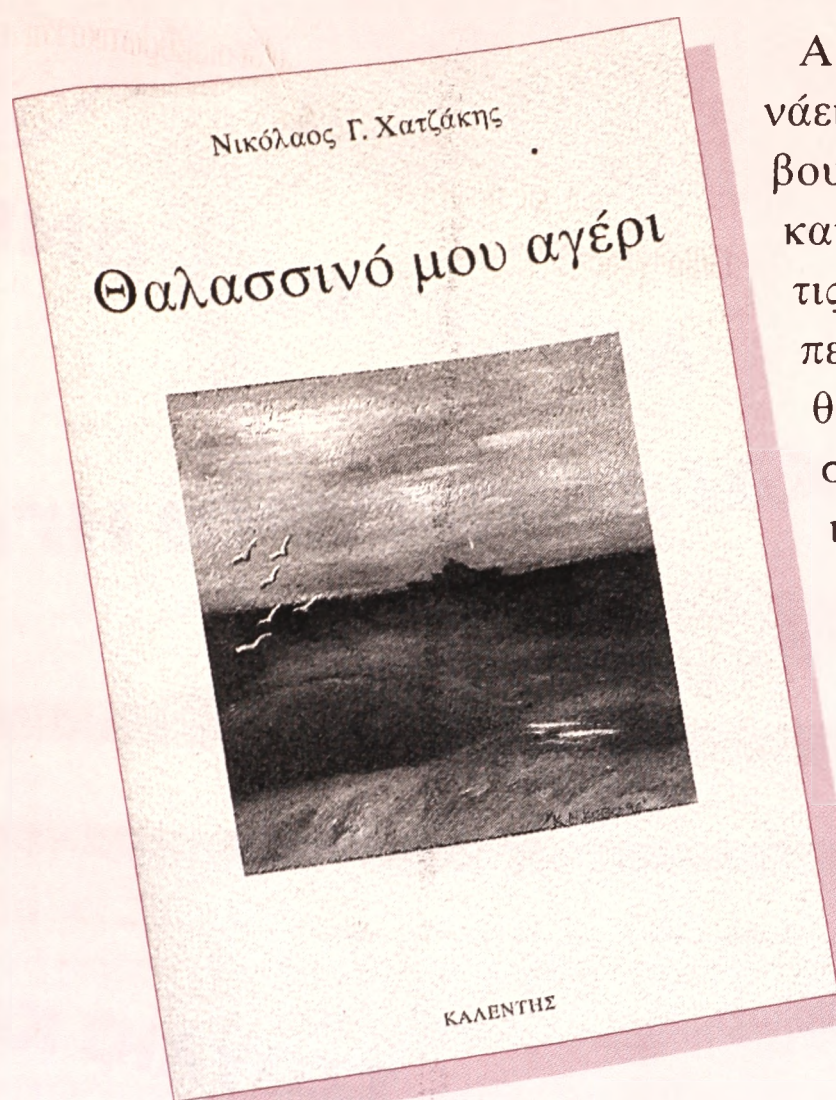
**ΑΝΙΣΧΥΡΑ ΕΘΝΗ
ΚΑΙ ΑΝΙΣΧΥΡΟΙ ΗΓΕΤΕΣ**

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΗ

**ΠΑΙΔΕΙΑ:
ΑΣ ΚΑΤΑΡΓΗΘΟΥΝ ΠΡΩΤΑ ΟΙ ΔΕΣΜΕΣ**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΧΑΤΖΑΚΗΣ

Θαλασσινό μου αγέρι

Απλόχωρη θάλασσα είναι ο βίος, είτε περνάει στην ξηρά είτε στη θάλασσα, είτε στα βουνά είτε στους κάμπους, με τις μπουνάτσες και τις φουρτούνες της, με τις χαρές της και τις πίκρες. Χιλιοδιατυπωμένη άποψη, θα πείτε αυτή – ναι, μα και αξεπέραστη αλήθεια, που για άλλη μια φορά την αποδείχνει σε τούτο το βιβλίο ο καπεταν-Χατζάκης. Η ιστορία του, με τα απλά, τα συνηθισμένα επεισόδια που τη διανθίζουν γίνεται εντούτοις μια συναρπαστική περιπέτεια, έτσι που την αφηγείται, με πηγαίο λόγο και ανεπηρέαστη γραφή. Αλλά είναι και ένα κείμενο με διάχυτο συχνά το χιούμορ, και ίσως αυτό να οφείλεται στις αντιθέσεις που γέμισαν τη ζωή του αφηγητή: ένα παιδί του οροπεδίου Λασιθίου γίνεται εργάτης της θάλασσας, ένας «στούμπος» της αριθμητικής στο σχολείο

αριστεύει στη Σχολή της Ύδρας κι ύστερα σαν αφέντης των κυμάτων – κι αυτός ο πρώην αφέντης της θάλασσας ξαναγίνεται ο άνθρωπος της γης και του γενέθλιου οροπεδίου...

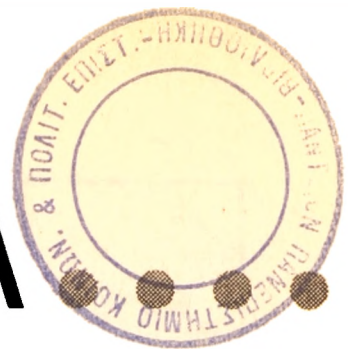
Τις αντιθέσεις αυτές του βίου του πρωταγωνιστή και αφηγητή, ο συγγραφέας τις αποδίδει έξοχα με τούτη την παράγραφο, την τελευταία, του 21ου «επεισοδίου» της περιπέτειάς του: «Εκεί ήμουν κι εγώ, το παιδί του βουνού, ανάμεσα σε άντρες γίγαντες και σ' ένα βαπόρι κολοσσό μέσα σε τούτη την άγρια θάλασσα που λυσσομανούσε κι έμοιαζε μια περιπέτεια συναρπαστική που άρχιζε να μου φαίνεται στα ψέματα επικίνδυνη, μια εμπειρία γεμάτη ενδιαφέρον αφού είχα καταφέρει να διατηρήσω την ψυχραιμία μου μπροστά στον κίνδυνο.»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 106 79 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 36 01 551 • FAX: 36 23 553

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίοδος Β' · Έτος 24ο · Τεύχος 627
Παρασκευή 31 Ιανουαρίου 1997 · Δρχ. 500

**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας

ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
ήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΣΕΛ. 13 ΑΣ ΚΑΤΑΡΓΗΘΟΥΝ ΠΡΩΤΑ ΟΙ ΔΕΣΜΕΣ

Ένα πυροτέχνημα του υπουργού Παιδείας Γεράσιμου Αρσένη, για ίδια πολιτικά οφέλη, άναψε για τα καλά τη συζήτηση για την Παιδεία. Οι εισαγωγικές εξετάσεις στα Πανεπιστήμια, βεβαίως, είναι μόνο η κορυφή του παγόβουνου. Τα προβλήματα είναι διαρθρωτικά και αφορούν όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Το Αντί συμμετέχει στη συζήτηση για την Παιδεία - και, ως πρώτη δόση, φιλοξενεί άρθρα των καθηγητών **Κώστα Γαβρόγλου** και **Παύλου Χαραμή**. Επίσης, ρεπορτάζ και σχόλια των **Σ. Λέτσιου** και **Τζ. Ευθυρίου**.

ΣΕΛ. 20 ΑΝΙΣΧΥΡΑ ΕΘΝΗ ΚΑΙ ΑΝΙΣΧΥΡΟΙ ΗΓΕΤΕΣ Το

εσωκομματικό πολιτικό παιχνίδι του Γερ. Αρσένη, τα εθνικά θέματα, το Κυπριακό - του **Σακελλάρη Σκουμπουρδή**

ΣΕΛ. 24 ΜΕΤΕΞΕΤΑΣΤΕΟΙ «ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΕΣ» Ένας χρόνος

κυβέρνησης Σημίτη: ο πρώτος απολογισμός - του **Τάσου Παππά**

ΣΕΛ. 40 ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ Το Άλσος Νέας Φιλαδελφείας

καταπατείται για να γίνει Παγκόσμιο Πολιτιστικό Κέντρο
Ανδρέας Παπανδρέου! - Ρεπορτάζ: **Λεωνίδας Βαλασόπουλος**

ΣΕΛ. 44 ΒΡΑΒΕΙΟ ΘΕΡΒΑΝΤΕΣ '96 Ποιος είναι ο συγγραφέας που

τιμήθηκε με το φετινό βραβείο Θερβάντες - του **Β. Ιβάνοβιτς**

ΣΕΛ. 47 ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΗ

Ο οδοιπόρος, ο ζωγράφος, ο αφηγητής... Δεκαπέντε χρόνια μετά το θάνατό του, ο **Μισέλ Φάις** παρουσιάζει έναν άνθρωπο που έζησε ανεπίκαιρα...

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Το εθνικό θέμα της Παιδείας, σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τύπος, σελ. 11

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

σελ. 26

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Κόσμος, σελ. 27

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 42

ΑΓΡΙΑ-ΗΜΕΡΑ

Παν. Ιωαννίδης, σελ. 62

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Γ. Τριανταφυλλίδου, σελ. 66

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΧΡΗΣΕΙ ΠΡΟΣΟΧΗΣ το εθνικό θέμα της παιδείας. Και είναι αυτονόητο ότι όταν θα πάψουν να γίνονται αυτοσχεδιασμοί και θα υλοποιηθεί μια πολυδιάστατη μελέτη περί αυτού, τότε θα πρέπει να είναι καλά σχεδιασμένος και ο τρόπος εξεύρεσης των χρημάτων που θα χρειαστεί να απορροφηθούν προς την κατεύθυνση αυτής της υλοποίησης.

ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΕΥΚΡΙΝΩΣ κατανοηθεί αν αυτές οι προϋποθέσεις ισχύουν σχετικά με τις εξαγγελίες του υπουργού Παιδείας περί κατάργησης των εξετάσεων εισαγωγής στα πανεπιστήμια. Όπως, κυρίως, δεν είναι ευκρινές αν ο υπουργός και οι επιτελείς του έχουν μια συνολική και ολοκληρωμένη εικόνα του εθνικού αυτού προβλήματος, της οποίας μικρή πτυχή αποτελούν οι τελευταίες εξαγγελίες...

ΔΥΣΤΥΧΩΣ φαίνεται ότι έχουμε να κάνουμε με ένα ακόμα αποσπασματικό αυτοσχεδιασμό, από αυτούς που μεγαλώνουν το αδιέξοδο. Και επί πλέον τίθενται κάποια ερωτήματα ουσίας.

ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΝΕΕΣ προτάσεις του ο κ. υπουργός εννοούσε, όταν μόλις ανέλαβε το χαρτοφυλάκιο της Παιδείας μίλησε για το ιδιαίτερο «στίγμα» του κάθε υπουργού; Και γιατί υπάρχει τώρα τόση βιασύνη, μια που το νέο στίγμα φαίνεται να μην έχει ουσιαστικό περιεχόμενο, ειμή σύνθεση αναμασημάτων; Και ποιος είναι ο ρόλος των επιτελών πρυτάνεων, οι οποίοι κατήγγειλαν τα παρομοίου στοχεύσεως προεκλογικά μέτρα του προηγούμενου υπουργού και τώρα χειροκροτούν τα του νέου; Είναι γνωστό ότι η πρυτανεία ενός ΑΕΙ είναι «πολιτικό» πόστο, αλλά εδώ έχει ενδιαφέρον ότι παίζονται με τις πρυτανείες και ενδοπασοκικά παιγνίδια...

ΠΟΛΛΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ που ξεφεύγουν πλέον από το χώρο της παιδείας καθ' εαυτόν, αφού τίθεται και το ερώτημα: πού θα βρει το χρόνο, αλλά και την ενέργεια, ο πολυπράγμων υπουργός, όταν αναλώνεται κυρίως σε υπιπετείς δηλώσεις περί «εθνικών» θεμάτων και «αδυνάμων» ηγετών; Πώς να βρει έτσι το χρόνο να βυθιστεί στο χάος των εκπαιδευτικών αδιεξόδων, ώστε να αναδυθεί με το απόσταγμα του δέοντος γενέσθαι;

ΕΧΕΙ, ΑΣ ΠΟΥΜΕ, σκεφτεί ότι για να κόψει το Γόρδιο Δεσμό της ελληνικής εκπαίδευσης, δεν μπορεί να του είναι ικανή η σπάθη του (όποιου) τρόπου εισόδου στα ΑΕΙ; Έχει σκεφτεί ότι πρόβλημα είναι η ακύρωση του Λυκείου ως αυτοτελούς βαθμίδας εκπαίδευσης, που δεν φτάνει να λειτουργεί ως προθάλαμος για τα ΑΕΙ (που ούτε καν αυτό κάνει, αφού το κάνουν καλύτερα τα φροντιστήρια); Και που δεν πρέπει να προσφέρει μόνο «γνώση», αλλά και διαμόρφωση πολίτη με αγωγή κοινωνική και πολιτική και γενική επιμόρφωση; Αυτά και άλλα πολλά θα έπρεπε να έχει σκεφτεί επί του εκπαιδευτικού του οράματος ο υπουργός. Τα έχει;

ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑ, δει δη χρημάτων για όλα αυτά. Και πρώτα από όλα για τους ατυχείς εκπαιδευτικούς, που τόσα χρόνια πληρώνουν διολισθητικά το γεγονός ότι είναι η πολυπληθέστερη επαγγελματική ομάδα, οπότε η παραμικρή αύξηση γι αυτούς είναι πολύ επώδυνη για τον προϋπολογισμό. Κάποτε λοιπόν, το θέμα τους πρέπει να το δει κάποια κυβέρνηση... Και αυτό ξεφεύγει από τον υπουργό και φτάνει στον πρωθυπουργό ως ερώτημα: Τόσο κινδυνεύει η ένταξή μας στην ΟΝΕ από μια διευθέτηση στην πρώτη πτυχή του εθνικού θέματος της Παιδείας;

ΜΕ ΟΛΑ τα μεγάλα θέματα στο «κόκκινο» -μεγάλη η κληρονομιά του Παπανδρεϊσμού-, δύσκολοι καιροί για πρωθυπουργούς... Αλλά, χρειάζονται λύσεις.

αντί

ΛΟΓΙΚΗ Κ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΜΕ ΤΟΣΟΥΣ ΑΝΕΡΓΟΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΕΠΙΒΑΛΜΕΤΑΙ Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΑΙΔΕΙΑΣ!

Ο ΣΤΟΧΟΣ ΜΑΣ ΑΥΤΟΣ ΘΑ ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΙ ΜΕ ΤΟ ΑΝΟΙΓΜΑ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΑΜΕΠΑΛΛΗΛΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ!

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, ΕΤΣΙ ΘΑ ΠΑΡΑΧΘΟΥΝ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΚΑΙ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΘΑ ΕΠΑΝΑΛΗΦΘΕΙ! ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ!

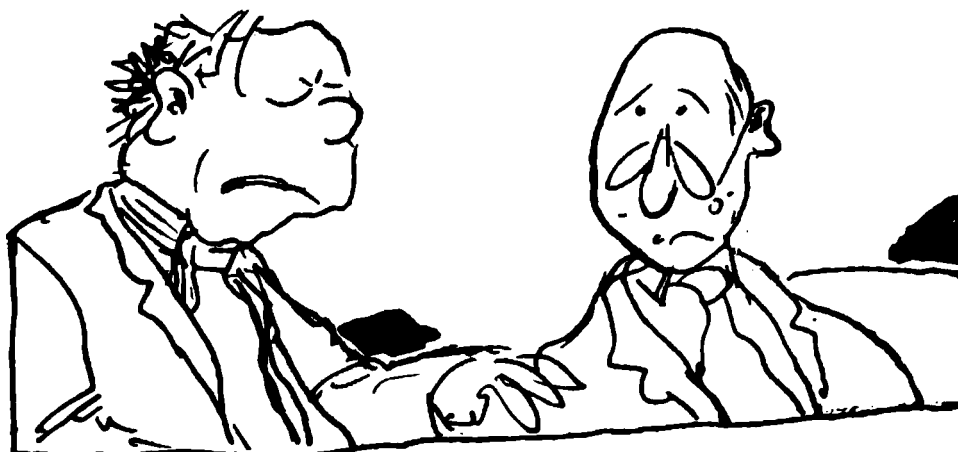
ΘΥΜΙΖΕΙ ΛΙΓΟ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑΚΙ. ΚΑΠΟΙΑ ΣΤΙΓΜΗ ΘΑ ΚΑΤΑΡΡΕΝΣΕΙ!

ΔΕΝ ΑΠΟΚΛΙΒΕΤΑΙ

ΘΑ ΑΝΤΕΞΕΙ Ο ΜΟΣ ΓΙΑ ΧΡΟΝΙΑ. ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΝΑ ΒΡΟΥΜΕ ΚΑΤΙ ΚΑΛΥΤΕΡΟ.

ΒΛΕΠΕΙΣ, ΟΙ ΓΕΝΙΕΣ ΤΖΙΡΑΡΟΝΤΑΙ ΠΙΟ ΑΡΓΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΗΜΑ...

Δ **ΠΟΛΙΤΙΚΟ** ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Η περίοδος χάριτος εξέπνευσε...

ΕΙΝΑΙ γκριζα ή όχι η κυβέρνηση Σημίτη; Οι γνώμες μπορεί να διίστανται, αλλά ο ίδιος ο πρωθυπουργός –σε «ένα ξέσπασμα δυσφορίας», όπως έγραφε η *Καθημερινή*...– χαρακτήρισε γκριζα την εικόνα της κυβέρνησής του! «Υπάρχουν δυσκολίες –είπε– στην εφαρμογή της πολιτικής μας... Ζούμε μια γκριζα πραγματικότητα, η κυβέρνηση εμφανίζει γκριζα εικόνα, κυριαρχούν οι αρνητικές πλευρές μας».

ΠΟΙΕΣ, όμως, είναι οι αρνητικές αυτές πλευρές, που επιτάσσουν έναν άλλο «χρωματισμό»; Είναι, εν πρώτοις, οι καθυστερήσεις όχι μόνο στην εφαρμογή των εξαγγελιών του ΠΑΣΟΚ, αλλά και στην πραγμάτωση των κυβερνητικών αποφάσεων.... Είναι, στη συνέχεια, η «έλλειψη συνεννόησης» μεταξύ κυβερνητικών στελεχών –ακριβέστερα οι «συγκρούσεις υπουργών»– η απουσία των συχνών (τακτικών) επαφών μεταξύ βουλευτών και υπουργών, η διαφορετικότητα θέσεων σε θέματα (κυρίως) οικονομικής και εξωτερικής πολιτικής, κ.λπ.

Ο Κ. ΣΗΜΙΤΗΣ (μιλώντας στους βουλευτές του ΠΑΣΟΚ που μετέχουν στην Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής) δεν αναφέρθηκε σε πρόσωπα και δεν εξειδίκευσε τις τοποθετήσεις του. Αλλά οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ, δεν είχαν πρόβλημα ν' αντιληφθούν τα σημεία (ή πρόσωπα) αναφοράς του πρωθυπουργού... Φρόντισε γι' αυτό, άλλωστε, ο ίδιος ο υπουργός Παιδείας Γ. Αρσένης (ένα από τα σημεία αναφοράς), διαβεβαι-

ώνοντας ότι τα όσα κατά καιρούς λέει για θέματα εξωτερικής πολιτικής ή Άμυνας «βρίσκονται εντός της στρατηγικής του ΠΑΣΟΚ»! Στον υπουργό Παιδείας, όμως, που επιμένει να το παίζει και υπουργός Άμυνας και υπουργός Εξωτερικών, απάντησε ο υπουργός Εξωτερικών, απάντησε ο υπουργός Εξωτερικών Θ. Πάγκαλος, καλώντας, έμμεσα, τον πρωθυπουργό, να επαναφέρει τον υπουργό Παιδείας στην τάξη! [Σε συνέντευξή του στην εφημερίδα *Εξουσία*, ο κ. Γ. Αρσένης υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι «η ελληνική εξωτερική πολιτική χρειάζεται αποσαφήνιση», ότι έχει δημιουργηθεί μια «θολή εικόνα» σε ό,τι αφορά το «μορατόριουμ» και το Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα και ότι «δεν μπορούμε να συρθούμε σε μια τακτική διολίσθησης και βήμα-βήμα υποχωρήσεων στο Αιγαίο και στην Κύπρο». Στις δηλώσεις Αρσένη απάντησε και ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Δημ. Ρέππας: «Η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης –είπε– είναι διαυγής, έχει αποσαφηνισθεί στο πλαίσιο συλλογικών κυβερνητικών οργάνων και δεν υπήρξε, σε αυτά, ούτε μία διαφωνία». Επιμύθιο: Στο πλαίσιο των κυβερνητικών οργάνων ο κ. Αρσένης συμφωνεί, εκτός κυβερνητικών οργάνων διαφωνεί...]

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ Παιδείας μπορεί να πιστεύει ότι «φυλάει Θερμοπύλες» και ότι είναι ο κατ' εξοχήν εκπρόσωπος του «πατριωτικού ΠΑΣΟΚ». Αλλά δεν είναι μόνος, καθώς η «περίοδος χάριτος» προς Σημίτη έχει εκπνεύσει και γύρω από το «παραδο-

σιακό» (alias «πατριωτικό») ΠΑΣΟΚ σπειρώνονται, τώρα, όλοι οι απηνείς ή γότερο απηνείς εσωκομματικοί αντίπαλοι του πρωθυπουργού. Και, φυσικά, τη θέση του αρχηγού του «πατριωτικού ΠΑΣΟΚ» διεκδικεί –παρά τους χαμηλότερους τόνους– και ο υπουργός Άμυνας Α. Τσολόπουλος.

ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ την κατάσταση αυτή ο κ. Σημίτης; Μερικοί διαπιστώνουν κατολίσθηση του ίδιου του πρωθυπουργού σε θέσεις της εσωκομματικής αντιπολίτευσης, για ν' αποφύγει τη σύγκρουση με την εσωκομματική του αντιπολίτευση. Άλλοι αποδίδουν τις δημόσιες αντιπαραθέσεις (ακόμα και μεταξύ υπουργών του εσωκομματικού μπλοκ –διάβαζε Β. Παπαδρέου κατά Κ. Λαλιώτη και τούμπανι στις πιέσεις ή αναζητήσεις για μια «κομματική γεωγραφία στο ΠΑΣΟΚ». Και άλλοι αφήνουν να εννοηθεί ότι ο πρωθυπουργός –ως καλός τακτικιστής– θα αντιμετωπίσει με έναν αιφνιδιαστικό κυβερνητικό ανασχηματισμό, στην κατάλληλη ώρα. Όμως και πάλι, τότε –όπως σημειώνει Νίκος Φίλης στην *Αυγή*– «θα πλανάται το έλλειμμα πολιτικής και θα περισσεύουν οι πολιτικές ανακολουθίες». Εκτός αν ο κ. Σημίτης αποφασίσει τη ρήξη.

ΚΑΙ ΕΝΩ αυτά συμβαίνουν στα εσωτερικά του ΠΑΣΟΚ, η κυβέρνηση βρίσκεται αντιμέτωπη με τις κινητοποιήσεις των εργαζομένων και των αγροτών. Και ως προς τα αιτήματα των καθηγητών, η κυβέρνηση

Σοφία Γιαννάτου

— Θεραπεύοντας την ... Άλισον Γκρέη (ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

φέρει» 15 χιλιάδικα, αλλά σε τρεις (επίδομα εξωδιδασκτικής απασχόλησης «προσφορά» την οποία απορρίπτουν οι διδασκτικοί. Χαρακτηριστική και η δήλωση ενός καθηγητή, του Χρ. Σωτηρίου, με όντια προϋπηρεσία και μηνιαίες μειοδοχές 340.000 δραχμές, στην Ελευσίνα: «Αν ο κ. Χριστοδουλάκης (ο υφυπουργός Οικονομικών) μας δώσει όσα παίρνουν οι υπάλληλοι (πανεπιστημιακή μόρφωση) του υπουργείου του, ξέφουμε αμέσως στα σχολεία»...

ΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, και παρά τις ωραίες ρυτίδες του κ. Αρσένη (ενεργούντος, παρά αυτή, ως υφυπουργού... Παιδείας) οι αλλαγές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι πρυτάνεις των 18 πανεπιστημίων της χώρα ζητούν πρόσθετες πιστώσεις 16,5 δισ. δραχμών, όχι για να πληρωθούν οι προτεινόμενες αλλαγές, αλλά για να εξακολουθήσουν τα πανεπιστήμια μας απλώς να λειτουργούν!

Ο ΓΙΑ τις αγροτικές κινητοποιήσεις, ο νο βέβαιον –ως την ώρα που στοιχειοθετούνται οι γραμμές αυτές, Τετάρτη βράδυ– είναι οι κουστωδιές των αστυνομικών που φρουρούν τα δημόσια κτίρια στη Λάρισα και τα Τρίκαλα και τα λουλούδια (τε άνθη!) που μοιράζουν οι αγρότες στους αστυνομικούς, αντιγράφοντας τους κλωτσοκώδικες του Βελιγραδίου. [Υπάρχει, όμως, και η «επανάσταση των γαριφάδων», αλλά η Πορτογαλία επέπρωτο και να μας ξεπεράσει, από πλευράς οικονομικής ανάπτυξης, αν και σε τροχιά του περσιού...]

ΥΠΕΡΝΗΣΗ, πάντως, αν και διαφέρει από το «ύψος» Ευ. Γιαννόπουλου (είναι –έγραψαν μερικοί συνάδελφοί– μετεμφυλιακού ενωμοτάρχη της Βαλτικής Χωροφυλακής...), επιμένει ότι θα γίνει («εν ανάγκη και δυναμικά») το κλείσιμο των δρόμων. Και αν, την προηγούμενη φορά, υπήρξε ανοχή σε «αντικοινωνικές μεθόδους διεκδίκησης αιτημάτων», τότε αυτή δεν θα υπάρξει! Από την άλλη, η κυβέρνηση πιστεύει ότι, ύστερα από την απόρριψη του αιτήματος των βαμβακοπαράγωγων για ρύθμιση χρεών κ.λπ., οι πράσινοι τουλάχιστον αγρότες, δεν θα συμπαραταχθούν με τους «σκληρούς» συναδέλφους και ότι οι πληροφορίες –που αφήνουν να διαρρεύσουν– για διαδικασία «αυθαιρέτων συλλήψεων», ύστερα από παραγγελία του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, θα αποτελέσουν στοιχείο ανάσχεσης των επερχόμενων κινητοποιήσεων.

ΠΑΜΕΝΕΙ γεγονός, βέβαιον, ότι τα κλειστά, το κλείσιμο των δρόμων ή της οδοδρομικής γραμμής Αθήνας-Θεσσαλονίκης προκαλούν –όπως προκάλεσαν–

και δυσφορία και αντιδράσεις. Όμως δεν υπάρχει νηφάλιος που να δέχεται ότι τα προβλήματα των αγροτών θα λυθούν με κατασταλτικά μέτρα και αστυνομική βία. Από την πλευρά αυτή, η ενδεχόμενη ποινική δίωξη του Δημ. Κυριαζίδη, προέδρου της Πανελλήνιας Ένωσης Αστυνομικών Υπαλλήλων, ήταν φυσικό να δημιουργήσει –εκ προοιμίου– αλγεινές εντυπώσεις. [Ο Κυριαζίδης βαρύνεται για τη δήλωσή του ότι «το 85% των αστυνομικών είναι αγροτικής καταγωγής», ότι «το θέμα είναι πολύ ευαίσθητο» και ότι οι εργαζόμενοι αστυνομικοί θα κληθούν να πληρώσουν τη μη εξεύρεση «πολιτικής λύσης»...]

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ συνεχίζεται η μονομαχία (βάσει υπομνημάτων) Έβερτ-Κούβελα, στο Εκλογοδικείο, ύστερα από την ένσταση του πρώην βουλευτή Σωτ. Κούβελα κατά της εκλογής του αρχηγού του κόμματος Μ. Έβερτ, την οποία χαρακτηρίζει «παράνομη και αντισυνταγματική». [Η παρανομία έγκειται στο ότι ο κ. Μ. Έβερτ ανακηρύχθηκε βουλευτής ενώ είχε ήδη παραιτηθεί από αρχηγός του κόμματος.] Και η μεν ένσταση μάλλον θα απορριφθεί. Όμως αυτό δεν εμποδίζει ορισμένους βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας να δηλώνουν ότι «θα γελάσει το παρδαλό κατσίκι», αν... αν –if– η ένσταση δεν απορριφθεί!

ΠΕΡΑ ΑΠΟ τα διαδραματιζόμενα στη Νέα Δημοκρατία, μέσα στο Δεκαπενθήμερο που επισκοπούμε, μπορούμε να σημειώσουμε: α) Την κοινή ερώτηση που κατέθεσαν στον υφυπουργό Εσωτερικών, οι βουλευτές Φ. Κουβέλης (ΣΥΝ) και Γ. Κατσιμπάρδης (ΠΑΣΟΚ), με την οποία ζητούν την αλλαγή του εκλογικού νόμου, ώστε να γίνει «πιο δίκαιο και πιο προοδευτικό το εκλογικό σύστημα». β) Τη διαπίστωση της Κομισιόν ότι η Ελλάδα, μαζί με την Ισπανία και την Ιταλία, είναι οι μόνες χώρες που δεν έχουν ενσωματώσει, στην εθνική τους νομοθεσία, όλες τις Οδηγίες που αναφέρονται σε τομείς κοινωνικής πολιτικής. γ) Την ανακοίνωση του Συνασπισμού, με την οποία επισημαίνει τον κίνδυνο να αναβιώσει η σκοπιανοποίηση της εξωτερικής μας πολιτικής, με αφορμή την αντίθεση του υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας Γ. Παπαντωνίου (στο συμβούλιο ΕΚΟΦΙΝ) στη χορήγηση οικονομικής βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ΠΓΔ της Μακεδονίας... Να ξαναζωντανέψαν, άραγε, οι μπαλσαμωμένοι δεσποτάδες; Να μη διδαχθήκαμε τίποτε, άραγε, από την ως τώρα αυτοαπομόνωσή μας, με όλα τα επίχειρά της; Επιστρέφουμε στη Βακτριανή και την περικεφαλαία του Μεγαλέξανδρου;...

ANTHNΩP

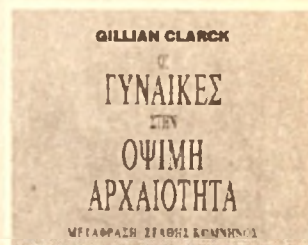
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

Gillian Clark

Λέκτορας αρχαιολογίας του Παν. του Λίδερπουλ

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΟΨΙΜΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Μετάφραση
Στάθης Κομνηνός

Με 235 σελίδες
και 5 εικόνες εκτός κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ: «ΔΕΝ ΒΡΗΚΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ»

Μετά την διαβόητη συνέντευξη της Δ. Λιάνη στην Λιάνα Κανέλλη, ανάλογη σικέ συνέντευξη έδωσε και ο Χρήστος Λαμπράκης στην φυσιογνωμία της δημοσιογραφίας Άννα Παναγιωταρέα. Είναι προφανές ότι ο άνθρωπος δεν αντέχει στον διάλογο. Αλαζμών και στείρος, στεγνός κι αυταρχικός, κατάφερε να δικαιώσει όσους έχουν αντιρρήσεις για τις επιλογές και τις μεθόδους του. Όσο για την προσπάθειά του να μας πείσει για τις ευγενικές, ανιδιοτελείς προσπάθειές του και τις πνευματικές ανησυχίες οι οποίες φθάνουν έως το όραμά του να γίνει πνευματικός ηγέτης, απεδείχθη για μιαν ακόμη φορά ότι δεν αρκεί να έχει κανείς το «φώνιο», χρειάζεται να έχει και τα προσόντα και το ανάλογο τάλεντο. Διαφορετικά καταντάει γραφικός, όταν λ.χ. χαρακτηρίζει τον ατάλαντο συνεργάτη του (και του Μητροπάνου) Θ. Μικρούτσικο σαν «μεγάλο συνθέτη». Άντε, με το καλό να γίνει πράξη το όραμα του ατάλαντου λιμπρετίστα να γίνει ο νέος Αντρέ Μαλρώ της Ευρώπης. Εμείς θα τον βοηθήσουμε... Να είναι σίγουρος γι' αυτό.

Επί του πιεστηρίου καταγράφουμε μερικές απαντήσεις του στην κατά παραγγελίαν συνέντευξη με την Άννα Παναγιωταρέα στην ΕΤ1 την περασμένη Τετάρτη.

ΕΡ.: Δεν σκεφθήκατε ποτέ να κάνετε μια μέρα ημερίδα στο Μέγαρο, να καλέσετε αυτούς που έχουν αντιρρήσεις να πουν τις αντιρρήσεις τους, να γίνει ένας γόνιμος διάλογος...

Χ.Λ.: Θα έπρεπε να πιστέψω ότι είναι άνθρωποι καλής πίστεως. Αυτό εγώ δεν θα μπορούσα να το κάνω ως άτομο, το έχει κάνει όμως ο κ. Δεσσύλλας, κάλεσε κάποιους αρχιτέκτονες και νομίζω ότι επείσθησαν.

ΕΡ.: «(...) Από το πάρκιν ξεκινήσαμε και φτάσαμε τώρα να κάνουμε και άλλα "Μεγαράκια" δίπλα δίπλα. Τι έχετε να μας πείτε γι' αυτό;»

Χ.Λ.: ...Το γεγονός είναι ότι η πρώτη μορφή που είχαμε δώσει στο Μέγαρο -αλλά όταν λέω "είχαμε", μιλάω για το κράτος και εμάς, ως Φίλους της Μουσικής- ήταν αυτό το οποίο βλέπετε. Ομολογουμένως στο καταστατικό μας υπήρχε, και το καταστατικό αυτό το είχε δεχθεί το κράτος, υπήρχε η Μουσική Βιβλιοθήκη που να τον κάναμε σε έναν χώρο τόσο περιορισμένο όσο είναι τα γραφεία που έχουμε...

ΕΡ.: Υπήρχε ένα θεατράκι...

Χ.Λ.: (...) Ήταν ένα θεατράκι που είχαν φτιάξει με τσιμέντο, νομίζω επί χούντας, και ήταν ένας χώρος για εκπαίδευση των οπλιτών. Δεν υπήρχε υποδομή γι' αυτό, δεν είχε βάση, και ήταν αδύνατο να χρησιμοποιηθεί για θέματα καλλιτεχνικά ή μουσικά. Λοιπόν, αυτό έχει εξαφανιστεί. (...) Έχουμε ήδη οργανώσει στα σχέδια, το ΒΔ τμήμα είναι ένα πάρκο παιδικό το οποίο έχει και ψυχαγωγική αλλά και μορφωτική σημασία. Δηλαδή υπάρχουν και παιχνίδια τα οποία είναι παιχνίδια πολιτιστικά, συγχρόνως δε θα χρησιμοποιήσουμε το πολύ νερό το οποίο περνάει κάτω από το πάρκο, ανακυκλούμενο για να μην χάνεται, ούτως ώστε να υπάρχουν το καλοκαίρι παιδιά με πολύ νερό, πράγμα που μας επιτρέπει να φυτέψουμε δέντρα, μεγάλα δέντρα, όχι αυτά τα κακομοίρια, τα οποία για λόγους δημαγωγικούς αναγκαστήκαμε να τα μεταφέρουμε εις τον Μαραθώνα όπου και επιζούν. Το ερώτημα αν πρέπει να έρθουν πίσω αυτά τα δέντρα τα καχεκτικά ή να βάλουμε δέντρα τα οποία να μην είναι φυλλοβόλα, να είναι μεγάλα, να είναι ωραία...

ΕΡ.: Δεν νομίζω, κύριε Λαμπράκη, ότι θα υπάρχει αντίρρηση... Θα μιλάμε τώρα για το μέγεθος και την ποιότητα...

Χ.Λ.: Ναι, αλλά και πάλι θα πρέπει να σκεφτείς τι δέντρα θα βάλεις. Πρώτον, να έχουν σχέση με το περιβάλλον το φυσικό. Δεύτερον να μην είναι φυλλοβόλα ώστε και τον χειμώνα να έχει πρασινάδα. Τρίτον, να μην είναι δέντρα των οποίων οι ρίζες πάνε καθέτως. Υπάρχει μόνο ένα

δέντρο το οποίο πράγματι δεν μπορούμε να φυτέψουμε παρά μόνο σε χώρους που δεν έχουν κάτω οίκημα, και αυτό είναι το κυπαρίσσι. (Το ΣτΕ είπε ότι το θεατράκι αυτό είναι πράσινο, ότι πρέπει να φύγει η πολυκατοικία, το οποίο είναι πάρα πολύ σωστό, το άλλο το οποίο είπε για τον τύπο του πρασίνου, εάν θα είναι απλό γκαζόν...).

ΕΡ.: Καταστρέφεται το πάρκο με τις δραστηριότητές σας;

Χ.Λ.: Εδώ νομίζω ότι οι φωτογραφίες βοούν. Το άλλο θέμα είναι ότι θηται ιστορικές μνήμες. Είναι δυνατόν να θιγεί ιστορική μνήμη όταν βελώνεις έναν χώρο όπως το κάνουμε εμείς αυτή τη στιγμή; Και το κάνουμε, μένω, κατ' εντολήν του κράτους. (...) Το κράτος το εξήτησε και εμείς εκτελούμε. (...) Το Μέγαρο έχει προορισμό να είναι Μέγαρο ελληνικής Μάλιστα κάποια στιγμή είχαμε πει ότι το Μέγαρο είναι πολιτιστικός ανδραστήρας, ένας από τους πολιτιστικούς ανδραστήρες της Ελλάδας. Αυτό και την Βιβλιοθήκη την λέμε Μουσική αλλά είναι των Μουσών. Περιέχει και άλλα πράγματα. (...)

Χ.Λ.: Ξεχάστε τον Λαμπράκη. Αυτό είναι μια υπερβολή η οποία κάνει κακό και εις τον Λαμπράκη και εις το έργο του, και αυτό είναι το σημαντικό. Το έργο αυτό ξεκίνησε από μια θέληση του Δήμου, ο οποίος όταν τελείωσε το Μέγαρο, μας είπαν: «Τώρα που έγινε αυτό, δεν μπορεί ο υπόλοιπος χώρος να είναι ένα αχούρι. Τι προτείνετε;». Λέμε, «τι θέλετε;». «Θέλουμε να αναβαθμιστεί ο χώρος, να γίνει πραγματικό πάρκο και εφ' όσον λέτε ότι θέλετε να ολοκληρωθεί το έργο, βάλτε την μέσα βιβλιοθήκη».

ΕΡ.: Θα κάνετε και όπερα εκεί, κύριε Λαμπράκη, όπως γράφεται;

Χ.Λ.: Όχι, και αυτό να το ξεχάσετε. Αυτά που έχετε διαβάσει, ξεχάστε τα. (...) Το 1999 που θα ολοκληρωθεί το έργο, δεν επιτρέπεται να παραδώσεις μια αίθουσα που να έχει μόνο έναν προορισμό, δηλαδή μόνο όπερα ή μόνο συνέδρια ή μόνο μουσική. Εδώ εμείς νομίζαμε ότι φτιάχνουμε αίθουσα μουσικής και τελικά εκ των πραγμάτων αναγκαστήκαμε να βάλουμε όπερα, να βάλουμε διαλέξεις, να κάνουμε εκθέσεις... Το ίδιο είναι κι αυτό, είναι προέκτασις του Μεγάρου και μην ξεχνάμε ότι Κοινότητα μάς είχε ζητήσει να είναι ανταποδοτικό το έργο. (...) Έχει αποδειχθεί ότι το κράτος μόνο του σπανίως οργανώνει και τελειώνει κάτι... Γι' αυτό επιμένω ότι η συνεργασία κράτους και ιδιωτικών φορέων που δεν έχουν συμφέρον ούτε οικονομικό ούτε εργολαβικό (!), μπορούν να οργανώσουν και να ολοκληρώσουν τέτοια οράματα.

ΕΡ.: Πόσο αισιόδοξος είστε με το κράτος που έχουμε, με τη δυναμική που έχει και με τα οικονομικά που έχει;

Χ.Λ.: Δεν μπορώ να πω ότι βρήκα ποτέ αντίρρηση ουσιαστική από το κράτος και από τις κυβερνήσεις. Δημιουργούνται πράγματι δυσκολίες όταν μπαίνουν μέσα τα προσωπικά, όταν αρχίζει η προσπάθεια διασπομής... Αυτές είναι ανοησίες, οι οποίες εάν λεχθούν πολύ συχνά κάποιον επηρεάζουν.

ΕΡ.: Σας πειράζει όταν δέχετε προσωπικές επιθέσεις;

Χ.Λ.: (...) Βεβαίως σου μένει η πικρία ότι έστω και λίγοι άνθρωποι καλής πίστεως είναι δυνατόν να παρακολουθούν αυτές τις μπουρδες, να κακοϊσθύνονται μάλλον. Αλλά σε πειράζει σε χρόνο βραχύ, διότι δεν θέλεις ποτέ να εξαντλώ τον όποιο δυναμισμό μπορώ να έχω εναντίον ανθρώπων στους οποίους δεν δίνω σημασία, διότι θα μου κόψει το κέφι για άλλα πράγματα.

ΠΟΙΑ ΠΤΥΧΙΑ ΕΧΟΥΝ ΑΞΙΑ...

Του ΣΤΑΥΡΟΥ Π. ΨΥΧΑΡΗ

ΟΛΕΣ οι εκάστοτε εξαγγελίες οι σχετικές με τη δυνατότητα εισαγωγής...

—Του Σταύρου Π. Ψυχάρη...

ΤΟ ΚΕΝΟ ΣΠΙΤΙ

Η ιστορία που θα αφηγηθούμε είναι μέσα στα δεδομένα της Ελληνικής Πραγματικότητας. Με την καθαρή αιθεροβάμονα (όπως έχει συνηθίσει να θεωρείται), φιλόδοξη προσπάθεια κάποιας νεολαίας να ξεπεράσει τα όρια της, απ' τη μια. Με την μιρόμουαλη, μίζερη, γραφειοκρατίσσια ακινησία απ' την άλλη.

Γύρω στα τέλη Δεκέμβρη μια ομάδα νέων με χαλαρή συνοχή και χαρακτηριστικά που έχουν δημιουργήσει ζώντας μαζί και πλάθοντας μια δική τους οινωνικότητα, η «Ομάδα στον Τρόμο του Κενού», καταλαμβάνει ένα χώρο στην Πειραιώς 81, πρώην Ισοκομείο του Ερυθρού Σταυρού και εγκαταλείμμενο για χρόνια. Οι περισσότεροι εξ αυτών μέλη μουσικών σχημάτων της ανεξάρτητης σκηνής, ποιητές, ζωγράφοι κ.ά., με απροσγείωτες ιδέες και προθέσεις για τη ζωή και τη δημιουργία, έχοντας κόμα έξω απ' τα όρια αποξηραμένων χώρων της νεολογίας ή της εμπορευματοποιημένης κουλτούρας της διασκέδασης ή της επίπλαστης μυθολογίας του περιθωρίου και στων drugs. Σφάλμα. Δεν είναι ατατάξιμοι, άρα είναι ύποπτοι!

Οι νέοι αυτοί, και όσοι στοιχίζονται γύρω τους, ασχίζονται (όπως μπορούν) να κατακτήσουν τη λώσσα και τα μέσα για την έκφρασή της. Πολύ περισσότερο αυτή, αντί για τους αρμόδιους παραμορφωτικούς φακούς της πληροφόρησης μας: τα lifestyle περιοδικά και τα δελτία των 8:30!

Κάτι αντίστοιχο είχαν σκοπό να συνεχίσουν στον

εν λόγω χώρο, στο Γκάζι. Ξεκίνησαν με ένα διήμερο πάρτυ (όχι, δεν είχε «έκσταση») και συνέχισαν με ένα δεκάημερο με περιβάλλοντα λέξεων, ποιητές δηλαδή που διαβάζουν μέσα σε προβολές ολάνθις και ήχους από πειραματική σύγχρονη μουσική. Για τους επόμενους 2 μήνες προγραμματίζουν μια μεγάλη έκθεση video-art, εκθέσεις ζωγραφικής και ανοιχτά εργαστήρια για καλλιτέχνες.

Κάτι τέτοιο στην Ευρώπη είναι συνηθισμένη πρακτική. Ομάδες νέων καλλιτεχνών –ας δεχτούμε συμβατικά τον όρο– που καταλαμβάνουν ή τους δίνονται από το δήμο ή το κράτος νεκρά κτίρια για να παράγουν έργο, πολιτισμό και πρωτότυπη δημιουργία. Η ελληνική μας ιστορία είναι διαφορετική. Ήδη κατατέθηκε μήνυση εναντίον τους. Μεθοδεύεται η βίαιη εκδίωξή τους απ' το κτίριο, αν δεν έχει ήδη γίνει τώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές. Κάθε προσπάθειά τους να έρθουν σε επαφή με τον υπουργό (ή κάποιον έστω αρμόδιο) Πολιτισμού, απέβησαν άκαρπες. Ναι, καλά καταλάβατε, το κτίριο –θεία κωμωδία– ανήκει στο υπουργείο Πολιτισμού που κι αυτό με τη σειρά του προγραμματίζει κάποιες ακαθόριστες μελέτες αξιοποίησης για το διαρκές αναβαλλόμενο μέλλον.

Μέχρι τότε; Ο πολιτισμός σίγουρα είναι ανατεθειμένος στα χέρια των αρμόδιων και ας μην ανησυχούμε. Στο πλάι τους, ακοίμητος θεματοφύλακας στέκεται ο αστυνόμος

Όσο για τους νεαρούς θα ισχύσει το «ας πρόσε-

ΦΟΒΕΡΟΣ ΤΖΩΡΤΖ ΣΟΡΟΣ

Αναστάτωση προκάλεσε στους διεθνείς νεοφιλελεύθερους κύκλους η δημοσίευση ενός άρθρου (που μυρίζει και ολοκλήρωση σε καταλυτικής παρέμβασης βιβλίο) του γνωστού δισεκατομμυριούχου επιχειρηματία και κερδοσκόπου. Έλεγε μεταξύ άλλων διάφορα σοσιαλδημοκρατικά όπως: «η απεριόριστη ένταση του αχαλίνωτου καπιταλισμού και η επέκταση των αξιών της αγοράς στη ζωή απειλούν το μέλλον των ανοιχτών και δημοκρατικών κοινωνιών, των οποίων πλέον βασικός εχθρός δεν είναι η κομμουνιστική απειλή αλλά η καπιταλιστική. Είναι σφάλμα να αναγορεύεται η «επιβίωση του ισχυροτέρου» σε βασική αρχή μιας πολιτισμένης κοινωνίας. (...) Οι ανοιχτές κοινωνίες μπορούν να απειληθούν από τον πολύ έντονο ανταγωνισμό και τον πολύ μικρό βαθμό συνεργασίας. (...) Αυτό το σύστημα απειλεί την ίδια τη δημοκρατία και όχι απλώς την κοινωνική συνοχή», και άλλα πολλά. Σίγουρα τώρα τελευταία δεν θα αισθάνεται πολύ καλά ο έλληνας απολογητής του νεοφιλευθερισμού και θα προετοιμάζεται μανιωδώς να βγει δημοσίως για να αντιμετωπίσει το χτύπημα, πράγμα που δεν φαίνεται όμως εύκολο... Καημένη Ανδριανόπουλε, τι σου 'μελλε να πάθεις. Σ.Σ.

ΠΥΡΑΥΛΩΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑ...

Σενάριο με θέμα τον «επόμενο πόλεμο» στην Ευρώπη, με αφορμή την Κύπρο, παρουσίασε σε πρόσφατο άρθρο της η βρετανική εφημερίδα *Ιντιπέντεντ*. Ο συντάκτης του άρθρου εμπλέκει στην υπόθεση την παραγγελία των ρωσικών πυραύλων από την κυπριακή κυβέρνηση και «προβλέπει» ότι, σε περίπτωση επιθετικής ενέργειας της Τουρκίας εις βάρος της Κύπρου, οι συγκρούσεις θα επεκταθούν στα νησιά του Αιγαίου. «Το σενάριο μπορεί να μοιάζει φανταστικό, όμως, ορισμένες από τις πτυχές του βρίσκονται σε εξέλιξη», επισημαίνεται στο άρθρο και υπογραμμίζεται ότι ποτέ η κατάσταση δεν ήταν τόσο τεταμένη όσο σήμερα, καθώς η Τουρκία «δεν φαίνεται διατεθειμένη να προχωρήσει στις απαραίτητες παραχωρήσεις ουσίας, κλειδί για τη διευθέτηση του προβλήματος». Η βρετανική εφημερίδα υπογραμμίζει ότι «ύστερα από 22 χρόνια διπλωματικής στασιμότητας, η πλέον εξοπλισμένη ζώνη αντιπαράθεσης στον κόσμο μπορεί να εκραγεί από στιγμή σε στιγμή». Τέλος, υπογραμμίζει ότι σε αυτές τις συνθήκες αμοιβαίας καχυποψίας θα πρέπει οι ΗΠΑ και η Ευρώπη να αναγάγουν τη σοβούσα ελληνοτουρκική κρίση σε ύψιστη προτεραιότητά τους. **Σ.Ν.**

Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Οι ειδήσεις πλέον εκρήγνυνται καταγιστικά και δεν προλαβαίνει κανείς ούτε να τις σχολιάσει ούτε να τις οικτίρει (σιχτίρι). Προ ημερών, στο Γαλλικό Ινστιτούτο παρουσιάστηκε το βιβλίο του δημοσιογράφου του Συγκροτήματος **Ι. Πρετεντέρη** με τίτλο *Η δεύτερη μεταπολίτευση* (ήγουν, η άνοδος των εκσυγχρονιστών και η πτώση του πανδρεϊσμού).

Παρών ο ίδιος ο πρωθυπουργός ως τιμώμενος, ενώ ομιλητές ήσαν ο υπουργός Πολιτισμού και ο καθηγητής κ. **Κων. Τσουκαλάς** (φίλος του πρωθυπουργού, συνεργάτης του *Βήματος* και -φευ- άλλοτε κύριος εκφραστής της ελληνικής εκδοχής του Γαλλικού Μάη του '68). Είναι προφανές ότι ο κ. **Σημίτης** δεν κρύβει την εύνοιά του προς τη νέα γενιά της δημοσιογραφίας. Έτσι, πρόσφατα συνομίλησε μετά του κ. **Πέτρου Κωστόπουλου** στο *Nitro*, δημιουργώντας σχολή εφόσον ακολούθησε ο κ. **Μητσοτάκης**, ο οποίος άνοιξε την καρδιά του στον ευπατρίδη κ. **Τράγκα** και το έγκυρο περιοδικό *Crash*.

Προ μηνός πάλι ο κ. **Βενιζέλος** ετέθη «αντιμέτωπος» του κ. Πρετεντέρη στον *Antenna* με θέμα την «Πολιτιστική Πρωτεύουσα». Εκεί τα πράγματα ειπώθηκαν με τόλμη και παρησιία προς πάσα κατεύθυνση σε βαθμό ώστε να πανικοβληθούν οι μετέχοντες στα οικονομικά σκάνδαλα του θεσμού

και να εγκαταλείψουν πανικόβλητοι τη χώρα.

Προσφάτως, ο ρέκτης δημοσιογράφος κ. Πρετεντέρης ήρθε πάλι στη δημοσιότητα, διότι προηλάκισε το διαιτητή του αγώνα μπάσκετ ΠΑΟ-ΑΡΗΣ, ο οποίος και αδίκησε καταφανώς το «τριφύλλι». Όλα κι όλα, ο κ. Πρετεντέρης δεν χαρίζεται σε κανέναν, προκειμένου να διαλάμψει το δικαιο.

Αυτό το ήθος και αυτή την κουλτούρα τίμησε ο κ. πρωθυπουργός, παριστάμενος στην παρουσίαση του προειρημένου συγγραφέως. Όλα κι όλα ο εκσυγχρονισμός δεν αστειεύεται...

ΥΓ1: Ασχετο: Ο κ. Ανδρέας Μικρούτσικος, σταρ των *reality shows*, δηλαδή της «τηλεοπτικοποίησης» του ιδιωτικού μας βίου κατά την έκφραση του γνωστού τηλεοπτικού πρύτανη κ. **Μεταξόπουλου**, είναι αδελφός του μουσικοσυνθέτη και πρώην υπουργού Πολιτισμού κ. **Θάνου Μικρούτσικου**; Αν ναι, τότε ο εκσυγχρονισμός έχει ακόμη λαμπρότερες προοπτικές για τον τόπο.

ΥΓ2: Νεότερες πληροφορίες ρεπόρτερ του ΣΚΑΙ μάς πιστοποίησαν ότι ο κ. Πρετεντέρης δεν έρριψε φυαλίδιον ύδατος προς το διαιτητή αλλά το βιβλίο του. Από απόγνωση...

Στέφανος Προτεσιάνης

Η ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Δυστυχώς, η μπουκάλα του Πρετεντέρη στο γήπεδο εκάλυψε με τους πυκνούς συνειρμούς της -η διαφανής, η λεπταίσθητη βιαιοπραγία, το πνεύμα μέσα στη φιάλη, μποτίλια στο πέλαγος της ανικανότητας των φορέων, μια άδεια προειδοποιητική μολότοφ, κ.ά.- μιαν αμέσως προηγούμενη επίθεση του ίδιου κατά των κεφαλών μας. Πρόκειται για το «Kerry, go home» των γκριζών -κυριολεκτικά- σελίδων του *Βήματος* της 19.1.1997.

Ο κατά τεκμήριον σοβαρός σχολιαστής και συντονιστής τηλεοπτικών διαλόγων φαίνεται ότι έχει αρχίσει να ζηλεύει την επιτυχία του φαιδρού οπαίου της *Ελευθεροτυπίας*. Η συνταγή είναι απλούστατη: ολίγη πολιτική σε γιάπικο τόνο, και πολύ υποψιασμένο, υποτίθεται, ποδόσφαιρο. Έτσι ανακατεύονται μεταξύ άλλων, μέσα στο δήθεν πατριωτικό σχόλιό του, ο δεύτερος ξένος του Παναθηναϊκού, η Skoda Ξάνθη, ο Κούδας, ο Μπάγεβιτς για να μνημονεύσω μόνο τα ονόματα που αναγνωρίζω. Από την προσωδία του κειμένου υποθέτω ότι και οι άγνωστοί μου Ουζουνίδης, Καλιτζάκης και Αλεξόπουλος μάλλον ποδοσφαιριστές είναι.

Η νέα τροπή Πρετεντέρη είναι μια ενδιαφέρουσα ρήξη με το βαρύ αναλυτικό παρελθόν της πολιτικής δημοσιογραφίας. Ούτως ή άλλως, ο ίδιος είχε πάντοτε κλίση στους ελαφρούς τόνους, αλλά τώρα πλέον οι πολιτικές θέσεις γίνονται ακόμα πιο εύπεπτες, καθώς αντιστοιχούνται με το ποδοσφαιρικό ονοματολόγιο. Πολύ κομψή σύλληψη; Κάθε ποδοσφαιριστής και μια ιδέα. Και, βέβαια, με αυτόν τον τρόπο παρακάμπτουμε το άλλο ονοματολόγιο του *Βήματος*, με τους Μαρξ, Βέμπερ και τα συναφή. Ελπίζω αυτή η εξέλιξη να μη διέλαθε της προσοχής των πανεπιστημιακών που εκόσμησαν με τις παρεμβάσεις τους την παρουσίαση του τελευταίου βιβλίου του.

Σ. Καφαντάρης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1996

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ 20+1 ιστορίες από το διαγωνισμό του *Elle* (1996)
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΑΦΝΗ Μάρσα Ματρούχ και άλλες παράξενες ιστορίες
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ Ιστορίες της σιγανής βροχής
ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ ΜΙΜΗΣ Ο Μυστικός Νοέμβρης (Μυθιστόρημα)
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΛΕΝΤΙΤΣΙΑ Μακρινός κόσμος (Μυθιστόρημα)
ΓΑΛΑΝΟΣ ΑΛΕΚΟΣ Με το Σταυρό και το ξίφος (Αφηγηματικό Συναξάρι)
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΝΤΟΡΑ Ο μεγάλος θυμός (Μυθιστόρημα)
ΓΚΙΩΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Το περίπτερο (Αφήγημα)
ΖΑΡΟΚΩΣΤΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ Το καθαρό χάδι (Νουβέλα)
ΖΕΗ ΑΛΚΗ Νεανική φωνή (Διηγήματα)
ΘΕΟΤΟΚΑΣ ΝΙΚΟΣ – ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΚΩΣΤΑΣ Οι αχινοί (Μυθιστόρημα)
ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ ΡΟΥΛΑ Έξω απ' τη «ΣΟΝΙΑ» στις επτά (Αφήγημα)
ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ ΙΩΑΝΝΑ Με τη γλώσσα των χεριών (Μυθιστόρημα)
ΚΑΣΟΛΑΣ ΜΗΤΣΟΣ Ο Πρίγκιπας (Μυθιστόρημα)
ΚΑΤΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ Το παράπονο του Οδυσσέα (Μυθιστόρημα)
ΚΙΖΗΛΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ Ο Μάγος (Μυθιστόρημα)
ΚΟΛΥΒΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ Μετανάστες στον άλλο κόσμο (Διηγήματα)
ΚΟΡΡΕΣ ΜΑΝΟΛΗΣ Φυλής 380β (Μυθιστόρημα)
ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΝΙΚΟΣ Παιχνίδια με τη φωτιά (Μυθιστόρημα)
ΜΑΓΡΙΖΟΥ-ΣΑΪΑΣ ΒΕΑΤΡΙΚΗ Στην Πολυξένη (Μυθιστόρημα)
ΜΕΓΑΛΟΥ-ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ ΛΙΑ Η γυναίκα της άμμου (Μυθιστόρημα)
ΜΕΓΑΛΟΥ-ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ ΛΙΑ Σαν το μετάξι (Μυθιστόρημα)
ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Γκαρσονιέρα για παλιά βιβλία (Διηγήματα)
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΜΑΝΤΑ Γιάντες (Μυθιστόρημα)
ΝΟΛΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Τα θολά τζάμια (Διηγήματα)
ΞΑΝΘΟΥΛΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ Το τρένο με τις φράουλες (Μυθιστόρημα)
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΝΤΙΝΟΣ Περίπτωση μολότωφ (Μυθιστόρημα)
ΠΑΝΑΓΟΥ ΕΜΥ Ο έρωτας έβλεπε στη θάλασσα (Μυθιστόρημα)
ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ ΑΛΕΞΗΣ Ζαΐδα ή Η καμήλα στα χιόνια (Μυθιστόρημα)
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ Χωρίς κίνητρο (Μυθιστόρημα)
ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΘΑΝΑΣΗΣ Η πλατεία (Μυθιστόρημα)
ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Το αγόρι (Μυθιστόρημα)
ΡΟΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ Ένας επικίνδυνος γλύπτης (Διηγήματα)
ΡΟΥΣΣΟΣ ΤΑΣΟΣ Ο Οδυσσέας (Μυθιστορία)
ΣΕΧΙΔΟΥ ΓΙΩΤΑ Άγαμος Έρως (Μυθιστόρημα)
ΣΙΩΤΗΣ ΝΤΙΝΟΣ High Life (Αφήγηματα)
ΣΚΑΜΠΑΡΩΝΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ Ο στρατηγός κεντάει (Διηγήματα)
ΣΜΠΩΚΟΥ ΕΛΕΝΗ Ημερονύχτια (Μυθιστόρημα)
ΣΟΛΔΑΤΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ Το αίνιγμα (Μυθιστόρημα)
ΣΟΥΡΟΥΝΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ Μισόν αιώνα άνθρωπος (Αφήγηματα)
ΣΟΥΡΟΥΝΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ Το μπαστούνι (Παραμύθι για μικρούς και μεγάλους)
ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΝ ΝΑ ΜΗΝ ΥΠΗΡΞΑΝΕ ΠΟΤΕ
Ι. Μητροπόλεις (Μυθιστόρημα)
ΣΦΥΡΙΔΗΣ ΠΕΡΙΚΛΗΣ Ψυχή μπλε και κόκκινη (Μυθιστόρημα)
ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ Η κόρη της Ανθής Αλκαίου (Μυθιστόρημα)
ΤΣΙΤΑΣ ΜΑΚΗΣ Πάτυ εκ του Πετρούλα (Διηγήματα)
ΦΑΚΙΝΟΣ ΑΡΗΣ Οι παράνομοι (Μυθιστόρημα)
ΧΑΝΤΖΗ ΟΛΓΑ Ο έρωτας δεν είναι πάντα τοκογλύφος (Μυθιστόρημα)
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ Ακτή στο φως του χειμώνα (Διηγήματα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Νέος πρόεδρος, επιτέλους, στην ΕΣΗΕΑ. Ο **Αριστείδης Μανωλάκος**, που εξελέγη για πρώτη φορά, έχει διανύσει μακρά πορεία στη μαχητική πολιτική δημοσιογραφία και αρθρογραφία και διακρίνεται για τη συνέπεια, τις αρχές και το πείσμα του. Ελπίζουμε πως η προεδρία του θα συνοδευτεί από τόλμη – κι ότι κάποιες τουλάχιστον τομές με το άμεσο παρελθόν της Ενώσεως είναι τώρα δυνατές, όπως για παράδειγμα η κατάργηση των διαβόητων εξετάσεων που οφείλουν να δώσουν οι δημοσιογράφοι ώστε να εγγραφούν μέλη στο σωματείο τους.

• Νέα περιοδικά στα περίπτερα. Το ένα, *Εικόνες του Κόσμου*, με τη διεύθυνση του **Στάθη Τσαγκαρουσιάνου** και περιεχόμενο φωτογραφίες κυρίως των πρακτορείων και ορισμένα (καλά) κείμενα, από τις εκδόσεις Δέσις, ιδιοκτησίας **Αλαφούζου**. Το άλλο, έχει τίτλο *Νέμεσις*, εκδότρια και διευθύντρια τη **Λιάνα Κανέλλη**, ενώ η ίδια η δημοσιογράφος (πρωτοφανές) «κοσμεί» και το εξώφυλλο του πρώτου τεύχους! Και ναι μεν «η *Νέμεσις* ήταν μητέρα της *Θέτιδος*, γιαγιά της *Δίκης* και κόρη του *Ωκεανού*», η δε Λιάνα Κανέλλη φαίνεται ότι αντλεί την θορυβώδη τουλάχιστον δημοσιογραφική της ύλη από τον ωκεανό των πληροφοριών που της παρέσχον

Ενθέματα

Όταν ρώτησα φίλο μου πανεπιστημιακό εκ Θεσσαλονίκης, «πώς και δεν αντιδρούν οι σεβαστοί προφέσορες για τα όργια που συμβαίνουν με την Πολιτιστική» και μου απάντησε ότι όλοι είναι ή περιμένουν να γίνουν συνεργάτες του «έγκυρου» *Βήματος* και γι' αυτό τηρούν αιδήμονα σιγή. Δεν εξεπλάγην, γιατί την ίδια εντύπωση απέκομισα και εγώ από τους εν Αθήναις διανοουμένους. Ο φόβος φυλάει τα έρημα. Δυστυχώς. Πάντως, θα είχα να προτείνω ως εναλλακτική λύση τα «Ενθέματα», δηλαδή το πολιτιστικό ένθετο της κυριακάτικης *Αυγής*, που με τη φροντίδα του **Γ. Βούλγαρη** κάθε εβδομάδα παρουσιάζει μια σειρά σημαντικών υπογραφών και ένα σύνολο ακόμη πιο σημαντικών κειμένων. Κειμένων που δύσκολα συναντιούνται στον βαρετό και τυποποιημένο πια λόγω συμπλεκοδιαπλεκόμενων ελληνικό Τύπο. Για να σπάσει ο παλιός μονόλογος των νεοδοσίλογων...

Μάνος Στεφανίδης

τα πάρε-δώσε με τη σύζυγο του αείμνηστου Ανδρέα Παπανδρέου, την κ. **Δήμητρα Λιάνη**. Αναμένουμε την πορεία του «μηνιαίου περιοδικού κατά της Ύβρεως» όταν τελειώσουν τα θέματα που έχει στη δεξαμενή και βγει στην όντως κορεσμένη αγορά με τις δικές του δυνάμεις: χωρίς δημοσιογραφικά πυροτεχνήματα και χωρίς την έμμεση διαφήμιση που αυτά παρασύρουν.

• Ο έτερος τηλεοπτικός αστήρ που διαπρέπει στον περιοδικό Τύπο, ο **Γεώργιος Τράγκας** του *Crash*, μετά τις συνεντεύξεις με Μητσοτάκη, Έμπερτ και Σκανδαλίδη που του ανύψωσαν το ηθικό, διεφώνησε με την αρχισυντάκτριά του, **Νάννα Παπανι-**

κολάου, η οποία αποτελεί πλέον παρελθόν. Δεν επτοήθη, όμως, και παράλληλα με τα επιχειρηματικά του σχέδια να αγοράσει τον τίτλο της *Βραδυής*, ασχολείται με την πιθανότητα επανέκδοσης της *Μακεδονίας*, ως *Νέα Μακεδονία*. Είναι ενδιαφέρον πόσοι δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά στη Θεσσαλονίκη, μετά το χάσμα που άνοιξε η πτώση της αυτοκρατορίας **Βελλίδη**.

• Στο μεταξύ προχωρεί η εγκατάσταση σύγχρονης εκδοτικής μονάδας στη Θεσσαλονίκη, για την εφημερίδα που σύντομα, όπως όλα δείχνουν, θα αρχίσει να εκδίδει ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός **Λαμπράκη**, με την

συνεπικουρία **Μπακατσέλου** η Εκδοτική Βορείου Ελλάδος.

• Κι ενώ όλα αυτά συμβαίνουν στο μεγάλο συγκρότημα, η τελευταία έπαλξη της παραδοσιακής τυπογραφίας, η *Εστία*, σε λίγο θα πέσει. Ο **Άδωνις Κύρου** μην μπορώντας να εξασφαλίσει ανταλλακτικά για τις λινотypes του μηχανές, θα εκδώσει σύντομα την εφημερίδα σε σύντομα κομπιούτερ. Όλα τα κάποτε κάποτε πέφτουν...

• Λάβαμε, από τη συντακτική ομάδα του περιοδικού *Πολίτης* και δημοσιεύουμε την παρακάτω ανακοίνωση-πρόσκληση:

«Στους χαλεπούς καιρούς όπου οι πολίτες μεταλλάσσονται σε ιδιώτες, η παραδοσιακή γιορτή του *Πολίτη* μετεξελιίσσεται σε ρεϊβ πάρτι, πιο σωστά κάτι μεταξύ ρεϊβ και κοπ πρωτοχρονιάτικης πίτας φιλοπρόόδου συλλόγου, όπου θα ναι ευπρόσδεκτοι όλοι «οι ζοχαρούμενοι νοσταλγοί της βουκολικής οντοπίας». «Αξέσπασμα Βουντού» θα μας εντροφεύουν, αρκετά σιγά για να μπορούμε να μιλάμε μεταξύ μας, αλλά και αρκετά δυνατά ώστε να μας επιτραπεί να πούμε και καμιά βλακεία χωρίς να ακουγόμαστε. Όλα αυτά μεταβατικά προς τη Νιρβάνα θα συμβούν την Πέμπτη 6 Φεβρουαρίου, από τις 10 το βράδυ και μετά στους «Ασώματους» οδός Αγ. Ασωμάτων 43, Κεραμεικός. Προσκλησεις θα λούνται και στην είσοδο, περί 5.000 δραχ. η μία. Όσοι πιστεύουν και άπιστοι προσέλθετε».

ΕΝΤΟΥΡΑΡΝΤ ΣΑΪΝΤ

Κουλτούρα και Ιμπεριαλισμός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

πυροτεχνημάτων...

Είναι ολοφάνερο ότι η πρόσφατη εξαγγελία του υπουργού Παιδείας, Γεράσιμου Αρσένη, περί ανοίγματος των επιστημών και κατάργησης των εισαγωγικών εξετάσεων, μάλλον ενισχύει την εικόνα ενός στελέχους κυβερνώντος κόμματος που επέλεξε το ροκάνισμα επίσημων θέσεων της κυβέρνησής του, για τους λόγους του λόγου. Γι' αυτό και έγινε έτσι όπως έγινε. Φάνερο όμως είναι και το ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα πορεύεται μέσα από αναχρονισμούς και καμψίες κι ότι, στη σημερινή εποχή, οποιαδήποτε οπτική αλλαγής των ισχυόντων προϋποθέτει ριζική θεώρηση όλων των βαθμίδων του εκπαιδευτικού συστήματος, όχι μόνο του Πανεπιστημίου. Γι' αυτό, σήμερα, επιχειρεί μια πρώτη προσέγγιση του προβλήματος αυτού. Στις σελίδες που ακολουθούν, γράφουν σχετικά:

Κώστας Γαβρόγλου, καθηγητής στο τμήμα Ιστορίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών εξηγεί γιατί το βασικό πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει η κοινωνία μας δεν είναι η ύπωση μιας πρότασης με στόχο τα Πανεπιστήμια. «Αποτελεσματική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση», υποστηρίζει, «είναι απαραίτητο να περιλαμβάνει δυνασμένες παρεμβάσεις σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, από το προσχολικό μέχρι το τριτοβάθμιο». **Παύλος Χαραμής**, εκπαιδευτικός, σημειώνει ότι «οι διαδικασίες επιλογής συνιστούν απλώς το ορατό μέρος της επιλεκτικής λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς μια σειρά από μηχανισμούς και διαδικασίες λειτουργούν σε όλη τη διάρκεια φοίτησης, από το πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και μέχρι το τριτοβάθμιο, αλλά αποτελεσματικό τρόπο οδηγούν μεγάλο μέρος του μαθητικού δυναμικού είτε σε πρόωγη απόλυση των σπουδών είτε σε εύκολη αποδοχή της τύχης».

Πέρασμα: Το πρόβλημα της Παιδείας είναι πολύ πιο βαθύ απ' όσο θέλει να φαίνεται η πολιτική των πυροτεχνημάτων.

Αλλά, επ' αυτού, ο διάλογος μόλις τώρα αρχίζει.

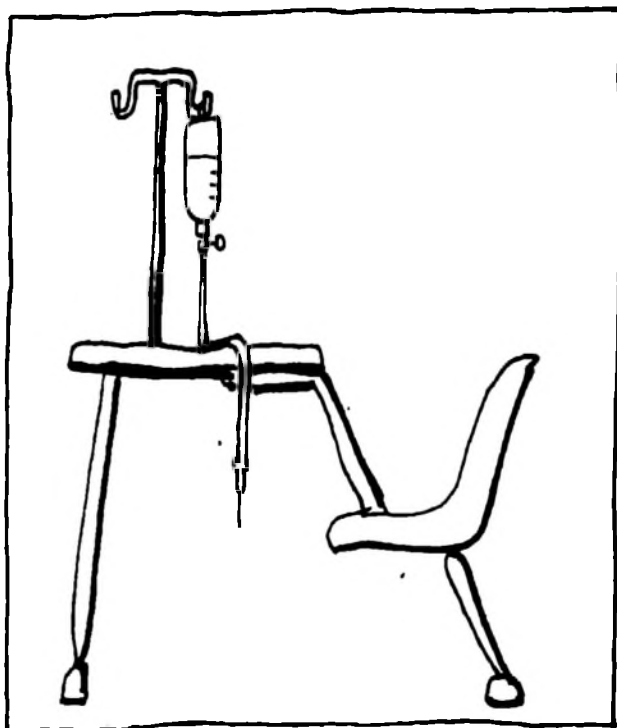

ΑΣ ΚΑΤΑΡΓΗΘΟΥΝ ΠΡΩΤΑ ΟΙ ΔΕΣΜΕΣ

του Κώστα Γαβρόγλου

Ποιος θα φανταζόταν πριν από λίγα χρόνια ότι ο υπουργός Παιδείας και οι Πρυτάνεις θα συζητούσαν στα σοβαρά την κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων και ότι θα είχαν έναν προβληματισμό στην κατεύθυνση πολύ μεγαλύτερης διεύρυνσης του αριθμού των εισακτέων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση; Βέβαια όσοι και όσες υποστηρίζαμε μια τέτοια λύση, τονίζαμε ταυτοχρόνως ότι είναι ένα μέτρο που μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα στα σημερινά πολιτικά πλαίσια, ότι γίνεται εδώ και πολλά χρόνια σχεδόν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και, κυρίως ότι ήταν η μόνη επιλογή για να αντιμετωπισθεί ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα της χώρας που είναι η ακύρωση του λυκείου ως αυτοτελούς εκπαιδευτικής βαθμίδας.

Πώς αλήθεια θα είναι μια κοινωνία σε λίγα χρόνια, όταν η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών της, ανεξάρτητα από τα πτυχία που θα έχουν στο μεταξύ αποκτήσει, δεν θα έχει περάσει μέσα από τις διαδικασίες του λυκείου; Χιλιάδες ιστορικοί, αρχαιολόγοι, φιλόλογοι, φιλόσοφοι και νομικοί χωρίς ελάχιστη γνώση και τριβή με τα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες. Χιλιάδες μηχανικοί, γιατροί και απόφοιτοι των φυσικομαθηματικών τμημάτων με καμιά ιστορική παιδεία, να μην έχουν συζητήσει ποτέ για ένα λογοτεχνικό κείμενο. Εκατομμύρια άτομα που δεν θα έχουν συγκρουσθεί και διαφωνήσει όταν ήταν 17 ή 18 ετών για την ερμηνεία ενός

στίχου ή για την ερμηνεία ενός ιστορικού γεγονότος. Και βεβαίως εκατομμύρια άτομα που δεν θα έχουν μάθει πώς να επιλύουν τέτοιες διαφωνίες. Η αποδέσμευση από την λογική των δεσμών, το άνοιγμα των Πανεπιστημίων και η αποδέσμευση του παρεχόμενου πτυχίου από τη χωρίς νόημα πια «επαγγελματική κατοχύρωση» αποτελεί την εκπαιδευτικά πιο αποτελεσματική και κοινωνικά δικαιότερη λύση σε ένα πρόβλημα του οποίου τις καταστροφικές διαστάσεις και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις ελάχιστοι έχουν συνειδητοποιήσει.

Λέγεται ότι το λύκειο αποτελεί τον προθάλαμο για τα πανεπιστήμια. Είναι μία απολύτως ανακριβής και βαθιά λαθεμένη

διαπίστωση. Γιατί μία τέτοια διαπίστωση υπονοεί ότι ο αποκλειστικός ρόλος του λυκείου είναι να προετοιμάζει για τα πανεπιστήμια και, άρα, επιτελεί έστω αυτόν τον ρόλο. Η πραγματικότητα, όμως, είναι ακριβώς πιο ρεαλιστική. Το λύκειο δεν φαίνεται να παίζει κανέναν απολύτως ρόλο για την εισαγωγή στα πανεπιστήμια. Δεν έχει πια καν την ευθύνη προετοιμασίας των υποψηφίων για τα πανεπιστήμια αφού η ευθύνη αυτή έχει απεμποληθεί στα φροντιστήρια. Το λύκειο ως θεσμός και το διδακτικό προσωπικό ως σώμα, θεωρούν πως η εισαγωγή στα πανεπιστήμια είναι ένα πρόβλημα που πρέπει να λυθεί ανάμεσα στους μαθητές και τα φροντιστήρια στα οποία έχουν επιλέξει να πηγαίνουν. Ιδιαίτερα στα τελευταία χρόνια του λυκείου και κυρίως στα δημόσια σχολεία οι μαθητές και μαθήτριες ελάχιστα ασχολούνται με τα του λυκείου. Έτσι η παρακολούθηση των μαθημάτων στο λύκειο έχει καταντήσει να είναι μια αναγκαστική ιεροτελεστία με ανύποπτη εκπαιδευτική λειτουργία.

Όλα αυτά γράφονται για να τονιστεί ότι βασικό πρόβλημα το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει η κοινωνία μας δεν είναι η διατήρηση μίας πρότασης με στόχο τα πανεπιστήμια. Η όποια πρόταση πρέπει να μπορεί να ανατρέψει τη βαθμιαία ακύρωση του σημερινού λυκείου, να αντιμετωπίσει τον κοινωνικό κώλο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Πιστεύω ότι η κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων εάν συνδεθεί με

με την κατάργηση της λογικής των δε-
στα λύκεια θα μπορούσε να αποτελέ-
να αποφασιστικό πρώτο βήμα.

αι, όμως, ρεαλιστική, η κατάργηση των
γωγικών εξετάσεων; Η απάντηση εί-
ατηγορηματικά ναι.

χώρα μας υπάρχει πολύ μεγάλη ζήτη-
ια τριτοβάθμια εκπαίδευση. Και αντί
να θεωρείται κάτι το θετικό, πολλοί το
ούν ως ένα από τα πολλά μειονεκτή-
μας. Κύριο επιχείρημα τους ότι έτσι
ημιουργηθού στρατιές ανέργων πτυχι-
ρν. Δηλαδή τι νομίζουν; Ότι οι μη πτυ-
χοι βρίσκουν δουλειά πιο εύκολα; Ή
είναι προτιμότερο να υπάρχουν μη πτυ-
χοι άνεργοι; Ή ότι διάφοροι πρέπει να
ετύξουν τις χειρονακτικές τους ικανό-
(μου είναι απίστευτο πόσοι πολλοί
την άποψη ότι τα παιδιά των άλλων
ει να γίνουν υδραυλικοί!). Ή ότι είναι
τερο να πηγαίνουν οι νέοι στις λογής
ιρήσεις γνωστές ως ιδιωτικά πανεπι-
ια; Ή στο εξωτερικό μέσα σε ένα άγ-
βεβαιότητας;

έπει να γίνει σαφές ότι σε μια εποχή
μαζικής και άμεσης πρόσβασης σε τό-
εγάλο όγκο πληροφοριών, τεχνικών
εξιοτήτων, σε μια εποχή όπου η προε-
ισία για την επαγγελματική ενασχόλη-
εν γίνεται αποκλειστικά από τα πανε-
μια, έχει αλλάξει ριζικά ο χαρακτήρας
ανεπιστημίων. Είναι φαινόμενο διε-
που αγγίζει και την Ελλάδα. Τα πανε-
μια έχουν πάψει πια να είναι οι θε-
που επιλέγουν τους άριστους για να
εκπαιδεύσουν για τις ανάγκες της πα-
γής. Όλες σχεδόν οι ευρωπαϊκές χώ-
χουν εδώ και καιρό προχωρήσει στη
ιαία κατάργηση των περιοριστικών
ξεων για την πρόσβαση στην τριτο-
μα εκπαίδευση και έχουν καθιερώσει
σεις για την παραγωγή γιατρών, δικη-
ν και μηχανικών, και οι οποίες είναι
κά ανεξάρτητες από τον προβληματι-
ια την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Με
λόγια οδηγούμαστε σ' ένα πανεπιστή-
ου θα δίνει πτυχία τα οποία δεν αντα-
ούν τη δομή των δημοσίων υπηρεσιών
παραγωγής. Ως εκ τούτου ούτε και οι
αικοί τομείς θα έχουν τη γραφειοκρα-
ιάρθρωση που έχουν σήμερα.

ήταν, νομίζω, εντελώς στείρο, σε αυτή
ιση, να αναλωθούμε σε συζητήσεις
κά με τις λεπτομέρειες των προτάσε-
ροφανώς η όποια ριζική αναμόρφωση
υστήματος πρόσβασης στην τριτοβάθ-
παιδεία θα σημαίνει πολλαπλές αλ-
στο εκπαιδευτικό σύστημα συνολικά.
Ε πολλές περιπτώσεις είναι μάταιο να

συζητάμε από τώρα για ένα σύνολο δυσκο-
λιών και αδιεξόδων, όταν γνωρίζουμε ότι οι
λύσεις θα προκύψουν μέσα από τους συσχε-
τισμούς που θα δημιουργηθούν για την αντι-
μετώπιση του κάθε προβλήματος.

Υπάρχουν, όμως, δύο θέματα αρχής χω-
ρίς τις οποίες η όποια πρόταση θα αυτοα-

ναιρείται. Να καταργηθεί η λογική των δε-
σμών και να καθιερωθεί ενιαίο υποχρεωτι-
κό πρόγραμμα για όλους τους μαθητές και
τις μαθήτριες στο λύκειο. Να καταργηθεί ο
κλειστός αριθμός εισακτέων (εκτός από
τους γιατρούς και, ενδεχομένως, τους μη-
χανικούς).

όταν οι οθόνες βουλιάζουν...

η ΑΥΓΗ έχει λόγο

κ ά θ ε π ρ ω ῖ
**ανανεωμένη, αξιόπιστη,
νηφάλια και μαχητική**

κυριακάτικη
και η ΑΥΓΗ με τα ~~εν~~ θέματα

Γνώμες και Ιδέες • Λόγος και Τέχνες

Αξίζει

να τη διαβάσετε τώρα

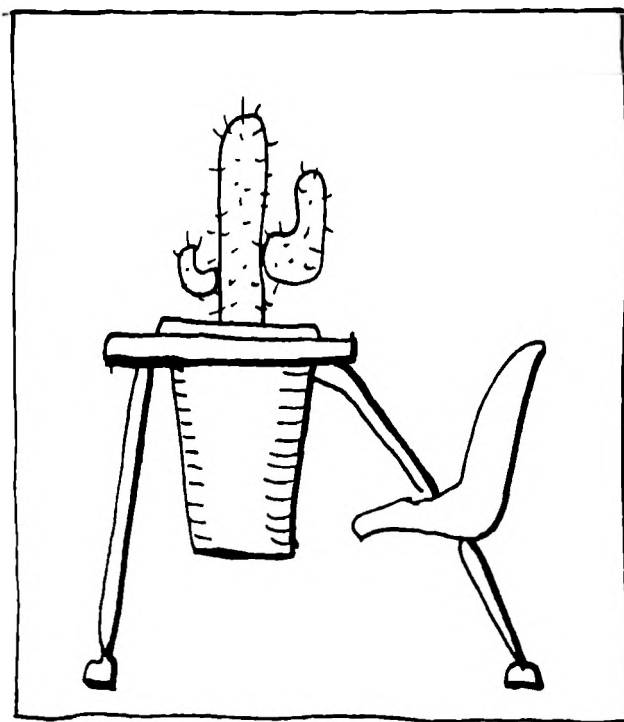

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

του Παύλου Χαραμή

Οι πρόσφατες εξαγγελίες του υπουργού Παιδείας Γ. Αρσένη σχετικά με το σύστημα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν φυσικό να επαναφέρουν στο προσκήνιο της επικαιρότητας τα σχετικά προβλήματα και να αναζωπυρώσουν μια συζήτηση που για κάποιο διάστημα είχε ατονήσει. Ο τρόπος όμως με τον οποίο διεξάγεται στο ξεκίνημά της αυτή η συζήτηση κρύβει πολλούς κινδύνους, έναν από τους οποίους θεωρώ σκόπιμο να επισημάνω: Αναγορεύοντας ο κ. υπουργός σε προνομαζούς συνομιλητές του τους Πρυτάνεις των Πανεπιστημίων καλλιεργεί και ενισχύει την εντύπωση ότι το σύστημα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι κατά κύριο λόγο υπόθεση αυτής της βαθμίδας και ότι η συναίνεση των εκπροσώπων της αρκεί για τη νομιμοποίηση της όποιας μεταρρύθμισης των σχετικών διαδικασιών επιλογής.

Μια τέτοια αντίληψη τείνει να αγνοεί ότι οι υποψήφιοι για μια θέση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχουν ήδη φοιτήσει επί δώδεκα τουλάχιστον χρόνια στις προηγούμενες βαθμίδες του εκπαιδευτικού μας συστήματος και ότι ακριβώς αυτή η φοίτηση είναι που παίζει αποφασιστικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο θα αντιμετωπίσουν όχι μόνο

τις δυσκολίες της διαδικασίας επιλογής, αλλά και τις δυσκολίες που προβάλλει η φοίτηση στα τριτοβάθμια ιδρύματα.

Στην ουσία, οι όποιες διαδικασίες επιλογής συνιστούν απλώς το ορατό μέρος της επιλεκτικής λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς μια σειρά από μηχανισμούς και διαδικασίες λειτουργούν σε όλη τη διάρκεια φοίτησης στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, και με έμμεσο αλλά αποτελεσματικό τρόπο οδηγούν ένα μεγάλο μέρος του μαθητικού δυναμικού είτε σε πρώιμη εγκατάλειψη των σπουδών ή σε εύκολη αποδοχή της αποτυχίας. Για το λόγο αυτό η όποια μελέτη του συστήματος πρόσβασης

στην τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει συνεξετάζει το σύνολο αυτών των διαδικασιών, στο βαθμό που επηρεάζουν ή διαμορφώνουν –ποσοτικά και ποιοτικά– το σώμα των μαθητών που συμμετέχει στο ορατό στάδιο επιλογής.

Στο πλαίσιο μιας ευρείας μελέτης σχετικά με την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος θα έπρεπε να δοθεί προτεραιότητα σε παράγοντες όπως τα αναλυτικά προγράμματα και οι ιεραρχήσεις τους, ο τρόπος με τον οποίο δομείται και παρέχεται η γνώση στα σχολεία, οι διαδικασίες με τις οποίες πραγματοποιείται η σχολική εργασία στο σχολείο και στο σπίτι, τα κριτήρια και τα συστήματα αξιολόγησης των μαθητών, τα συστήματα «μοιβών» και «ποινών» και γενικότερα στρατηγικές ενίσχυσης των κινήτρων και μόνιμης μάθησης κ.ο.κ. Παράλληλα, θα ήταν σημαντικό να διερευνηθεί ο ρόλος των εκπαιδευτικών σε αυτό το πλαίσιο και να ερευνηθεί ο βαθμός στον οποίο συμμετέχουν συνειδητά ή ασυνειδητά, σε μια λειτουργία αναπαραγωγής, ενίσχυσης ή μείωσης κοινωνικών ανισοτήτων.

Φυσικά, ζητήματα όπως αυτά που προαναφέρθηκαν έχουν διερευνηθεί στην Ελλάδα και αλλού, ως ένα βαθμό, και οι σχετικές

της εκπαιδευτικής πολιτικής μπορούν αξιοποιήσουν τα σχετικά πορίσματα, όντο επιθυμούν, για την ανάπτυξη μεθόδων προγραμμάτων. Συνήθως επιλέγεται η εύκολη και αδιέξοδη των αποσπασματικών παρεμβάσεων μερικούς τομείς του εκπαιδευτικού συστήματος χωρίς όραμα και χωρίς συνολική πολιτική. Το αποτέλεσμα είναι να αποτυγχάνουν οι παρεμβάσεις αυτού του είδους και ζυώνεται η πεποίθηση ότι κάθε προσπάθεια είναι μάταιη.

Είναι εύκολο, λ.χ., να λέγεται ότι προωθείται μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στο πλαίσιο του λυκείου και του συστήματος βάσης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για απεγκλωβίσει τη μαθησιακή διαδικασία από τη στεία αποστήθιση γνώσεων. Οικειώση με τη δημιουργική μάθηση, κριτική σκέψη και την ανάπτυξη της ικανότητας του μαθητή δεν μπορεί να ξεφύγει από την οροφή του εκπαιδευτικού συστήματος, όταν ήδη στις προηγούμενες τάξεις έχει οικειωθεί μια άλλη, διαφορετική αντίληψη. Πολύ περισσότερο, δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί ένας τέτοιος σκοπός, αν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν προπαρασκευστεί κατάλληλα για επιτυχή πραγμάτωσή του.

Είναι, ακόμη, ευχάριστο να ακούει κανείς τον σκοπό των αλλαγών που προτείνονται για το μέλλον και στα τριτοβάθμια ιδρύματα είμαστε εξασφαλισμένοι ή, έστω, η ενίσχυση της ποιότητας ευκαιριών στη μόρφωση. Όμως η αντισταθμιστική εκπαιδευτική πολιτική που μας μαθητές που κοινωνικά και οικονομικά μειονεκτούν πρέπει να αρχίζει με την ενίσχυση της προσχολικής και της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά κύριο λόγο, και να μην έγκαιρη εφαρμογή μελετημένων προγραμμάτων ενισχυτικής διδασκαλίας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Στη συνέχεια του λυκείου είναι πια πολύ δύσκολο να αλλάξει μια παγιωμένη κατάσταση.

Πραγματικά, μια αποτελεσματική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση είναι απαραίτητο να λαμβάνει συνδυασμένες –αν και όχι πάντα ταυτόχρονες– παρεμβάσεις σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, από το πρωτοβάθμιο μέχρι το τριτοβάθμιο. Είναι, επίσης, σημαντικό ότι μια φιλόδοξη παιδαγωγική της μάθησης, ακόμη κι όταν έχει ως σημείο αιχμής μεταλυκειακό επίπεδο, πρέπει να συνδυάζεται με την αποτελεσματικότητά της με το καίριο να μπορεί να προλαμβάνει και να μειώνει πιθανότητα σχολικής αποτυχίας για τον μαθητή.

ΜΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ

Για τρίτη εβδομάδα θα παραμένουν κλειστά τα γυμνάσια και τα λύκεια της χώρας και οι καθηγητές θα συνεχίσουν τις πορείες τους στο κέντρο της Αθήνας μαζί με τη συμμετοχή και των μαθητών. Οι καθηγητές δηλώνουν ότι δεν είναι ικανοποιημένοι με τις οριστικές προτάσεις που έγιναν από πλευράς υπουργείου και τονίζουν ότι πρόθεση του κ. Αρσένη είναι να οδηγηθούν σε αδιέξοδο. Δείγματα αυτής της στρατηγικής του κ. Αρσένη έγιναν ορατά από την προηγούμενη εβδομάδα, όταν μπροστά απ' τις τηλεοπτικές κάμερες άφησε ο ίδιος να δημιουργείται κλίμα σχετικής αιδιοδοξίας. Η οριστική πρόταση του υπουργείου Παιδείας προς την ΟΛΜΕ είναι να αυξηθεί κατά 15.000 δρχ. το επίδομα εξωδιδασκτικής απασχόλησης, το οποίο σήμερα φτάνει τις 35.000 δρχ. Την αύξηση αυτή προτείνει να την πάρουν σε τρεις δόσεις κατά τη διάρκεια του 1997. Η ΟΛΜΕ τόνισε ότι η πρόταση του υπουργού δεν ικανοποιεί τη διεκδίκηση του κλάδου (οι καθηγητές ζητούν αύξηση 75.000 δρχ.) και προσθέτει ακόμη ότι η αύξηση που δίνει είναι 8.300 δρχ. το μήνα, εάν γίνει αναγωγή του ποσού σε ετήσια βάση. Δηλαδή το ποσό θα αρχίσει να τρέχει στο σύνολό του από το 1998. Στην πρόταση του υπουργού οι καθηγητές απαντούν ακόμη ότι η αύξηση που τους δίνει (100.000 δρχ. το χρόνο), εξαιτίας του τρόπου που τους δίνεται (σε 3 δόσεις) δεν καλύπτει ούτε το ποσό που έχουν χάσει από τις ημέρες της απεργίας. Σύμφωνα με στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα ο υφυπουργός Οικονομικών Ν. Χριστοδουλάκης η αύξηση που θα πάρει ο νεοδιοριζόμενος καθηγητής με βάση το νέο μισθολόγιο και την αύξηση του επιδόματος είναι 21.266 από τον Ιανουάριο, 26.266 από τον Ιούλιο και 31.266 από τον Νοέμβριο. Οι καθηγητές ωστόσο επιμένουν στο βασικό τους αίτημα, στο να φτάσει δηλ. ο μισθός του νεοδιοριζόμενου στις 250.000 δρχ. Κατ' αυτόν τον τρόπο εκτιμούν ότι είναι δυνατόν να μειωθεί σε μεγάλο βαθμό το φαινόμενο της ετεροαπασχόλησης, που στο κλάδο των καθηγητών παίρνει τραγικές διαστάσεις. Ποιος δεν έχει γίνει μάρτυρας εξομολογήσεων καθηγητών που για να τα βγάλουν πέρα αναγκάζονται να δουλεύουν ταξίτζηδες, σε τυπογραφεία ή και σε μπαρ; Πόσο είναι όμως διατεθειμένοι οι καθηγητές να επιμηκύνουν το χρόνο της απεργίας τους; Είναι γεγονός ότι έχουν περάσει 7 χρόνια από τότε που κατέβηκαν για τελευταία φορά σε απεργία διαρκείας ενώ απ' την πλευρά τους αντικρούουν την κατηγορία ότι ο κλάδος τους είναι ο λιγότερο εργαζόμενος. Το όχι και τόσο μακρινό 1988, ο τότε υφυπουργός παιδείας Απ. Κακλαμάνης δήλωνε ότι σε μια ώρα του εκπαιδευτικού αντιστοιχούν 3 ώρες οποιουδήποτε άλλου εργαζόμενου και κυρίως στον δημόσιο τομέα...

Σωτήρης Λέτσιος

ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΑΠ' ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Από την μετά την χούντα εποχή μέχρι σήμερα, αγαπημένο παιχνίδι κάθε φιλόδοξου πολιτικού είναι ν' αλλάξει το Σύστημα της Παιδείας.

Προαιώνια επαναστατικά και μεταρρυθμιστικά απωθημένα βρίσκουν διέξοδο κάνοντας κάθε φερέλπιδα υπουργό να θέλει να αφήσει έργο πίσω του (ή να 'ναι κάτι ειδικότερο;) κόντρα σε κάθε λογική για να δοξάσει το μελλοντικό του άγαλμα. Μετά τη μεταρρύθμιση του Γ. Ράλλη, δεκάδες αντιμεταρρυθμίσεις, παραμεταρρυθμίσεις, απόπειρες ρύθμισης κ.ο.κ. βλέπουν το φως κάθε τόσο. Οι συγκρούσεις στο χώρο της Παιδείας ανατίθενται στις χείρας δυναμικών τύπων πότε πότε, εθελοντών ή εργαζομένων στην καταστολή και τότε η Παιδεία ματώνει, τα δε μεγαλοπρεπή σχέδια καταλαγιάζουν για λίγο καιρό. Κι οι πάντες αναφέρονται στην Παιδεία με ένα άλγος όπως για ένα καρκίνωμα που νοσεί. Η Παιδεία θεωρείται γενικά –συγγνώμη για την έκφραση– ένα μπάχαλο. Δηλαδή, σε όλους τους άλλους τομείς της χώρας πλεονάζει η ευημερία της λογικής, όλα φαίνεται να πηγαίνουν ρολόι! Ίσως αυτό που παράγει την όχληση –χωρίς να ευνοούμε ότι τα πράγματα είναι τέλεια– είναι ότι η Παιδεία είναι ακόμα ως ένα βαθμό τουλάχιστον, δωρεάν προσφερόμενη και παρά τα καριερίστικα καλούπια που επικρατούν παντού, ένα κάποιο προοδευτικό πνεύμα εξακολουθεί να υπάρχει στα πανεπιστήμια. Ο σημειολογικός αντιπερισπασμός που ασκούν οι πολιτικοί, πολύ περισσότερο στην εποχή μας, μετά τον γλωσσικό. Διαφωτισμό της εποχής Παπανδρέου, δεν πρέπει να μας αιφνιδιάζει. Ο νεοφιλελευθερισμός, την ώρα που επιτίθεται σε όλα τα μέτωπα της κοινωνίας, ειδικά για την Παιδεία, θα πρέπει να οργανώσει αρκετά τη φαινομενικότητά του, προκειμένου να το καταφέρει.

Γι' αυτό όταν διαβάζουμε Ανοιχτά Πανεπιστήμια, ένα κοινό πιστεύω όνειρο, πολύ εύκολα μπορεί να ευνοείται ιδιωτική Παιδεία. Κι όταν διαβάζουμε κατάργηση των Εξετάσεων, ευκολότατα μπορούμε να διακρίνουμε ένα σύστημα επιλογής που θα κυριαρχεί η βαθμοθηρία, το γλείψιμο, η αγκυλωμένη και στεία πειθαρχία. Και συνακόλουθα η παραπαιδεία, η εξάρτηση μέσα σ' ένα τυφλό σύστημα παιδείας, όπου τα στεγανά θα ισχύουν για ακόμα πιο λίγους και εκλεκτούς.

Για όποιον δεν το πιστεύει ας ρίξει μια ματιά στα παιδιά μας, μέσα στις επιλογές που τους δίνονται. Ασφυκτιούν.

Τζήμης Ευθυμίου

Οι Εκούχρονιστοι

ΠΤΥΧΙΑ
Σ'ΟΛΕΣ
ΤΙΣ ΣΤΑΣΕΙΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΗ
Η ΕΙΣΟΔΟΣ
ΑΓΟΡΑΚΙ...

...ΜΠΑ, ΓΑ ΜΙΑ
ΤΣΑΡΚΑ ΗΡΘΑ...

KD971

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ

Μια ιστορία

έρωτα

φρίκης

πρέλλας

προφυλλιά Καραμπέτη

Ο ΕΡΩΤΗΣ

Ανίσχυρα έθνη και ανίσχυροι ηγέτες

του Σακελλάρη Σκουμπουρδή

Οι ποικιλώνυμες επικρίσεις που δέχθηκε αυτές τις μέρες ο υπουργός Παιδείας, σχετικά με τη σαπουνόφουσκα της άνευ εξετάσεων εισαγωγής στα πανεπιστήμια, «απερρόφησαν» κάποιες άλλες «ατασθαλίες» του, που πέρασαν σχετικά απαρατήρητες. Οι εν Κύπρω δηλώσεις του κ. Αρσένη, κατά τις εκδηλώσεις για τη μνήμη του Μακαρίου, υπερέβησαν τα εσκαμμένα και αυτό δεν έχει «ενδοπασοκικό» ενδιαφέρον, έχει ευρύτερο πολιτικό ενδιαφέρον. Όχι τόσο γιατί ένας υπουργός Παιδείας δεν νομιμοποιείται να ομιλεί περί των «εθνικών» θεμάτων εκτός Ελλάδος. Αλλά γιατί είπε πράγματα μη σοβαρά.

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΕΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ...

(α) «Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι η Κύπρος είναι ελληνικό νησί». Επειδή αυτές οι έννοιες είναι κάπως λεπτές, κάποιος θα έπρεπε να εξηγήσει στον (ανεξόδω;) «πατριώτη» στρατηγό Αρσένη ότι για να κερδίζει χειροκροτήματα από την αδαή κοινή γνώμη δεν μπορεί να δημιουργεί προβλήματα στο έθνος. Μπορεί πρακτικά, ουσιαστικά και ιστορικά η φράση του να είναι σχεδόν αληθής. Οφείλει όμως να γνωρίζει ο κ. Αρσένης ότι το κεντρικό θεμέλιο αγκωνάρι της τουρκικής προπαγάνδας (την οποία ουδόλως ενδιαφερθήκαμε να ανα-

χαιτίσουμε διεθνώς, 23 χρόνια τώρα...) σχετικά με το εγχείρημα του Αττίλα είναι το εξής: «Με την εγγύηση του τουρκικού στρατιώτη διεσώθη η Κύπρος από αυτούς που την ονομάζουν ελληνικό νησί και απειράπη η προσάρτησή της στην Ελλάδα, πράγμα που προεβλέπετο από το όγδοο άρθρο της Μεγάλης Ιδέας». Κάνοντας λοιπόν αυτή τη δήλωση ο νέος στρατηγός του έθνους, μπορεί να έκανε πολλούς Έλληνες να καμαρώσουν, κυρίως όμως έδωσε χαρά στην τουρκική ηγεσία και τον Ραούφ Ντενκτάς. Υπάρχει καλύτερο δώρο για την πλευρά τους, από το να υπαινίσσεσαι με μια αφελή (ου μην και ιδιοτελή) δήλωση ότι το 18% του κυπριακού λαού –πέρα από τους εποίκους που πλέον έχουν αλλάξει τους δημογραφικούς συσχετισμούς– πρέπει μάλλον να αισθάνεται δυσάρεστα στο ενδεχόμενο της λύσης που προτείνει η ελληνική πλευρά; Αφού μια τέτοια λύση θα ξαναδημιουργήσει το αδιανόητο γι' αυτούς «ελληνικό» νησί; Φοβερός

ο στρατηγός Αρσένης· άραγε προτού ξεστομίσει αυτή τη δήλωση κατάλαβε τι ακριβώς είπε;

(β) «Είναι αφελείς όσοι εμπιστεύονται τους διαμεσολαβητές... μην εμπιστεύεσθε και μην περιμένετε πρωτοβουλίες τρίτων». Μα καλά, στρατηγέ μου, εμείς δεν ήμασταν

προηγούμενο τεύχος), απωθούμε τις άχρηστες και επιζήμιες δυτικές παρεμβάσεις και υλοποιούμε αυτό που πρότεινε ο στρατηγός πέρσι: συμμαχικούς άξονες με Συρία και Ιράν, οπότε τσακίζουμε την Τουρκία από τα νώτα... Ιδίως αν μας βοηθήσει και το ΡΚΚ του Αμπντουλλάχ Οτσαλάν, όπως ήδη επανειλημμένως μας το έχει υποσχεθεί, τότε «εντός μηνών θα έχει καταρρεύσει η κραταιά Τουρκία»... Μεγάλα σχέδια.

(δ) «Οι μεγάλες δυνάμεις επιδιώκουν να έχει η χώρα μας υποθηκευμένη εξωτερική πολιτική και στρατιωτική παρουσία προς διχοτόμηση της Κύπρου» (στον Λυκούργο Κομίνη, *Εξουσία*, 28/1/97). Αυτό προς επίρρωσιν του προηγούμενου σχολιασμού μας. Αλλά μη μένει ασχολίαστο ότι τη διχοτόμηση, μάλλον τη διπλή ένωση, την απεργάζεται κυρίως το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου (Δ.Ε.Α.Χ.)... Όσο για τα περί υποθηκέυσεως, ας μη συζητάμε ότι εκείνος που –με τις στρατηγικές του ενοράσεις του τύπου εμπάργκο και Δ.Ε.Α.Χ.– υποθήκευσε διπλωματικά

τη χώρα είναι ο Α. Παπανδρέου, τον οποίο ανελλιπώς επικαλείται ο στρατηγός Αρσέ-

έχουμε κατανοήσει ότι μόνοι μας δεν ιγάζουμε πέρα με την παρανοϊκή αδιαλ-
ία του Ντενκτάς; Και γι' αυτό δεν λέμε
α χρόνια ότι είναι μονόδρομος η διεθνο-
ηση του Κυπριακού και εκλιπαρούμε τη
νή παρέμβαση; Ή μήπως τώρα, μέσω
«Ενιαίου Αμυντικού Δόγματος», έχου-
αλτάρει και ετοιμαζόμαστε από μόνοι
για δίκαιη επίλυση του Κυπριακού με
μονόδρομο εν τοιαύτη περιπτώσει)
ατιωτικά μέσα, ώστε να πετάξουμε στη
ασσα τους Τουρκοκύπριους για να ξα-
αταστήσουμε ελληνικό το νησί; Αφού
αίως κατακτήσουμε και την Αττάλεια
τη Μερσίνα για να σιγουρέψουμε τα
α μας από ενδεχόμενες μελλοντικές
ξεις της Άγκυρας για νέους Αττίλες... Τι
ρεί να κάνει λοιπόν το πάθος της εξου-
ς, τι δηλώσεις μπορεί να σου βγάλει...

«Έχουμε ανεπαρκέστατη στρατηγική
άρχουν και άλλες δυνατές συμμαχίες
ς από τις δυτικές...». Αν δεν εννοεί μό-
η Ρωσία (για την οποία είπαμε, καλή
για τους S-300 και για τον πετρελαιο-
ό, αλλά χρειάζεται και μέτρο έναντι των
απαϊκών μας εταιρικών υποχρεώσε-
), είναι προφανές τι υπονοεί ο κ. Αρσέ-
Θεωρώντας δεδομένο ότι το Ενιαίο
ντικό Δόγμα –πάνω στο οποίο έχει στη-
την τύχη του υπόλοιπου της καρριέρας
- δεν μπάζει από πουθενά και είναι και
γο (περί αυτού αναφερθήκαμε στο

**Εδώ ο άνθρωπος μας
το λέει καθαρά:
ο Σημίτης είναι αδύναμος
και αντικειμενικά
μειοδοτεί, ενώ αν ήμουν
στη θέση του εγώ,
πόσο καλύτερα
θα ήταν τα πράγματα...**

νης προς άντλησιν κύρους...

(ε) «Είμαι κατά της παθητικής διπλωμα-
τίας και υπέρ της ενεργητικής διπλωμα-

τίας». Αυτός ο ανέξοδος υπαινιγμός κατά
του πρωθυπουργού (και καθ' όλων εκείνων
οι οποίοι δεν θεωρούν αποτελεσματική την
πολιτική που ενεργείται με την βοήθεια κα-
θαρτικών εμπάργκο και αιφνιδίων αποχω-
ρήσεων από την τράπεζα διαλόγου του
ΟΗΕ κ.λπ.) τι σημαίνει εκτός του ότι χρησι-
μοποιούμε πάλι τα «εθνικά» για προσωπι-
κά οφέλη; Διαφορετικά, ονομάζουμε αυτό
που εννοούμε ως «ενεργητική» διπλωματία
και προτείνουμε έξυπνες λύσεις υπέρ των
εθνικών συμφερόντων. Και δεν πιστεύουμε
ότι υπάρχει Έλληνας που να θεωρεί ότι η
προσεκτική διπλωματία σημαίνει εθνική
μειοδοσία.

(στ) «Δεν υπάρχουν αδύναμα έθνη, υπάρ-
χουν αδύναμοι ηγέτες!». Του ιδίου φυράμα-
τος με την προηγούμενη δήλωση είναι και
αυτή, λίγο πιο «προχωρημένη» όμως. Εδώ ο
άνθρωπος μας το λέει καθαρά: ο Σημίτης
είναι αδύναμος και αντικειμενικά μειοδο-
τεί, ενώ αν ήμουν στη θέση του εγώ, πόσο
καλύτερα θα ήταν τα πράγματα... Αξίζει
όμως να προσεχθεί και τούτο: λόγω του ση-
μειολογικώς φορτισμένου βάρους αυτής
της δήλωσης ο πονηρός στρατηγός την ξε-
φώνησε εκτός κειμένου. Έτσι συνέβη το
περίεργο, να έχει μεταδοθεί την Κυριακή
το βράδυ (19/1) από τους εν Λευκωσία
ανταποκριτές στα «γρήγορα» ηλεκτρονικά
ΜΜΕ και την επαύριο οι εφημερίδες να μην
την έχουν δημοσιεύσει, αφού τα ρεπορτάζ
είχαν φύγει πριν να εκστομισθεί η δήλωση,
στηριγμένα προφανώς στο προεκδοθέν κεί-
μενο... Τη δε Τρίτη 21/1/97 η δήλωση είχε
χαθεί, ενδεχομένως τη παρακλήσει και του
ιδίου του στρατηγού, που έτσι είχε καταφέ-
ρει να χτυπήσει αποτελεσματικά διά της
πλιατσικολογικής μεθόδου hit and run.

(ζ) Μικρής ή όχι αξίας, είναι και η δήλωση
Αντώνη Σαμαρά, που αντέδρασε άμεσα
(Δευτέρα, 20/1/97) μόλις έμαθε τι είπε ο κ.
Αρσένης και δήλωσε χαιρετίζοντας: «Εμείς
τρία χρόνια τώρα προειδοποιούσαμε την
κυβέρνηση ότι βάσει σχεδίου η Κύπρος σύ-
ρεται στη διχοτόμηση και το Αιγαίο στη συ-
νεκμετάλλευση. Αλλά κανένας δεν άκουγε.
Και χθες στην Κύπρο ο κ. Αρσένης μίλησε
τη δική μας γλώσσα!». Μάλλον έχει την
αξία της και αυτή η δήλωση...

«ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟ» ΠΑΣΟΚ

Μήπως εδώ ξανασυναντούμε την ανίατη
δομική σχιζοφρένεια της εξωτερικής μας
πολιτικής, που μας χωρίζει σε πατριώτες
και μειοδότες; Το πρόβλημα πλέον περνάει
στον ίδιο τον πρωθυπουργό, που έκανε πως
δεν άκουσε τις δηλώσεις Αρσένη. Ίσως
γιατί αν τις είχε ακούσει, θα έπρεπε να

αντιδράσει σφόδρα υποτιμητικά κατά του στρατηγού, οπότε και αυτός θα παρητειόταν πανηγυρικά από την κυβέρνηση, ανοίγοντας μέτωπο εναντίον του «πατριωτικού» ΠΑΣΟΚ, που άντε μετά να το συμμαζέψει ο κ. Σημίτης... Με δεδομένη μάλιστα την ύπαρξη και της άλλης φουντωμένης συγκυρίας του «κοινωνικού» ΠΑΣΟΚ, λόγω και των εξηρμένων σε κάθε μαζικό χώρο απεργιακών κινητοποιήσεων, τα πράγματα θα γινόντουσαν ακόμα πιο δύσκολα.

Εδώ λοιπόν είναι το κουμπί. Το πλιάτσικο δεν γίνεται μόνο με αιχμή τον «πατριωτικό» χαρακτήρα του ΠΑΣΟΚ. Γίνεται και με άλλη αιχμή: τον «κοινωνικό» του χαρακτήρα. Μην ξεχνάμε άλλωστε, ότι ο κ. Αρσένης έχει και επ' αυτού αναλάβει πρωτοπόρο ρόλο (άρθρο του στην *Κυρ. Ελευθεροτυπία*, 15/12/96): «Δεν είναι μονόδρομος το Μάαστριχτ [...] Η Ελλάδα δεν θα χαθεί αν δεν μπει στην ΟΝΕ [...] Να διαμορφώσουμε μια σύγχρονη κοινωνία που θα υποτάσσει τους οικονομικούς δείκτες και δεν θα υποτάσσεται από αυτούς»... Μην ξεχνάμε και ότι ο κ. Χααραλαμπόπουλος στο ίδιο πνεύμα δήλωσε (στον Λ. Κομίνη, *Εξουσία*, 7/1/97): «Δεν κυβερνάει το ΠΑΣΟΚ σήμερα». Το πλιάτσικο λοιπόν, είναι γενικευμένο και αυτό εννοούμε από καιρό, λέγοντας ότι αν σύντομα δεν δράσει ρηκτικά και αποφασιστικά ο πρωθυπουργός, τότε θα κυβερνάει με την αλυσιτελή μέθοδο της αέναης διαχείρισης αδιεξόδων. Αλλά για να πετύχει τη λαϊκή συναίνεση, έχει περιθώρια να ορθολογικοποιήσει την κοινωνική του πολιτική, τροπιζόμενος όχι σε εξόφθαλμες χάρες προς κατέχοντες, αλλά προς εξαθλιωμένους. Ή έστω, αν δεν κάνει χάρες στους δεύτερους, αφού «δεν υπάρχουν πόροι», επ' ουδενί να του ξεφεύγουν χάρες στους πρώτους, πράγμα που σήμερα δεν προκύπτει...

Μόνο με αυτό το πνεύμα θα μπορέσει να κατισχύσει των υπερμάχων του «κοινωνικού και πατριωτικού» χαρακτήρα του ΠΑΣΟΚ. Οι οποίοι είναι κατ' ουσίαν υπέρμαχοι του Παπανδρεϊσμού, γιατί εκείνος επινόησε αυτά τα δύο φρούτα. Και κάνουν πως αγνοούν δηλαδή ότι ο μεν «κοινωνικός» χαρακτήρας του ΠΑΣΟΚ υποθήκευσε δημοσιονομικά τη χώρα και τώρα την απορρέουσα λιτότητα την πληρώνουν εκείνοι στο όνομα των οποίων έδρασε αυτός ο χαρακτήρας. Ο δε «πατριωτικός» χαρακτήρας υποθήκευσε διπλωματικά τη χώρα και τώρα ψαχνόμαστε για το πώς εξυπνα θα ξεστριμωχτούμε από τη γωνία με τις μικρότερες δυνατές απώλειες...

ΝΕΟ ΠΑΣΟΚ = ΑΛΛΟ ΠΑΣΟΚ

Η αποπαπανδρεοποίηση λοιπόν είναι το κουμπί του «νέου» ΠΑΣΟΚ, και αυτό θα έπρεπε να εννοηθεί, όταν έλεγε προχτές στη Β. Ελλάδα ο κ. Σκανδαλίδης (εκών ή άκων;): «το νέο ΠΑΣΟΚ είναι ένα άλλο ΠΑΣΟΚ», ενώπιον ενός ακροατηρίου στελεχών, που δεν ήταν και εξαιρετικά ενοχλημένο άλλωστε.

Και για να αποφύγει ο πρωθυπουργός την διολίσθηση στην αέναη διαχείριση αδιεξόδων, πριν να αποπαπανδρεοποιήσει το ΠΑΣΟΚ, ας δει τώρα τι θα κάνει με τα μπλόκα των αγροτών. Αφού ο Βαγγέλης Μπούτας, αγρότης, βουλευτής του ΚΚΕ, δήλωσε προχτές (*Ελευθεροτυπία*, 27/1/97): «Το ΠΑΣΟΚ μας δίδαξε τα μπλόκα και ο

**Δηλαδή, τότε και μόνον
τότε θα ικανοποιηθούν οι
κοινωνικές και
πατριωτικές ανησυχίες
του ελληνικού λαού: μόνο
όταν υποχωρήσει ο
Παπανδρεϊκός
χαρακτήρας του ΠΑΣΟΚ
και όχι μόνον του
ΠΑΣΟΚ...**

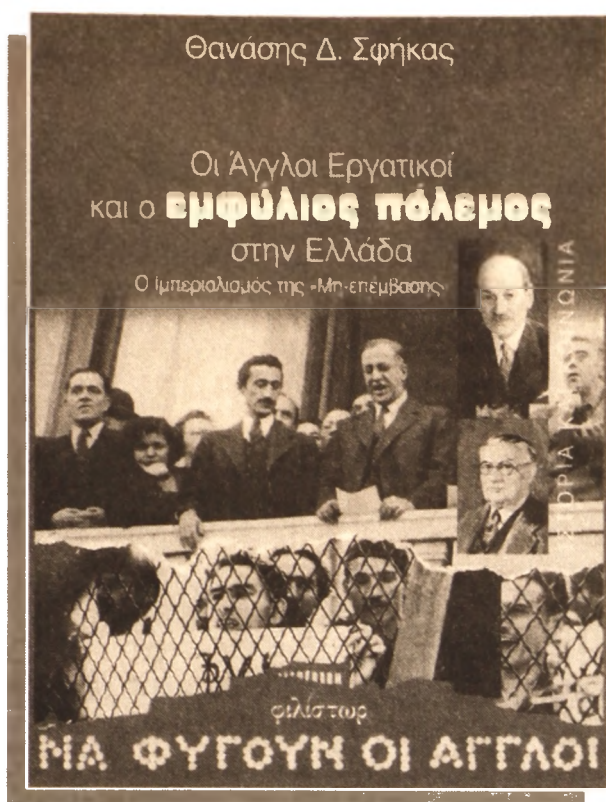
Γιαννόπουλος, που τώρα βρυχάται, τότε ήτανε μπροστάρης». Εμείς είχαμε καταγγείλει την ιδεολογία και την ηθική αυτών των μπλόκων πριν τα «Δεκεμβριανά», θυμίζοντας την παπανδρεϊκή προέλευσή τους. Τώρα ο κ. Σημίτης ας καταγγείλει το παλιό ΠΑΣΟΚ, αν θέλει πειστικά να κερδίσει τη μάχη κατά της ηθικής των μπλόκων... Όσο για τους εξεγεγμένους αγρότες, αντιφάσκουν τώρα πάλι με τη νέα κλιμάκωση που εξήγγειλαν. Γιατί στις αρχές του μηνός

(*Εξουσία*, 8/1/97) ο (νεοδημοκράτης) αγροτοσυνδικαλιστής ηγέτης Αθ. Νασίκας έλεγε: «Όλοι οι γνωστοί μου αγρότες θέλουν να συνεχίσουμε τις κινητοποιήσεις, αλλά όχι κατά τρόπο που, αντί να λειτουργούν κατά της κυβέρνησης, να λειτουργούν κατά των πολιτών...». Άλλωστε με την εξαγγελία κλιμάκωσης από «μαλακότερα σε σκληρότερα μέσα πάλης», ακόμα και ο κ. Πατάκης εμμέσως παραδέχεται ότι ήταν λάθος μέσα πάλης τα μπλόκα.

Όσο για τον πολυσυζητημένο «κοινωνικό αυτοματισμό» του κ. Ρέππα, περί της έντασης μεταξύ ναυτεργατών και αγροτών πράγματι εδώ δεν προκάλεσε η κυβέρνηση τις αντιθέσεις μεταξύ διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Αλλά τις παρήγαγε η ίδια εκτράχυνση των μέσων πάλης ορισμένων που –ανεξάρτητα από το δίκαιο των αιτημάτων τους– δεν σέβονται και κρατούν όμηρους κάποιους τρίτους ασχέτους. Το Αντί (6/12/96) είχε σχετικά προειδοποιήσει προτού κορυφωθούν οι ιστορίες με τα μπλόκα: «Ή μήπως είναι σε θέση οι αγρότες να κατανοήσουν ότι αύριο που θα πιάξουν τα ανάλογα πάλι οι Αυλωνίτες και αύριο οι καθηγητές της ΟΛΜΕ, τέλει όλοι καθίστανται όμηροι αυτής της νοστορπίας μπουμερανγκ της αντικοινωνικής συμπεριφοράς;».

Εν πάση περιπτώσει, είναι τώρα πολύ σημαντική η εξέλιξη της αναμενόμενης «4ης Φεβρουαρίου» για πολλά και για πολλούς. Ας δούμε πώς θα διεξέλθουν αυτής οι πρωτογωνιστές και μετά τα ξαναλέμε...

Έτσι, για να επανέλθουμε στο κεντρικό θέμα, λέγεται ότι λόγω «πατριωτικού χαρακτήρα» τα «εθνικά» θέματα είναι Αχίλλειος πτέρνα του ΠΑΣΟΚ. Φαίνεται όμως ότι λόγω και του «κοινωνικού» χαρακτήρα οι απεργιακές κινητοποιήσεις επίσης είναι Αχίλλειος πτέρνα του ΠΑΣΟΚ. Όθεν και ορθώς επιμένουμε πως η Αχίλλειος πτέρνα του ΠΑΣΟΚ είναι και οι δύο αυτοί «χαρακτήρες», δηλαδή ο εξής ένας: Ο ΠΑ-ΠΑΝΔΡΕΪΚΟΣ. Όταν και αυτός αρχίσει να υποχωρεί, τότε θα υποχωρήσουν οι βλαβερές συνέπειες του λαϊκισμού και τότε θα πάψουμε να μιλάμε για αδύναμα έθνη και αδύναμους ηγέτες και θα είμαστε μια χώρα μέσα στην ΟΝΕ και με το Εύρο μας και με δικαιότερη κοινωνική ζωή, αλλά και με την άνεσή μας απέναντι στην Τουρκία... Δηλαδή, τότε και μόνον τότε θα ικανοποιηθούν οι κοινωνικές και πατριωτικές ανησυχίες του ελληνικού λαού: μόνο όταν υποχωρήσει ο Παπανδρεϊκός χαρακτήρας του ΠΑΣΟΚ και όχι μόνον του ΠΑΣΟΚ...

Θανάσης Δ. Σφήκας

Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα

Ο Ιμπεριαλισμός της "Μη-επέμβασης"

Το βιβλίο του Θανάση Σφήκα προσφέρει την πρώτη ολοκληρωμένη και μεθοδολογικά αυστηρή προσέγγιση σε μια από τις πιο κρίσιμες περιόδους της Ελλάδας, κάνοντας αποτελεσματική χρήση ενός ευρύτατου φάσματος βρετανικών και ελληνικών πηγών. Πρόκειται για μια θαυμαστή διεισδυτική μελέτη στις ρίζες του ελληνικού εμφυλίου πολέμου, που ρίχνει άπλετο φως στους πρωταγωνιστές του δράματος: στους Βρετανούς, στα ελληνικά αστικά κόμματα και στην ελληνική Αριστερά.

«Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια σημαντική συνεισφορά στο πεδίο της διπλωματικής και πολιτικής ιστορίας των απαρχών του ψυχρού πολέμου». – Φίλιππος Κάραμποτ, King's College London

«Ο Θανάσης Σφήκας καθοδηγεί τον αναγνώστη του με αριστοτεχνικό τρόπο μέσα από τις αγωνιώδεις αντιπαραθέσεις στο εσωτερικό του ΚΚΕ, πριν και μετά την απελευθέρωση και υπογραμμίζει ότι δεν μπορεί πλέον να στηριχθεί πειστικά ότι οι έλληνες κομμουνιστές είχαν αποφασίσει τη βίαιη κατάληψη της εξουσίας. Ποιος, λοιπόν, άρχισε τον εμφύλιο: Οι Βρετανοί αφ' ενός και η ελληνική δεξιά αφ' ετέρου, απαντά ο Σφήκας». – Mark Mazower, συγγραφέας του βιβλίου Στην Ελλάδα του Χίτλερ

«Το βιβλίο του Θανάση Σφήκα πληροφορεί και προκαλεί όλους όσοι μελετούν τη σύγχρονη ελληνική ιστορία και τα αίτια του ψυχρού πολέμου στην Ευρώπη». – Τζων Ιατρίδης, συγγραφέας του βιβλίου Εξέγερση στην Αθήνα

Εκδόσεις **Φιλίστωρ**

Θεμιστοκλέους 31 – 106 77 Αθήνα
Τηλ. 38.18.457 - FAX 38.19.167

Παραγγελίες - Διανομή: ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ • Γραβιάς 9-13, Τηλ. 38.07.689

Μεξεταστές «εκσυγχρονιστές»

του Τάσου Παππά

Πολλοί σοβαροί αναλυτές, αρκετό καιρό προτού το πρωτόλειο εκσυγχρονιστικό εγχείρημα του Κ. Σημίτη αρχίσει να σαρκώνεται, είχαν προειδοποιήσει για τις αντιστάσεις που θα συναντήσει η προσπάθεια αναδιάρθρωσης της παραγωγικής δομής. Η επιχείρηση «συμμαζέματος» και εκλογίκευσης των κοινωνικών δράσεων είναι μια εξαιρετικά σύνθετη διαδικασία που απαιτεί ευέλικτους χειρισμούς, αποθέματα δυνάμεων, υψηλό βαθμό συνοχής από την πλευρά του υποκειμένου που θέλει να την καθοδηγήσει, καθώς και μια «ιδέα-παράδειγμα» που θα συσπειρώνει, θα κινητοποιεί και τελικώς θα ακυρώνει τις τρέχουσες ιδεοληψίες. Μέχρι τώρα το μόνο που έχει καταγραφεί είναι η πρόθεση της ηγετικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ να αλλάξει κάποια πράγματα.

Η ελληνική κοινωνία είναι μια βαθύτατα συντεχνιακή κοινωνία: Από τη μία είναι οι μικρές και μεγάλες ομάδες συμφερόντων που κινούνται σε νευραλγικούς τομείς της δημόσιας ζωής και χρησιμοποιούν κατά κανόνα προοδευτικοφανή λόγο. Βρίσκουν συνήθως θαλπωρή στις δημαγωγίες ενός τμήματος της αριστερής αντιπολίτευσης και οργανώνουν έναν απελπισμένο και γι' αυτό έντονο αγώνα άμυνας. Από την άλλη είναι οι ισχυρότατες συντεχνίες του πλούτου που εκμεταλλεύονται τις θέσεις τους στον ιστό της παραοικονομίας, ασκούν μια παρασιτική δραστηριότητα η οποία τους αποφέρει θηριώδη κέρδη και τα οποία διοχετεύουν σε ασφαλείς, από άποψη κερδοφορίας, τομείς, υπονομεύοντας έτσι μακροπρόθεσμα τις όποιες δυνατότητες της οικονομίας.

Απέναντι σε αυτή τη ζοφερή πραγματικότητα, μια κυβέρνηση που θέλει να λέγεται σοσιαλιστική οφείλει να ακολουθεί πολιτικές που δεν θα είναι ευάλωτες στις αιτιάσεις περί μονομέρειας. Όμως, τόσο οι επί της ουσίας παρεμβάσεις της σε διάφορα ζητήματα, όσο και οι κινήσεις της στο συμβολικό επίπεδο, δημιουργούν τη βάσιμη υποψία ότι ανάμεσα στα δύο στρατόπεδα των οργανωμένων συντεχνιών η κυβέρνηση Σημίτη κλείνει το «μάτι» στο πιο δυνατό. Την ίδια στιγμή που επιχειρεί, και δικαίως, να περιορίσει τις ανισότητες και τις προφανείς δυσκαμψίες σε μερικά πεδία (ορθολογικοποίηση του συστήματος, καταβολή των επιδομάτων στις πολύτεχνες μητέ-

ρες, κατάργηση κραυγαλέων φοροπαλλαγών σε «ευγενή» επιγέλυμα και δραστηριότητες), ρίξει δισεκατομμύρια στις ΠΑΕ, επαναδιαπραγματεύεται τα χρέη μεγάλων μέσων ενημέρωσης, διτηρεί τις σκανδαλώδεις φοροεφυγές των εφοπλιστών και ρυθίζει, επ' ωφελεία των αετονύχιδων, τις χρόνιες εκκρεμότητές τους σε δημόσια ταμεία.

Αυτού του χαρακτήρα οι σχεδιασμοί δεν μεταφέρουν εισόδημα από τις εύρωστες τάξεις στις ασθενείς, που είναι άλλωστε το ζητούμενο μια φιλολαϊκής στρατηγικής. Αντιθέτως, προκαλούν βίαιες αντιδράσεις στις κατηγορίες εκπαιδευμένων των πολιτών που, λόγω απώλειας παραδοσιακών κεκτημένων, διαπιστώνουν ότι μέρα τη μέρα πρέπει να καταβάλουν περισσότερα χρήματα για να κρατήσουν το επίπεδο διαβίωσής τους σε αξιοπρεπή όρια, ενώ δεν βελτιώ-

νουν τη θέση ευπαθών ομάδων, οι οποίες θα μπορούσαν κάτω από ορισμένες συνθήκες να συνδράμουν την εκσυγχρονιστική προσπάθεια. Χωρίς όμως σταθερούς συμμάχους δεν είναι δυνατόν να ελπίζεις ότι οι μάχες σου με τους λογής λογής αντιπάλους που καρδοκούν θα είναι νικηφόρες.

Το πολύ διαδεδομένο επιχείρημα ότι πίσω από τις κινητοποιήσεις βρίσκεται το ΚΚΕ έχει βάση. Πράγματι, το κόμμα της «εργατικής τάξης» παραδομένο σ' έναν λαϊκίστικο ηγετικό μηχανισμό υποδαυλίζει σχεδόν όλες τις διαμαρτυρίες, αναζητά συγκρούσεις, καλλιεργεί προσδοκίες και τροφοδοτεί έναν στείρο διεκδικητισμό επιδι-

ντας να επιστρέψει, ύστερα από χρόνια παθολογικής εσωστρέφειας, δυναμικά στο προσκήνιο. Δεν είναι τυχαίο ότι με περισσότε-
πάθος απ' όλες τις κοινωνικές ομάδες κατέβηκαν στο πεζοδρό-
ο εκείνες στις οποίες το ΚΚΕ έχει υπολογίσιμη δύναμη και μια
ράδοση. Όμως, αυτή η στάση του ΚΚΕ λειτουργεί προσχηματικά
την κυβέρνηση. Την βολεύει να πιστεύει ότι αν δεν υπήρχε το
Ε η Ελλάδα θα ήταν μια όαση κοινωνικής γαλήνης. Όχι. Και σε
τή την περίπτωση θα είχαμε «εξεγέρσεις» ίσως πιο τυφλές και
νεπώς πιο επικίνδυνες. Η υπερτίμηση των οργανωτικών ικανοτή-
ν του ΚΚΕ είναι το άλλοθι για την κυβερνητική αβελτηρία. Δεν
μπορούσε, για παράδειγμα, να τερματιστεί η κινητοποίηση των
υπεργατών, που τόσο πολύ στοίχισε στην ελληνική οικονομία, αν
υβέρνηση από την πρώτη μέρα έδινε αυτά που έδωσε τη δέκατη
έρα της απεργίας; Δεν θα είχαν αποφευχθεί οι διαδηλώσεις των
ροτών της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας αν ο κρατικός μηχανι-
ός εκινείτο στοιχειωδώς; Φαίνεται ότι η ένταση και η αναταραχή
υπηρετούν την κυβέρνηση που βρίσκει απρόσμενους βοηθούς
ς ίδιους τους κινητοποιημένους πολίτες, ειδικότερα όταν αυτοί
λέγουν μορφές πάλης εξόφθαλμα ακραίες. Έτσι, βρίσκει πρό-
ορο έδαφος να αναπτυχθεί η καινοφανής θεωρία του «κοινωνι-
ύ αυτοματισμού». Η τακτική να στρέφεις τη μία κοινωνική ομάδα
εντίον της άλλης είναι πολύ παλιά. Την χρησιμοποιούν όλων των
ρφών οι εξουσίες. Αντί να επιστρατεύουν τους μηχανισμούς κα-
πολής, η ανεξέλεγκτη δράση των οποίων από ένα σημείο και με-
προκαλεί μεγάλο κόστος και συσπειρώνει τους εξεγερμένους,
αι προτιμότερο και συνάμα αποτελεσματικότερο να τοποθετούν
διάταξη μάχης κοινωνικά στρώματα που πλήττονται από τις
ργίες.

ροφανώς στην κυβέρνηση δεν έχουν συνειδητοποιήσει ότι κά-
α στιγμή στο μέλλον θα κληθούν να πληρώσουν τις συνέπειες
ής της ανεμώλειας πολιτικής που δυναμιτίζει την κοινωνική συ-
ή. Όταν σε στιγμές κρίσης –εθνικής ή οικονομικής– θα χρεια-
ίς την ενότητα και την αλληλεγγύη του έθνους, αυτές θα κείτο-
ι ξέπνοες στα πεδία των κοινωνικών συγκρούσεων. Κανένα με-
ο σχέδιο δεν μπορεί να προχωρήσει χωρίς την ενεργό συμπα-
ταση και συμμετοχή μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού. Και η
ερινή κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η κατεύθυνσή της είναι η ανα-
μηση της κοινωνίας των πολιτών, η εδραίωση των δημοκρατι-
θεσμών και η στοχοπροσήλωση στις ιδέες της ευρωπαϊκής ενο-
σης και του εκσυγχρονισμού της οικονομίας και της δημόσιας
κής. Τόσο φιλόδοξες επιθυμίες δεν μπορούν να υπηρετη-
ν από κοινωνίες παραπαίουσες.

ραλλήλως, η κυβέρνηση «φροντίζει» να πριονίζει αφρόνως
μη και τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της. Το βασικό της όπλο,
ιάλογο, το έχει ευτελίσει τόσο πολύ που οι περισσότερες ομά-
που διεκδικούν κάτι, το θεωρούν ένα εύχυμο άλλοθι αποπρο-
ατολισμού της κοινής γνώμης. Λογικώς αναρωτιούνται τι νόημα
ο διάλογος όταν το ένα από τα δύο εμπλεκόμενα μέρη προσέρ-
αι σε αυτόν δηλώνοντας προκαταβολικά ότι δεν προτίθεται να
αχωρήσει τίποτε!

αι ήταν κρίμα ένας πολιτικός που έχει αναδειχθεί στην πολιτική
ως ο υπέρμαχος της συνεννόησης να περάσει στην ιστορία ως ο
θυπουργός που αντιμετώπισε το διάλογο παραπλανητικά και με-
ειψε την ελληνική κοινωνία σε άθροισμα αλληλοσυγκρουόμενων
δων. Δεν φτάνουν οι καλές προθέσεις. Πρέπει να συνοδεύονται
γενναιόφρονα μέτρα μακράς πνοής, σοφά ιεραρχημένα, επαρ-
αιτιολογημένα, πρωτίστως δίκαια και τότε σίγουρα η πλειοψη-
των πολιτών δεν πρόκειται να στηρίξει πολιτικούς και κοινωνι-
ς εξτρεμισμούς. Αυτοί θα καταπέσουν στην ανυποληψία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

Φυγή προς τα εμπρός

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

Φυγή προς τα εμπρός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Οι εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ επανεκκίδουν
ολόκληρο το έργο του μεγάλου Χαλκιδαίου
συγγραφέα σε νέα μορφή και με επιμέλεια
της φιλόλογου Κατερίνας Κωστίου. Στις
νέες εκδόσεις το κείμενο του έργου
συνοδεύεται με κατατοπιστικό σημείωμα της
επιμελήτριας, κριτικογραφία με τις
κυριότερες κριτικές που έχουν γραφεί για το
κάθε έργο, σημειώσεις και γλωσσάρι.

Επίσης κυκλοφορούν

Ο ΜΑΡΙΑΜΠΑΣ

ΤΟ ΣΟΛΟ ΤΟΥ ΦΙΓΚΑΡΩ

ΤΟ ΘΕΙΟ ΤΡΑΓΙ

ΤΟ ΒΑΤΕΡΛΩ ΔΥΟ ΓΕΛΟΙΩΝ

ΚΑΪΜΟΙ ΣΤΟ ΓΡΙΠΟΝΗΣΙ

Η ΜΑΘΗΤΕΥΟΜΕΝΗ ΤΩΝ ΤΑΚΟΥΝΙΩΝ

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΤΟΥ ΤΖΑΚ-ΠΑΤΣ ΚΙ ΑΠΑΓΑΪ

ΤΥΦΛΟΒΔΟΜΑΔΑ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... προωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80, ΤΗΛ.: 36 07 744 - FAX: 3623093

Επιμέλεια: Ε. Κολλιοπούλου, Δ. Κ. Σωτηρόπουλος

Μια ζεστή βραδιά

Η συγκίνηση ήταν μεγάλη στην ασφυκτικά γεμάτη αίθουσα της ΕΣΗΕΑ, την περασμένη Δευτέρα. Συνεύρεση κυρίως της «τρίτης και τέταρτης ηλικίας», όπως χαρακτηριστικά είπε και ο τιμώμενος ενεννηντάχρονος αγωνιστής της αριστεράς Βασίλης Νεφελούδης δίπλα στη σύντροφό του Σοφία. Ατμόσφαιρα νοσταλγίας, περηφάνιας αλλά και πίκρας. Νοσταλγία για μια εποχή όπου το να αφεθείς στο όραμα, στην αστείρευτη πίστη στην κοινωνική απελευθέρωση και τη δικαιοσύνη ήταν καθημερινό βίωμα. Περηφάνια για τη συμβολή της Αριστεράς στην πραγμάτωση της σύγχρονης δημοκρατίας. Πικρία για την προδοσία, την απομόνωση και την εξόντωση πολλών συντρόφων του ελληνικού αριστερού κινήματος χάριν του δογματισμού και της λεγόμενης πειθαρχίας στη λογική του κόμματος. Μια σύντομη αλλά αισθαντική βουτιά στις αντιφάσεις που ταλάνισαν την Αριστερά μέσα από την παρουσίαση της δράσης και του πολιτικού ήθους του Βασίλη Νεφελούδη. Από τη Μικρά Ασία, πρόσφυγας στην Ελλάδα το 1924, γίνεται μέλος του ΚΚΕ, γραμματέας του Συνδέσμου Τροχιοδρομικών, αργότερα της ομοσπονδίας Εργατών Ηλεκτρισμού, και αναπληρωτής γ.γ. του Δημοκρατικού Συνδικαλιστικού Κινήματος. Εκλέγεται τρεις φορές βουλευτής, δύο με το ΚΚΕ (1932, 1936) και μία με την ΕΔΑ (1964), ενώ θητεύει κατά διαστήματα στις φυλακές της Κέρκυρας (ακτίνα Θ') και αργότερα στις φυλακές Αβέρωφ, Αίγινας, Ιντζεντίν και Λέρου. Ένας σεμνός αγωνιστής, φάρος στη σημερινή εποχή της εσωστρέφειας και της αυτοκριτικής της ελληνικής Αριστεράς.

••• Για την «Αριστερά του αύριο» κλήθηκε να μιλήσει ο **Βασίλης Νεφελούδης** κλείνοντας την βραδιά που ήταν αφιερωμένη στη δράση του. «Στο ιδεολογικό και πολιτικό πεδίο, κύριος εχθρός της Αριστεράς είναι ο νεοφιλελευθερισμός που εκπροσωπεί και εκφράζει τις πιο καμουφλαρισμένες αντιδραστικές δυνάμεις του αστικού κοινοβουλευτισμού. Στόχος του νεοφιλελευθερισμού είναι η κατάργηση των κοινωνικών δικαιωμάτων και των λαϊκών ελευθεριών που κατακτήθηκαν με λαϊκούς αγώνες και η ανακατανομή του εθνικού εισοδήματος προς όφελος του μεγάλου κεφαλαίου και σε βάρος των εργαζομένων. Πρέπει να καταπολεμηθεί κυρίως το τραπεζικό κεφάλαιο που είναι το πιο προνομιούχο. Σε καμία άλλη ευρωπαϊκή χώρα δεν είναι τόσο μεγάλη η απόσταση μεταξύ των επιτοκίων των τραπεζικών καταθέσεων και τραπεζικών δανείων. Τα κέρδη του βιομηχανικού κεφαλαίου αυξάνονται με συμπίεση του εισοδήματος των εργαζομένων και χωρίς να συνοδεύονται από επενδύσεις. Ο αγώνας για την κοινωνική δικαιοσύνη, για πιο δίκαια ανακατανομή του εισοδήματος δεν είναι μόνο κοινωνικά δίκαιος αλλά και οικονομικά αναγκαίος. Για τις γυναίκες ιδιαίτερα, το αίτημα της ισοτιμίας στους κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς, το αίτημα της αντιπροσωπευτικότητάς τους στα συνδικαλιστικά όργανα και στους κοινωνικούς, δημοτικούς και κυβερνητικούς φορείς είναι απαραίτητο στοιχείο για τη δημοκρατική ολοκλήρωση χωρίς την οποία η δημοκρατία μας θα είναι λειψή.»

••• Ο **Σοφιανός Χρυσοστομίδης**, ο «δικός μας» Αντήνωρ, περιέγραψε την άφιξη, το 1943, και διαμονή του Β. Νεφελούδη στη Μέση Ανατολή, στην Αλεξάνδρεια, μετά τη μεταγωγή του από τις φυλακές της Κέρκυρας στο Μπρίντζι της Ιταλίας και στη συνέχεια στον κόλπο του Τάραντα, που είχε στο μεταξύ απελευθερωθεί. «Το όνομα του ήταν γνωστό εκείνη την εποχή και στη Μ. Ανατολή. Ήταν το όνομα ενός σεμνού αγωνιστή, που η όλη μέχρι τότε ζωή του ήταν μια συνεχής προσφορά πέρα από τίτλους και κομματικά αξιώματα. Στη Μ. Ανατολή δεν περνά μέρα χωρίς

Ο Βασίλης Νεφελούδης στη τιμητική βραδιά για τα 90 χρόνια του.

να διαθέτει όλες του τις δυνάμεις στην κοινή υπεράσπιση του αγώνα. Τρέχει, συντονίζει, έχει επαφή με την εξόριστη κυβέρνηση, ενημερώνει Σοβιετικούς και Αμερικανούς για τα βρετανικά σχέδια. Καταθέτει την πείρα του και παραμένει απλός και σεμνός, ξέροντας πως η αλήθεια δεν είναι πτέ δοτή. Η ζωή του ήταν μια διαρκής προσφορά, μια διαρκής παραχώρηση σε μια υπόθεση που ίδιος καθημερινά της έδινε περιεχόμενο και νόημα».

••• Ο ιστορικός **Φίλιππος Ηλιού** τόνισε «τον μαρτυρικό λόγο του Β. Νεφελούδη, την επαναστατική σφραγίδα του, τη νηφάλια πολιτική του σκέψη, τη ρεαλιστική προσέγγιση της πραγματικότητας, σε μια εποχή υστερόβουλου σεχταρισμού όπου κυριαρχούσε το αλάθητο και ο αφορισμός επαναστατικός βερμπλισμός. Στην ηγεσία της ΕΔΑ κατόρθωσε με μια ορθότατη πολιτική στα πλαίσια των συμμαχιών να φέρει την ενότητα στο δημοκρατικό συνδικαλιστικό κίνημα ενώ κυριαρχούσαν ισοπεδωτικά συνθήματα. Τα έντονα αυτοβιογραφικά του βιβλία χαρακτηρίζονται από σπάνια ευαισθησία για πολιτικό, έντιμη προσέγγιση και διέγερση σε σκέψη. Ο μεγάλος καϊμός του όπως και όλων των κομμουνιστών της γενιάς του ήταν να καταλάβει τι ήταν αυτό που οδήγησε στο όραμα της αριστεράς και την ελπίδα στα ελευθεριακά κατορθώματα του υπαρκτού σοσιαλισμού. Τα μπεράσματά του είναι ηθικά και πολιτικά. Έβλεπαν μέσα στην αριστερή σκέψη την έννοια της δημοκρατίας χωρίς την οποία δεν πραγματώνεται ο σοσιαλισμός και πίστευε ότι η δημοκρατία μένει ανάπηρη όταν δεν πορεύεται προς την συνολική απελευθέρωση που επαγγέλεται ο σοσιαλισμός. Για τον Β. Νεφελούδη μίλησαν επίσης ο Α. Καρανίκας και ο πανεπιστημιακός **Κωνσταντίνος Τσιανός** καλώς.

Σφίγγει ο κλοιός για Μιλόσεβιτς

Ιεξελίξεις των τελευταίων μηνών στη Σερβία έχουν οδηγήσει τις κυβερνήσεις των χωρών της Ε.Ε. και των ΗΠΑ στο συμπέρασμα ότι είναι πλέον θέμα χρόνου η αλλαγή πολιτικής ηγεσίας στο Βελιγράδι. Ανώτερος αμερικανό αξιωματούχος τόνιζε πριν από λίγες μέρες στους *en* της Νέας Υόρκης ότι οι ΗΠΑ δεν προσπαθούν να συμβάλουν στην πτώση του Μιλόσεβιτς, αλλά εκτιν ότι η εποχή του έχει φτάσει στο τέλος της.

Ερώτημα είναι πλέον πότε θα τελειώσει και όχι το, υποστηρίζουν αμερικανοί αναλυτές, που εκτιν πως με την Ορθόδοξη Εκκλησία εναντίον του, ο όσεβιτς δε θα μπορέσει να κρατηθεί στην εξουσία. Ο κλοιός γύρω από τον σέρβο πρόεδρο σφίγγει ολοκαι περισσότερο, ιδιαίτερα μετά την απώλεια του αδοσιακού του συμμάχου του Πατριάρχη Παύο οποίος στήριξε τον Μιλόσεβιτς κατά τη διάρκεια των πολέμων της Κροατίας και της Βοσνίας. Η βική Ορθόδοξη Εκκλησία θέλησε να στείλει ένα ρό μήνυμα προς τον σέρβο πρόεδρο, οργανώνομε την ευκαιρία της εορτής του Αγίου Σάββα λιλία που πήρε τη μορφή διαδήλωσης διαμαρτυ. Πάνω από 300.000 σέρβοι πολίτες ανταποκρίν στο κάλεσμα και κατέκλυσαν τους δρόμους της γκοσλαβικής πρωτεύουσας.

ν ίδια ώρα, πιέσεις προς τη σερβική ηγεσία ρύσε και η Ρωσία στέλνοντας στο Βελιγράδι τον πληρωτή υπουργό εξωτερικών, Ιγκόρ Ιβάνοφ, συνομιλίες με τον σέρβο ομόλογό του Μίλαν Μιίνοβιτς και τον πρόεδρο Μιλόσεβιτς. Το μήνυης Μόσχας προς τη σερβική ηγεσία είναι ότι θα πει να γίνουν αποδεκτές οι εισηγήσεις του Ε σε ό,τι αφορά τις δημοτικές εκλογές προκει-

μένου να εκτονωθεί η κρίση.

Η παρέμβαση της Ρωσίας είχε και την υποστήριξη της Γαλλίας, η οποία εξέφρασε την ελπίδα η παρέμβαση της Μόσχας να έχει αποτελέσματα. Προς το παρόν πουθενά στον ορίζοντα δεν διαφαίνεται προοπτική εκτόνωσης, καθώς και οι δύο πλευρές εμφανίζονται ανυποχώρητες. Μάλιστα στις 27 Ιανουαρίου, δικαστήριο του Βελιγραδίου ακύρωσε τη νίκη της αντιπολίτευσης στην πρωτεύουσα κάνοντας δεκτή προσφυγή του Σοσιαλιστικού Κόμματος.

Από την πλευρά του ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς αντιλαμβάνεται ότι τον εγκαταλείπει οριστικά η σερβική κοινωνία και αγωνίζεται να κρατηθεί στην εξουσία μέσω ενός πολύ επικίνδυνου οικονομικού παιχνιδιού.

Το αγωνιώδες ερώτημα που απασχολεί τον σερβικό λαό αλλά και τους ξένους αναλυτές είναι: Πόσα χρήματα απέμειναν στον Πρόεδρο της Σερβίας; Όπως έγραφε πρόσφατα το *Time*, ο σέρβος πρόεδρος επέστρεψε με τόσο άσχημο τρόπο στις παλιές του συνήθειες -ανεξέλεγκτη έκδοση χαρτονομίσματος και αφαίμαξη των αποθεμάτων σε ξένο συνάλλαγμα- ώστε κινδυνεύει να αφανίσει τη μικρή οικονομική πρόοδο που σημειώθηκε από τότε που σταμάτησαν οι κυρώσεις μετά το τέλος του πολέμου. Ο σέρβος πρόεδρος πέρα από τις πολιτικές μηχανορραφίες του είναι γνωστός και για τις οικονομικές μηχανορραφίες, οι οποίες κατά τη διάρκεια του πολέμου οδήγησαν τη χώρα σε ένδεια. Τότε, οι ευνοούμενοι του Μιλόσεβιτς τύπωναν χρήματα χωρίς την εξουσιοδότηση της κεντρικής Τράπεζας, για να εξαγοράσουν τα περισσότερα γερμανικά μάρκα και δολλάρια που βρίσκονταν σε ιδανικά χέρια. Το αποτέλεσμα ήταν ο υπερπληθωρισμός με τις γνωστές συνέπειες για τη Σερβία.

**Από την πλευρά
του ο Σλόμπονταν
Μιλόσεβιτς
αντιλαμβάνεται
ότι τον
εγκαταλείπει
οριστικά η
σερβική κοινωνία.**

Το Ραμαζάνι των σκανδάλων

του Αλί Ταρτάνογλου

Στις 3 Νοεμβρίου 1996, ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα στην πόλη Σουσουλούκ, στα νότια της θάλασσας του Μαρμαρά στην επαρχία Μπαλικεσίρ, έγινε αφορμή για πολλές αποκαλύψεις και εξελίξεις στο πολιτικό σκηνικό της Τουρκίας. Με μερσεντές έπεσε πάνω σε ένα φορτηγό. Στο αυτοκίνητο επέβαιναν ένας ανώτατος αξιωματικός της αστυνομίας, ένας βουλευτής του συνασπισμού του κόμματος του Ορθού Δρόμου της Ταντσού Τσιλέρ, ο Αμπντουλάχ Τσατλί, ένας απατεώνας και μια γυναίκα. Μοναδικός διασωθείς αλλά βαριά τραυματισμένος είναι ο βουλευτής Σαντάτ Μπουτζάκ.

Άγκυρα-του ανταποκριτή μας

Αργότερα έγινε γνωστό ότι ο **Τσατλί** ήταν ακροδεξιός εθνικιστής, «γκρίζος λύκος» που κατεζητείτο για 18 ολόκληρα χρόνια ως ένας από τους δολοφόνους και ο οργανωτής της εκτέλεσης των 7 αριστερών στην Άγκυρα το 1978. Στη συνέχεια αποκαλύφτηκε ότι είχε καταδικαστεί για εμπόριο ναρκωτικών ενώ το τουρκικό κράτος τον χρησιμοποιούσε για δολοφονίες, παρέχοντάς του επίσημη ταυτότητα των μυστικών υπηρεσιών. Αποδείχτηκε, επίσης, ότι είχε στενές σχέσεις με τους πολιτικούς και αξιωματικούς της αστυνομίας, ακόμα και με τον υπουργό Εσωτερικών **Μεχμέτ Αγκάρ**. Ο Αγκάρ, μόλις τρία χρόνια πριν, ήταν αρχηγός της Ασφαλείας της Άγκυρας και πολύ γρήγορα εξελίχθηκε σε Γενικό Αστυνομικό Διευθυντή, στη συνέχεια σε βουλευτή του κόμματος της **Τσιλέρ**, σε υπουργό Δικαιοσύνης και, τελικά, σε υπουργό Εσωτερικών. Τα χαρτιά που αποδεικνύουν ότι ο Τσατλί εργαζόταν για τις μυστικές υπηρεσίες του τουρκικού κράτους έχουν την υπογραφή του Αγκάρ, ο οποίος στην αρχή προσπάθησε να αμυνθεί αλλά τελικά παραιτήθηκε από υπουργός.

Ο διασωθείς βουλευτής της νοτιοανατολικής περιοχής Ούρφα, όπου ανθεί η τρομο-

βοά η κοινή γνώμη της Τουρκίας για εμπλοκή της Ταντσού Τσιλέρ σε εμπόριο ναρκωτικών και σε άλλες αξιόποινες πράξεις. Παρ' όλα αυτά, το Κοινοβούλιο απέρριψε στις 28 Ιανουαρίου πρόταση για τη διεξαγωγή νέας δικαστικής έρευνας σε βάρος της. Το ίδιο, άλλωστε, συνέβη άλλες τρεις φορές, όταν επίσης είχε κατηγορηθεί για διαφθορά, χωρίς να γίνει δυνατή η παραπομπή της αφού την καταψήφισαν οι βουλευτές του Κόμματος της Ευημερίας.

κρατία, ήταν στενός φίλος του Τσατλί και αρχηγός μιας φιλοκυβερνητικής κουρδικής παράταξης που μάχεται το ΠΚΚ. Λέγεται ότι έχει στην υπηρεσία του 10.000 άνδρες, πολλοί από τους οποίους είναι οπλισμένοι. Τρεις από τους σωματοφύλακές του είναι αστυνομικοί της κρατικής ασφάλειας και είναι ανακατεμένοι σε αρκετές δολοφονίες, όπως στη δολοφονία «νονού των τυχε-

ρών παιχνιδιών» και δύο αρχηγών της κουρδικής μαφίας!... Σύμφωνα με τον κοινοβουλευτικό νόμο της Βουλής, η ασυλία του Μεχμέτ Αγκάρ και του διασωθέντος βουλευτή πρέπει να αρθούν – αλλά δεν υπάρχουν πολλές πιθανότητες να συμβεί κάτι τέτοιο.

Στη διάρκεια των δύο πρώτων εβδομάδων η τουρκική κυβέρνηση δεν ανέφερε τίποτα για το ατύχημα. Όταν ο αρχηγός της

ευσης **Μεσούτ Γιλμάζ**, μετά τις αντι-
εις της κοινής γνώμης και του Τύπου
έφτηκε τον πρόεδρο **Ντεμιρέλ** και
δωσε πληροφορίες και ντοκουμέντα
και γεγονότα, ο τελευταίος ζήτησε από
ρωθυπουργό **Ερμπακάν** και τους πο-
νύς αρχηγούς να συζητηθεί το θέμα σε
γυλό τραπέζι.

τόρισμα της έρευνας που διεξήχθη κα-
διαταγής του πρωθυπουργού, που εκ-
ε έπειτα από δύο μήνες (!), δεν επιρ-
καμία ευθύνη στα κυβερνητικά στε-

Παρά το ότι λέγεται πως το ζεύγος
είναι ανακατεμένο σε περίεργα κυ-
ατα, έκπληξη προκαλεί το γεγονός ότι
τόρισμα δεν αναφέρεται τίποτα σχετι-

την ξεχνάμε, όμως, ότι πριν από τη συ-
ηση της σημερινής κυβέρνησης, το
α της Ευημερίας του Ερμπακάν πα-
ίασε στο Κοινοβούλιο μια σειρά από
δαλα που αφορούσαν την Τσιλέρ
τώντας την εποχή εκείνη να αρθεί η
ευτική της ασυλία. Τελικά, όμως, στις
κές συζητήσεις στην Βουλή, το κόμμα
ερμπακάν υποστήριξε την Τσιλέρ και η
αία ξεπέρασε το σκόπελο των σκαν-

ΛΟ ΤΗΝ ΗΘΙΚΗ

σαν να μην έφταναν αυτά, νέα
δαλα, αυτή την φορά «θρησκευτικής ή
ς φύσης», εμφανίστηκαν. Η αστυνομία
αβε πρόσφατα έναν θρησκευτικό ηγέ-
όγγυμνο στο σπίτι του με μία εικοσιτε-
ονη κοπέλα με την οποία ισχυρίστηκε
και παντρεμένος με θρησκευτικό γάμο
αι 20 χρόνια! Είναι γνωστό ότι οι θρη-
ικοί κύκλοι στην Τουρκία πάντα κριτι-
ον αρνητικά τους «κοσμικούς κύ-
» ισχυριζόμενοι ότι οι ερωτικές των
κών δεν είναι «ηθικές» και έρχονται
ίθεση με τη θρησκεία. Έπειτα απ' αυ-
αποκάλυψη, όμως, ο Τύπος δημοσίευ-
ηροφορίες που φέρουν πολλούς από
ς τους θρησκευόμενους μέντορες να
ε περισσότερες από μία γυναίκες χω-
τις έχουν παντρευτεί επίσημα αλλά με
κευτικό γάμο», στα κρυφά. Είναι γνω-
στην Τουρκία μόνο ο πολιτικός γά-
χύνει. Έτσι, κανείς δεν ξέρει για το γά-
ς εκτός από την οικογένεια του κορι-
Παράλληλα, λοιπόν, με το ανερχόμε-
πολιτικό» Ισλάμ, εξίσου διαδεδομένος
ίζεται και ο θεσμός του «κρυφού»
κού γάμου ακόμα και στα σχολεία,

όπου οι μαθητές είναι πολύ «πιστοί». Πρό-
κειται για ένα προκάλυμμα που χρησιμεύει
στη διατήρηση των εξωγαμιαίων σχέσεων
μεταξύ των ισλαμιστών. Αυτό σημαίνει ότι
μπορεί να παντρευτεί κανείς για τόσο διά-
στημα όσο κρατά η κάθε σεξουαλική του
σχέση: πέντε λεπτά, μισή ώρα, μία ώρα...
ανάλογα με τη σεξουαλική ικανότητα του
καθενός. Μετά, με δύο λέξεις, λέει: «Σε χω-
ρίζω...» – και αυτό είναι όλο. Έτσι οι θρη-
σκευόμενοι διδάσκουν ηθική στους «απί-
στους»...

Στο μεταξύ, βέβαια, ο Ερμπακάν διέταξε
έρευνα για τους αστυνομικούς που συνέλα-
βαν τον θρησκευτικό ηγέτη στην Κωνσταντι-
νούπολη με την εικοσιτετράχρονη παρτενέρ
του, με την αιτιολογία ότι «έγινε παραβίαση
των ανθρωπίνων δικαιωμάτων...»

Στο ίδιο αυτό χρονικό διάστημα, δέκα μα-
θητές λυκείου καταδικάστηκαν σε φυλάκιση
76 χρόνων συνολικά για συγκρότηση παρά-
νομης αριστερής οργάνωσης, επειδή έγρα-
φον αντικαθεστωτικά συνθήματα στους τοί-
χους! Και στην πρώτη σελίδα, ο τίτλος της
Χουριέτ ήταν: «*Ιδού η συμμορία...*»

Στο Ντιγιαρμπακίρ, κάποιος πλούσιος
αποφάσισε να μοιράσει φαγητό στους
φτωχούς για το Ραμαζάνι. Αλλά μόνο για
3.500 πολίτες... Στη διάρκεια της διανομής,
οι άνθρωποι ποδοπατήθηκαν μεταξύ τους
για ένα κομμάτι ψωμί κάτω από τη βροχή
και μέσα σε μισό μέτρο λάσπη. Κάτι σαν
Ρουάντα... Ο πληθυσμός σε αυτή τη νοτιο-
ανατολική πόλη Ντιγιαρμπακίρ, που πριν
από 4 χρόνια είχε γύρω στους 500 χιλιάδες
κατοίκους, σήμερα φτάνει τα 2,5 εκατ. – κι
αυτό γιατί η κυβέρνηση αναγκάζει τους
κατοίκους των χωριών να εγκαταλείψουν
τα μέρη τους.

Πολλοί εγκληματίες κυκλοφορούν ελεύ-
θερα ως «άνθρωποι του κράτους». Πληρώ-
νονται από το κράτος με λεφτά των πολι-
τών. Υπερσπίζονται τον εαυτό τους λέγο-
ντας ότι «δουλεύουν για το κράτος» και το
κράτος ποτέ δεν ομολογεί ότι «αυτό δεν εί-
ναι αλήθεια». Και ενώ οι εγκληματίες τα
έχουν καλά με τις αρχές, οι αθώοι πολίτες
αντιμετωπίζονται ως εχθροί. Έτσι υπάρχει
συνεχής αντιπαράθεση μεταξύ κράτους και
πολιτών.

Όσοι μισούν την Τουρκία πρέπει να είναι
ευχαριστημένοι και να μην προσπαθούν να
την εξαφανίσουν, γιατί με τη βοήθεια του
καταραμένου αμερικανικού θεού, του νέου
ιμπεριαλισμού, κάνουμε μόνοι μας ό,τι
μπορούμε για την καταστροφή μας. 🐸

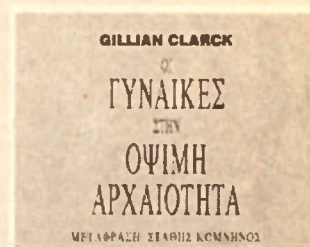
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: *Ιστορία (Αρχαία -
Μεσαιωνική - Νεότερη)*

Gillian Clarck

Λέκτορας αρχαιολογίας του
Παν. του Λίδερπουλ

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΟΨΙΜΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Μετάφραση
Στάθης Κομνηνός

Με 235 σελίδες
και 5 εικόνες εκτός κειμένου

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 36.27.318

Μιλόσεβιτς: τακτική υποχώρηση

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Σε τακτικούς ελιγμούς αναγκάζεται να καταφύγει ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς προκειμένου να εκτονώσει την κρίση και να αποφύγει τη μετωπική σύγκρουση με τις αντιπολιτευόμενες δυνάμεις. Η υπαναχώρηση όμως του σέρβου προέδρου δεν ικανοποιεί τους χιλιάδες υποστηρικτές της αντιπολίτευσης, που μετά από ένα μήνα μαχητικών κινητοποιήσεων στους δρόμους του Βελιγραδίου, ζητούν τώρα παραίτηση του Μιλόσεβιτς και εκδημοκρατισμό.

Η αμερικανική κυβέρνηση κατέστησε σαφές στον σέρβο πρόεδρο ότι δεν θα επιθυμούσε τη βίαιη καταστολή των κινητοποιήσεων. Ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς παραμένει για τον πρόεδρο Κλίντον, ο εγγυητής της συμφωνίας του Ντέπτον, τουλάχιστον για τους επόμενους 18 μήνες που θα βρίσκονται στα εδάφη της Βοσνίας αμερικανικές και νατοϊκές δυνάμεις και ώσπου να βρεθεί ο αντικαταστάτης του.

Η μόνη επιλογή που είχε ο πανίσχυρος άνδρας της Σερβίας ήταν η τακτική υποχώρηση με τις λιγότερες δυνατές παραχωρήσεις. Η προσπάθειά του επικεντρώνεται στη διάσπαση του αντιπολιτευόμενου συνασπισμού. Ξεκίνησε με ανακοίνωση οικονομικών ελαφρύνσεων για τους εργαζόμενους και έφτασε στην αναγνώριση των αποτελεσμάτων των δημοτικών εκλογών στην πόλη Νις. Στην πραγματικότητα η κίνηση αυτή του σέρβου προέδρου, καλύφθηκε πίσω από την απόφαση του τοπικού δικαστηρίου, που αποφάνθηκε ότι με βάση τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών στις 17 Νοέμβρη η αντιπολίτευση υπερίσχυσε τελικά στο δήμο της Νις. Το δικαστήριο του Βελιγραδίου είχε απορρίψει πριν από λίγες ημέρες ανάλογο αίτημα του αντιπολιτευόμενου συνασπισμού Zajendo να επανεξεταστούν τα αποτελέσματα στο Βελιγράδι. Φαίνεται ότι ο Μιλόσεβιτς προσπαθεί, με αντάλλαγμα τη Νις, να κρατήσει πάση θυσία το Βελιγράδι υπό τον έλεγχό του.

Τη μεταστροφή του σέρβου προέδρου σηματοδότησε η επιστολή προς τον αμερικανό υπουργό Εξωτερικών, με την οποία δεσμεύεται να επιτρέψει σε παρατηρητές του ΟΑΣΕ (Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη) να πιστοποιήσουν την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων

των πρόσφατων δημοτικών εκλογών. Στις 17 του μήνα, ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς συνάντησε ομάδα φοιτητών από τη Νις που έφτασαν με τα πόδια στο Βελιγράδι. Στη συνάντηση αυτή ο σέρβος ηγέτης υποστήριξε χαρακτηριστικά ότι «όσοι ευθύνονται για τις παρατυπίες θα τιμωρηθούν», παραδεχόμενος έτσι για πρώτη φορά ότι έγιναν παρατυπίες. Υποσχέθηκε ακόμα στους φοιτητές ότι το υπουργείο Δικαιοσύνης θα εξετάσει τα αιτήματά τους.

Η εικόνα που δίνεται αυτή τη στιγμή προς τα έξω είναι ότι ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς τα «μαζεύει» σε μια προσπάθεια να εκτονωθεί η κρίση. Παράλληλα έχει θέσει σε πλήρη λειτουργία τον προπαγανδιστικό μηχανισμό των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τα οποία ελέγχει. Η κρατική τηλεόραση, μοναδική πηγή ενημέρωσης για χιλιάδες Σέρβους, διακηρύττει τις τελευταίες ημέρες ότι οι κινητοποιήσεις και οι πορείες της αντιπολίτευσης χρηματοδοτούνται από την αλβανική μαφία και εξυπηρετούν τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών, που επιθυμούν μια Σερβία αποδυναμωμένη.

Κατά περίπτωση χρησιμοποιείται και η παραδοσιακή μέθοδος της δολιοφθοράς. Το πρόγραμμα του ανεξάρτητου ραδιοφωνικού σταθμού B-92 για παράδειγμα (το καθεστώς διέταξε το κλείσιμό του αρχικά αλλά υποχώρησε υπό τις διεθνείς πιέσεις), διακόπτεται συχνά από μια ανδρική φωνή που καλεί τους διαδηλωτές να γυρίσουν στα σπίτια τους.

Ο Μιλόσεβιτς ποντάρει πολύ στην προπαγάνδα των μέσων, γι' αυτό και έκανε κομμάτια το χαρτί προς υπογραφή που του έδωσε η Κέιτι Μάρτον, πρόεδρος της επιτροπής προστασίας των δημοσιογράφων, και του ζητούσε μακροχρόνια δέσμευση ότι το καθεστώς του θα σέβεται πλήρως την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης. Υπέ-

γραψε τελικά μια γενικόλογη δήλωση ότι στη χώρα του οι εφημερίδες γράφουν και ηλεκτρονικά μέσα μεταδίδουν ελεύθερα.

Οι διαδηλωτές όμως συνεχίζουν εδώ και ένα μήνα να βγαίνουν καθημερινά στους δρόμους της πόλης. Τα συνθήματα αλλάζουν, αλλά ο κόσμος επιμένει δυναμικά. Το αίτημα για αναγνώριση των αποτελεσμάτων των πρόσφατων δημοτικών εκλογών αποκρυσταλλώθηκε στο γενικότερο σύνθημα για εκδημοκρατισμό. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στις πορείες των τελευταίων ημερών, ο συγκεντρωμένος κόσμος φτάνει ακόμα και τις 200.000 φοιτητών, που διατρέχουν την πόλη με φανούς και πυροτεχνήματα επιζητώντας, όπως υποστηρίζουν, να ρίξουν δημοκρατικό φως στο Βελιγράδι.

Οι ηγέτες της αντιπολίτευσης δηλώνουν ότι δεν διαπραγματεύονται με τον Μιλόσεβιτς και ότι το μόνο που θα τους ικανοποιήσει θα είναι η αναγνώριση της νίκης τους και στους υπόλοιπους δήμους. Προς το παρόν, το ετερόκλητο μέτωπο των αντιπολιτευόμενων δυνάμεων παρουσιάζεται αβυσσώδης. Οι εθνικιστικές κορώνες που εκτοξεύαν στο παρελθόν οι δύο σημαντικότεροι ηγέτες της αντιπολίτευσης, **Βουκ Ντράσκοβιτς** και **Ζόραν Τζίντζιτς** και οι προσωπικές τους φιλοδοξίες, δεν εγγυώνται την ενότητα του συνασπισμού.

Το βέβαιο είναι ότι ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς θα χρησιμοποιήσει κάθε δυνατό μέσο για να τον διαλύσει και να παραμείνει στην εξουσία. Ο άγνωστος όμως, και πιθανόν καθοριστικός παράγοντας των περαιτέρω εξελίξεων, μπαίνει εκεί που τελειώνει το κομματικό όφελος του συνασπισμού της αντιπολίτευσης και αρχίζει η απογοήτευση και η οργή χιλιάδων κόσμου που ζητά εκδημοκρατισμό τώρα.

Η «δολαριοποίηση» της οικονομίας

ρια, ανταπόκριση του Νίκου Χίου

βουλγαρία ζει ημέρες «αριστερής

πυρροπιακής επανάστασης»,

ηγήριος μοχλός της οποίας είναι

δεξιό κόμμα. Είναι και αυτό ένα

ό τα παράδοξα που συμβαίνουν και

συνεχίζουν να συμβαίνουν στη

ιστόνη του Αίμου.

Ισχυρές, Τετάρτη, ομάδα γιατρών από το Νοσοκομείο των Πρώτων Βοηθειών της Σόφιας «Πιρογκόφ», πέταξαν στον περίβολο του κτιρίου τον διευθυντή του Νοσοκομείου, ο οποίος τον έβγαλαν σηκωτό από το Γραφείο.

Από καιρό τώρα η γενική συνέλευση εργαζομένων έχει εκλέξει άλλον γιατρό, θέση του διευθυντή, στον οποίο και ανήκει για ζητήματα πάσης φύσεως. Δεν αναγνωρίζουν τον διορισμένο από τον υπουργό διευθυντή, ο οποίος με τη σειρά του έχει απευθυνθεί στην εισαγγελία και στην αστυνομία, από την πλευρά της, σιωπά. [Ας σημειωθεί ότι ο μέσος μισθός ενός ειδικευμένου γιατρού δεν υπερβαίνει τα 14.000 λέβα αιώως (λιγότερο από 10 δολάρια, βάσει ισοτιμίας δολαρίου/λέβα της Τετάρτης). Η αυτοδικία των γιατρών του «Πιρογκόφ» είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για το συμβαίνει στη βουλγαρική κοινωνία. Οι «πολιτική κρίση», «αδιέξοδο», «παράδειγμα του δημόσιου βίου», «υπερπληθωρισμός», «κομμουνισταράδες», «δεξιό», «μαρξισμός», αρχίζουν να στερούνται νοήματος. Πέχης περιορισμένης φαντασίας των φοιτητών οι οποίοι στα καθημερινά τους χάπενινγκς κηδεύουν τους κυβερνώντες σοσιαλιστές (πρώην κομμουνιστές) είτε τους δίνουν μέρες και σαπούνια να πλυθούν έξω από τα κεντρικά τους γραφεία, οι διαδηλώσεις αντιπολίτευσης στερούνται προγραμματισμού διεξόδου.

κυρίαρχα συνθήματα είναι: «κόκκινα κάρδια», «μαφία», «νίκη», «τώρα» κ.λπ.

Αυτό είναι η μια πλευρά της επικινδυνότητας στο ολικό αδιέξοδο που ταλανίζει τη Βουλγαρία.

Η άλλη πλευρά εστιάζεται στην εμμονή των κυβερνώντων να παραμείνουν στην εξουσία, αναλαμβάνοντας, πιθανόν, το μεγαλύτερο ρίσκο της μεταξικοφικής εποχής. Και αυτό σε συνθήκες τεράστιας άρνησης του ενδεχόμενου να συνεχίσουν να βρίσκονται στην εξουσία, αλλά και σε συνθήκες υπερπληθωρισμού και «δολαριοποίησης» της οικονομίας.

Πλέον, όχι μόνον οι επιχειρήσεις, αλλά και οι τράπεζες έχουν μετατρέψει τα αποθέματά τους σε συνάλλαγμα. Υπαίθριος πωλητής λαχανικών, σε ρεπορτάζ στην τηλεόραση, εξέφραζε την απόγνωση του για την κατακόρυφη πτώση της ισοτιμίας του λέβα, επειδή του εξανεμίζει το περιθώριο κέρδους. Ο βαθμός «δολαριοποίησης» της οικονομίας έχει φθάσει σε τέτοια ύψη ώστε ακόμη και οι τράπεζες βγαίνουν στη διατραπεζική αγορά ζητώντας να αγοράσουν λέβα για να πληρώσουν τους μισθούς των υπαλλήλων τους.

Είναι προφανές ότι από τον «υπερπληθωρισμό» χάνουν οι εργαζόμενοι και κερδίζουν οι λεγόμενοι «εκατομμυριούχοι επί πιστώσει», εφόσον η, εν είδει χιονοστιβάδας, υποτίμηση του λέβα τους συμφέρει, όπως συμφέρει και το κράτος, για το λόγο ότι το εσωτερικό χρέος μέσω των ομολόγων υπερβαίνει το 1 τρισεκατομμύριο λέβα.

Στο πολιτικό παιχνίδι ο νέος πρόεδρος της Δημοκρατίας Π. Στογιάνοφ, ανέθεσε την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον Ν. Ντόμπρεφ, που υπέδειξε το κυβερνών Σοσιαλιστικό Κόμμα. Ο κ. Στογιάνοφ εκπλήρωσε μεν τη συνταγματική του υποχρέωση, εφόσον το Σ.Κ. έχει την απόλυτη πλειοψηφία στο κοινοβούλιο, αλλά ταυτόχρονα κάλεσε τον κ. Ντόμπρεφ να επιστρέψει την εντολή. Ως διέξοδο στην κρίση ο κ. Στογιάνοφ βλέπει το διορισμό υπηρεσιακής κυβέρνησης από τον ίδιο, προκειμένου να ψηφισθεί το απαραίτητο νομοθετικό πλαίσιο για την καθιέρωση του Νομισματικού Συμβουλίου και να προχωρήσει σε συμφωνίες με το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα.

Καλεί, μάλιστα, για το σκοπό αυτό, την αντιπολίτευση να επιστρέψει στις συνεδριάσεις της Βουλής από όπου απέχει, ενώ βλέπει τις πρόωρες εκλογές για τον Μάιο.

Παρά τις πιέσεις της αντιπολίτευσης, οι κυβερνώντες αποδέχθηκαν την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης, προσφέροντας, παράλληλα, μερίδια εξουσίας. Εμμένουν στο σχηματισμό κυβέρνησης μέσα από τη δική τους εντολή, την οποία βλέπουν να μετατρέπεται είτε σε οικουμενική είτε σε κυβέρνηση εμπειρογνομόνων. Και οι δύο εναλλακτικές λύσεις απορρίπτονται συλλήβδην από την αντιπολίτευση. Εάν τελικώς εμμένουν, απομένει ο Ν. Ντόμπρεφ να πάει στη Βουλή και εκεί να εξασφαλίσει ψήφο εμπιστοσύνης, κάτι το οποίο δεν είναι και τόσο σίγουρο, αφού βουλευτές του κυβερνητικού στρατοπέδου έχουν ήδη δηλώσει ότι θα καταψηφίσουν αμιγώς μονοκομματική κυβέρνηση.

Οι κυβερνώντες είναι οι μόνοι που τάσσονται με κατηγορηματικό τρόπο υπέρ της άμεσης εφαρμογής των επώδυνων μέτρων που προτείνει το ΔΝΤ μέσω της καθιέρωσης του Νομισματικού Συμβουλίου, ενώ η αντιπολίτευση, τόσο με δηλώσεις της όσο και μέσω του χρονοδιαγράμματος που προτείνει για την υπέρβαση της κρίσης, βλέπει το Νομισματικό Συμβούλιο γύρω στον Ιούνιο.

Όπερ σημαίνει συνταύτιση των κυβερνώντων σοσιαλιστών (πρώην κομμουνιστών) με τις επιταγές του ΔΝΤ και κατ' επέκταση της Ουάσιγκτον. Ίσως για αυτό και η πρεσβευτής των ΗΠΑ στη Σόφια, κ. Μπούουλεν να τάσσεται υπέρ του Ν. Ντόμπρεφ και σε κάθε συνάντηση που έχει με τον ηγέτη της αντιπολίτευσης, Ιβάν Κόστοφ, ο τελευταίος να φεύγει όλο και πιο στεναχωρημένος.

Τέλος, ενώ η Μόσχα τηρεί μάλλον ουδέτερη στάση, απομένει να ξεκαθαρισθεί πλήρως η θέση των Βρυξελλών και της Βόννης. Τις ημέρες της έκδοσης του περιοδικού, ο κ. Στογιάνοφ επισκεπτόταν τις Βρυξέλλες, προσδίδοντας συμβολικό χαρακτήρα στην πρώτη του επίσημη επίσκεψη στο εξωτερικό μετά την ανάληψη των καθηκόντων του.

Βήμα μετέωρο, αλλά βήμα...

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Αμερικανικές επιστολές προς Αραφάτ και Νετανιάχου, διπλωματικά ραβασάκια και πάρα πολλές εκκρεμότητες συνοδεύουν τη συμφωνία που υπέγραψαν Ισραηλινοί και Παλαιστίνιοι, στις 15 Ιανουαρίου μετά από πολύμηνες και επίπονες διαπραγματεύσεις, για την αναδιάταξη των ισραηλινών στρατευμάτων στην Χεβρώνα και την παράδοση του 80% της πόλης στους Παλαιστίνιους. Οι γενικόλογες δεσμεύσεις των δύο πλευρών για την πορεία της ειρηνευτικής διαδικασίας που επισυνάπτονται στην παραπάνω συμφωνία είναι ένα βήμα προς τα μπρος αν και μοιάζει μετέωρο.

Χρειάστηκαν λίγα μόνο λεπτά για να τερματιστεί κατοχή 30 χρόνων στο μεγαλύτερο μέρος της Χεβρώνας. Ο ισραηλινός στρατός αποχώρησε από το τμήμα εκείνο της πόλης που περνάει στα χέρια της παλαιστινιακής διοίκησης. Οι δυνάμεις αυτές του στρατού μεταφέρθηκαν στο υπόλοιπο τμήμα της πόλης όπου ζουν στην πλειοψηφία τους Εβραίοι και αποτελεί περίπου το 1/5 της συνολικής έκτασης της Χεβρώνας. Η περιοχή εξακολουθεί, με βάση τα συμφωνηθέντα, να υπόκειται σε ισραηλινό έλεγχο σε ό,τι αφορά ζητήματα ασφαλείας. Η Χεβρώνα ήταν η τελευταία πόλη της Δυτικής Όχθης, που σύμφωνα με την ενδιάμεση συμφωνία του '95 έπρεπε να τεθεί υπό παλαιστινιακή διοίκηση. Το θέμα είναι όμως τι γίνεται με τα περαιτέρω, που αφορούν τη συνέχιση του ειρηνευτικού διαλόγου και την οριστική διευθέτηση του παλαιστινιακού.

Στην επίμαχη συμφωνία τα σημεία αυτά δεν αποσαφηνίζονται. Δεν αποτελούν καν σημείο της συμφωνίας αλλά περιέχονται σ' ένα διπλωματικό ραβασάκι που επισυνάπτεται της συμφωνίας και που συνέταξε ο ειδικός απεσταλμένος του προέδρου **Κλίντον** για το μεσανατολικό, **Ντένις Ρος**. Σ' αυτό λοιπόν το σημείωμα αναφέρεται ότι οι δύο πλευρές δεσμεύονται να συνεχίσουν το διάλογο στη βάση της αρχής της αμοιβαιότητας. Παρεμπιπτόντως λέμε ότι λίγες ώρες μετά την υπογραφή της συμφωνίας ο ισραηλινός πρωθυπουργός έκανε πάλι λόγο για την ενίσχυση των εβραϊκών οικισμών στη Δυτική Όχθη. Κατά τα άλλα η ισραηλινή πλευρά δεσμεύεται –πώς ακριβώς δεν το καταλαβαίνουμε– να προχωρήσει στην αναδιάταξη του ισραηλινού στρατού και

στο υπόλοιπο της Δυτικής Όχθης, αρχής γενομένης από τον Μάρτιο του '97 ενώ η ενδιάμεση συμφωνία όριζε σαφώς ότι η πρώτη από τις τρεις φάσεις αναδιάταξης του ισραηλινού στρατού θα άρχιζε τον Σεπτέμβριο του '96. Ο ισραηλινός πρωθυπουργός με καμάρι παρουσίασε στο υπουργικό του συμβούλιο την πίστωση χρόνου που κέρδισε. Ισχυρίζεται μάλιστα ότι σ' εκείνη την επιστολή –περιλαμβάνεται στο πακέτο της συμφωνίας για τη Χεβρώνα– που του έστειλε ο **Γουώρεν Κρίστοφερ**, ο αμερικανός πρώην υπουργός εξωτερικών, οι ΗΠΑ τον διαβεβαιώνουν ότι το Ισραήλ μπορεί να αποφασίζει μονομερώς για την έκταση των στρατιωτικών βάσεων στη Δυτική Όχθη. Φαίνεται όμως ότι η διατύπωση του Στέητ Ντιπάρτμεντ αφήνει περιθώρια διαφόρων ερμηνειών γιατί, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο *Economist*, την ώρα που ο πρωθυπουργός του Ισραήλ έλεγε αυτά η ισραηλινή τηλεόραση μετέδιδε τις δηλώσεις αμερικανού αξιωματούχου του Στέητ Ντιπάρτμεντ ότι η αμερικανική πλευρά καθόλου δεν συμεριζείται την εκδοχή του Ισραήλ.

Με γενικόλογες δεσμεύσεις και ασάφειες αντιμετωπίζονται στο ίδιο σημείωμα και μια σειρά από σοβαρά ζητήματα που μένουν προς επίλυση, όπως η ασφάλεια των περασμάτων από τη Δυτική Όχθη στη Γάζα, το αεροδρόμιο και το λιμάνι της Γάζας και πολλά άλλα θέματα ασφαλείας και οικονομικά. Η παλαιστινιακή πλευρά δεσμεύεται να προχωρήσει στην απάλειψη από τον Εθνικό Παλαιστινιακό Χάρτη των άρθρων εκείνων που κάνουν λόγο για την καταστροφή του Ισραήλ και να πολεμήσει με κάθε τρόπο και σε συνεργασία με τις ισραηλινές αρχές τη βία και την τρομοκρατία

των εξτρεμιστών. Αναφέρεται επίσης ότι οι συνομιλίες για την οριστική διευθέτηση του παλαιστινιακού θα αρχίσουν δύο μήνες μετά την εφαρμογή της συμφωνίας της Χεβρώνας, θα επικεντρωθούν, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά, σε όλα τα ζητήματα που αφορούν το τελικό καθεστώς των κατοχικών εδαφών και τα συμφωνηθέντα θα εφαρμοστούν μετά το πέρας των πέντε χρόνων που όριζε ως χρόνο διαπραγματεύσεων η ενδιάμεση συμφωνία τον Σεπτέμβριο του '95.

Την ασάφεια του περιήφημου αυτού σημειώματος που συνοδεύει τη συμφωνία για τη Χεβρώνα αποδεικνύει περίτρανα το γεγονός ότι λίγα λεπτά μετά την υπογραφή της συμφωνίας οι δύο πλευρές την ερμηνεύουν διαφορετικά. Οι μεν Παλαιστίνιοι έλεγαν ότι περιέρχεται στα χέρια τους το 85-90% της Δυτικής Όχθης ενώ οι Ισραηλινοί έκαναν λόγο για το 50%.

Δεν είναι βέβαια η πρώτη φορά που το Ισραήλ δεν παρέχει κανένα εχέγγυο για την πορεία του ειρηνευτικού διαλόγου, δεν θα είναι η πρώτη φορά που θα πατήσει ατυχόν επίθεση μουσουλμάνων εξτρεμιστών για να διακόψει τις διαπραγματεύσεις. Από την άλλη, βέβαια, είναι η πρώτη φορά που το ακροδεξιό Λίκούντ υπογράφει συμφωνία για επιστροφή γης στους Παλαιστίνιους. Αν συνυπολογίσει κανείς ότι η προθεση των Ηνωμένων Πολιτειών να διασφαλίσουν μια διαρκή ειρήνη στην περιοχή δεν φαίνεται να αλλάζει, τότε μπορούμε μάλλον να ισχυριστούμε ότι το ποτάμι δεν γυρίζει πίσω και ότι η συμφωνία για τη Χεβρώνα μαζί με τα διπλωματικά ραβασάκια και τις καθησυχαστικές επιστολές των ΗΠΑ ήταν ένα βήμα μπρος.

Σε ποιους ανήκει;

του Κώστα Καραμάρκου

Υπολογίζεται πως η Αυστραλία πρωτοκατοικήθηκε από διάφορους λαούς των Aborigines (ιθαγενείς) πριν από περίπου 60.000 χρόνια. Ως αποτέλεσμα του αγγλικού εποικισμού που άρχισε το 1788, υπολογίζεται πως μέσα σε λίγες εκαετίες περίπου 1 εκατομμύριο ιθαγενείς έχασαν τη ζωή τους εξαιτίας της βίας ή των λοιμών που έφεραν μαζί τους οι λευκοί. Σήμερα, μονάχα 270.000 από τα 18 εκατομμύρια κατοίκων της Αυστραλίας αυτοπροσδιορίζονται ως Aborigines.

Μέχρι το δημοψήφισμα του 1967, οι ιθαγενείς της Αυστραλίας δεν είχαν δικαίωμα ψήφου στις ομοσπονδιακές εκλογές, ενώ μέχρι την απόφαση Mabo του Ανωτάτου Δικαστηρίου της χώρας, τον Ιούνιο του 1992, η Αυστραλία θεωρούνταν νομικά, στην άφιξη των λευκών, Terra Nullius. Πριν από το 1992, οι διεκδικήσεις των ατόμων ιθαγενών λαών της για δικαιώματα πάνω στη γη που τους ανήκε παραδοσιακά, εξαρτιόταν από την ανύπαρκτη συλλογική θέληση των πολιτειακών κυβνήσεων. Ως αποτέλεσμα, όμως, νομικής κδίκησης του ιθαγενούς **Eddie Mabo**, το Ανώτατο Δικαστήριο της χώρας αποφάσισε τον Ιούνιο του 1992, ότι οι ιθαγενείς της Αυστραλίας έχουν δικαίωμα νομικής διεκδίκησης και ιδιοκτησίας εκτάσεων γης που ανήκουν στο κράτος. Το Δεκέμβριο του 1992, το Ανώτατο Δικαστήριο, με την υπόθεση Wik, αποφάσισε πως οι ιθαγενείς έχουν δικαίωμα ιδιοκτησίας και στους κοινότοπους της Αυστραλίας που καλύπτουν το 42% της συνολικής επιφάνειας της χώρας. Όταν, όμως, υπάρχουν αντιμαχόμενα συμφέροντα, αυτά που υπερισχύουν είναι τα δικαιώματα των ήδη ιδιοκτητών των κοινότοπων.

Η απόφαση Mabo οδήγησε την πρώτην ερμηνευτική κυβέρνηση του **Paul Keating** σε

έναν συμβιβαστικό νόμο (Native Title Act), που αναγνώριζε τις διεκδικήσεις των Aborigines σε κρατικά εδάφη και εξασφάλιζε ταυτόχρονα τα δικαιώματα των γεωργοκτηνοτρόφων και των εταιρειών εξόρυξης του ορυκτού πλούτου της Αυστραλίας. Ο συντηρητικός πρωθυπουργός **John Howard** εκλέχτηκε το Μάρτιο του 1996 με την υπόσχεση να κάνει το νόμο λειτουργικό. Η απόφαση Wik του Ανωτάτου Δικαστηρίου, η αντίδραση των γεωργοκτηνοτρόφων, των ιδιοκτητών ορυχείων, των πρωθυπουργών των πολιτειών Western Australia, Queensland, Victoria, Northern Territory και η καλλιέργεια ενός αντι-Aboriginal και αντιμεταναστευτικού κλίματος κάνουν την ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Αυστραλίας να σκέφτεται σοβαρά, τις τελευταίες εβδομάδες, την αφαίρεση των δικαιωμάτων γης των ιθαγενών με την τροποποίηση του υπάρχοντος νόμου.

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΗΣ ΤΩΝ ΙΘΑΓΕΝΩΝ

Αντιπρόσωποι εταιρειών εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου (που μαζί με τη γεωργοκτηνοτροφία παράγουν τα περισσότερα εξαγωγικά προϊόντα της χώρας) προτείνουν στην κυβέρνηση να ορίσει τα δικαιώματα γης των ιθαγενών έτσι όπως τα αντιλαμβάνονταν οι ίδιοι οι ιθαγενείς πριν από την άφιξη των λευκών. Ζητούν από την κυβέρνηση έναν πε-

ριοριστικό και αποικιοκρατικό ορισμό της ιδιοκτησίας που θα επιτρέπει στους Aborigines να διακινούνται ελεύθερα σε παραδοσιακά τους εδάφη, να μαζεύουν φυτά και να κυνηγούν ζώα που χρειάζονται για τη διατροφή τους, να γιορτάζουν τα παραδοσιακά τους φεστιβάλ και να κατασκηνώνουν. Με αυτόν τον ορισμό δεν κινδυνεύουν τα συμφέροντα των εταιρειών.

Τα κόμματα της αντιπολίτευσης και οι ανεξάρτητοι που ελέγχουν την ομοσπονδιακή Γερουσία αρνούνται να επικυρώσουν την αλλαγή του νόμου. Επίσης, κοινωνικές και ανθρωπιστικές οργανώσεις μαζί με τους Aborigines δηλώνουν πως δεν μπορεί να υπάρξει συμφιλίωση μεταξύ λευκών και ιθαγενών αν δεν αναγνωριστούν νομικά και δεν γίνουν σεβαστά τα δικαιώματά τους έτσι όπως τα αντιλαμβάνονται αυτοί που ηγεμονεύουν, δηλαδή οι λευκοί.

Οι Aborigines υποστηρίζουν πως η οικονομική και η πολιτισμική τους επιβίωση περνάει μέσα από τη νομική αναγνώριση βασικών τους δικαιωμάτων και όχι μέσα από την ανύπαρκτη τις περισσότερες φορές καλή θέληση της πολιτείας. Την ίδια στιγμή δηλώνουν πως έχουν όλη την καλή διάθεση να συζητήσουν με όλα τα ενδιαφερόμενα άτομα χωρίζοντας περιοχές στις οποίες θα έχουν πιθανά κυριαρχικά δικαιώματα.

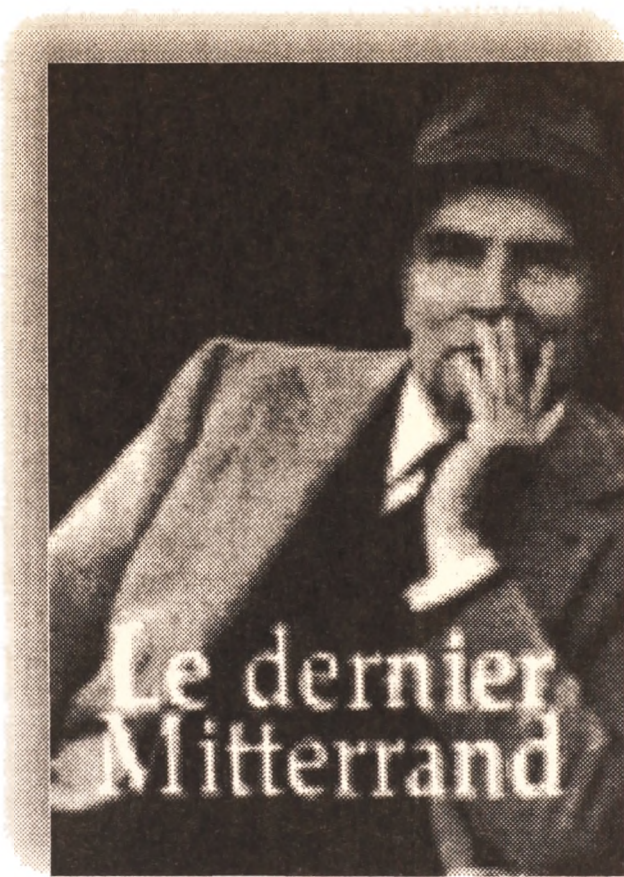
Ένας χρόνος από το θάνατο του

του Σωτήρη Ντάλη

Το 1997 βρήκε τη Γαλλία να είναι «ένα χρόνο χωρίς τον Μιττεράν». Ένα χρόνο μετά το θάνατό του, η πολύπλοκη προσωπικότητα του Φρανσουά Μιττεράν, το πολιτικό του εύρος και η προσωπική του ιστορία, εξακολουθούν να συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον στο πρόσωπό του.

Ηταν ένας μεγάλος άνδρας και η απώλειά του είναι και θα είναι μεγάλη για τη χώρα, έγραφε ο Dominique Jamet στο περιοδικό *L'Evenement du Jeudi* της 2 Ιανουαρίου 1997. Μάλιστα, πρόσφατες σφυγμομετρήσεις που έγιναν για λογαριασμό του *Figaro Magazine*, δείχνουν ότι ένα χρόνο μετά το θάνατό του, η προσωπικότητα του Φρανσουά Μιττεράν είναι βαθιά χαραγμένη στην καρδιά των γάλλων πολιτών. Πιο συγκεκριμένα, το 73% των Γάλλων θεωρεί ότι στα 14 χρόνια της παρουσίας του Μιττεράν στην προεδρία διαφυλάχτηκε η κυριαρχία και το κύρος της χώρας. Το 67% θεωρεί ότι ο Μιττεράν ήταν ένα άνθρωπος με όραμα για το μέλλον της Γαλλίας. Τέλος, το 65% διατηρεί ακόμα μόνο καλές εικόνες από τα χρόνια του Μιττεράν. Όπως σημειώνει το *Evenement Du Jeudi*, οι γάλλοι πολίτες φαίνονται διατεθειμένοι να τον συγχωρήσουν για τα λάθη του, τις αδυναμίες και τις εκτροπές του που βλέπουν σήμερα το φως της δημοσιότητας. Σ' αυτό ίσως να βοηθά σήμερα ο χρόνος και ο θάνατος.

Τα δεκάδες βιβλία, που κυκλοφόρησαν πρόσφατα και κοσμούν τις προθήκες των βιβλιοπωλείων στη Γαλλία, μαρτυρούν κατά τον καλύτερο τρόπο το ενδιαφέρον του κόσμου για τη ζωή και το έργο του Φρανσουά Μιττεράν. Τη μεγαλύτερη προσοχή συγκέντρωσε το βιβλίο του δημοσιογράφου και έμπιστου του Μιττεράν, Georges-Marc Benamou *Ο τελευταίος Μιττεράν* (εκδόσεις Plon)¹. Στο βιβλίο αυτό, ο Benamou περιγράφει τις τελευταίες ημέρες της ζωής του Φρανσουά Μιττεράν. Περι-

γράφει με πολλές λεπτομέρειες την πρωτοχρονιά του 1996 στην εξοχική κατοικία του στο Λατσέ, που ήταν και η αποχαιρετιστήρια συνάντηση του Φρανσουά Μιττεράν με τα μέλη της οικογένειάς του και τους στενούς του φίλους. Το βιβλίο έχει πολλές αναφορές –κάτι που προκάλεσε και πολεμική– σχετικά με την αγωνία του πρώην προέδρου στο τέλος της ζωής του, όταν την επομένη της πρωτοχρονιάς ζήτησε να τον μεταφέρουν στο διαμέρισμά του στο Παρίσι. Εκεί, ζήτησε να έχει κοντά του μόνο το γιατρό του, Ταρό. Εγκαταλείποντας κάθε ελπίδα ζωής, ο Φρανσουά Μιττεράν ζήτησε από το γιατρό του να σταματήσει τη χορήγηση φαρμάκων και να μείνει στο πλευρό του κρατώντας του το χέρι μέχρι την τελευταία πνοή.

Τα πιο αξιόλογα από τα βιβλία που κυκλοφόρησαν για τον Μιττεράν μετά το θάνατό του στέκονται με έμφαση στην προ-

σωπικότητά του, στη φιλοσοφική του σκέψη και στη δίψα του για τη γνώση. Στα τελευταία χρόνια της ζωής του, ο Μιττεράν αναζητήσε με ιδιάζουσα σεμνότητα έναν τρόπο συμφιλίωσης με το θάνατο. Αυτή η στάση ζωής οδήγησε σήμερα πολλούς αξιόλογους μελετητές να ασχοληθούν με τον «άλλο» Μιττεράν. «Πώς πεθαίνουμε», ρωτούσε ο ίδιος και υπογράμμιζε πολύ όμορφα: «Ζούμε σ' έναν κόσμο που φοβάται αυτή την ερώτηση και, ως εκ τούτου, την αποφεύγει. Κάποιοι άλλοι πολιτισμοί, πριν από μας, κοίταξαν το θάνατο καταπρόσωπο.² Έδιναν νόημα και πλούτο στην εκπλήρωση του πεπρωμένου. Ίσως ποτέ άλλοτε η σχέση με το θάνατο να μην ήταν τόσο φτωχή όσο αυτές τις μέρες της πνευματικής ένδειας, όπου οι άνθρωποι, στην αγωνία τους να υπάρξουν, μοιάζουν να χάνουν το μυστήριο και να αγνοούν ότι στεγνώνει έτσι μια ουσιώδης πηγή απόλαυσης της ζωής».³

«ΠΙΣΤΟΣ ΣΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ»

Στο κεφάλαιο «Τα παιδικά χρόνια», του εξαιρετου βιβλίου *Ενθυμήσεις για δύο φωνές*, ο Φρ. Μιττεράν γράφει σχετικά με το θάνατο: «Για μένα ισχύει το παντοπνικό. Έλεγα ότι έπρεπε να μείνω σε όλη τη ζωή πιστός στους νεκρούς. Συχνά ορκιζόμουν ότι δεν θα περνούσε μέρα χωρίς να τους θυμάμαι. Λίγο-πολύ κράτησα αυτόν τον όρκο. Κάθε βράδυ αφιερώνω λίγο χρόνο για περισυλλογή. Δεν ξεχνώ κανέναν απ' αυτούς που με περιστοιχίζαν, που με συντρέφειαν, ακόμη και εκείνους με τους οποίους δεν με συνέδεαν ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί. Πάντα είχα την αίσθηση ότι θα ήμουν το

ημείο των αναμνήσεων. Σκεπτόμενοι υς νεκρούς, εξασφαλίζουμε την επιβίωση ν ανθρώπων που αγαπήσαμε, περιμένο- ας ότι κάποιοι άλλοι θα κάνουν το ίδιο για ες. Είναι ένα καθήκον προς τη μνήμη. έπω τον εαυτό μου φύλακα στην πύλη ός φρουρίου - φύλακα της μνήμης, φύλα- των αναμνήσεων». Και βέβαια, δεν μας πλήσσει καθόλου ο Φρ. Μιττεράν όταν δηλώνει την «προτίμησή» του για τον ωυσή, «την πιο ενδιαφέρουσα, την πιο ελ- ιστική» από τις μεγάλες μορφές της Βί- ου. Ο διάλογός του με τον Ελί Βιζέλ σ' πτό το βιβλίο είναι ένα είδος πνευματικής αθήκης που συμπληρώνει την εικόνα του ρχηγού του κράτους, δίνοντας σε αυτή τη ρφή που ο ίδιος θα επιθυμούσε να περά- ι στους μεταγενέστερους. Ο Ελί Βιζέλ τει τα ερωτήματα –εμπλουτισμένα με οιχεία ιστορικά, θρησκευτικά, φιλοσοφι- και μεταφυσικά– και ο Μιττεράν απα- ά. Τα κεφάλαια του βιβλίου είναι χαρα- ιριστικά και δείχνουν τον άνθρωπο ρανσουά Μιττεράν, τον αγωνιστή, τον πριώτη, τον πολιτικό, τον ηγέτη, τον δια- ούμενο, τον ανθρωπιστή, τον Ευρωπαίο.¹

ΟΥΜΕ ΛΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΠΩΣ ΘΑ ΠΕΘΑΝΟΥΜΕ»

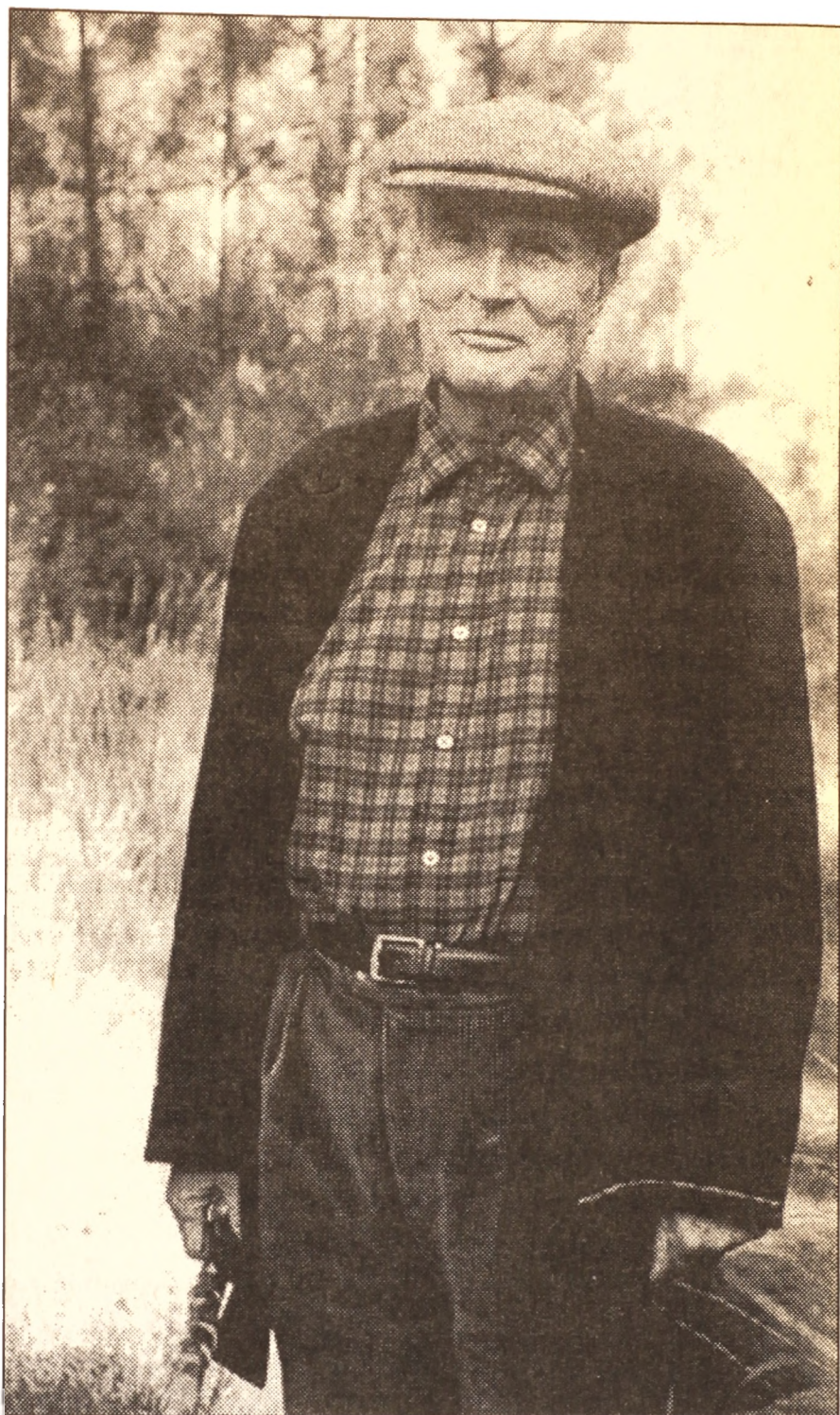
στην κουβέντα του με τον Βιζέλ, ο Μιττε- ράν δεν αναφέρεται μόνο στα πολιτικά ή ορικά γεγονότα που προσδιόρισαν τη κρά του διαδρομή μέσα στο χρόνο, αλλά ι στις ιδιωτικές στιγμές, όσες έπαιξαν μμαντικό ρόλο στις αποφάσεις και τις ιλογές του. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο άλογο με τον Βιζέλ παρουσιάζει, όμως, η ευματική πορεία του Φρανσουά Μιττε- ράν, τόσο στο επίπεδο της φιλοσοφίας και ν πολιτικών ιδεών, όσο και σε εκείνο της ιγοτεχνίας, η οποία τον απασχόλησε σε η τη διάρκεια της ζωής του ως αναγνώ- η, αλλά και ως δημιουργό. Στο βιβλίο του ηπαμου αναφέρεται μια πολύ όμορφη ιχομυθία του Φρανσουά Μιττεράν μ' αν από τους φίλους του, για τον Ζολά ι τη λογοτεχνία του 19ου αιώνα. Στα τε- υταία χρόνια της ζωής του, ο Μιττεράν, οντας ολοκληρώσει το έργο του, συγκέ- ρωνε τις σκόρπιες σκέψεις του γι' αυτά ν τον απασχολούσαν κι αυτό δεν το ρυβε από τους φίλους του με τους οποί- ις μιλούσε για τις κοινές τους αναμνή- ις, όπως έκανε πολλές φορές με τον Ζαν τανιέλ του *Nouvel Observateur*. Σε μια τό τις τελευταίες τους συναντήσεις, λί-

γους μήνες πριν από το θά- νατο του Φρανσουά Μιττε- ράν, ο πρώην πρόεδρος της Γαλλίας έλεγε στο φίλο του: «Περνάμε όλη μας τη ζωή, μαθαίνουμε το πώς θα πε- θάνουμε, λίγοι άνθρωποι το ξέρουν. Κι εγώ δεν είμαι σί- γουρος ότι το ξέρω. Πριν από πέντε χρόνια αυτό θα με έκανε να εξεγερθώ, σήμε- ρα είμαι ήρεμος. Δεν έχω γί- νει όμως αδιάφορος, η ζωή διατηρεί την αξία της». ² Όπως σημειώνει πολύ εύ- στοχα κι ο Ριχάρδος Σωμε- ρίτης στην εισαγωγή της ελ- ληνικής έκδοσης του βιβλί- ου *Ενθυμήσεις για δύο φω- νές*, όταν ακούς τον Φραν- σουά Μιττεράν να σου λέει ότι αισθάνθηκε ελεύθερος παρακολουθώντας την πτή- ση των άγριων πουλιών, πώς να μην πεισθείς απ' όλα αυτά ότι, ναι, ένας πολιτι- κός, και μάλιστα από τους σημαντικούς της εποχής μας, δεν είναι μόνον –δεν είναι κυρίως– ένας τεχνίτης της στρατηγικής και της τα- κτικής, είναι κάτι παραπά- νω, που μας συμφιλιώνει με την Πολιτική.

Σήμερα, ένα χρόνο από το θάνατο του Φρανσουά Μιττεράν πολλές σημαντικές αναλύσεις επισημαίνουν με έμφαση ότι, μέσα από την πορεία του Μιττεράν σχια- γραφείται ταυτόχρονα μια ολόκληρη γε- νιά, η οποία μετά την οδυνηρή καταστροφή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεν έπαψε να αναζητεί καινούργια σημάδια, καινούργι- ους λόγους για να εξακολουθεί να ελπίζει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1) Με τη συνεργασία του Georges-Marc Benamou, ο Φρανσουά Μιττεράν είχε ολοκληρώσει τα απομνημονεύματά τα οποία δημοσιεύθηκαν λίγο μετά το θάνατό του με τον τίτλο *Memoires Interrompus* από τις εκδόσεις Odile Jacob.
- 2) Δεν ήταν καθόλου άσχετο με τη φιλοσοφική του σκέψη, το ταξίδι που πραγματοποίησε στην Αίγυπτο λίγες ημέρες πριν από το θάνατό του.

«Δεν ξεχνώ κανέναν απ' αυτούς που με περιστοίχιζαν, που με συντρόφευαν, ακόμη και εκείνους με τους οποίους δεν με συνέδεαν ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί», εξομολογούνταν ο Φρανσουά Μιττεράν.

- 3) Φρανσουά Μιττεράν-Ελί Βιζέλ, *Ενθυμήσεις για δύο φωνές*, Πρόλογος ελληνικής έκδοσης Ρ. Σωμερίτης, εκδόσεις Ιστορητής, Αθήνα 1996, σελίδες 176.
- 4) Πολλά ενδιαφέροντα στοιχεία για τη σημασία που απέδιδε ο Φρανσουά Μιττεράν στην ευρωπαϊκή προοπτική και στη γαλλογερμανική φιλία, περιέχονται στο τελευταίο του βιβλίο *De l' Allemagne, de la France*, εκδόσεις Odile Jacob 1996, σσ. 247, καθώς επίσης και στο *Onze Discours sur l' Europe (1982-1995)*, έκδοση Institut italien pour les études philosophiques/Centre de recherches sur l' Europe (EHESS, Paris), Vivarium, coll «Bibliotheca Europea», 1996.
- 5) Βλ. *Nouvel Observateur* της 11 Ιανουαρίου 1996.

Εκσυγχρονιστές στρατιωτικοί;

του Αστέρη Χουλιάρα*

Η Γκάμπια είναι το μικρότερο σε έκταση κράτος της ηπειρωτικής Αφρικής, μια στενή λωρίδα γης που περιβάλλεται από τις τρεις πλευρές της από τη Σενεγάλη. Η χώρα είναι ίσως το καλύτερο παράδειγμα των παράξενων γεωγραφικών και πολιτικών συνεπειών της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας. Η Γκάμπια, που εκτείνεται περίπου 10 χιλιόμετρα αριστερά και δεξιά του πλωτού ποταμού Γκάμπια, και ως πρώην βρετανική αποικία είναι αγγλόφωνη, περιβάλλεται από μια γαλλόφωνη Σενεγάλη.

Η Βρετανία παραχώρησε στην Γκάμπια την ανεξαρτησία, το 1965. Η οικονομία της χώρας βασιζόταν κατά κύριο λόγο στην παραγωγή φυσιτικών και στο λαθρεμπόριο με τη Σενεγάλη. Αργότερα, προστέθηκε και το συνάλλαγμα από τις αφίξεις βρετανών τουριστών. Χάρη, μάλιστα, στην αντικομμουνιστική στάση της χώρας κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, η Γκάμπια έγινε αποδέκτης σημαντικής δυτικής αναπτυξιακής βοήθειας. Ακόμη, η Γκάμπια, αν και λαϊκό (secular) κράτος, προβάλλοντας τη μουσουλμανική της ταυτότητα, κατάφερε να δεχθεί βοήθεια και από ορισμένα συντηρητικά αραβικά κράτη. Σε αντίθεση μάλιστα με όλες τις άλλες χώρες της υποσαχαρικής Αφρικής (εκτός της Μποτσουάνα και του Μαυριτίου), στην Γκάμπια λειτούργησε επιτυχώς για τρεις δεκαετίες μετά την ανε-

ξαρτησία μια κοινοβουλευτική δημοκρατία. Παρά το ότι το Λαϊκό Προοδευτικό Κόμμα του προέδρου **Sir Dawda Jawara** κατείχε την εξουσία για 30 χρόνια, στη χώρα διεξάγονταν κατά τακτά χρονικά διαστήματα ελεύθερες και σχετικά δίκαιες εκλογικές αναμετρήσεις. Μάλιστα, ο πρόεδρος απέκτησε και φήμη στην υποσαχαρική Αφρική ως προστάτης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: το 1981, έπειτα από πρότασή

του, ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας έκανε αποδεκτό έναν Αφρικανικό Χάρτη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.¹

ΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

Όλα άλλαξαν τον Ιούλιο του 1994. Τότε μια ομάδα κατώτερων αξιωματικών επισκέφθηκε τον **Sir Dawda Jawara** για να ζητήσει μισθολογικές αυξήσεις. Ο πρόεδρος διέφυγε και οι αξιωματικοί ανακάλυψαν ότι είχαν καταλάβει την εξουσία. Ο κυβερνήτης ενός αμερικανικού πολεμικού σκάφους που βρισκόταν στο λιμάνι της πρωτεύουσας **Banjul** ρώτησε την Ουάσιγκτον για το αν θα έπρεπε να καταστείλει το πραξικόπημα. Το Σταίιτ Ντηπάρτμεντ του είπε να αφήσει τον πρόεδρο της χώρας στο επόμενο λιμάνι. Ένα συμβούλιο των ενόπλων δυνάμεων με επικεφαλής τον υπολοχαγό **Yahya Jammeh** ανέλαβε τα ηνία της Γκάμπια.

Ο στρατός της Γκάμπια δημιουργήθηκε το 1981.² Τότε, ένα τμήμα της αστυνομίας της χώρας, είχε επιχειρήσει να καταλάβει πραξικοπηματικά την εξουσία. Στρατιωτικές

ΓΚΑΜΠΙΑ – ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Έκταση:	11.295 τ.χ.
Πληθυσμός (1995):	1.000.000
Ανεξαρτησία:	1965
ΑΕΠ (1993):	372 εκατ. δολάρια
ΑΕΠ κατά κεφαλή (1993):	360 δολάρια
Εξωτερικό χρέος (ως ποσοστό του ΑΕΠ-1992):	102,2%
Προσδοκία ζωής (1992):	45 χρόνια

*Ο Αστέρης Χουλιάρας είναι επιστημονικός συνεργάτης του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.

ΓΚΑΜΠΙΑ

υνάμεις της Σενεγάλης βοήθησαν τον πρόεδρο Jawara να διατηρηθεί στην εξουσία και, το 1982, ανακοινώθηκε μια Συνομοσπονδία Σενεγάλης και Γκάμπια, με παρόμοια δημιουργία στρατού για την Γκάμπια, ως τμήμα ενός συνομοσπονδιακού στρατού. Εντούτοις, το γεγονός ότι η κυβέρνηση της Γκάμπια πάντα ζούσε υπό το φόβο της υποβάθμισης της χώρας σε κάποια επαρχία της Σενεγάλης, οδήγησε στην υπική διάλυση της συνομοσπονδίας το 1989. Έτσι, ο στρατός της Γκάμπια απέκτησε, για πρώτη φορά, μια αυτόνομη οντότητα.

Το πραξικόπημα οδήγησε σε μια ραγδαία πτώση του αριθμού των βρετανών τουριστών και πολλοί tour operators εξέφρασαν την ανησυχία τους για την πολιτική κατάσταση. Ακόμη περισσότερο, λόγω της ανατροπής της εκλεγμένης κυβέρνησης, η Γκάμπια έχασε πάνω από 50 εκατομμύρια δολάρια δυτικής αναπτυξιακής βοήθειας. Έτσι, η Σενεγάλη, εκνευρισμένη από το αθροιστικό αλλά και απρόθυμη να επεμείνει όπως στο παρελθόν, έκλεισε τα σύνορά της με την Γκάμπια.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΜΕ ΔΙΑΦΟΡΑ»

Το πραξικόπημα του 1994 διαθέτει μια άποια νομιμοποίηση στον πληθυσμό της χώρας. Υπό τον Sir Dawda Jawara, η Γκάμπια παρέμεινε απελπιστικά φτωχή, ενώ η διαφθορά ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη. Εντούτοις, υπό τον 31χρονο Yahya Jammeh (που αναβάθμισε τον εαυτό του σε συνταγματάρχη), πολλά χρήματα έχουν διατεθεί για την ανέγερση νέων σχολείων, ενώ η χώρα απέκτησε πρόσφατα ένα νοσοκομείο κι έναν τηλεοπτικό σταθμό. Μάλιστα ανακοινώθηκε και η αναβάθμιση του λιμανιού και το αεροδromίου του Banjul. Τα μέλη του στρατιωτικού συμβουλίου που κυβερνούν την Γκάμπια δεν χάνουν την ευκαιρία να τονίζουν ότι είναι «στρατιώτες με αφορά». Αλλωστε, η πλειοψηφία των μελών του υπουργικού συμβουλίου είναι πολεμιστές και όχι στρατιωτικοί.

Η στρατιωτική κυβέρνηση είναι σε θέση να πετύχει αυτά τα έργα χάρη στην οικονομική υποστήριξη που εξασφάλισε από άλλες χώρες. Το Νοέμβριο του 1994, η Γκάμπια ποκατέστησε τις διπλωματικές της σχέσεις με τη Λιβύη με αντάλλαγμα βοήθεια ύψους 5 εκατομμυρίων δολαρίων. Στα μέσα του 1995, η Γκάμπια αναγνώρισε την Ταϊβάν του λόγω της σχέσης με την Κίνα επιδιώκει

την επέκταση του διπλωματικού της δικτύου στην Αφρική) με αντάλλαγμα βοήθεια ύψους 80 εκατομμυρίων δολαρίων. Μάλιστα, οι σχέσεις με τη Νιγηρία βελτιώθηκαν τόσο, που στη σύνοδο κορυφής της Βρετανικής Κοινοπολιτείας το Νοέμβριο του 1995 στο Auckland, η Γκάμπια ήταν το μόνο κράτος που ψήφισε κατά της αναστολής της συμμετοχής της Νιγηρίας στον οργανισμό. Εντούτοις, υπάρχουν και υποψίες ότι η νέα κυβέρνηση της Γκάμπια είναι αναμεμειγμένη στο διεθνές λαθρεμπόριο ναρκωτικών.

Ο συνταγματάρχης Yahya Jammeh παραιτήθηκε πρόσφατα από το στρατό, μετέτρεψε το στρατιωτικό συμβούλιο σε πολιτικό κόμμα και, αφού απαγόρευσε εκ νέου τους παλιούς πολιτικούς σχηματισμούς της χώρας, προκήρυξε εκλογές. Θα παίξει ο στρατός της Γκάμπια τον εκσυγχρονιστικό ρόλο που πολλοί αμερικανοί κοινωνιολόγοι πίστευαν τη δεκαετία του '60 ότι θα μπορούσαν να επιτελέσουν οι ένοπλες δυνάμεις στον Τρίτο Κόσμο; Είναι νωρίς για ν' απαντήσει κανείς. Όμως, η διάψευση των προσδοκιών αυτών των κοινωνιολόγων σε όλες τις περιπτώσεις της Αφρικής, δεν πρέπει να μας κάνει αισιόδοξους. Αλλωστε ο εθνοτικός φαβοριτισμός των περισσότερων καθεστώτων της ηπείρου έχει κάνει την εμφάνισή του και στη μικρή Γκάμπια: ο Jammeh έχει κατηγορηθεί ότι ευνοεί την εθνική ομάδα από την

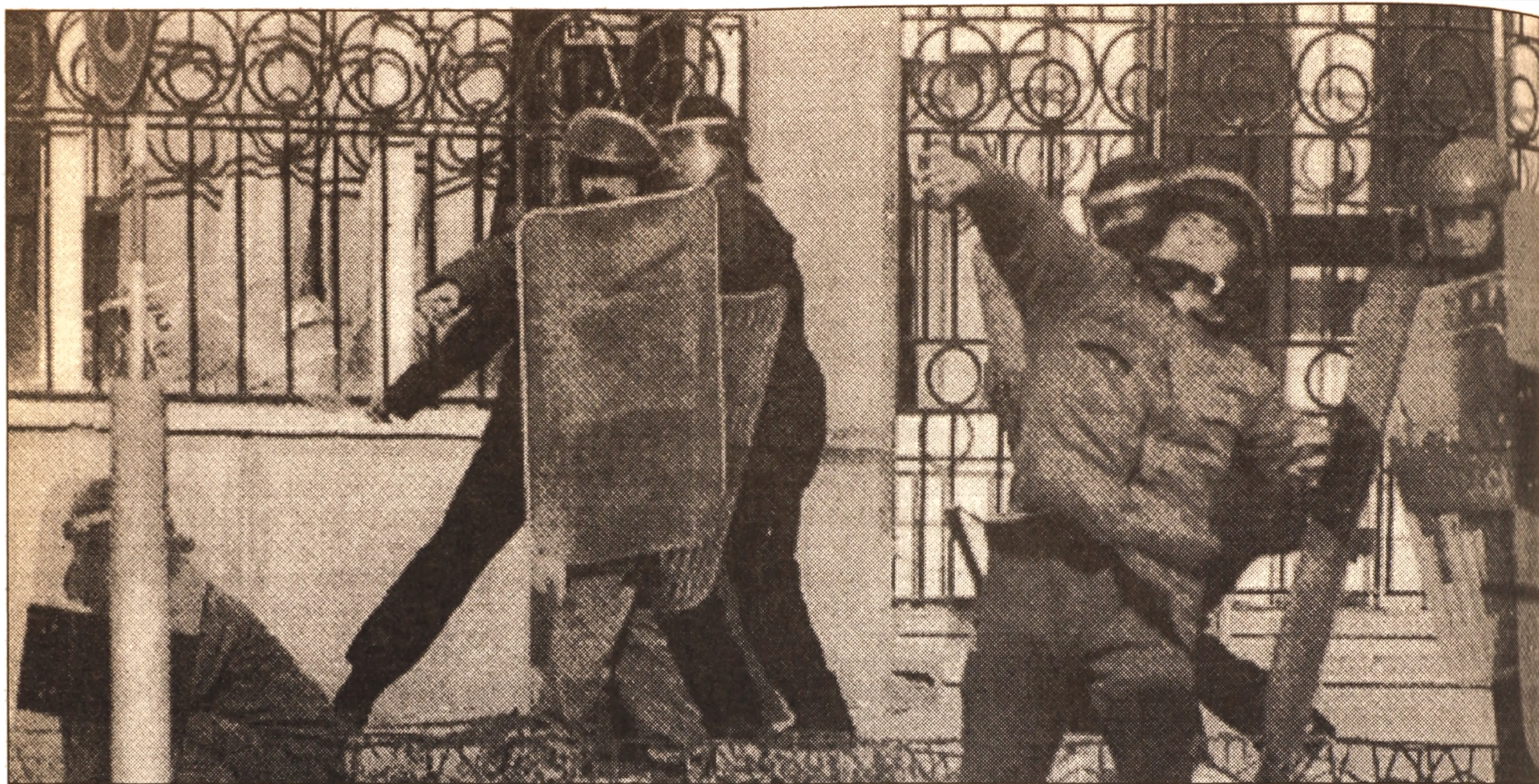

ποία ο ίδιος κατάγεται, τους Jola, εις βάρος των πολυαριθμότερων Mandinka."

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Christopher Clapham, *Africa and the international System*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996, p. 190
2. John A. Wiseman, «Military rule in the Gambia: an interim assessment», *Third World Quarterly*, Vol. 17 (5), pp. 917-921.
3. «The Gambia: Gotting away with it», *The Economist*, September 21, 1996, p. 47
4. J. A. Wiseman, op. cit, p. 936
5. Θάνος Βερέμης, *Στρατός και Πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, 1989, σσ. 8-11
6. *The Economist*, op. cit.

ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΜΑΖΑΝΙΟΥ

Νέος κύκλος αίματος στην Αλγερίδα με 150 νεκρούς από την έναρξη του Ράμαζανιού, στις αρχές του Γενάρη. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις είναι πολύ πιο συχνές αυτή την περίοδο του χρόνου, αλλά φέτος τα θύματα φαίνεται να ξεπερνούν κάθε προηγούμενο και τα κτυπήματα είναι πλέον «τυφλά». Χιλιάδες άμαχοι χάνουν τη ζωή τους στο δρόμο ή στο λεωφορείο...

Η αυταρχικότητα του αλγερινού προέδρου **Λιαμίν Ζερουάλ**, που αρνείται οποιαδήποτε πολιτική λύση στα προβλήματα της χώρας, αυξάνει τις τρομοκρατικές επιθέσεις των φανατικών ισλαμιστών. Ο εμφύλιος πόλεμος στην Αλγερία ξέσπασε μετά την παραβίαση του εκλογικού αποτελέσματος το 1992, που θα έφερνε στην εξουσία το Ισλαμικό Μέτωπο Σωτηρίας (FIS). Τέσσερα χρόνια ο πληθυ-

σμός βρίσκεται εγκλωβισμένος ανάμεσα στους πληρωμένους φιλοκυβερνητικούς πολέμαρχους και στους φανατικούς ισλαμιστές, ενώ υπάρχουν υποψίες ότι η αντιπαράθεση καλλιεργείται και από κέντρα εκτός της Αλγερίας.

ΕΛΙΓΜΟΙ ΜΙΛΟΣΕΒΙΤΣ

Το Βελιγράδι παραμένει το απόρρητο φρούριο του **Μιλόσεβιτς** μετά την πτώση της πόλης Νις, δεύτερης μεγαλύτερης πόλης της χώρας, στα χέρια της αντιπολίτευσης. Το δικαστήριο του Βελιγραδίου την περασμένη Δευτέρα έκρινε ότι δεν έχει γίνει παραβίαση του εκλογικού αποτελέσματος των δημοτικών εκλογών του περασμένου Νοεμβρίου. Δεκατέσσερις πόλεις διεκδικεί η αντιπολίτευση ενώ το καθεστώς αναγνωρίζει τη νίκη της αντιπολίτευσης μόνο σε πέντε περιφέρειες. Οι διαδηλώσεις των αντι-κα-

θεστωτικών στους δρόμους της πρωτεύουσας διαρκούν πάνω από δύο μήνες. Οι φοιτητές, που πρωτοστατούν στις κινητοποιήσεις εναντίον του Μιλόσεβιτς, έχουν τώρα και την υποστήριξη της εκκλησίας, η οποία, ενώ στην αρχή ήταν διστακτική, τώρα κατηγορεί την κυβέρνηση για αδιαλλαξία. Στο μεταξύ, σύμφωνα με πληροφορίες, ο Μιλόσεβιτς σκέφτεται τη μεταπήδηση στην προεδρία της Γιουγκοσλαβίας έτσι ώστε να έχει στον έλεγχό του το στρατό.

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ ΣΤΙΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Οι απεργίες και οι δυναμικές διαμαρτυρίες των Κορεατών ανεστάλησαν προσωρινά μετά την απόφαση του νοτιο-κορεάτη προέδρου **Κιμ Γιουνγκ-Σαμ** να επανεξετάσει τον αντιδημοκρατικό και αντι-εργατικό νόμο που εξήγγειλε την τελευταία εβδομάδα του περασμέ-

νου χρόνου. Η Συνομοσπονδία των συνδικάτων της Κορέας με τα 500.000 μέλη της υπόσχεται νέες κινητοποιήσεις και απεργίες στα μέσα Φεβρουαρίου, αν η κυβέρνηση δεν καταργήσει τις διατάξεις του νόμου που επιτρέπουν απολύσεις στις επιχειρήσεις (χωρίς να κατοχυρώνονται τα δικαιώματα των εργαζομένων), παρατείνουν το ωράριο εργασίας και αντικαθιστούν τους απεργούς με προσωρινούς υπαλλήλους.

Η ΤΡΕΛΑ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ

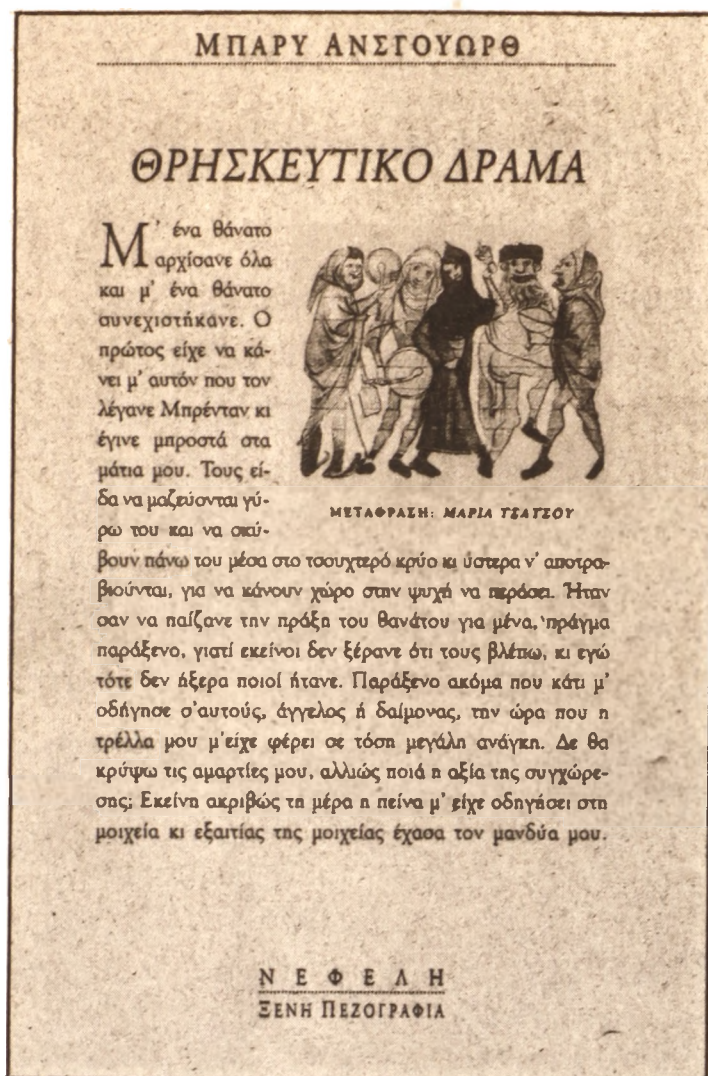
5.200 βοοειδή θα σφαγούν στη Γερμανία μετά το κρούσμα της τρελής αγελάδας που αποκαλύφτηκε την περασμένη εβδομάδα. Από το 1994 είχε να εμφανιστεί παρόμοιο κρούσμα σε αυτή τη χώρα. Οι αρχές αντέδρασαν αμέσως, εξαγγέλλοντας αποζημίωση στους κτηνοτρόφους περίπου 1.500 μάρκων το κεφάλι!

Στην Αλβανία η κατάσταση παραμένει έκρυθμη μετά την ψήφιση νόμου στη Βουλή με τον οποίο αναστίθεται σε τμήματα του στρατού να παρέμβουν για «την επιβολή της τάξης». Οι αστυνομικοί εξακολουθούν να φρουρούν τα δημόσια κτίρια που κινδυνεύουν από την οργή χιλιάδων Αλβανών που διαμαρτύρονται για την απώλεια των αποταμιεύσεων τους από κομίνες παρατραπέζικων εταιριών.

Μπάρυ Άνσγουωρθ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ

Μυθιστόρημα

Ένα τρομερό έγκλημα συγκλονίζει τους κατοίκους μιας αγγλικής κωμόπολης τον 14ο αιώνα. Φοβισμένοι ψίθυροι κάνουν βαριά και σκοτεινή την ατμόσφαιρα παραμονές Χριστουγέννων. Όλοι υποψιάζονται κάτι αλλά κανείς δεν μιλάει. Η τύχη φέρνει στην πόλη έναν θίασο περιπλανώμενων θεατρίνων. Οι ξένοι αυτοί, οι θεατρίνοι, σπρωγμένοι από κάποια αόρατη δύναμη, θα οδηγηθούν από το ίδιο το θεατρικό τους παιχνίδι στην ανακάλυψη του ενόχου, όχι ενός αλλά πολλών τελικά εγκλημάτων, βάζοντας σε κίνδυνο την ίδια τους τη ζωή. Στο τέλος ο έρωτας και η δικαιοσύνη θα θριαμβεύσουν. Η γοητευτική αφήγηση του τεχνίτη Άνσγουωρθ, όπου το χιούμορ, η πλούσια περιγραφή και η υποβλητική ατμόσφαιρα δένουν με την στέρεη ιστορική υποδομή, κάνουν το σύντομο αλλά περιεκτικό αυτό μυθιστόρημα απόκτημα για κάθε βιβλιόφιλο.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ: Γαλάζια μάτια, Τζαζ, Αγαπημένη * ΜΑΡΙΝΑ ΤΣΒΕΤΑΓΙΕΒΑ:

Η ιστορία της Σονέτσα * ΜΑΡΤΙΝ ΕΪΜΙΣ: Το βέλος του χρόνου * ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ: Ιερή πείνα *

ΙΣΑΑΚ ΜΠΑΖΕΒΙΣ ΣΙΝΓΚΕΡ: Ο τελευταίος δαίμονας * ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ: Το βαλς που δεν τελείωσε

* ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΪΛ: Πάντυ Κλαρκ, χα χα χα * ΤΖ. Μ. ΚΟΥΤΣΥ: Βίος και πολιτεία του Μάικλ Κ. *

ΤΖΕΗΜΣ ΦΑΡΕΛ: Η πολιορκία του Κρίσναπουρ * ΧΙΛΑΡΥ ΜΑΝΤΕΛ: Αλλαγή κλίματος.

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ Ν Ε Φ Ε Λ Η

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744 - FAX: 3623093

Ένας δήμος καταπατητής

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Μια απο τις τελευταίες εναπομείνουσες δασικές εκτάσεις του λεκανοπεδίου της Αττικής, το άλσος της Νέας Φιλαδελφείας, συνολικής έκτασης 473 στρεμμάτων, απειλείται με αφανισμό. Η δημοτική αρχή, με επικεφαλής το δήμαρχο Παντελή Γρετζελιά που πρόσκειται στο κυβερνών κόμμα, εδώ και αρκετά χρόνια έχει κάνει σαφείς τις προθέσεις της για κατασκευή, μέσα στη δασική έκταση, έργων «αναψυχής»: εστιατόριο, μπαρ, κολυμβητήριο, γήπεδα άθλησης, εγκαταστάσεις για επίγειο και εναέριο τράινο, διοικητικό κτίριο, «ιστορικό πάρκο» με ομοιώματα συμβόλων από την Ελλάδα και τις πρωτεύουσες του κόσμου!

Παρά τις μηνύσεις της Διεύθυνσης Δασών και την αντίθετη γνώμη των αρμόδιων υπουργείων, ο Δήμος Νέας Φιλαδελφείας συνεχίζει να εξαγγέλει τα μεγαλεπήβολα έργα.

Το ιστορικό κτίσμα της Δεξαμενής 1.000 τ.μ. που βρίσκεται στα όρια του άλσους, στη διασταύρωση των οδών Δεκελείας και Ατταλείας, καθώς και ο χώρος που το περιβάλλει και ως τώρα καλύπτεται από δέντρα, προορίζεται για τη στέγαση του *Παγκοσμίου Πολιτιστικού Ιδρύματος Ελληνισμού της Διασποράς του Δήμου Νέας Φιλαδελφείας «Ανδρέας Παπανδρέου»!*

Παρά τις έντονες αντιδράσεις των κατοίκων και τις μηνύσεις που έχουν υποβληθεί από τη Διεύθυνση Δασών και το Σύλλογο Φίλων του Δάσους, του Πράσινου και του Φυσικού Περιβάλλοντος Ν. Φιλαδελφείας, Ν. Ιωνίας και Ν. Χαλκηδόνας –η πρώτη εκδικάστηκε από το Πλημμελειοδικείο Αθη-

νών το Δεκέμβριο του '95 και ο δήμαρχος Νέας Φιλαδέλφειας **Π. Γρετζελιάς** αθώωθηκε– και παρά την αντίθεση του υπουργείου Γεωργίας, του ΥΠΕΧΩΔΕ και της Διεύθυνσης Πολεοδομίας και Περιβάλλοντος της Νομαρχίας Αθηνών, ο Δήμος Νέας Φιλαδέλφειας συνεχίζει ν' αυθαιρετεί καταπατώντας δασικές εκτάσεις. Πρόθεσή του, η κατασκευή ενός τεχνητού χώρου αναψυχής, η πρόσβασή στον οποίο θα είναι δυνατή μόνο μετά την καταβολή αντιτίμου στη δημοτική εταιρεία εκμετάλλευσης του άλσους.

Το άλσος παραχωρήθηκε από το υπουργείο Γεωργίας το 1970, επί υπουργίας του χουντικού **Παπαβλαχόπουλου**, στο Δήμο Νέας Φιλαδελφείας –122 στρέμματα κατά

κυριότητα και τα υπόλοιπα 350 κατά *χρηστή*– με σκοπό τη συμπλήρωση, βελτίωση, ανάπτυξη και συντήρηση της αναδάσωσης, ενώ η περιοχή έχει κηρυχθεί δύο φορές, με αποφάσεις του υπουργείου Γεωργίας, αναδασωτέα. Η παραχώρηση έγινε με τις παρ'απάνω προϋποθέσεις ενώ η παραβίασή τους συνεπάγεται την ανάκληση του παραχωρητηρίου. Από τότε έως σήμερα, όλες οι δημοτικές αρχές προχωρούν στην κατασκευή αυθαίρετων κτισμάτων: ζωολογικοί κήπου (όπου δεκάδες ζώα ζουν κάτω από άθλιες συνθήκες), κινηματογράφου, δύο κέντρων διασκέδασης, γήπεδου τένις, σταθμού απορριμματοφόρων με δεξαμενές καυσίμων και πλαστικών περιπτέρων πάντοτε βάσεις από μπετόν. Η σημερινή δημοτική αρχή συνεχίζει την «ανάπτυξη του δάσους» κηρύσσοντας όποιες δασικές εκτάσεις κρίνει εκείνη σκόπιμο «χώρους εκτός αναδασωτέας περιοχής».

ΣΤΟΥ ΚΟΥΦΟΥ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Σύλλογος Φίλων του Δάσους έχει θέσει υπόψη του Δήμου Νέας Φιλαδελφείας, της Νομαρχίας Αθηνών και του ΥΠΕΧΩΔΕ από τον περασμένο Απρίλιο πρόταση για κατασκευή των έργων στην παρακείμενη δημόσια έκταση του κήματος Τουραλή, όπου βρίσκονται πάνω από οκτώ εγκαταλελειμμένα εργοστάσια. Η πρόταση αγνοήθηκε τόσο από το δήμο όσο και από τις δημόσιες υπηρεσίες.

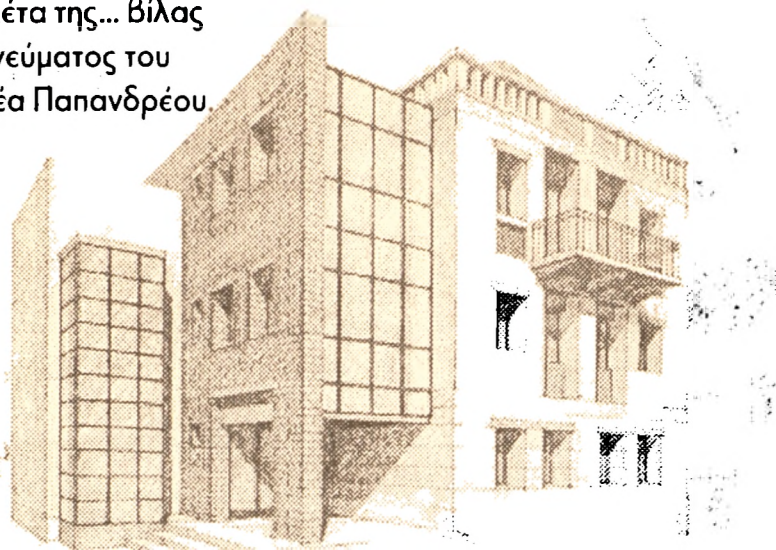
Το θέμα έφθασε στο Κοινοβούλιο έπειτα από ερωτήσεις που υπέβαλαν οι βουλευτές **Ο. Κολοζώφ**, **Μ. Κωστόπουλος** (ΚΚΕ), **Π. Καμμένος** (Ν.Δ.) και **Μ. Δαμανάκη** (ΣΥΝ) αλλά και στο Ευρωκοινοβούλιο με ερωτήσεις των ευρωβουλευτών **Α. Αλαβάνου** (ΣΥΝ) και **Β. Εφραιμίδη** (ΚΚΕ). Παρά τις διαβεβαιώσεις τόσο του ΥΠΕΧΩΔΕ **Κ. Λαλιώτη** όσο και του υπουργού Γεωργίας **Στ. Τζουμάκας** ότι «δεν θα επιτραπεί η δημιουργία κατασκευών αλλά και οποιοσδήποτε γενικά εργοστάσιος που συνεπάγονται μεταβολή του προσομοίου και αποσκοπούν σε κερδοσκοπική εκμετάλλευση του άλσους», η τσιμεντοποίηση του δάσους συνεχίζεται και αναμένεται να ενταθεί τους επόμενους μήνες.

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ!

ΟΥΝ ΠΕΡΑΣΕΙ έξι μήνες από το θάνατο του πρώην πρωθυπουργού και υιού του ΠΑΣΟΚ **Α. Παπανδρέου** και η πολιτεία ακόμη δεν έχει αποδώσει ανάλογες, με τη προσφορά του ανδρός στον τόπο, «τιμές». Ούτε σε μια τριπλή πλατεία ούτε σε μια λεωφόρο της πρωτεύουσας έχει δοθεί το όνομα του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ...

Αντίθετα, το δημοτικό συμβούλιο του Δήμου Νέας Φιλαδελφείας, ένα μόλις μήνα μετά το θάνατο του πρώην πρωθυπουργού, στις 23.7.1996, συνεδρίασε και αποφάσισε τη σύσταση Παγκόσμιου Πολιτιστικού Ιδρύματος Ελληνισμού της Ισποράς του Δήμου Νέας Φιλαδελφείας «Ανδρέας Παπανδρέου» και τη δωρεο-παραχώρηση περιουσίας σ' αυτό. Ως εναλλακτικός χώρος για τη στέγασή του επιλέχθηκε το, παρακείμενο στο άλλο της Νέας Φιλαδελφείας, ιστορικό κτίριο της Δεξαμενής, όπου μέχρι σήμερα βρίσκεται το Σώμα Προσκόπων της πε-

Η μακέτα της... βίλας του πνεύματος του Ανδρέα Παπανδρέου

χής. Το συγκεκριμένο κτίριο δεν περιλαμβάνεται στο παραχωρητήριο του Συμβουλίου Γεωργίας με το οποίο το άλσος περιήλθε στη κυριότητα του δήμου, αλλά παραχωρήθηκε από την Κτηματική Υπηρεσία του Δημοσίου (ΚΕΔ) στη δημοτική αρχή, για την κατασκευή δημαρχείου, το 1986. Σε έγγραφό της η ΚΕΔ προς το Σύλλογο «Οι φίλοι του δάσους», με ημερομηνία 9.1.97, γράφει ότι «σκοπός της χρήσης είναι αποκλειστικά η στέγαση του δημοτικού διαστήματος».

Ενώ, τόσο, τα σχέδια του δήμου, προϋπολογισμού εκατοντάδων εκατομμυρίων, περιλαμβάνουν για τον συγκεκριμένο χώρο τη δημιουργία Παγκόσμιου Πολιτιστικού Κέντρου του Ελληνισμού, Λαογραφικού Μουσείου, Πινακοθήκης, Βιβλιοθήκης, Αρχείου, τμήματος Εκδόσεων και τμήματος Ερευνάς

του Ελληνισμού. Για τον περιβάλλοντα χώρο, που αποτελεί δασική έκταση, προβλέπεται δυσοίωνα μέλλον, αφού έχει προγραμματιστεί η κατασκευή υπαίθριου συναυλιακού κέντρου χωρητικότητας 500 ατόμων.

Με επιστολή του προς τις αρμόδιες αρχές, ο **Χ. Τσερπάνης**, μέλος του Δ.Σ του συλλόγου Οι Φίλοι του Δάσους, του Πράσινου και του Φυσικού Περι-

βάλλοντος Ν. Φιλαδελφείας, Ν. Ιωνίας και Ν. Χαλκηδόνας, υπογραμμίζει: «Ο σύλλογός μας έχει κάνει ήδη παρέμβαση. Προτείνει το κτίριο να μείνει όπως είναι και να βαφτεί απλώς εξωτερικά, χωρίς καμιά άλλη επιβάρυνση, τόσο στο κτίριο όσο και στο περιβάλλον του δάσους».

Στις 21.1, η βουλευτής του Συνασπισμού **Μαρία Δαμανάκη** υπέβαλε ερώτηση προς τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών -αφού η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου εποπτεύεται από το προαναφερόμενο υπουργείο- ρωτώντας τον αρμόδιο υπουργό: 1) Αν η ΚΕΔ

γνωρίζει τους σχεδιασμούς του Δήμου Νέας Φιλαδελφείας για το χώρο που του έχει παραχωρήσει και 2) Ποιοι είναι οι όροι του σχετικού παραχωρητηρίου και αν είναι συμβατοί με τις σχεδιαζόμενες επεμβάσεις και αλλαγές χρήσης. Απάντηση, ως τη στιγμή που γράφονται οι γραμμές αυτές, δεν είχε δοθεί.

Ο δήμαρχος Νέας Φιλαδελφείας, **Π. Γρετζελιάς**, αναμένοντας τις αντιδράσεις, έγραφε τον περασμένο Οκτώβριο στο ενημερωτικό δημοτικό έντυπο *Δημοκρατική αλλαγή*: «(...) Ετσι και για το ίδρυμα της Διασποράς θα μας καθυστερήσουν, συνηθισμένοι άλλωστε, αλλά θα γίνει σύντομα πραγματικότητα ό,τι και αν κάνουν.»

Καταπάτηση εις μνήμην του εκλιπόντος αρχηγού, λοιπόν... Μη χειρότερα!

Ενστάσεις τους για την περιβαλλοντο-α «ανάπτυξη του δάσους» από την ελεγχόμενη δημοτική αρχή της Νέας Φιλαδελφείας διατύπωσαν αρκετοί επιστήμονες στην ημερίδα που διοργάνωσε ο Σύλλογος Φίλων του Δάσους με θέμα *Το δάσος της Νέας Φιλαδελφείας και οι προοπτικές του δάσους στον 21ο αιώνα*, στις 4.12.1996, υπό την αιγίδα του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Νέας Φιλαδελφείας.

ΙΔΑ ΚΑΙ «ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ»

Η εκδήλωση χαιρέτισε ο πρόεδρος του Δήμου **Ν. Μαρκάτος** ενώ με τις εισηγήσεις και τις συζητήσεις οι κ. **Γ. Σαρήγιαννης**, καθηγητής πολεοδομίας και χωροταξίας στο ΕΜΠ, **Τ. Βασιλάκης**, καθηγήτρια ΕΜΠ, **Β. Δωροβί-νομικός**, **Γ. Σκλαβούνος**, πολεοδόμος-τάκτης, οι κ. **Σιαπκίδης** και **Οικονό-μοι** αρχιτέκτονες μηχανικοί και μέλη του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, καθώς και μέλη της Πανελληνίας Ένωσης Δασολόγων **Α. Ραλλάτος** και **Η. Αποστολίδης** συζήτησαν τις ενέργειες του Δήμου και

ζήτησαν την επέκταση και τον εμπλουτισμό της βλάστησης του άλσους.

Πιο συγκεκριμένα, ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων, όπως φαίνεται και στις εισηγήσεις των δύο μελών του, χαρακτηρίζει τις επεμβάσεις στο άλσος «αληθινό έγκλημα, που στρέφεται εναντίον όχι μόνο των κατοίκων της Νέας Φιλαδελφείας αλλά και όλων των κατοίκων του λεκανοπεδίου». Ο δασολόγος **Η. Αποστολίδης** τόνισε ότι «σε οποιαδήποτε περίπτωση δεν επιτρέπεται η αλλαγή χρήσης του δάσους (...) δεν μπορούν να προστεθούν κτίρια ή άλλες χρήσεις δεν μπορεί να λειτουργήσει ο χώρος "σε επιχειρηματική βάση" (...). Η προστασία αυτών των χώρων είναι επαρκής από τη νομοθεσία, όμως είναι αδύνατη από τους εντεταλμένους φορείς όπως οι εισαγγελείς τα δικαστήρια και η δασική υπηρεσία».

Ο δήμαρχος **Π. Γρετζελιάς** παρευρέθηκε στην ημερίδα χωρίς να πάρει το λόγο, ενώ κατά τη διάρκεια της συζήτησης αποχώρησε. Ωστόσο, στο ενημερωτικό δημοτικό έντυπο *Δημοκρατική αλλαγή*, που εκδί-δε-

ται από το δήμο, σε σημείωμα του **Τ. Καμβύση** που αναφέρεται στην ημερίδα, τονίζεται ότι οι απόψεις των εισηγητών «εξεφράσαν έναν ακραίο επιστημονισμό που δεν αφήνει περιθώρια για τη συμμετοχή του ανθρώπινου παράγοντα». Στο ίδιο μήκος κύματος και η τοπική εφημερίδα *Αναζήτηση* ζητάει «να σταματήσει η παραπληροφόρηση». Τη λέξη *παραπληροφόρηση* χρησιμοποίησε και η αντιδήμαρχος **Σ. Κοσμά**, σε τηλεφωνική επικοινωνία που είχαμε μαζί της, όταν της ζητήσαμε διευκρινίσεις για τα έργα στο άλσος.

Το θέμα είναι τεράστιο και δεν έχει κλείσει. Η αφύπνιση των πολιτών, όχι μόνο των γύρω περιοχών, και η εφαρμογή των νόμων από πλευράς των δημοσίων υπηρεσιών κρίνονται απαραίτητες για την σωτηρία από την τσιμεντοποίηση ενός από τους τελευταίους πνεύμονες οξυγόνου της πολύπαθης πρωτεύουσας. Ακόμα δεν έχουν εκδικασθεί οι υπόλοιπες μηνύσεις που έχουν υποβάλει η Διεύθυνση Δασών και τοπικοί φορείς κατά της δημοτικής αρχής. Οπότε, θα επανέλθουμε αναγκαστικά...

ΕΠΙσημαίνουμε

ΜΠΕΝΟΣ-ΖΕΛΟΣ;

Τα νέα δεν είναι ευχάριστα για τον υπουργό Πολιτισμού, παρ' όλα όσα επένδυσαν πολλοί επάνω του **και** λόγω της φυσικής τους ευφυΐας **και** λόγω των ακαδημαϊκών του τίτλων **και** λόγω του νεαρού της ηλικίας του. Ε, δεν μπορεί, είπαν αρκετοί, κάτι το διαφορετικό θα εκπροσωπεί αυτός ο δυναμικός και φιλόδοξος υπουργός. Και όμως. Κρινόμενος από τις καθημερινές του αποφάσεις ο κ. Ευ. Βενιζέλος αποδεικνύεται Μπένος-Ζέλος, δηλαδή ήκιστα εκσυγχρονιστής και μάλιστα λαϊκιστής. Πρώτα ήρθε το πρόβλημα της οχυρωμένης προϊστορικής ακρόπολης στο Ζαγόρι των Σπάτων και της εμπλοκής της στα συμφέροντα του νέου αεροδρομίου. Ο κ. υπουργός κατέφυγε τότε σε ασύγγνωστους δικολαβισμούς (διάβασε τη σχετική αρθρογραφία του Γ. Βότση στην Ελευθεροτυπία). Έπειτα ακολούθησε το μακελειό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας και οι χαζοχαρούμενες δικαιολογίες του θεσσαλονικιού υπουργού, ο οποίος προσβλέπει βεβαίως και στην κομματική του πελατεία.

Συνέχισε ο τσαμπουκάς του περί Ακροπόλεως, εργατών και έργων του ιερού βράχου όπου απεδείχθη εκ μέρους του άγνοια του θέματος και έλλειψη ευαισθησίας. Ακολούθησε το «Γυμνάσιον του Λυκούργου», το Λύκειο δηλαδή του Αριστοτέλη, το οποίο ανασκάπτεται στο οικόπεδο της οδού Ρηγίλλης. Τα ξένα ΜΜΕ πήραν φωτιά, η ιερή γη των Αθηνών μάς έκανε ένα πολύτιμο όσο και απροσδόκητο δώρο, αλλά η επί του πολιτισμού ηγεσία μας αντέδρασε μουδιασμένα και γραφειοκρατικά. Λες και κάθε μέρα έχεις την ευκαιρία να αιφνιδιάζεις τη διεθνή κοινότητα με μια μείζονα είδηση. Είναι προφανές ότι ο κ. Βενιζέλος «φοβάται» τους αρχαιολόγους, την αρχαιολογία και τα ευρήματά της. Συνταγματολόγος αυτός, αισθάνεται ασφαλέστερα εν μέσω ομιλούντων και όχι βουβών μνημείων. Αλλά και με την Πινακοθήκη δεν αντέδρασε ευδοκιμότερα. Λειτουργήσε περισσότερο ως βλαχοδήμαρχος παρά ως πολιτικός. Δεν αντιμετώπισε το υφιστάμενο όσο και όζον πρόβλημα «Πινακοθήκη» –πέρα από πρόσωπα ή συμμαχίες Λαμπράκηδων– δεν έμεινε στα διαχειριστικά προβλήματα, στις σπατάλες, την έλλειψη προγράμματος, στην ανυπαρξία εσωτερικού κανονισμού, αλλά κουκούλωσε την κατάσταση μη θίγοντας τα κακώς κείμενα. Και το αποκορύφωμα: δεν τήρησε καν το τυπικό που ακολούθησε η προϋπάρχουσα υπουργός Πολιτισμού Άννα Ψαρούδα - Μπενάκη, διά του οποίου και επελέγη η νυν διευθύντρια της Πινακοθήκης. Η κ. Μπενάκη προκηρύσσοντας τη θέση δέχτηκε υποψηφιότητες και προέβη στην επιλογή της δημοσιοποιώντας όλη τη διαδικασία. Ξέρουμε πια ότι η θέση του διευθυντή της Πινακοθήκης είναι μια θέση πολιτική. Δεν υπάρχουν εκλέκτορες από την επιστημονική και την καλλιτεχνική κοινότητα, δεν ισχύουν αξιολογικά παρά μόνον πολιτικά κριτήρια. Στην περίπτωση αυτή ο κ. Βενιζέλος ολίσθησε και από Μπένι –το υποκοριστικό του έγινε Μπένος– ο προκάτοχός του, άμοιρος του αντικειμένου του, μεσσήνιος πολιτικός. Εμείς, πάντως, επιμένουμε. Ο πολιτισμός χρειάζεται πολιτική και όχι μικροπολιτικές σπέκουλες.

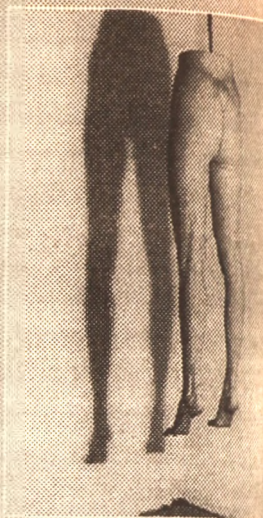
Μετά από λίγους ή πολλούς μήνες, ο κ. «Μπένι» θα μετατεθεί σε ένα «πολιτικότερο» και πιο στρατηγικό υπουργείο. Θα έχει αφήσει πίσω του την επιστημονικοκαλλιτεχνική κοινότητα να σπαράζεται διαγκωνιζόμενη γύρω από τα ορατά ή αόρατα δικά της να διεκδικεί τα υπαρκτά ή ανύπαρκτα συμφέροντά της.

Κυρίως, όμως, θα 'χει αφήσει πίσω του την ανάμνηση ενός πολιτικού που δεν αντιμετώπισε τα προβλήματα, που δεν αντιστάθηκε στον εσμό των σκανδάλων, που δεν διαφοροποιήθηκε από τους μικρούτσικους προκατόχους του. Για έναν νέο και φιλόδοξο πολιτικό μια τέτοια, πάντως, εικόνα δεν θα συνιστά την καλύτερη παρακαταθήκη.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΡΟΤΕΣΤΑΚΙΣ

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

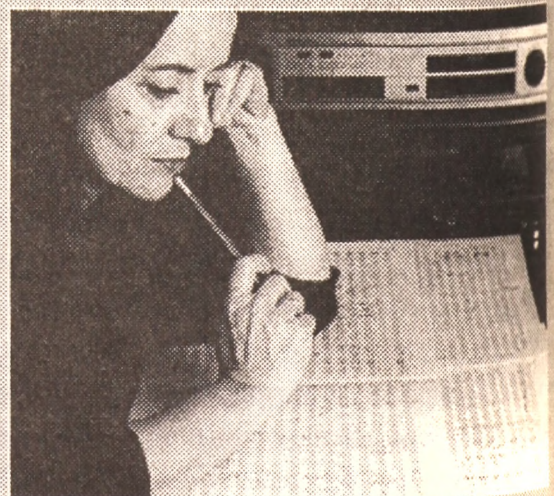
• **Δείτε:** Την παρά-
ξενη γλυπτική της
Γερμανίδας Pia
Stadtbäumer, στην
γκαλερί Jean
Bernier (Μαρασλή
51). Νατουραλιστι-
κά δουλεμένα αν-
θρώπινα σώματα ή
μέλη ανθρώπινων
σωμάτων που με-
ταλλάσσονται με
προσθήκες, αφαιρέσεις ή υπερμεγεθύν-
σεις. Για την καλλιτέχνη, το σώμα λειτουρ-
γεί ως μέτρο για τον κόσμο ή ως σύστημα
συσχετιζόμενων μερών που περιγράφουν
μια ευρύτερη πραγματικότητα.

• **Διαβάστε:** Το Άκυρο θαύμα, έβδομη ποιη-
τική συλλογή του Γιάννη Βαρβέρη (εκδ. Ψι-
λον). «Αυτό το κρεβάτι σου ανήκε. / Εδώ συ-
νέλαβες την ιδέα / μου. / Το θάνατο / σε ζωή
μου εκτέλεσες. / Κι εδώ επέστρεψες / τη
ζωή σου / σε θάνατο...» Όπως το απόσπα-
σμα από το ποίημα «Δωρεά εν ζωή», έτσι και
όλα τα ποιήματα του βιβλίου θα μπορούσαν
να χαρακτηρισθούν σπουδή θανάτου...

Δείτε: Τό έργο του Μπράιαν Φρίελ Μόλι
Σουίνι, όπως ανεβαίνει στη σκηνή του Απλού
Θεάτρου (Χαρ. Τρικούπη 4, πίσω από το Πά-
ντειο Πανεπιστήμιο). Το ιδιαίτερο ενδιαφέ-
ρον, στην παρουσία της Μάνιας Παπαδημη-
τρίου, που κρατά τον βασικό ρόλο.

• **Ακούστε:** Το δίσκο με τη μουσική της Πε-
ριπλάνησης και της Ρόζας, των δυο πρώ-
των ταινιών του Χριστόφορου Χριστοφή, με
τις οποίες έκανε το ντεμπούτο της στην κι-
νηματογραφική μουσική η Ελένη Κα-
ραϊνδρου. Ο δίσκος είχε πρωτοκυκλοφορή-
σει το 1982, σε δύο χιλιάδες αντίτυπα, σε
ανεξάρτητη παραγωγή. Σήμερα επανακυ-
κλοφορεί από τη Lyra. «Όλα έγιναν τόσο
αλλιώς και μόνο εκείνες οι μουσικές
ηχούν ακόμα και σήμερα αναλλοίωτες μέσα
στην ψυχή μου», λέει σήμερα η συνθέτις.
Ας την ακούσουμε.

ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΜΠΑΚΑΛΙΚΗ

ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ περί Παιδείας και Πολιτισμού δεσπόζουν αυτό τον καιρό δύο θέματα: τα «Ανοιχτά Πανεπιστήμια» και η «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης». Ιούλιος λόγος γίνεται και πολύ μελάνι έχει χυθεί. Για τα 6 παιδιά όμως που επέτυχαν στις εξετάσεις της Σχολής Καλών Τεχνών της «πολιτιστικής πρωτεύουσας» και παρ'ότι δεν εγγράφονται, όλα αυτά αποτελούν πρόκληση, εμπειριό και κακόγουστη φάρσα. Επανερχόμαστε λοιπόν στο θέμα το οποίο είχαμε σχολιάσει στο 622 τεύχος του ΑΝΤΙ. Η σοβαρότης αυτών που αποφασίζουν για το ποιοι θα εισαχθούν και ποιι όχι φαίνεται από την όλη εθόδευση η οποία έχει συνοπτικά ως εξής: Ενέγραψαν αρχικώς τον Νοέμβριο 5 άτομα. Μετά περίμεναν τα αποτελέσματα της ΑΣΚΤ

Αθηνών. Διεπίστωσαν ότι ορισμένοι εκ των φοιτητών της Θεσσαλονίκης είχαν εισαχθεί στην Αθήνα. Έτσι προχώρησαν σε μια δεύτερη «δόση» εγγραφής 29 ατόμων, στις αρχές Δεκεμβρίου, από τους άλλους επιτυχόντες αλλά μη εισαχθέντες. Τους υπόλοιπους όμως 56 επιτυχόντες θα τους αφήσουν απ' έξω, διότι –όπως μας εξήγησαν καθηγητές της Σχολής– έχουν κάτι «περισσεύματα» 40 επιτυχόντων από το περσινό ακαδημαϊκό έτος, τους οποίους ενέγραψαν φέτος!...

Ε, αυτό πια δεν είναι διαδικασία εισαγωγικών εξετάσεων, και μόνο εκεί που οι καλές τέχνες συναντούν την «μπακαλική» θα μπορούσε να συμβεί. Μόνο στην «πολιτιστική πρωτεύουσα» όπου συνέβησαν τόσα σκάνδαλα και διασπάθιση τέτοιου πακτωλού δεν

ευρίσκονται μερικά ψωροεκατομμύρια για την Σχολή Καλών Τεχνών.

Το θέμα δεν φαίνεται ότι θα περάσει έτσι. Βουλευτές όλων των κομμάτων κατέθεσαν ερωτήσεις προ διμήνου. Τώρα ο βουλευτής του Συνασπισμού **Φώτης Κουβέλης** επανέρχεται με ερώτησή του προς τον υπουργό Εθνικής Παιδείας και... Ανοιχτών Πανεπιστημίων. Επίσης ο βουλευτής της Ν.Δ. **Π. Τατούλης** κατέθεσε νέα σχετική ερώτηση ρωτώντας τον υπουργό:

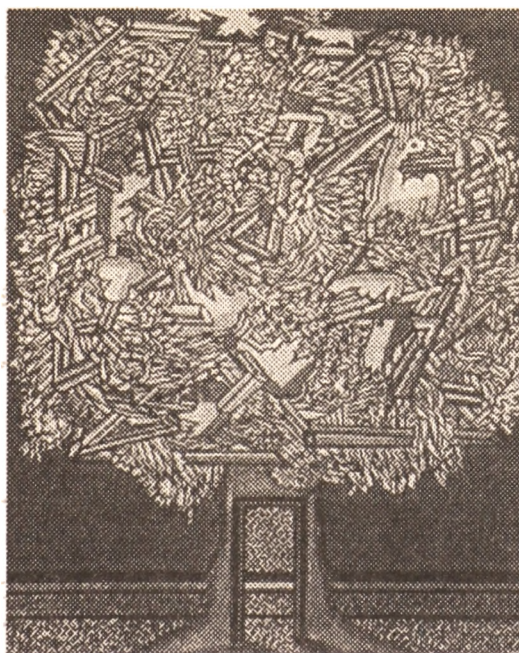
«Ποιος καθορίζει τους επιτυχόντες, ο νόμος ή οι άδικες και αυθαίρετες αποφάσεις της Σχολής; Προτίθεται να ικανοποιήσει το δίκαιο αίτημα των υπολοίπων επιτυχόντων για την εισαγωγή τους στην Σχολή Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ.».

Μ.Ζ.

Ο ΔΙΚΟΣ ΜΑΣ CHRISTOS ΑΠ' ΤΑ ΠΑΛΙΑ

ΟΙ ΠΑΛΙΟΙ αναγνώστες θα τον θυμούνται. Εκτός από τα σκίτσα του, που στόλιζαν τα πρώτα τεύχη του Αντί, είναι υπεύθυνος για ο λογότυπο με το μεγάλο ψάρι που κυνηγάει το μικρό – στην πρώτη του εκδοχή, πριν το «εκσυγχρονίσει» ο αξέχαστος Νίκος Σιδέρης.

Αναφερόμαστε στον Christos (τον εξ αγράφων, όπως του αρέσει να αυτοπροσ-

διορίζεται), που είχαμε χάσει τα ίχνη του και τον ξανασυναντήσαμε όταν μας έφερε πρόσκληση για την έκθεση ζωγραφικής του, που εγκαινιάζεται αύριο το μεσημέρι, στο νέο καφέ της οδού Λυκαβηττού 6, στο Low Profile. Η έκθεση θα διαρκέσει ως τις 23 Φεβρουαρίου.

Να πούμε καλή αντάμωση;

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Εικαστικά

• Χριστίνα Δάρρα
Τρίτη ατομική έκθεση στην γκαλερί Όλγα Γεωργαντέα: Βασ. Παύλου 102-104 Βούλα, τηλ. 8959467. Ώς τις 15 Φεβρουαρίου.

• Ιόλη Ξιφαρά
Ατομική έκθεση στην γκαλερί Adam: Ν. Βάμβα 5, πλ. Κολωνακίου, τηλ. 3601779. Ώς τις 4 Φεβρουαρίου.

• Μαρία Τσίρκα
Ζωγραφική στην γκαλερί Πλειάδες, Δαβάκη 3-5, Αμπελόκηποι, τηλ. 6929950. Ώς τις 27 Φεβρουαρίου.

• Φώνης Ζογλοπίτης
«Τοπία Γυμνά - Γυμνά Τοπία», ζωγραφική, στην αίθουσα τέχνης Τερρακόττα, Χρυσ. Σμύρνης 13, Θεσσαλονίκη, τηλ. 235689. Ώς τις 22 Φεβρουαρίου

• Kwangbok Rhee
στην αίθουσα τέχνης Κρεωνίδης, Κανάρη 24, Κολωνάκι. Ώς τις 15 Φεβρουαρίου.

• Κώστας Ευαγγελάτος
«Νεφελογραφίες και Συμπλέγματα», ζωγραφική. Magna Gallery: Γέλωνος 1, Κολωνάκι, τηλ. 6453290. Ώς τις 16 Φεβρουαρίου.

• Δόμνα Παναγοπούλου
«Τρελός χορός εντυπώσεων», ζωγραφική. Χωρός Τέχνης «24»: Κλεομένους 24, τηλ. 7224840. Από 3 έως 22 Φεβρουαρίου.

• Μαριλίτσα Βλαχάκη
Ζωγραφική, στην γκαλερί Νέες Μορφές, Βαλαωρίτου 9, τηλ. 3616165. Από 4 έως 23 Φεβρουαρίου.

• Στράτος Καβαλιεράτος
«Αιολικά», κατασκευές. Αέναον: Άντερσεν 18, τηλ. 6711264. Ώς 15 Φεβρουαρίου.

Φωτογραφία

• Χρήστος Ραυτόπουλος
Ιλεάνα Τούντα: Αρματολών και Κλεφτών 48, τηλ. 6439466.

• Κυριάκος Αζαδέλης-Μανώλης Κασιμάτης,
«Διαδρομές Καρναβαλιού»
Ελληνική Φωτογραφική Εταιρεία: Τήνου 14α, τηλ. 82.28.131. 5-28 Φεβρουαρίου.

Χαρακτική

• Τρεις γερμανοί χαρακτές:
Liebermann, Slevogt, Corinth
Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων, Πειραιώς 51. Ώς τις 16 Φεβρουαρίου.

Έκθεση βιβλίου

Goethe Institut και εκδόσεις Καστανιώτη
«Ανάμεσα σε δύο κόσμους».
Συγγραφείς στη Γερμανία
με ελληνικό διαβατήριο.
Στο φουαγιέ του Ινστιτούτου,
ώς τις 25 Φεβρουαρίου.

ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Μαθήματα θεατρικού παιχνιδιού για παιδιά 4 έως 10 ετών ξεκινούν στις 3 Φεβρουαρίου. Εμπνευστές: **Μ. Λαμπροπούλου** και **Δ. Γεωργακοπούλου** – θεατρολόγοι απόφοιτοι Πανεπιστημίου Πατρών.

Εγγραφές: κάθε Δευτέρα 5-7 μ.μ., Κομνηνών 23 και Ζωοδόχου Πηγής, β' όροφος. Πληροφορίες στα τηλέφωνα: 8226292 και 9223896 (μεσημέρια).

Βραβείο Θερβάντες '96

Στις δέκα Δεκεμβρίου, όπως κάθε χρόνο, στην ισπανική πρωτεύουσα έκανε γνωστή την επιθυμία της η επιτροπή απονομής του λογοτεχνικού βραβείου «Cervantes», το οποίο, σε διάστημα εικοσαετίας (από το 1976), έχει αποκτήσει μεγάλο κύρος και ακτινοβολία. Ανάμεσα στους διακριθέντες με το «Nobel» αυτό των ισπανοφώνων γραμμάτων (ισπανικών τε και ισπανοαμερικανικών), συγκαταλέγονται ονόματα τόσο λαμπρά όσο εκείνα των Ισπανών Jorge Guillén, Damaso Alonso, Gerardo Diego, Camilo José Cela και Maria Zambrano, του Κουβανού Alejo Carpentier, των Αργεντινών Jorge Luis Borges και Adolfo Bioy Casares, του Ουρουγουανού Juan Carlos Onetti, των Μεξικανών Octavio Paz και Carlos Fuentes, του Παραγουανού Augusto Roa Bastos...

Τούτη τη χρονιά (1996), «εκλεκτός» της επιτροπής είναι ο Ισπανός ποιητής και δοκιμιογράφος **José García Nieto**, μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας της Ισπανικής Γλώσσας. Μερικοί «άσπονδοι φίλοι» του διατείνονται ότι η επιλογή του Ισπανού βραβευθέντος διευκολύνθηκε από την «έγκαιρη» έκλειψη δύο από τους φαβορί του «Cervantes»: του Αργεντινικού ποιητή Enrique Molina (από τους ανιχνευτές του υπερρεαλισμού στη Λατινική Αμερική), που απεβίωσε τον Οκτώβριο, και του μεγάλου Χιλιανού μυθιστοριογράφου José Donoso (ιδρυτικού μέλους της ομάδας του *boom*, που εν συνεχεία διαχώρησε εαυτόν από τα υπόλοιπα μέλη της: Cortazar, García

Marquez, Fuentes, Vargas Llosa), ο οποίος πέθανε στις αρχές του Δεκεμβρίου.

Ο José García Nieto γεννήθηκε το 1914 στο Oviedo (Αστούριες) και, μεταξύ 1940 και 1988, εξέδωσε περισσότερες από 20 ποιητικές συλλογές. Παρά την προχωρημένη ηλικία του, ο ποιητής και ακαδημαϊκός (που, κατά την είσοδο του στην Ακαδημία, εξέπληξε τους «Αθανάτους» προσφωνώντας τους σε έμμετρο λόγο) εξακολουθεί να γράφει: δύο ανέκδοτες ποιητικές συλλογές –αποκαλύπτει η οικογένειά του– δουν λίαν συντόμως το φως της δημοσιότητας.

Ο José García Nieto ανήκει στην πρώτη μεταπολεμική γενιά της Ισπανίας, μέρος της οποίας συστά-

θηκε σε ομάδα γύρω από το φιλολογικό περιοδικό «Garcilaso» (1943-1946), λίγα χρόνια μετά τη λήξη του Εμφυλίου. Ενδεικτικά αναφέρω, εκτός από τον φετινό «Cervantes», τους Enrique Azcoaga και Pablo Cabafias, ή τον Dionisio Ridruejo (επίσημο ποιητή της «Ισπανικής Φάλαγγας» και συγγραφέας του Ύμνου της, ο οποίος, μετά τον πόλεμο, τοποθετείται όλο και πιο κριτικά απέναντι στο καθεστώς του Franco, ενώ το τέλος της ζωής του τον βρίσκει σε ανοικτή αντιπαράθεση με την δικτατορία). Η «δημιουργική νεολαία» (όπως ονομάσθηκε επίσης η σχετική ομάδα) επαγγέλλεται μια «νέα άνοιξη του ενδεκασυντάκτου» και –με τον τίτλο του περιοδικού της– αξιώνει την αναβίωση της κληρονομιάς του Garcilaso de la Vega (1501-1536), μεγάλου λυρικού ποιητή της ισπανικής Αναγέννησης· στο πρόγραμμά της περιλαμβάνονται επίσης στοιχεία συμβολιστικά και υπαρξιστικά, που όμως υπάγονται στις βασικές αισθητικές επιλογές της, με χαρακτηρισμό κυρίως νεοκλασικό.

Η σημασία της ποιητικής των «garcilasistas» δεν προσφέρεται σε απλουστευτικές αναλύσεις. Εκ πρώτης όψεως πρόκειται για μια ροπή για (υπεκ)φυγή, με πρόσχημα την «αντίσταση διά της δημιουργίας», που ενίοτε ορισμένοι διανοούμενοι αντιμετώπιζαν με τον ολοκληρωτισμό υιοθέτησαν ως άλ-

οθι, προκειμένου να παρα-
άμψουν την επιταγή για τοπο-
έτηση σε μεγάλα ηθικά διλήμ-
ατα του καιρού τους. Έπειτα,
ε ισπανικά συμφραζόμενα, η
ν λόγω ποιητική ισοδυναμεί με
ποσθοχώρηση, ακόμη και από
ς μετριοπαθείς πρωτοπορια-
ές θέσεις της «γενιάς του '27»,
ολλώ δε μάλλον εν σχέσει με
ς πρωτοπορίες αυτές καθ'εαυ-
ές, οι οποίες εκδηλώθηκαν
νεργά στην Ισπανία μεταξύ
918-1936 («κρεασιονισμός»,
ουλτραϊσμός», υπερρεαλιστι-
ή ομάδα της Τενερίφης, δρα-
τηριότητες των Bunuel, Miro,
Dominguez, Dali, Picasso
λπ.). Γιατί είναι αδιαμφισβή-
ητο γεγονός το ότι η ήττα της
ημοκρατικής παρατάξεως
τον ισπανικό Εμφύλιο εσήμα-
ε και «ήττα» του νεωτερισμού
την Τέχνη (καθώς οι εκπρό-
ωποί του, ως επί το πλείστον,
ροσέκειντο στην Αριστερά):
κ παραλλήλου με την επιβολή
ου συντηρητικού, αν όχι δε και

«φρονταμενταλιστικού στυλ» σε
όλους τους τομείς της ζωής (μη
εξαιρουμένης της λογοτεχνίας).
Χωράει όμως εδώ και μια ερμη-
νεία πιο ήπια, όπως εκείνη που
μας δίδει ο κριτικός Jaime
Carmany (στην εφημερίδα «El
ABC»): «Ο πόλεμος μόλις είχε
λήξει και, από ποιητικής από-
ψεως, βγαίναμε από την περίο-
δο της «ένοπλης ποιήσεως», στο
στρατόπεδο του Λαϊκού Μετώ-
που, και των «ποιημάτων της αι-
ώνιας Φάλλαγας», στο στρατό-
πεδο των αντιπάλων του. Οι
ποιητές της νικητήριας παρατά-
ξεως συνθέτουν ύμνους θριάμι-
βου και εμβατήρια για παρελά-
σεις, οι δε ηττημένοι παίζουν
εκδίκηση με την «κοινωνική
ποίηση» [...]. Ο πόλεμος συνεχί-
ζεται λοιπόν, υπόκωφος κι από-
κρυφος, όταν, αίφνης, ο José
Garcia Nieto πυροδοτεί την ει-
ρήνη, τη συμπόνοια και τη λήθη,
με έναν χείμαρρο από φως και
λόγια του έρωτα και της αιωνιό-
τητας».

Αν και έχει καλλιεργήσει ποικίλες ποιητικές μορφές, ο Garcia
Nieto διέπρεψε κυρίως –συνάρτηση της νοοτροπίας και της τε-
χνοτροπίας του «Garcilaso»– ως δάσκαλος του σονέτου. Τελει-
ώνοντας θα ήθελα να προσφέρω στους αναγνώστες του Αντί, εν
είδει δείγματος της κλασικίζουσας δεξιοτεχνίας του βραβευθέ-
ντος, ένα σονέτο του 1944, που μεταφράζω υπό την πίεση της
ανάγκης να τους πληροφορήσω (και γι'αυτό επικαλούμαι εκ
προοιμίου την επιείκειά τους). Στα ελληνικά τήρησα το ρυθμό,
το μέτρο και τις στροφικές ενότητες του πρωτοτύπου, όχι όμως
και το σύστημα των ομοιοκαταληξιών του [αββα-αββα-γδε-
γδε]:

Δεν ξέρω αν όντως είμαι ή αν με λένε
όπως μέρα τη μέρα με φωνάζουν·
ξέρω όμως πως γλυκά γεμίζω αγάπη
και φωνή ξεχειλίζω, που κοχλάζει.

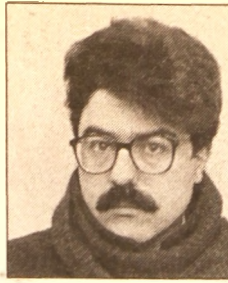
Βροχή χωρίς καν λόγο· περιβόλι
αδέσποτο: πέφτει ο καρπός εις μάτην·
– όπου μέλι και χώμα μου ανεβαίνουν
μαζί, βήμα με βήμα, το λαρύγγι.

Ναι, το ανεβαίνουν, κι εγώ πια δεν ξέρω
πού η αγωνία κι η χαρά μου σμίγουν
ετούτη τη λαλιά να τιθασεύσουν

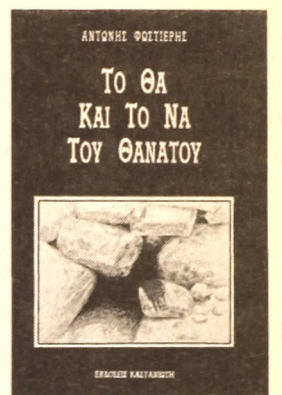
Τι κι αν το λησμονώ: παράσημο έχω
όνομα αρχαίο· εντός του, με τραγούδι,
προς τη στερνή μου μοναξιάν οδεύω.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

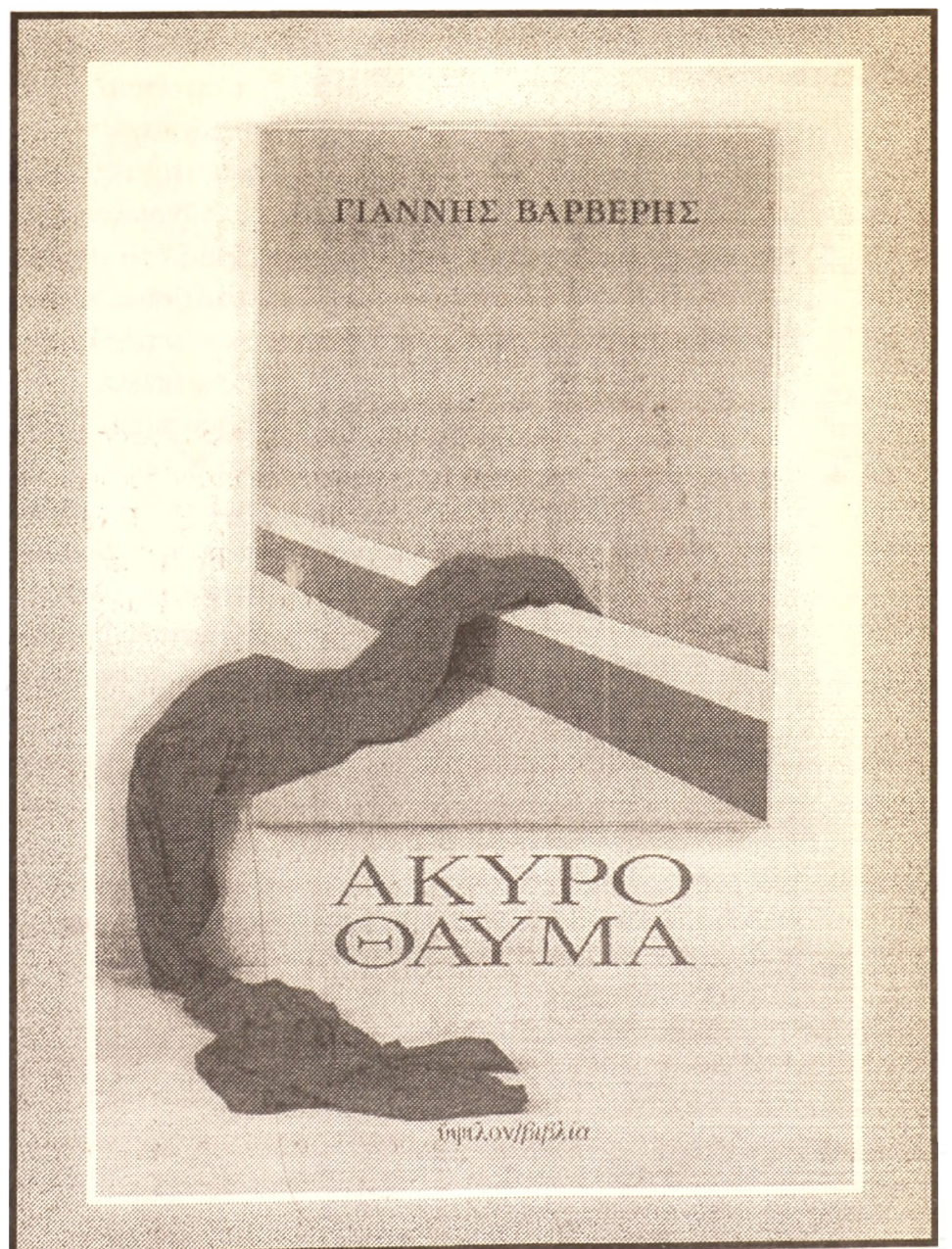
Τα ποιητικά βιβλία του
ΑΝΤΩΝΗ ΦΩΣΤΙΕΡΗ

Η ΣΚΕΨΗ ΑΝΗΚΕΙ
ΣΤΟ ΠΕΝΘΟΣ
ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΕΡΩΤΑΣ
Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ
ΤΡΑΓΟΥΔΗΣΕ ΣΩΣΤΑ
ΤΟ ΘΑ
ΚΑΙ ΤΟ ΝΑ
ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Πώς παραλίγο τα πρεζόνια να τραγουδήσουν «τα Χριστιανόπουλα»

του Αντώνη Καλοκύρη

ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ο Irvine Welsh με το *Trainspotting* κατάφερε ό,τι εδώ και χρόνια προσπαθούσαν να κάνουν τόσοι και τόσοι συμπατριώτες του: ξανάβαλε ένα ολόκληρο έθνος (Σκωτία) στον παγκόσμιο εκδοτικό χάρτη. Οι περιπέτειες μιας ομάδας πρεζάκηδων, γέννημα-θρέμμα του λιμανιού του Εδιμβούργου, φιλτράρονται μέσα από το τοπικό γλωσσικό ιδίωμα και καταλήγουν σε εμάς χωρίς κανένα απολύτως φτιασίδι. Ωμές. Το πρόβλημα προκύπτει στη μετάφραση: πώς περνάς τούτο το ιδίωμα σε μιαν άλλη γλώσσα; Πώς μεταφράζεις λέξεις και φράσεις που δυσκολεύουν ακόμα και αγγλόφωνους μη εξοικειωμένους με τη σκωτσέζικη προφορά (φανταστείτε πως η ομώνυμη ταινία κυκλοφόρησε στην Αμερική με υπότιτλους).

ΣΚΕΨΗ

Η κοινή, η πολύ κοινή λογική υπαγορεύει πως σε μια τέτοια περίπτωση ξεχνάς εντελώς το ιδίωμα, προχωράς στη μετάφραση όπως θα έκανες με οποιοδήποτε άλλο αγγλόφωνο κείμενο και προσέχεις ώστε να μη χάσεις καμία από τις υπόλοιπες αρετές του πρωτότυπου (αργκό, χιούμορ, ύφος των χαρακτήρων κ.λπ.).

ΛΥΣΗ

Ποια λύση; Η μεταφράστρια (ζητώ συγγνώμη από τους υπόλοιπους μεταφραστές για τη βεβήλωση του τίτλου) **Σόνια Σαλίμπα** με χαρακτηριστική άνεση γράφει στα παλιά της τα παπούτσια όλους τους μεταφραστικούς κανόνες και μας δίνει ένα συνονθύλευμα που ουδεμία σχέση έχει με το πρωτότυπο και σε κάνει να αναρωτιέσαι τελικά προς τι όλη αυτή η φασαρία για το βιβλίο.

Ονόματα έχουν παραμορφωθεί (ο Φίλιος –άκου Φίλιος– της ελληνικής απόδοσης είναι Spud στα αγγλικά που σημαίνει «πατάτα»), φράσεις ολόκληρες έχουν αλλοιωθεί (το «υποτίθεται πως υπάρχει μια γαμ... πιάτσα ταξί» έχει ως διά μαγείας μεταμορφωθεί σε «υποτίθεται ότι θα 'πρεπε να υπάρχει μια σειρά για να περιμένεις τα κωλοταξί» [supposed to be a fuckin' taxi rank στο πρωτότυπο]) κι όσο για τον τρόπο με τον οποίο εκφράζονται οι ήρωες (θυμηθείτε πως είναι άνεργα παιδιά του λιμανιού) ειλικρινά δεν ξέρεις αν πρέπει να κλάψεις ή να γελάσεις με όσα τραγελαφικά συμβαίνουν στο ελληνικό κείμενο (εκεί που στο πρωτότυπο ο ένας ήρωας χαρακτηρίζει τον άλλο ως «γαμ... ενοχλητικό μπάσταρδο», η ελληνική του περσόνα αρκείται στον χαρακτηρισμό «παλιοσπαστικός» [fuckin' irritating bastard στο πρωτότυπο]. Πάλι καλά που στο τέλος δεν τραγουδάνε όλοι μαζί τα Χριστιανόπουλα. Κι αν λάβετε υπόψη σας πως όσα παραδείγματα έχω χρησιμοποιήσει προέρχονται (ενδεικτικά) από τις τρεις πρώτες σελίδες του βιβλίου (χωρίς καν να είναι τα μοναδικά στις σελίδες αυτές), καταλαβαίνετε πως πρόκειται για ασέλγεια κυριολεκτικά σε βάρος του πρωτοτύπου.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Περίμενα να διαβάσω τις πρώτες κριτικές στον ελληνικό Τύπο. Ούτε λέξη για τη μετάφραση. Άγνοια ή αδιαφορία; Προφανώς ο θόρυβος γύρω τόσο από το βιβλίο, όσο κι από την ταινία δεν επιτρέπει και πολλές επικρίσεις. Καλύτερα λάθος και μες στη μόδα παρά ορθώς κι εκτός. Απλά αναρωτιέμαι πόσα από τα μεταφρασμένα στα ελληνικά βιβλία που έχω κατά καιρούς διαβάσει, πόσα άραγε να έχουν δεχτεί ανάλογη περιποίηση;

Και για το τέλος, το επιμύθιο τούτης της ιστορίας, η μεγαλειώδης τραγική ειρωνεία: το βιβλίο κυκλοφορεί, όπως έχουμε ήδη πει, από τις εκδόσεις Οξύ στη σειρά... Παραμόρφωση. Εύγε παιδιά, εύγε!

Skaγ στη σκωτσέζικη αργκό σημαίνει «πρέζα» και skag boys, όπως είναι φυσικό, «πρεζόνια». Στη μετάφραση-παράφραση του *Trainspotting* στα ελληνικά από τις εκδόσεις Οξύ, το skag boys (στην πρώτη πρώτη σειρά του κειμένου) έχει αποδοθεί ως «τα παιδιά της νάρκης». Κι όπως η καλή μέρα φαίνεται από το πρωί άλλο τόσο φαίνεται και η κακή. Το κείμενο που ακολουθεί αναφέρεται στο μεγαλύτερο ίσως μεταφραστικό ατόπημα στα ελληνικά εκδοτικά χρονικά και είναι εντελώς ακατάλληλο για αναγνώστες, μεταφραστές και εκδότες με ευαισθησίες.

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΗ (1897-1982)

Ο οδοιπόρος, ο ζωγράφος, ο αφηγητής

του Μισέλ Φάις

Στη Βάσω Κυριαζάκου, στον Σάμη Γαβριηλίδη

Σαν χδες, στις 30 Ιανουαρίου 1982, ημέρα Σάββατο, ο Τζούλιο Καΐμη (εφεξής: Τζ. Κ.) άφηνε την τελευταία του πνοή στο Νοσοκομείο Νέας Ιωνίας «Η Αγία Όλγα». Εκεί τον είχαν μεταφέρει ιατρικοί μετά από καρδιακό επεισόδιο που του συνέβη καθώς περπατούσε σε μικρή απόσταση από το σπίτι του στη Ριζούπολη. Φέτος συμπληρώνονται δεκαπέντε χρόνια από το θάνατό του και εκατό από τη γέννησή του. Επειδή όμως το ν' αρχίζεις να μιλάς, πατώντας σε επετειακές μορφές, για έναν άνθρωπο που έζησε ανεπίκαιρα και δημιούργησε στο περιθώριο ακούγεται το λιγότερο φαιδρό, σταματώ άκομψα εδώ.

■ Τα έργα και οι μέρες του Τζ. Κ. είναι γενικώς άγνωστα. Όχι μόνο στον απλό αναγνώστη ή στον καλλιεργημένο φιλότεχνο. Ακόμη και ο ειδικός μελετητής συχνά έχει μια μονομερή ή αποσπασματική εικόνα γι' αυτό τον παραγνωρισμένο λαογράφο, αισθητικό και ζωγράφο.

Όσοι, επί παραδείγματι, γνωρίζουν ότι ο Τζ. Κ. υπήρξε ο πρωτοσυστηματικός μελετητής του Θεάτρου σκιών; Επαρκής αναστητής της Βίβλου και της Ελληνικής Μυθολογίας; Συγγραφέας έργων που διανοίγονται σ' ένα σχετικά ευρύ γνωστικό πεδίο της ιστορίας της τέχνης; Ευαίσθητος μεταφραστής ανατολικών ή μεσαιωνικών κειμένων; Αξιόλογος ζωγράφος; Συνομιλητής κορυφαίων καλλιτεχνών του μεσοπολέμου; Μάλλον ελάχιστοι.

Στη πρώτη φάση οι εκδόσεις «Γαβριηλίδης» στήριξαν την έρευνά του. Κατόπιν τη σκυτάλη πήραν οι εκδόσεις «Ακρίτας». Παράλληλα, διάφορα ενδιαφέροντα έδειξαν τόσο ο πρόεδρος όσο και ο διευθυντής του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος (ΕΜΕ), αντιστοίχως, Μπενρουμπή και Στέφανος Ροζάνης, με τη γενναία πρόθεσή τους να δημιουργήσουν στο νέο ΕΜΕ μια αίθουσα Τζ. Κ. Εκεί, μέ-

σα από την έκθεση βιβλίων, κατάλοιπων χειρογράφων, έργων ζωγραφικής και διαφόρων αναμνηστικών ντοκουμέντων, φιλοδοξούμε ο επισκέπτης να αναπλάθει την πνευματική διαδρομή ενός ανθρώπου ο οποίος εν ζωή δεν κατόρθωσε να υπερασπιστεί στο παραμικρό το έργο του.

Πριν να συνεχίσω όμως, οφείλω, για να κάνω το παιχνίδι πιο ενδιαφέρον (διαβάστε έντιμο), να τραβήξω ο ίδιος το χαλί κάτω από τα πόδια μου.

Σε ποιο βαθμό μιλάει ο Τζ. Κ. στον άνθρωπο της μεταμοντέρνας εποχής; Μήπως ελλοχεύει ο κίνδυνος – διαδεδομένος, είναι αλήθεια, τα τελευταία χρόνια – να εμπλακούμε σε μια ιστορία «αναδιφησιολογίας»; Όπου, με άλλα λόγια, η ίδια η έρευνα να καταντάει αυτοσκοπός, αφού ο σχολιασμός θα παρουσιάζει ενδεχομένως μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τον σχολιαζόμενο;

Όλα αυτά τα ομόκεντρα ερωτήματα είναι νόμιμα και απαραίτητα όχι μόνο για αποτιμηθεί το προς ανακάλυψη φορτίο, αλλά και για να δούμε την αντοχή και την τεχνική του βαστάζου – τα δικά μου δηλαδή εφόδια.

Ας κρίνουμε λοιπόν για να κριθούμε. Από το 1989, που πείστηκα για τη σημασία της φιλολογικής και καλλιτεχνικής αποκατάστασής του Τζ. Κ., και από το 1991, που άρχισα συστηματικά να αποδελτιώνω τα κατάλοιπά του, να αναζητώ τα «χαμένα» ζωγραφικά του έργα, πείστηκα ότι για να φέρω σε πέρας αυτό το εγχείρημα, έπρεπε να συνδυάσω το μόχθο του ερευνητή με το δόλο του ντετέκτιβ.

Κι αυτό διότι, εκτός από τις ατέλειωτες ώρες που αφιέρωσα στην Εθνική Βιβλιοθήκη, στο Ελληνικό Λαογραφικό και Ιστορικό Αρχείο, στο Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος και σε συλλέκτες παλαιών βιβλίων αναλώθηκα σε μια επίπονη προσπάθεια ανεύρεσης των προσώπων που τον είχαν γνωρίσει. Θεωρώ περιττό να υπογραμμίσω ότι συχνά έψαχνα στα τυφλά ή ερχόμουν αντιμέτωπος με την καχυποψία.

Εξυπακούεται ότι ο βασικός καμβάς αυτής της έρευνας υπήρξε το έργο του Καΐμη· δηλαδή: τα εκδομένα βιβλία του, το διασωθέν αρχείο του, το θησαυρισμένο εικαστικό έργο του.

Ωστόσο, προκαταβολικά θα ήθελα να πληροφορήσω τον σχολαστικό αναγνώστη ότι σε μεγάλο βαθμό οι πληροφορίες γύρω από

Ο Τζ. Κ. στις Δελφικές γιορτές το 1927 μαζί με τους Βασιλείου, Ζογγολόπουλο, Παπαλουκά, κ.ά.

οποιαδήποτε γνώμη, είναι σκόπιμο να παρεμβάλω κάποια εργοβιογραφικά στοιχεία.

Ο Τζ. Κ. γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1897 από εβραϊκής καταγωγής γονείς, και είναι το πρωτότοκο παιδί (είχε ακόμη έναν αδελφό, τον Αιμίλιο, και μια αδελφή, τη Ραχήλ).

Ο πατέρας του, Μωυσής Καΐμης (1864-1929), ήταν δάσκαλος και επιφανής εβραϊολόγος της εποχής. Χαρακτηριστικά, στην Κέρκυρα εξέδιδε τον *Ισραηλίτην Χρονογράφον* (1899-1901) και όταν μετεγκαταστάθηκε οικογενειακώς στην Αθήνα, την *Ισραηλιτικήν Επιθεώρησιν* (1912-1916). Το αξιοσημείωτο αυτών των εντύπων (των πρώτων μάλλον που εκδόθηκαν στην ελληνική γλώσσα στον τόπο μας) είναι ότι τα θέματα που πραγματεύονταν δεν ήταν αποκλειστικά σιωνιστικά.

Ως ένθερμος δημοτικιστής, ο πατέρας του έγραφε μαχητικά άρθρα στον *Νουμά* και συναναστρεφόταν τους **Κωνσταντίνο Θεοτόκη**, **Λορέντζο Μαβίλη** και **Αλέξανδρο Πάλλη**.

Στην Αθήνα αναπτύσσει φιλικές σχέσεις με τον **Ανδρέα Καρκαβίτσα**. Συνδέεται στενά με τον **Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη** και με τον ιδρυτή της εφημερίδας *Η Ακρόπολις* **Βλάση Γαβριηλίδη**. Παράλληλα διδάσκει ιταλικά στην Ανώτατη Εμπορική Σχολή, ενώ για χρόνια είναι πολιτικός ανταποκριτής κυρίως ιταλικών εφημερίδων.

Αντίθετα με τον πολιτικό προσανατολισμό των περισσότερων αστών ομοθρήσκων του, ο Μ. Καΐμης συντάσσεται με τον Βενιζέλο με τον οποίο συνδέεται προσωπικά. Αφού υπηρέτησε ως διευθυντής του Αθηναϊκού Πρακτορείου, εστάλη με εντολή του Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη με την ιδιότητα του πρώτου αντιπροσώπου του ελληνικού κράτους. Οι προθέσεις του κρητικού πολιτικού είναι προφανείς: να επηρεάσει υπέρ του, τα ρευστά χρόνια της συμμαχικής παρουσίας, τη βασιλόφρονα ισχυρή εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης.

Η μητέρα του Φανή (;-1950) προερχόταν από παλιά οικογένεια εμπόρων της Μασσαλίας και ήταν πρώτη εξαδέλφη του γνωστού συγγραφέα **Αλμπέρ Κοέν**.

Σε ένα τέτοιο περιβάλλον ο νεαρός Τζ. Κ. δεν αργεί να δείξει την κλίση του για τα πνευματικά και τα καλλιτεχνικά ζητήματα. Σπουδάζει στο Σχολείο των Τεχνών του Πολυτεχνείου με καθηγητές τον

τον Τζ. Κ. είναι προφορικές. Βέβαια, εκ των υστέρων διασταυρώνονται, στο μέτρο του δυνατού, κάποιες από αυτές. Πρωταρχική πηγή όμως παραμένει η προφορική μαρτυρία. Άρα η ακρίβεια πολλών στοιχείων ελέγχεται. Ταυτόχρονα δίνει το δικαίωμα στον γράφοντα να τις τροποποιήσει ή και να τις αναιρέσει ακόμη, μέσα από νεότερη και επαρκέστερη τεκμηρίωση. Πριν να προχωρήσω λοιπόν στη διατύπωση

Γερασιώτη, τον **Βικάτο** και τον **Παρθένη**. Παράλληλα στη διάρκεια των σπουδών του συνδέεται στενά με το συμφοιτητή του Γεράσιμο Στέρη – μια άλλη σημαντική περίπτωση **αποσιωπημένου** (και εκ των υστέρων «ανακαλυφθέντα») δημιουργού.

Στα μέσα της δεκαετίας του '20 ταξιδεύει στην Ιταλία και αρχίζει να συνεργάζεται με την εφημερίδα της Ρώμης *La Tribuna*. Εκείνη την εποχή συγχρωτίζεται με τις πρώτες Δελφικές Γιορτές και μάλλον μέσω του **Άγγελου Σικελιανού** γνωρίζει τον Νίκο **Καζαντζάκη**. Την ίδια εποχή αρχίζει η μακρόχρονη και βαθιά φιλία του με τον **Φώτη Κόντογλου**.

Νεότερος ων, παρουσιάζει προβλήματα ακοής, τα οποία μετά την Κατοχή εξελίσσονται σε κώφωση βαριάς μορφής.

Το 1931 μαζί με δεκατέσσερις σημαντικούς ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών (μεταξύ των οποίων, τους **Φώτη Πολίτη**, **Σπύρο Μελά**, **Δημήτρη Πικιώνη**, **Τάκη Παπατσώνη**, **Στρατή Δούκα** κ.ά.) συνυπογράφει μια απάντηση στον τότε διευθυντή της Εθνικής Πινακοθήκης **Ζαχαρία Παπαντωνίου**. Πρόκειται για ένα κείμενο που ανακινεί το θέμα της υποδοχής της πρωτοποριακής τέχνης στον τόπο μας.

Το 1932 γνωρίζει το χαράκτη **Hap Grieshaber** και το ζωγάφο **Klaus Vrieslader**. Με το δεύτερο γράφουν μαζί την αρχιτεκτονική μελέτη *Το σπίτι του Ροδάκη στην Αίγινα* (1934) και του φιλοτεχνεί τις θαυμάσιες, εξπρεσιονιστικού χαρακτήρα, ξυλογραφίες της γαλλικής έκδοσης του *Καραγκιόζη*.

Το 1934 ταξιδεύει στην Παλαιστίνη, στη Συρία και στην Υεμένη. Εκεί, περιοδεύοντας πεζή, κρατάει ταξιδιωτικά ημερολόγια και ζωγραφίζει ακουαρέλες. Ενώ τον επόμενο χρόνο επισκέπτεται το Άγιον Όρος.

Τη μεσοπολεμική περίοδο συνεργάζεται με διάφορες εφημερίδες και πολλά κείμενά του βρίσκονται διασκορπισμένα σε αρκετά περιοδικά.

Πολύγλωσσος (είχε ως δεύτερη μητρική τα ιταλικά, κατείχε τη γαλλική και διάβαζε ακόμη και σανσκριτικά) μετέφρασε: *Ησίοδο*, *Benedetto Croce*, *Abanistra Nah Tagor*, *Macciavelli*, *Michelangelo*, *Goldoni*.

Η κύρια όμως μέριμνά του, το ανεξάντλητο πάθος ως το τέλος της ζωής του, υπήρξε το ελληνικό θέατρο σκιών: ο *Καραγκιόζης*. Θεωρείται αυτός που πρωτομίλησε – με συστηματικότητα και σοβαρότητα – για τον παραμελημένο *Καραγκιόζη*, καθώς πριν από τη μελέτη του (γραμμένη στα γαλλικά το 1935) μόνο ο **Louis Roussel** με το δίτομο έργο του *Karageuz ou un Théâtre d'ombres à Athènes* (1921) είχε ασχοληθεί με την καταγωγή και την εξέλιξη του χαρτινού ήρωα.

Σημαντική θέση στο έργο του επίσης κατέχει η ενασχόλησή του με την εβραϊκή παράδοση.

Ο *home perdu* (όπως περιπαικτικά τον φώναζαν οι φίλοι του) ζωγράφιζε ως το τέλος της ζωής του, χωρίς ποτέ ωστόσο να κατορθώσει να εκθέσει. Συχνά μάλιστα ξεπλήρωνε (σαν άλλον *Θεόφιλος*) τα λιτά γεύματά του σε ταβερνάκια της Πλάκας ή του Πειραιά με σχέδια του.

Ο Τζ. Κ. πέθανε στις 31 Ιανουαρίου του 1982, με την έγκριση για συνταξιοδότηση του υπουργείου Πολιτισμού στην τσέπη.

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΕΝΟΣ ΑΠΟΣΙΩΠΗΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Εάν κανείς επιθυμεί να αντιληφθεί το μέγεθος της προσφοράς του Τζ. Κ., οφείλει να διαβάσει αντικριστά τα τυπωμένα βιβλία και τα άρθρα του. Και τούτο διότι στα μάτια του προσεκτικού αναγνώστη τα διάσπαρτα άρθρα του αποτελούν δυνάμει βιβλία.

Το σύνολο της βιβλιογραφίας του (έντεκα συνολικά τίτλοι: οκτώ

ότυπα βιλία και τρεις μεταφράσεις) και τα θησαυρισμένα α του (εβδομήντα τρία προς το παρόν, σε περιοδικά και ερίδες, που καλύπτουν ένα χρονικό άνυσμα μισού περί- αώνα: 1929-1978) συγκροτούν ένα αδιάσπαστο σύνολο.

ίσης αρκετά συχνά σε κάποια άρθρα του παρατηρείται ινόμενο της προώθησης απόψεών του γύρω από τα θέ- που τον απασχολούν εξακολουθητικά, ή ακόμη και η οποίηση παλαιότερων συμπερασμάτων του σύμφωνα με ρες προσλαμβάνουσές του.

ή η αντιστικτική ανάγνωση –βιβλίων και άρθρων– ιει παρεμπιπτόντως να επεκταθεί και στο πλούσιο ανέκ- έργο του (στην ελληνική και στην ιταλική). Καθώς το εύον ζήτημα για τον Τζ. Κ. ήταν καθαρά «υλικό»: με δύο ι, πώς θα συγκέντρωνε το αναγκαίο πόσο που θα τον ούσε στο τυπογραφείο και όχι φυσικά οι συνθήκες της ερικής ωρίμανσης ενός έργου.

δεικτικά θα περιοριστώ να διατρέξουμε μαζί το χρονικό τελικά ανέκδοτου ογκώδους χειρογράφου του. Πρόκει- ια την *Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης* που την ανα- ιει για τελευταία φορά το 1973 στα *Ελληνικά Τοπία* στον λογο προς εκτύπωση.

η από το 1948, στις *Βασικές θεωρίες γύρω από την ιστο- ης τέχνης*, προαναγγέλει την έκδοση του έργου με τον *Σκέψεις μεγάλων καλλιτεχνών για την τέχνη*. Το 1954 *Βιβλικές ιστορίες* μετονομάζει το ίδιο έργο σε *Ιστορία έχνης*. Ενώ σε δύο αιτήσεις –αντίστοιχα το 1961 προς την βευτή της Ιταλίας στην Ελλάδα και προς το υπουργείο Πολιτι- το 1972» που βρέθηκαν στα κατάλοιπά του, μνημονεύει το έρ- : τελειωμένο.

ποιος λοιπόν που θα έχει την υπομονή να μελετήσει τα κατα- μένα άρθρα του συγκριτικά με το εκδομένο έργο του δε θα ι με άδεια χέρια.

μενά του βρίσκονται διασκορπισμένα στα εξής περιοδικά: νικά *Γράμματα* (1918-1929), *Νέα Εστία* (1931-1956), *Το 3ο Μάτι*), *Τέχνη* (1938), *Η Νεολαία* (1938-1939), *Ηώς* (1938-1939 και), *Ο Ήλιος* (1941), *Νεοελληνική Λογοτεχνία* (1940), *Μητέρα και ί* (1947-1948), *Φιλολογική Πρωτοχρονιά* (1954), *Εποχές* (1956), (1956), *Δελφικά τετράδια* (1967), *Η Στοά* (1971), *Γράμματα*), *Χρονικά* (1978).

ελληνικές εφημερίδες: *Η Καθημερινή*, *Η Εθνική* και *Ο Δημό- την ιταλική *La Tribuna* και στα ιταλικά περιοδικά *Cinzia* και *rio*.*

ιαρχάς από τη διασπορά αυτών των άρθρων καταλήγουμε σε ιένα χρήσιμα συμπεράσματα, όπως: ότι η προπολεμική περίο- ίναι γενικά η πιο παραγωγική του συγγραφέα ή ακόμη ότι, χοντας προσβάσεις στα λογοτεχνικά ή καλλιτεχνικά περιοδι- ι τις εφημερίδες του καιρού του, δημοσίευε οπουδήποτε ιρίτως κριτηρίων: από τη μεταξική *Νεολαία* ως το πρωτοπο-) *3ο Μάτι* ανεξαρτήτως και από τον έγκριτο *Ζυγό* και τη μα- ότατη *Νέα Εστία* ως κάποια εξαιρετικά βραχύβια ή λαθρόβια ιδικά.

συνέχεια η ομαδοποίηση αυτών των κειμένων αποτυπώνει ρς την ευρύτητα των ενδιαφερόντων του συγγραφέα και αφε- ι την υφολογική του διάπλαση στο πέρασμα του χρόνου.

άρθρα του θα μπορούσαν να χωριστούν σε επτά βασικές κα- ίες, τις οποίες ιεραρχώ σύμφωνα με τον όγκο που καταλαμ- ν στην συνολική παραγωγή του:

Αυτά που διερευνούν τα αισθητικά ή ιστορικά συμφραζόμενα ρεάτρου σκιών.

Ακουαρέλα του Τζ. Κ.

β) Κείμενα που πραγματεύονται ζητήματα της τέχνης της αρχαί- ας Ελλάδας, του Βυζαντίου και της Αναγέννησης.

γ) Αισθητικά κείμενα που εκπορεύονται από την ευσεβιστική τέ- χνη.

δ) Τα συγκριτικά του δοκίμια.

ε) Τα ταξιδιωτικά.

στ) Τα εκλαϊκευτικού χαρακτήρα κείμενα περί τέχνης.

ζ) Τα παραμύθια

η) Τα επικαιρικά τεχνοκριτικά του σημειώματα.

θ) Τα αρχιτεκτονικά άρθρα.

Αυτή η ομαδοποίηση θα μπορούσε κάλλιστα να προεκταθεί και στο πρωτότυπο έργο του.

Καθώς το *Σπίτι του Ροδάκη στην Αίγινα* (1934) ανήκει στην θ' ομάδα οι μελέτες του *Karaghiozi ou la comédie dans l'âme du théâtre d'ombres* (1935) και *Η ιστορία και η τέχνη του Καραγκιόζη* (1937) ανήκουν στην α' ομάδα οι *Βασικές θεωρίες γύρω από τις αρχές της τέχνης, εμπνευσμένες από δέκα σονέτα του Μιχαήλ Άγγελου* εντάσ- σεται στη γ' ομάδα τα *Ελληνικά Τοπία* (1973) και στην ε' ομάδα οι *Μύθοι* (1979) στη ζ' ομάδα. Θεωρώ περιττό να προσθέσω ότι μια ψυχοστασία σαν τον Τζ. Κ., η οποία συλλάμβανε ολιστικά τον κό- σμο, δεν μπορούσε να μιλήσει αποσπασματικά ή από μια «ειδική» σκοπιά για κάποιο θέμα. Κατά συνέπεια αυτή η κατηγοροποίηση αφορά μόνο το θεματικό πυρήνα των επιμέρους άρθρων ή βιβλίων.

Αίφνης, τα *Ελληνικά Τοπία*, αν και σε γενικές γραμμές είναι βι- βλίο ταξιδιωτικής λογοτεχνίας, ταυτόχρονα εμπεριέχει και στοι- χεία αυτοβιογραφίας και ευρύτερου στοχασμού.

Από το βιβλίο αυτό απομονώνω ένα απόσπασμα (από το θαυμά- σιο κεφάλαιο «Το ωραίο από το χρήσιμο»): «Μπορούμε επομένως να συμπεράνουμε ότι η Τέχνη –σαν γέννημα της μυστικής θέλησης της Φύσης– εκδηλώνεται μέσα από την ψυχή του ανθρώπου, ώστε να συμπληρωθεί η φευγαλέα και φαινομενική ομορφιά της με κάτι που είναι πιο μόνιμο».

Πίσω από τις γραμμές διαβάζω τα εξής: η τέχνη μόνο μέσω της ενόρασης απεκδύεται την εφήμερη αισθητική της αξία και αποκτά σταθερότερα ερείσματα. Κάτι που επαγωγικά σημαίνει ότι η τέχνη –ως μεσάζων ανάμεσα στη φύση και στη ψυχή– είναι απόρροια αδιόρατων βουλήσεων που εκπορεύονται από τη φύση.

Εδώ κάποιος μπορεί να διακρίνει τη στοχαστική κλίση του συγγραφέα, που σχηματικά είναι η πλατωνική παράδοση διαμέσου του εβραϊοχριστιανισμού. Πρέπει να αποσαφηνιστεί πάντως ότι ο Τζ. Κ. δεν υπήρξε ο συστηματικός αναγνώστης φιλοσοφικών κειμένων. Είχε βέβαια κάποιες προσβάσεις στην αρχαία ελληνική σκέψη, που εν πολλοίς αφορούσαν τις πλαστικές και εφαρμοσμένες τέχνες.

Κυρίως όμως εντράφησε στη Βίβλο, στο Ταλμούδ και στην Καββάλα. Διότι ο Τζ. Κ. αντιμετώπιζε σύμμετρα, θα μπορούσε να πει κανείς, τον ελληνισμό και τον ιουδαϊσμό. Αφού απώτερος στόχος του ήταν να δείξει –χωρίς ευκαιριακές δεσμεύσεις– τους κοινούς τόπους τους.

Γράφει, για του λόγου το αληθές, στο ανέκδοτο έργο του *Βασικές ιδέες της Παράδοσης*: «Η ιουδαϊκή Γραφή σώθηκε παραδόξως από τους Έλληνες και όχι από τους Εβραίους. Καθώς οι Έλληνες βρήκανε στην Πεντάτευχο αυτό που είχανε χάσει: τη γραφή –το συμβολο-

εμβολιάζεται και με σπέρματα ινδουϊσμού. Και τούτο επιβεβαιώνεται όχι μόνο από τη μετάφραση της μελέτης του *Αμπανίτρα Ναθ Ταγκόρ Οι έξη κανόνες της ζωγραφικής*, αλλά και μέσα από την αναγωγή, που συχνά επιχειρεί, των σκέψεών του σε μεγάλους δασκάλους της Ανατολής.

Δεν χωρεί καμιά αμφιβολία ότι οι κορυφώσεις στο έργο του συμβαίνουν στην επαφή του με τον Καραγκιόζη. Και οι δύο λαογραφικές μελέτες του, αλλά και τα επιμέρους άρθρα του, συνυφαίνουν τη θέρμη του ερασιτέχνη και την νηφαλιότητα του ερευνητή.

Λόγω της παντελούς έλλειψης πηγών γύρω από το θέατρο του χάρτινου ήρωα, περιπλανήθηκε πεζός στην Αττική και στην Πελοπόννησο. Περισυνέλεξε μαρτυρίες από τους ίδιους τους καραγκιόζοπαίκτες, κατέγραψε το ρεπερτόριο και τον τρόπο παιξίματος του καθενός χωριστά.

Κι εδώ ανοίγω μια μικρή παρένθεση. Ο Τζ. Κ. υπήρξε δεινός οδοιπόρος. Λέγεται ότι προπολεμικά πηγαινοερχόταν με τα πόδια Αθήνα–Χαλκίδα σε δύο ημέρες. Επίσης στους Αγίους Τόπους, πιστεύουμε τα ταξιδιωτικά του ημερολόγια, διένυε πεζός απίθανες αποστάσεις.

Ακουαρέλα του Τζ. Κ. (Ιορδάνης ποταμός, 1938).

λισμό δηλαδή της σκέψης και των μορφών. Ενώ οι Εβραίοι βλέποντας τους Έλληνες πανθεϊστές να λατρεύουν την Πεντάτευχο, άρχισαν να την ερμηνεύουν και αυτοί στην ελληνική γλώσσα, γι' αυτό και η εβραϊκή γραφή λησμονήθηκε».

Απόψεις που σίγουρα φάνταζαν «αποσυνάγωγες» στους κόλπους της εσωστρεφούς εβραϊκής κοινότητας, αλλά και ηχούσαν περιέργως στα αυτιά της συντηρητικής ελληνικής κοινωνίας της δεκαετίας του '50.

Και μια φράση του (που τον φέρνει τόσο προδρομικά κοντά στη θέαση του ξεχωριστού θρησκευολόγου-ανθρωπολόγου **Ρενέ Ζιράρ**) την οποία διαβάζουμε στο ημερολόγιο του πιο προσφιλούς του μαθητή, του **Χρήστου Δέδε**: «Ο Χριστός ήταν ο αναμενόμενος από το Ισραήλ Μεσσίας. Χάρη σε αυτόν διεσώθη το ιερό βιβλίο, που διαφορετικά θα είχε μείνει μια ανάμνηση, αλλά και το εβραϊκό έθνος, που αλλιώς θα είχε ακολουθήσει τη μοίρα των Βαβυλωνίων, Ασσυρίων, ή Χετταίων».

Από την άλλη μεριά, αυτός ο ιδιότυπος νεοπλατωνισμός συχνά

Κι επειδή οι πρώτες συνήθειες πεθαίνουν τελευταίες, ως τα βαθιά του γεράματα απέφυγε να χρησιμοποιεί συγκοινωνία προτιμώντας να περπατάει δεκάδες χιλιόμετρα. Μια τάση, φυσικά, που δεν πρέπει να ιδωθεί μόνο ως γραφική λεπτομέρεια. Αλλά ως μια επιπλέον πινελιά αγίας αλητείας, στο γενικό φόντο της ενσυνείδητης παραίτησής από τις πλέον στοιχειώδεις κοινωνικές ανάγκες.

Κλείνει η παρένθεση και συνεχίζω. Το γεγονός τώρα ότι έγραψε την εργασία του για τον Καραγκιόζη στα γαλλικά μαρτυράει την απεγνωσμένη του προσπάθεια να κερδίσει, μέσω της γλώσσας που μιλούσε, την καλλιεργημένη αστική τάξη του καιρού του, την εμπιστοσύνη και το ενδιαφέρον για ένα θέμα που στην τρέχουσα μικροαστική συνείδηση της δεκαετίας του '40 ήταν μiasμένο σχεδόν όσο τα ρεμπέτικα, οι οίκοι ανοχής, οι κομμουνιστές, οι ομοφυλόφιλοι ή η σύφιλη.

Αυτή η συστηματική και αθόρυβη εργασία να τελικά ληλάτησαν διάφοροι «φίλοι» ή «έγκυροι» μελετητές. Αναγοώντας με βάνανσο τρόπο την προσφορά αυτού που, χωρίς υπερβολή, έθεσε τα θεμέλια του αποστιγματισμού του «λαϊκού» αυτού συμβόλου με τις πάρα πολλές ψυχές» (φράση του Τζ. Κ. από τη μοναδική του συνέντευξη στο περιοδικό *Πάνθεον*, το 1974).

Στην ωριμότητά του γράφει ένα κείμενο με τίτλο «Ο εθνικός χαρακτήρας της τέχνης». Η κατακλείδα αυτού του κειμένου είναι ένας συγκινητικός απολογισμός του δοκιμογράφου στη διάβια σχέση του με τον Καραγκιόζη:

«Με το έργο του Καραγκιόζη κάνω αυτό που πολλοί το θεωρούν υπερβολή: ανυψώνω ένα ξεπεσμένο θέατρο.

»Και όμως με το έργο αυτό δεν κάνω παρά να φανερώσω τη ιδιοσυγγρασία μου, δίνοντας αξία σε κάτι ξεπεσμένο μα βαθύ και ουσιαστικό και επιπλέον σε κάτι που εκφράζει την ψυχή της ελληνικής φυλής.

»Αν έμενα στο επίπεδο του θαυμαστού ενός πρωτόγονου θεάτρου, θα έκανα έργο απλά επιστημονικό, δίχως ποιητική σύλληψη

ης αυτοί που μεταφράζουν τα λαϊκά παραμύθια στην καθομι-
μένη.

Εγώ ανακάλυψα το σκελετό της κάθε κωμωδίας. Ας μην ξεχνού-
μι ο Αισχύλος παίρνει το ταπεινό λαϊκό θέατρο, το ανυψώνει με
εγάλη φαντασία και έτσι, χωρίς να το απογυμνώνει από τις με-
ες ιδέες του, το επιστρέφει ως παραδειγματική τέχνη στο λαό.

Οι Έλληνες που στάθηκαν μεγάλοι ερασιτέχνες θαύμαζαν τη
ή δημιουργία και την ανύψωσαν. Έτσι, ο σημιτικός όρος χομ-
, που σημαίνει σοφία της ζωής, στην ελληνική ιδιοσυγκρασία
αίνει ερασιτεχνικά».

μας λέει εδώ το απόσπασμα αυτό: Πρώτον, σε επίπεδο ιδεολο-
ής σκόπευσης, μας καταδεικνύει ότι τα δίπολα λαϊκό-λόγιο ή
ιό-μοντέρνο αντί να φωτίζουν συσκοτίζουν την εικόνα που
με για τα πράγματα. Και δεύτερον, σε επίπεδο αφηγηματικής
ής, υπογραμμίζει αφενός την ποιητική διάσταση της σκέψης
και αφετέρου τη «δομική» πρόθεση της έρευνάς του.

ΦΟΡΙΚΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

προσεκτικός αναγνώστης, παράλληλα με την ιδεολογική εξέλι-
ης σκέψης του Τζ. Κ., θα μπορούσε να παρακολουθήσει και την
λογική και γλωσσική του διάπλαση στο πέρασμα του χρόνου.
στο θέμα της γλώσσας πιστεύω πως πρέπει να σταθούμε ιδιαί-
ι. Στο βαθμό που σε αρκετά κείμενά του έχουμε την αίσθηση
ο συγγραφέας υποβαθμίζει τη σημασία της εκφοράς του λόγου.
ού πάλι το ύφος του ηχεί παλιομοδίτικο. Και αυτό πρέπει να
εκτιμηθεί με το γεγονός ότι ο Τζ. Κ. βαθμιαία κατακτά τη δημο-
, καθώς αρκετά προπολεμικά κείμενά του βρίθουν από λόγιες
κλίσεις.

ρεις είναι, κατά τη γνώμη μου, οι κυρίαρχοι λόγοι των γλωσσι-
προσκομιμάτων που αντιμετωπίζει ο αναγνώστης.

Πρώτον, η βαθιά επιρροή που άσκησε πάνω του η επαφή του με τη
κώτροπη τάση της λογοτεχνίας μας στη δεκαετία του '20. Και ανα-
τομαι κυρίως στους **Στρ. Δούκα, Φ. Κόντογλου και Ν. Βέλιο**, οι
οι οποίοι επιχείρησαν –με διαφορετικής ποιότητας, εννοείται, αποτε-
ματα– να απαλλάξουν την πεζογραφία από λόγιες προσμίξεις,
σβλέποντες σε μια υφολογική απλότητα και μια αφηγηματική οι-
ρμία που προσιδίαζε στην προφορική ροή του λόγου.

Δεύτερον, το γεγονός ότι οι μοναδικοί αφηγηματικοί κώδικες,
σανέκαθεν το γοήτευαν, περιλαμβάνονται στην εποπτεία της λε-
ενης λαϊκής λογοτεχνίας: παράδοση, παραμύθι, αίνιγμα ή πα-
ία κάτι εξάλλου που εξακριβώνεται διά γυμνού οφθαλμού σε
τουλάχιστον έργα του (*Βιβλικές ιστορίες, Παραδόσεις, Μύ-*
, ενώ ανιχνεύεται, ως θερμοκρασία φωνής, και σε αρκετά βι-
του.

τάρχει, τέλος, και μια τρίτη αιτία σχετικά με την προσήλωσή
στην προφορική αφήγηση. Μια πιο αδιόρατη αιτία που κινείται
δυθό της κοινωνικής του συμπεριφοράς.

Ναι γνωστό ότι τα προβλήματα της ακοής του στο πέρασμα του
του βάθαιναν, κατά γεωμετρική πρόοδο, το χάσμα επικοινωνι-
του με τον κόσμο. Αυτή λοιπόν την απομόνωση ο Τζ. Κ. ήθελε
η σπάσει με τους δικούς του όρους. Ένα παράδοξο σε πρώτη
ά φαινόμενο, συνηθισμένο ωστόσο σε περιθωριακές κράσεις,
τοίες διψούν από τα φυλλοκάρδιά τους την κοινωνική αγκάλη,
δωσμένη όμως με τον δικό τους τρόπο.

τό τη σκοπιά αυτή δεν θα ήταν παρακινδυνευμένο να υποθέσει
ρισος ότι έχουμε να κάνουμε μ' έναν προφορικό συγγραφέα. Με
απευθείας απόγονο της σωκρατικής σχολής, ο οποίος προτι-
με τη γλυκιά τύρβη του καφενείου ή της ταβέρνας και την οχλο-
του δρόμου από το χαρτομάνι και τη μοναξιά του γραφείου με

δύο λόγια: τους φίλους από τους
αναγνώστες.

Για όλους αυτούς του λόγους
λοιπόν εικάζω ότι ο Τζ. Κ. δεν
διεδίκησε ποτέ την κυριότητα
των έργων του, όταν διάφοροι
επιτήδριοι τα οικειοπήθηκαν
προκλητικά. Γιατί κατά βάθος
μπορεί και να μην τα θεωρούσε
καν δικά του αλλά αυτονόητη
δωρέα της πνευματικής του
σπατάλης στη συντροφιά.

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ Ή ΒΙΟΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΕΜΜΟΝΕΣ;

Η πλειονότητα των έργων του
που βρέθηκαν είναι σχέδια. Τα
περισσότερα από αυτά τα έκανε
σε καφενεία και ταβέρνες –σε
ευτελή υλικά και με οποιοδήπο-
τε μέσο– και γενικά σκιαγρα-
φούν τη φθίνουσα ζωγραφική
του περιόδο.

Προπολεμικά έκανε –όπως συμπεράνα μέσα από διασταυρούμε-
νες μαρτυρίες– σωρηδόν ακουαρέλες καταγράφοντας, συνήθως εκ
του φυσικού, τις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις από τοπία της Ελλά-
δας, της Μέσης Ανατολής και της Ιταλίας.

Τα λάδια τα δούλεψε για χρόνια και γι' αυτό μάλλον υπάρχουν λί-
γα κομμάτια. Ο Τζ. Κ. πωλούσε σπανίως (εξυπακούεται αντί πινα-
κίου φακής) και συνήθως χάριζε έργα του σε ανθρώπους που αγα-
πούσε. Έτσι, δεν είναι τυχαίο ότι οι περισσότεροι συλλέκτες υπήρ-
ξαν πάνω απ' όλα φίλοι του ή μαθητές του.

Γενικά προτιμούσε την ελαφρά ύλη (χρωματιστά μολύβια, τέμπε-
ρες, σινική ή μπικ) και κατά κανόνα απέφευγε τους προοπτικούς
κανόνες και το κιαροσκούρο, που διδάχτηκε ως φοιτητής στη Σχο-
λή.

Η προσωπική του επαφή αφενός με τη βυζαντινή αγιογραφία, τη
λαϊκή τέχνη και αφετέρου με την αρχαία αγγειογραφία τον έστρε-
ψαν στη σχεδιαστική ακρίβεια και στη λατρεία του στιγμιότυπου.
Και αυτό δεν αποτελεί μόνο ζωγραφική εμμονή αλλά και στάση ζω-
ής. Διότι ο Τζ. Κ. ενδιαφέρεται προπάντων να μνημειώσει το λεπτό,
το εφήμερο της συναναστροφής, το φευγαλέο του βλέμματος καθώς
περιεργάζεται ένα τοπίο ή ένα πρόσωπο.

Χαρτιά ξεθωριασμένα, κιτρινωμένα
από το χρόνο, με λεκέδες ή τρύπες, που
μαρτυρούν το άναρχο του βίου τους,
αποτελούν την εικαστική του κληρονο-
μιά.

Και εκεί πάνω χρώματα αβαρή, σχε-
δόν ανεπαίσθητα: μαβιά, ανοιχτά πορτο-
καλένια, τριανταφυλλένιες αποχρώσεις
και πράσινα χλωρά ή σέπιες και όμπρες
κατά τόπους σταχτιά και καστανοκόκκι-
να πάνω σε ένα βάθος που δεν έχει κα-
μιά οπτική φυγή.

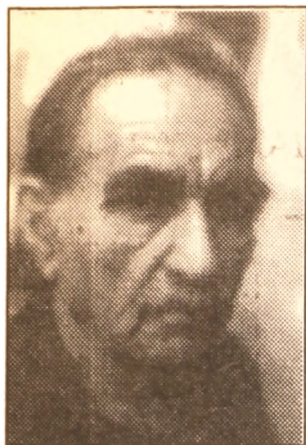
Οι πινελιές του στα τοπία του (συνά-
ένα δυναμικό ιμπρεσιονιστικό παιχνίδι-
σμα των χρωμάτων) υπαγορεύονται από
την ανάγκη του να ανακαλύψει λησμονη-

Ο Τζ. Κ. στο αρχαίο θέατρο της
Επίδαυρου, 1942.

Ο Ευγένιος Σπαδάρης
στο Λαύριο (η φωτο-
γραφία βρέθηκε στα
κατάλοιπα του Τζ. Κ.).

Μια από τις τελευταίες φωτογραφίες του Τζ. Κ.

μένους ρυθμούς και κρυμμένες αρμονίες μέσα στη ρεαλιστική θεματογραφία του.

Στα πορτρέτα τον ενδιαφέρει η αισθαντικότητα και η πνευματικότητα του μοντέλου, καθώς η αληθοφάνεια για το ζωγράφο είναι μια εσωτερική υπόθεση (εξ ου και η από μνήμης ολοκλήρωση των πορτρέτων αλλά και ο συναισθηματισμός του βλέμματος, ο οποίος υπόδηλώνεται με γοργές εξπρεσιονιστικές χειρονομίες).

Πρέπει ακόμη να σημειώσω δύο αντικρουόμενες απόψεις για ορισμένα ανυπόγραφα έργα που βρέθηκαν στα κατάλοιπά του. Μια μερίδα συλλεκτών του μου είπε ότι ο ζωγράφος υπέγραφε όσα έργα θεωρούσε καλά. Μια άλλη μερίδα υποστήριζε πως γενικά απέφευγε να υπογράφει (ή υπέγραφε μετά από προτροπή αυτών που αγόραζαν τα έργα του ή που του τα χάριζε) με το αιτιολογικό ότι τα έργα του έχουν τόσο έντονα την καλλιτεχνική του σφραγίδα, ώστε θεωρούσε περιττή την υπογραφή του ως τεκμήριο γνησιότητας. Είναι αναγκαίο ακόμη να αποφανίσουμε ότι μετά τη δεκάετία του '50 ζωγράφιζε όλο και σπανιότερα, καθώς ένιωθε περισσότερο αισθητικός παρά ζωγράφος.

Παραθέτω ένα ενδεικτικά απόσπασμα που σκιαγραφεί το βάθος των κριτηρίων και την πρωτοτυπία της ευαισθησίας του (πρόέρχεται από μια συνομιλία του με τον Φώτη Κόντογλου, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Η Καθημερινή* στις 26/10/1938):

«Αυτός είναι το μεγάλο μυστικό του Γκρέκο: Να μένει στο πνεύμα της εποχής του και να είναι ταυτόχρονα "πρωτόγονος". Η ψυχή του δεν αγαπάει τα μνημειώδη όπως ο Μιχαήλ Άγγελος. Ο φωτισμός του, που δειλά εγγίζει τις μορφές, είναι σαν τα μαργαριταρένια δάκρυα που γλυκαίνουν την τρικυμία του προσώπου.

»Δεν προτιμάει τη μεγαλοπρέπεια του μαρμάρου, μα την ταπεινή λάσπη που δουλεύεται με τα δάχτυλα, το πιο απλό μέσο που μπορεί να βρει κανείς για να αποδώσει μιαν υπέρτατη έξαρση. Κάνει προπλάσματα από πηλό, τα φωτίζει και τα αντιγράφει στον μουσαμά.

»Να γιατί η ζωγραφική του Γκρέκο είναι τέχνη και τέχνασμα μαζί».

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΞΟΡΙΑ

Αναμφίβολα ο ορίζοντας του Τζ. Κ. –όπως αυτός διαγράφεται τόσο από τις μελέτες του όσο και από τη ζωγραφική του– προσβλέπει κυρίως στα αισθητικά πρότυπα των σπουδαίων πολιτισμών της Ανατολής, ενώ τη Δύση, μετά την Αναγέννηση, τη δέχεται με προοδευτικό σκεπτικισμό.

Έτσι, αν και συναναστράφηκε κάποιους από τους μεγάλους ανανεωτές του καλλιτεχνικού μεσοπολέμου (**Στέρης, Παπαλουκάς, Χατζηκυριάκος-Γκίκας, Διαμαντόπουλος, Τσαρούχης**: γεγο-

νός που σημαίνει ότι, έστω και έμμεσα, ήρθε σε επαφή με τα ιδεολογικά και πλαστικά αιτήματα του μοντερνισμού), ο ίδιος αναζήτησε με θαυμαστή επιμονή, ως το τέλος της ζωής του, τη συνέχεια της ελληνικής τέχνης μετά το Βυζάντιο.

Και το «σπασμένο νήμα της παραδόσεως» το βρίσκει –ακολουθώντας το παράδειγμα αρκετών ανθρώπων της γενιάς του– στην ανώνυμη αρχιτεκτονική, στο παραμελημένο θέατρο σκιών και στην ταπεινή λαϊκή τέχνη.

Και αυτό είναι εύλογο. Στο βαθμό που οι κραδασμοί της νεωτερικότητας κλονίζουν όχι μόνο την πίστη του στη συνοχή που υποσχόταν κάποτε η τέχνη, αλλά ταυτόχρονα υποσκάπτουν και τον κοινωνικό ιδανισμό του.

Χαρακτηριστικά: η αγωνία του μην έρθει αντιμέτωπος με τις μεταβαλλόμενες όψεις της νεοελληνικής πραγματικότητας διαφαίνεται στο τελευταίο θησαυρισμένο άρθρο του («Ο Καραγκιόζης συνέχεια στην εθνική παράδοση του ελληνικού λαού», 1976), όπου οκτώ χρόνια πριν από το θάνατό του, γράφει: «Η εποχή μας, φυσικά, με την πρόοδο (του Κινηματογράφου, της Τηλεόρασης) σκέπασε το πρωτόγονο στοιχείο, το λαϊκό, αλλά δεν το σκότωσε. Μένει ζωντανό, σαν τη σπίθα κρυμμένη στη στάχτη, έτοιμο να ξαναλάμψει πάλι.

Γιατί η πρόοδος του χρόνου μας ξαναφέρει πάντα στις πηγές, όπου η Τέχνη ανανεώνεται».

Αυτή η εικόνα ωστόσο του ανθρώπου του προσκολλημένου στο παρελθόν αιρείται σε μεγάλο βαθμό από ένα παράδοξο που παρατηρείται μέσα στο ίδιο έργο του.

Ενώ δηλαδή σε ορισμένα κείμενά του δείχνει να προσλαμβάνει τον κόσμο με έναν ηθογραφικό τρόπο, σε κάποια άλλα, κυρίως σε αυτά που αφορούν την ευσεβιστική τέχνη ή τον λαϊκό πολιτισμό, φανερώνει μια σπάνια οντολογική ματιά.

Και όταν λέω οντολογική ματιά, αναφέρομαι κυρίως στη δεσπόζουσα εμμονή του ότι η τέχνη (από τον παγανισμό ως τη διαλυτική εικόνα της σήμερον) αποτελεί ουσιαστικά μεταμορφώσεις –ανοδικές ή καθοδικές– του ιερού αισθήματος.

Και αυτή η επισήμανση δεν αποτελεί σχήμα λόγου. Στο βαθμό που η ασκητική αυτή φιγούρα του μεσοπολέμου «παρπατούσε» ανάμεσα στο νεοπλατωνισμό και τον καβαλισμό.

Έτσι, όταν κάποιος τον παρότρυνε να φροντίσει λίγο την εμφανισή του, συνήθιζε να απαντά: «Και ποιος ξέρει αν αυτό που ζω δεν είναι παρά ένα όνειρο κι αυτά που γράφω δεν είναι η πραγματική ζωή μου».

Και στο σημείο αυτό ανοίγεται, για μένα τουλάχιστον, το πιο ενδιαφέρον ζήτημα για την περίπτωση του. Στο σημείο αυτό λοιπόν οφείλουμε να σκάψουμε για να εξορύξουμε το βαθύτερο κοίτασμα της περιθωριοποίησης του πρώτου συστηματικού μελετητή του Καραγκιόζη στον τόπο μας. Και να μην αρκεστούμε στις πρώτες επιστρώσεις της απομόνωσής του. Δηλαδή: στη βαριά του κώφωση στην οικογενειακή παρακμή ή στη ροπή του σε μια ρομαντική αντίληψη του λάθε βιώσας.

Λάδι του Τζ. Κ.

«...θέλω να πω; Χωρίς περιστροφές: ο Τζ. Κ. περιθωριοποιήθηκε και ο στοχασμός του δεν εξυπηρετούσε κανενός τις πολιτισμικές πιμότητες. Και εξηγούμαι πάραυτα.

«...ο άγχος του μπροστά στον καλπάζοντα τεχνολογικά νεοτερισμό κοινωνίας και της τέχνης τον σκιαγραφεί στα μάτια των άκρι-εκμοντερνιστών του καιρού του ως παρωχημένο ηθογράφο. Ο τυμενικά λαϊκός τρόπος που προσλαμβάνει την παράδοση (που πολλές φορές τον φέρνει τόσο κοντά στη σκέψη του Μιχαήλ Μπα-...) τον καθιστούν ανενεργό στις ιδεοληπτικές βλέψεις των ελλη-εντρικών του μεσοπολέμου. Τέλος, ο καββαλιστικός μυστικι-ς και ο αυθόρμητος αναρχισμός του τον θέτουν εκτός παιδιάς τις επιδιώξεις μιας δογματικής αριστεράς όσο και από την ιστοφοβική αγκάλη της ισχνής μεταπολεμικά εβραϊκής κοινότη-Με δύο λόγια: έχουμε έναν ολοσχερή και, δεν θα δίσταζα να τραχύ αποκλεισμό.

«...όμως αυτός ο υπεράνω του ψόγου και του επαίνου (σύμφωνα την ευθύβολη διατύπωση του Τσαρούχη) απευθυνόταν εξακο-θητικά σε έναν άνθρωπο με ανοιχτή καρδιά. Επειδή ο Τζ. Κ., ω απ' όλα, υπήρξε ένας προσηνής αφηγητής: ένας αφηγητής, ο ίος το μόνο που προσδοκούσε ήταν να γεμίσει το χώρο μιας συ-ρροισης με την ανταλλαγή μιας κοινής εμπειρίας – αλήθεια αυτό τύπο αφηγητή δε μας υποδεικνύει ο Βάλτερ Μπένγιαμιν όταν φέρεται στις χασιδικές κοινότητες;

«...αυτός ο άνθρωπος λοιπόν με το διδακτικό χιούμορ, που αγαπούσε ατέλειωτους περιπάτους και τις δαιδαλώδεις συζητήσεις περί της, στον απορραϊσμό του σύγχρονου ανθρώπου από τα μεγάλα σμαα της ζωής, προτείνει, δίκην παραμυθίας, την οικουμενική μνη της λαϊκής τέχνης και την ηθική δομή του ωραίου.

Βιβλιογραφία

«...τις εκδόσεις «Γαβριηλίδης» κυκλοφορούν: «...οι αγιογραφίες ή η ψυχή του αρχαίου θεάτρου». Με ξυλογραφίες του Κλά-ρις Φρισλάντερ. Μετάφραση: Κώστας Μέκκας – Τάκης Μήλιας, 1989. «...Τζούλιο Καΐμη. Συναντήσεις με τους Φώτη Κόντογλου, Γιαννούλη Χαλε-ί, Νίκο Χατζηκυριάκο-Γκίκα, 1991.

«...Τζούλιο Καΐμη, ένας αποσιωπημένος. Μαρτυρίες και κρίσεις, Ζωγραφι-κό έργο. Επιλογή από άρθρα (1928-1976). Γράφουν: Δημήτρης Καλαμά-ις, Σίμων Καράς, Μιχάλης Κατσαρός, Φώτης Κόντογλου, Άρης Κων-αντινίδης, Γιώργος Μανουσάκης, Αρετή Μόλλα-Γιοβάνου, Γιάννης όραλης, Χρύσα Ρωμανού, Γιάννης Τσαρούχης, Γιώργος Χαρίδημος, ος Χατζηκυριάκος-Γκίκας, Γιάννης Κιουρτσάκης, Τάσος Κόρφης, λέξανδρος Ξύδης, Αθηνά Σχινά, Μισέλ Φάις. Επιμέλεια: Μισέλ ίς, 1994.

Παραπομπή:

«...έξω κανόνες της ζωγραφικής ή οι βασικές αρχές της τέχνης του Αμπα-πρα-Ναθ Ταγκόρ. Μετάφραση: Τζούλιο Καΐμη. Πρόλογος: Χρόνης πύτσογλου. Επίμετρο: Μισέλ Φάις. Εκδόσεις «Ακρίτας».

«...σπίτι του Ροδάκη στην Αίγινα (σε συνεργασία με τον Klaus ieslander). Προλογικό σημείωμα: Άρης Κωνσταντινίδης. Εισαγωγή: μήτρης Φιλιππίδης. Επίμετρο: Μισέλ Φάις. Εκδόσεις «Ακρίτας».

«...άτυχος γάμος. Αράβικο παραμύθι. Γραμμένο από τον Klaus ieslander. Μετάφραση: Τζούλιο Καΐμη. Ζωγραφίες: Har ieshaber.

«...ρω στο αίτημα του ωραίου. Επιμέλεια-Επίμετρο: Μισέλ Φάις. Εκδό-ις «Γαβριηλίδης».

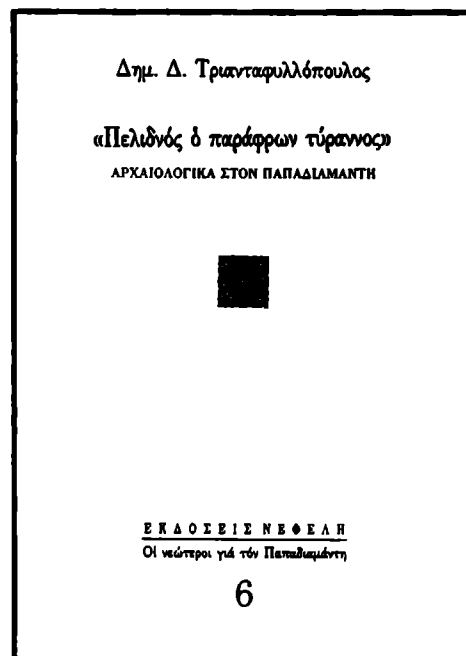
«...σχέδιο με μολύβι του Τζ. Κ. είναι του Φώτη Κόντογλου και αντλείται, ως και το υπόλοιπο εικονογραφικό υλικό από το βιβλίο Τζούλιο ίμη, ένας αποσιωπημένος. Μαρτυρίες και κρίσεις, Ζωγραφικό έργο. ιλογή από άρθρα (1928-1976) (εκδ. Γαβριηλίδης).

ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Διεύθυνση: Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος

«Πελιδνός ο παράφρων Τύραννος»

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΝ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο Παπαδιαμάντης, για τον οποίο τα πατρογονικά σεβάσματα δεν ήταν απλώς «πολιτιστική κληρονομιά» και εκθέματα μουσείων, αρχαιολόγησε ορθά σε μια εποχή μεγάλης σύγχυσης και προκατάληψης. Αυτόν τον αληθινό, για αρχαιολόγους και μη, λόγο σχολιάζει στα τέσσερα μελετήματα του βιβλίου τούτου ο συγγραφέας, Αναπληρωτής Καθηγητής της Βυζαντινής Τέχνης στο Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν:

1. ΙΩΑΚΕΙΜ - ΚΙΜΩΝ ΚΟΛΥΒΑΣ,
Λογική της αφήγησης και ηθική του λόγου.
2. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ,
Τα αθηναϊκά διηγήματα και
δύο δοκίμια για το χρόνο.
3. Η Χ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ,
Επί πτίλων αύρας νυχτερινής.
4. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ,
Σημαδιακός κι αταίριαστος.
5. ΛΟΥΚΑΣ ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ,
Ανθρώπους και κτήνη...

☆☆☆

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
... προωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80, ΤΗΛ.: 36 07 744 - FAX: 3623093

ΜΟΥΣΙΚΗ

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΝΑΝΔΡΑΝΙΣΤΑΚΗ

Ο Δημήτρης Παπαδημητρίου και η Ελευθερία Αρβανιτάκη κατάφεραν να ξεφύγουν από το σύμπλεγμα κατωτερότητας έναντι της ποίησης (απ' το οποίο,

Αναμετρώμενοι με την ποίηση

συνήδως, διακατέχονται οι άνθρωποι του τραγουδιού) και να μας δώσουν τραγούδια που σέβονται τον ποιητικό λόγο, χωρίς να χάνουν τη ζωντάνια τους.

Το ζήτημα της μελοποιημένης ποίησης ήταν από εκείνα που «ταλάνισαν» επί δεκαετίες την ελληνική διανόηση, και κυρίως αυτή που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο σχετιζόταν με το τραγούδι ή την ποίηση. Πολλά και διάφορα γράφτηκαν και ακούστηκαν κατά καιρούς, άλλα περισσότερο και άλλα λιγότερο ενδιαφέροντα. Θα επιχειρήσουμε εδώ να περιγράψουμε, έστω και σχηματικά, τις δύο κυρίαρχες στάσεις που διαμορφώθηκαν απέναντι στο ζήτημα αυτό.

Καταρχάς, υπήρχαν αυτοί που απέρριπταν κατηγορηματικά τη μελοποίηση ποιημάτων, στηρίζονοι στο αξίωμα ότι η ποίηση είναι a priori ανώτερη τέχνη από το τραγούδι. Κάθε πρόσμειξη, λοιπόν, κά-

θε πάρε-δώσε με την «πλέμπα», ακόμα και το πιο επιτυχημένο, αποτελεί «έκπτωση», «μόλυνση», αμφισβήτηση της αυτονομίας και της αυτάρκειας του ποιητικού λόγου.

Από την άλλη μεριά, βρίσκονταν όλοι εκείνοι που υποστήριζαν ότι η μελοποίηση ποιημάτων όχι μόνο έδωσε μια άλλη δυναμική στο ελληνικό τραγούδι, όχι μόνο άνοιξε

νέους πρωτοφανείς ορίζοντες στο σίχο, όχι μόνο προσέφερε μερικούς αριστουργηματικούς κύκλους τραγουδιών αλλά διαδραμάτισε και έναν ευ-

ρύτερο πολιτιστικό ρόλο, βάζοντας τον **Ρίτσο**, τον **Ελύτη**, τον **Σεφέρη**, τον **Καρυωτάκη**, τον **Λόρκα**, τον **Μπρεχτ** στο στόμα και στην ψυχή ανθρώπων, που υπό άλλες συνθήκες θα ήταν μάλλον απίθανο να έρθουν σε οποιοδήποτε είδους επαφή με τον ποιητικό λόγο. Εξάλλου, το μελοποιημένο ποίημα δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μελοποιημένο ποίημα αλλά ως τραγούδι και, άρα, να ελέγχεται με τα κριτήρια όχι της ποίησης αλλά του τραγουδιού.

Όλα αυτά, όμως, μας απασχολούσαν πριν από πολλά πολλά χρόνια. Εδώ και μία τουλάχιστον δεκαετία κανείς σχεδόν δεν ασχολείται πια με τα υπέρ και τα κατά της μελοποίησης ποιημάτων, μια και σχεδόν κανείς, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, δεν μελοποιεί πια ποιήματα. Αξίζει, γι' αυτόν το λόγο, να σταθούμε με προσοχή στον καινούργιο δίσκο του **Δ. Παπαδημητρίου** και της **Ε. Αρβανιτάκη**, αφού επιτέλους, κάποιος συνθέτης τόλμησε να μελοποιήσει, και κάποια τραγουδίστρια τόλμησε να τραγουδήσει, ποιήματα της **Σαπφούς** (σε απόδοση **Σ. Κακίση**), του **Κ. Καρυωτάκη**, του **Ο. Ελύτη**, της **Μ. Πολυδούρη**, του **Μ. Γκανά**, καθώς και μερικά δημοτικά δίστιχα.

Με το που αποφασίζει ένας συνθέτης να χρησιμοποιήσει κάποια ποιήματα ως υλικό για τα τραγούδια του, μπαίνει αυτομάτως σε ένα κακοτράχαλο μονοπάτι, όπου έχει

Η Ελευθερία Αρβανιτάκη. Η τόλμη της να τραγουδήσει μελοποιημένη ποίηση (σε μουσική Δημήτρη Παπαδημητρίου) είχε θετική έκβαση.

να αντιμετωπίσει, εκτός από τους κήρυκες που τον περιμένουν στη γωνία για να τον στηλιτεύσουν χαρακτηρίζοντάς τον «βέβηλο», «ιερόσυλο» κ.λπ., ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα: Οι περισσότεροι τραγουδοποιοί, διακατεχόμενοι από συμπλέγματα καλλιτεχνικής κατωτερότητας, στέκονται απέναντι στα ποιήματα που πρόκειται να μελοποιήσουν με δέος, με ιερό φόβο, τα μεταχειρίζονται όπως ο παπάς το άγιο δισκοπότηρο. Φτιάχνουν, έτσι, τραγούδια ακαδημαϊκά, τραγούδια τόσο βαρετά που μόνο ως υπνωτικά μπορούν να χρησιμεύουν.

Το αξιοπρόσεκτο στην περίπτωση του **Δ. Παπαδημητρίου** είναι ότι κατόρθωσε, παρά τη μικρή σχετικώς θητεία του στο χώρο του τραγουδιού, να μην πέσει σε αυτή την παγίδα. Κατόρθωσε, συνδυάζοντας γνώσεις, σεβασμό και «θράσος», να μας δώσει τραγούδια ζωντανά, τραγούδια που διασκεδάζουν και συγκινούν, τραγούδια που ακούγονται και τραγουδιούνται. Σε αυτό, βεβαίως, συνέβαλε καθοριστικά και η παρουσία της Ελευθερίας Αρβανιτάκη, η οποία, ευρισκόμενη στην πιο ώριμη στιγμή της πορείας της, μπόρεσε με την ερμηνεία της να δώσει στα τραγούδια της πνοή, την ενέργεια που τους ήταν απαραίτητη για να απογειωθούν.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ο γλύπτης (;) Άγγελος Παπαδημητρίου στήνει στην γκαλερί Νέες Μορφές, μια τελετή βουντού που λαμβάνει χώρα μέσα σε αστικό σαλονάκι.

Αριστοφανικό κονσέρτο για γλυκό του κουταλιού και πορσελάνες

■ Ο στοιχείο που εισπράττει κανείς πρώτο πρώτο στην επαφή με το έργο του Άγγελου Παπαδημητρίου είναι το στοιχείο της απόλαυσης.

Έναν σχεδόν βέβηλο (για τον βρετανισμό των ελληνικών εικαστικών) ηδονισμό που συνοδεύει κάθε δημιουργία του από τα πρώτα κιόλας βήματα. Χιουμοριστική τρομοκρατική ενέργεια μέσα στην ασφυκτική σοβαροφάνεια των αθηναϊκών γκαλερί. Αμέσως, ακολουθεί μια (συχνά γλυκόπικρη) αφήγηση νοσταλγίας για μια αστική ζωή στην Ελλάδα εξαφανίστηκε μαζί με καραμανλική ανοικοδόμηση της δεκαετίας του '60, ενώ στις επαρχιακές πόλιντεξε καμιά δεκαετία παραπάνω. Ο Άγγελος Παπαδημητρίου είναι, πιθανώς, ένας τρισδιάστατος Μποστ σε μια γκαλερί που κανείς (σχεδόν) δεν διαβάζει κενό, ένας εικαστικός Σουρής που κάνει να συμβιώνει με την εποχή των 60, ένα αριστοφανικό σκηνικό που αυλήσε για να αποκτήσει τη δική του νομία.

Θέμα της δημιουργικής αξιοποίησης kitsch (θα πρέπει να) θεωρείται πια

λυμένο. Έχει άλλωστε περάσει πάνω από μια δεκαετία από τη σημαδιακή έκθεση (και κυρίως έκδοση): *Κάτι το Ωραίο*. Για τον Παπαδημητρίου δεν τίθεται θέμα. Η λαϊκή τέχνη, όπου υπάρχει ακόμη, δεν είναι μήπως η τελευταία αμόλυντη εκδοχή της поп κουλτούρας πριν από την εκβιομηχάνιση και την ισοπέδωση από τους (τον;) μητροπολιτικούς πολιτισμούς; Ο καλλιτέχνης

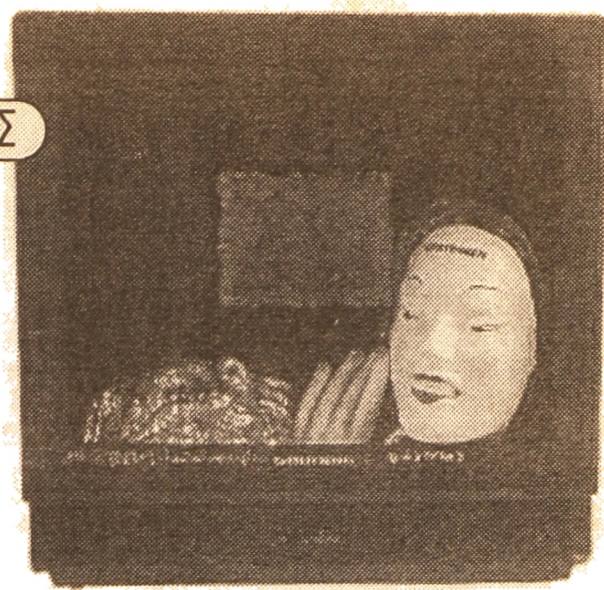
καταγράφει την τελευταία γενιά της, αυτή της ημι-αστικοποιημένης art naïf.

Θα έπρεπε να είναι πιο απλό: το να διαχωρίζεις την καλλιτεχνική δημιουργία σε «υψηλή» και «χαμηλή» είναι,

τελικά, μια πολιτική πράξη ισοπέδωσης που θα έπρεπε να θίγει τους πιο ευαίσθητους από εμάς. Η απάντηση του Άγγελου Παπαδημητρίου στη βαρύγδουπη παρουσία των ΜΜΕ δεν μπορεί παρά να είναι «χειροποίητη». Το Τοτέμ του σύγχρονου αστικού περιβάλλοντος, η τηλεόραση, παραλαμβάνεται από τον καλλιτέχνη και μεταμορφώνεται σε σπήλαιο, περισσότερο σπιλμπεργκικό παρά πλατωνικό. Χώρο ανίερων δρωμένων. Οχι, ούτε εδώ (φυσικά) χάνει το χιούμορ του. Ως ηθοποιός που είναι παράλληλα (είναι άραγε έκπληξη το γεγονός ότι ειδικεύεται στην κωμωδία;), στήνει και εδώ, στο εικαστικό περιβάλλον, μικρές παραστάσεις όπου σκηνικό και πρωταγωνιστές είναι πια ένα και το αυτό, δεμένα από τις πορσελάνινες φιγούρες του.

Ένα ακινητοποιημένο παραμύθι κάποιων μεταλλαγμένων αδελφών Γκρίμ ή μια σχεδόν splatter (παρ' όλα αυτά χωρίς στάλα αίμα) έκδοση της *Αλίκης πίσω από τον καθρέφτη* του *Lewis Carroll*.

Αν πρέπει (κανείς δεν είπε ότι πρέπει) να συσχετίσεις τον κάθε έλληνα καλλιτέχνη με ξένους αντίστοιχους, θα χρειαστεί εδώ

ΤΡΩΓΟΝΤΑΣ/EATING 1996,
Porcelain, polyester

να φτιάξει ένα μηχανικό υβρίδιο του σαρκαστικού σχολίου του **Jeff Koons** με τη θυελλώδη εικονογραφία του (τελαρόβιου) **Robert Williams**. Αμφότεροι Αμερικανοί. Κι αυτό γιατί παρά τις εξόφθαλμες ελληνοκεντρικές, αισθητικές αναφορές του Παπαδημητρίου, η σοβαροφανής Ευρώπη δεν φαίνεται να παρουσιάζει κάτι αντίστοιχο του. Ο **Boltanski**; Αποκλείεται να έχει κατανοήσει την αστική γοητεία της κουζίνας του Τσελεμεντέ ή του καλοραμμένου κουρτινακιού. Οι Αμερικανοί, ίσως.

Τα τσίρκα, οι περιφερόμενοι θίασοι (όχι πάντως μέσα από την έκδοσή του *Θόδωρου Αγγελόπουλου*), οι σαλτιμπάγκοι, τα μηχανικά παιχνίδια της δεκαετίας του '60 που δουλεύαν με δίφραγκα, τα τζουκ μποξ (κατά προτίμηση να παίζουν Αττίκ), καλοκαιρινό σινεμά με Ταρζάν, Μικρός Ήρως, Σινεάκ, πορσελάνες, σύνθετα έπιπλα, αρχαιοελληνική αίγλη πριν και μετά τον προκρούστη των Greek Arts, παιχνίδια τενεκεδένια, παιχνίδια ξύλινα, παιχνίδια χάρτινα, το παστίτσιο της Θείας Καλλιόπης...

Εκλεκτικές συγγένειες: Αν και (λίγο) νεότερος, ο **Νίκος Χαραλαμπίδης** είναι ίσως από τους λίγους που συμμερίζονται (εικαστικά) τον πλούσιο κόσμο του Άγγελου Παπαδημητρίου. Αν δεν ήταν το Τραύμα της Κύπρου να του στερεί μέρος του χιούμορ του, τότε οι ομοιότητες θα προέβαλλαν ακόμη πιο εμφανείς. Τέλος, διατηρούμε στη μνήμη (διπλωμένοι από τα γέλια) το απόλυτο χιουμοριστικό σχόλιο του Παπαδημητρίου πάνω στη «Μοντέρνα Γλυπτική»: Πάνω σε μια άχαρη βάση, μια σφαίρα με τέσσερις μπετόβερρες. Κάποιος (εννοιολογικός) αγέλαστα παίνευε τη «μινιμαλιστική λιτότητα της σύνθεσης». Ο σκηνοθέτης **Τάκης Σπετσιώτης** λειτουργώντας ως το alter ego του καλλιτέχνη γράφει στον κατάλογο: «*Πάρτε την αποτύπωση της Τζιοκόντας πάνω σ' ένα κουτί με σοκολατάκια Παυλίδη. Πες μου, υπάρχει πιο απειλητικό αισθητικά, πράγμα απ' αυτό, και συνάμα, έχεις δει τρυφερότερο;*» Όχι. Πραγματικά.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Ο Νίκος Παναγιωτόπουλος, χρόνια τώρα, παραμένει δετικό ζητούμενο του ελληνικού κινηματογράφου, όχι όμως και το αποτέλεσμα σημαντικού τουλάχιστον μέρους του έργου του. Αιρετικός και «απείδαρχος» στο ξεκίνημα της

άλλωστε, ποτέ κανένας δεν του την αμφισβήτησε.

Ο εργένης, τούτη η τελευταία του ταινία, διαιωνίζει αυτές τις εμμονές, έστω και αν οι σκηνοθετικές της αρετές –πιο σωστά, οι δεξιοτεχνίες στην κινηματογράφηση– επανατοποθετήθηκαν με αξιοθαύμαστη ωριμότητα ύστερα από την άτυχη περίπτωση του *Ονειρεύομαι τους φίλους μου*. Εξακολουθεί να «θυμίζει» –ακόμα και με την εκδοχή της σύμπτωσης– καταγωγές, δάνεια, ταυτότητες και –κυρίως– μιαν αστικότροπη νοσηρότητα που ευδοκιμεί σε γνωστές ξένες κινηματογραφίες.

Βέβαια, και αυτές οι κινηματογραφικές

«γραφές» είναι παραδεκτές και με σημαντικό –κατά περί-

πτωση– έργο, στις οποίες, όμως, είναι δύσκολο να συναριθμηθεί και ο *Εργένης*. Για να γίνουμε πιο σαφείς: Αν ένα παρόμοιο μυθιστόρημα, σαν αυτό που πάνω του βασίστηκε ο Ν. Παναγιωτόπουλος, το είχε

γράψει π.χ. ο Μπρύνκερ, τους διαλόγους τους είχε δουλέψει (ιδιαίτερα απ' τα μισά της ταινίας και πέρα) ας πούμε ο Μποκόφσκι και τη σκηνοθεσία την είχε κάνει ο Πολάνσκι, τότε, που θα διαθέταμε τις «μέρες» –με την ιατρική γλώσσα– μάρτυρα, θα μπορούσαμε να έχουμε μέτρο σύγκρισης και βαθμού ολοκλήρωσης του *Εργένη*.

Ασφαλώς, κανένας μας δεν μπορεί να υπαγορεύσει στον δημιουργό τι είδους ταινίες οφείλει να κάνει γιατί, σε τελευταία ανάλυση, αυτό το: οφείλει, αφορά πριν απ' όλα στον ίδιο, κατάγεται δηλαδή από το ίδιο του τον εαυτό. Και ο Παναγιωτόπουλος ήθελε και έκανε, το 1997, τον *Εργένη*.

Δυο, λοιπόν, νέοι και ωραίοι (Στράτος Τζωρτζογλου και Λήδα Ματσάγγου), με μειολογιστές σε τράπεζα, ερωτεύονται και παντρεύονται. Κάποια στιγμή τέλει- σε –«όπως συμβαίνει συχνά»– το μέλι του γάμου, οπότε η σύζυγος ξεμυαλίζεται (βλέπε σχετικά *Ανδρ. Λασκαράτου Για τα τάλλαρα, τα λένε τάλλαρα*) από γοητευτικό όφι-προαγωγό (Άκη Σακελλαρίου) εξαφανίζεται από τον άντρα της και μετα-

Κρεματόρια για κατσαρίδες

κινηματογραφικής του καριέρας (στον επόμενο χρόνο της μεταπολίτευσης), τροφοδότησε, μαζί με τον Νίκο Νικολαΐδη, τον ελληνικό κινηματογραφικό χώρο με βάσιμες ελπίδες ανασύνταξης και ανανέωσης των εκφραστικών τρόπων της εγχώριας έβδομης τέχνης.

Εντούτοις, και παρά τις ραγδαίες αλλαγές του ελληνικού κοινωνικού τοπίου από το οποίο αντλεί ερεθίσματα η κατεξοχήν κοινωνική τέχνη που είναι ο κινηματογράφος, ο Παναγιωτόπουλος συνεχίζει να συντηρεί τις εμμονές του. Γιατί, τελικά, περί αυτού πρόκειται. Ένας κινηματογράφος κουρασμένα φορμαλιστικός, εξεζητημένα κλειστοφοβικός, περίτεχνα νωχελικός, άσκοπα διαβρωτικός, προκλητικός χωρίς στόχο και, το πιο σημαντικό, αδιάφορος θεματικά. Και όλα αυτά, στο όνομα μιας βιρτουοζιτέ την οποία,

Η Λήδα Ματσάγγου και ο Άκης Σακελλαρίου, στον *Εργένη* του Νίκου Παναγιωτόπουλου

ται σε χύδην πουτάνα, έγκλειστη στο ιοφόρο» μπορντέλο του προαγωγού. απόγνωση διατελών σύζυγος «κατη-» από τον όφι-προαγωγό, ότι μόνο οι ιεμένοι –σε αντίθεση με τους εργένη- υπόκεινται στον κίνδυνο να δουν τις κες τους να γίνονται πουτάνες. ;, ο ήρωάς μας δεν μπορεί να γίνει, ούτε και να μείνει εργένης. Στη φάση πτείας του ως «μπαρόβιος» θα συνα- την επόμενη γυναίκα της ζωής του οφυλλιά **Καραμπέτη**), την οποία θα με τον ίδιο τρόπο, από τον ίδιο άν- ο και για τον ίδιο σκοπό. Η πρώτη, ή, όπως λέει η ίδια, «δεν μπορεί να έχασει» ανοίγει τραπεζικό λογαρια- το όνομά του, τον οποίο και τροφοδο- ελλιπώς ώστε να μη στερηθεί ο κερα- ρος της τη βότκα του. Η δεύτερη, αφού ασε με τον προαγωγό και την κερδο- απασχόληση, ανεχώρησε προς στον κατεύθυνσιν. Άλλωστε, η ταινία ηχρειαζόταν άλλο.

δω και πέρα θα συμβούν και οι μεγά- εταμορφώσεις όχι μόνο της ταινίας και του ήρωά μας. Εικόνα της τέλει, πόλυτης εγκατάλειψης, θα κόψει με τα ου τα χέρια σύρριζα τα μαλλιά του. ;, εκείνη η περίτεχνη κατσαρίδα, σύμ- εξεζητημένης φιλαρέσκειας, από πού ρωσε στο κεφάλι του; Πώς, δηλαδή, ι –εκτός από το γνωστό: «ποιητική »– να το εισπράξει ο θεατής; **Απαρ- τα** καλοραμμένα κοστουμάκια του αντικαθιστά με βρώμικα T-shirt, ενώ χρονα ανακαλύπτει ένα υπόγειο όριο (από εκείνα που λειτουργούν για εργένηδες, εντούτοις αληθινό κό εύρημα) το οποίο, φυσικά, διαθέ- τκα με πάγο (λες και πρόκειται για άκη). Εκεί στην μπαροταβέρνα θα θούν μερικές από τις καλύτερες (αν καλύτερες) σκηνές της ταινίας, οι όμως δεν θα οφείλονται στον Στρ. ζογλου αλλά στον μπάρμαν (που τον εται απολαυστικά και άφογα ο Κύ- **Σάββας Λοϊζίδης**) και στις καλύτε- άκες που διαθέτει η ταινία.

ουθεί το gloriūm της παραφροσύνης. ράς μας έγκλειστος στο διαμέρισμά υλλέκτης κατσαριδών, που τις φυλα- νά μία σε άδεια βαζάκια μαρμελά- δώ δεν έχει γιατί), οδηγεί κατσαρί- εαυτόν (από μία άποψη, και την ται- το πουργκατόριο του τέλους. Τέλος, αμήχανη παρουσία της κ. **Μπαλα-**

ο με την εκδοχή της μαύρης κωμω- ποδέχεσαι –με όσες επιφυλάξεις αυ-

τό συνεπάγεται– την ταινία. Και αυτό γιατί υπάρχουν σημεία που υποψιάζεσαι ότι ο δημιουργός της θα αποδεχόταν (ευχαρί- στως) και άλλες κατατάξεις. Αυτό, όμως, αποτελεί απόδειξη ότι ο *Εργένης* είναι προϊόν (καλής) κατασκευής αλλά όχι έμπνευσης. Συσσώρευσης πληθωρικού, συχνά αντιφατικού υλικού και λόγου. Εκεί που είχαμε απηυδήσει περιμένοντας έναν χορτάτο διάλογο στις ταινίες του Πανα- γιωτόπουλου, τώρα μας τρέλανε στις schoi- νοτενείς τιράντες, ειδικά από τον αφηγητή και όχι μόνο. Λες και είχαμε κείμενα **Ντά- σιελ Χάμμετ** και τη φωνή του **Ρόμπερτ Μήτσαμ...** Και επιπλέον, με τα δεκανίκια ενός οπωσδήποτε κουραστικού, χυδαίου στην υπερβολή του, νατουραλισμού (π.χ. «ζωντανή απόδειξη», όνειρο του Τζώρτζο- γλου στο σπίτι του κ.λπ.). Αλίμονο αν η τέ- χνη απαρνείται τους υπαινικτικούς και τους ελλειπτικούς τρόπους. Είναι η εκδοχή του: κινηματογράφος αυτοσκοπός. Άλλω- στε, στον *Εργένη* η κινηματογράφηση, η φωτογραφία, το μοντάζ, η μουσική επένδυ- ση, βλέμμα, δηλαδή, συνεφίλικό εντυπω- σιακά άρτιο. Ένας Παναγιωτόπουλος –πάντα ο ίδιος Παναγιωτόπουλος– ίσως, σε ό,τι αφορά τα πιο πάνω δεδομένα, στην καλύτερή του ώρα, μετά τις τρεις πρώτες ταινίες της μέχρι σήμερα καριέρας του. Αλλά και στη χειρότερη να ήταν, και μόνο ότι κάνει καινούργια ταινία ο Παναγιωτό- πουλος αποτελεί σημαντικό γεγονός για τα φτωχά κινηματογραφικά μας πράγματα. Άλλο είναι ότι γκρινιάζουμε κάποιοι. Μέ- σα στους κανόνες του παιχνιδιού είναι. Αυτός κάνει τις ταινίες που του αρέσουν και με τον τρόπο που του αρέσει και 'μείς έτσι τις βλέπουμε, κάπου ανάμεσα στο ερωτικό και την γκρίνια. Έτσι είναι που λέμε ότι ο *Εργένης* μας αποκάλυψε μιαν εκπληκτική Λήδα Ματσάγγου (πού να τη χωρέσει η μίζερη κινηματογραφία μας;) και μας επικύρωσε τη βεβαιότητα που εί- χαμε για το υποκριτικό ταλέντο του Άκη Σακελλαρίου (μια ζωή θα θυμόμαστε τον έξοχο τρόπο με τον οποίο βύθισε τα ακρο- δάχτυλά του στην κούπα με το χλιαρό νερό στο κινέζικο εστιατόριο ή τον τρόπο με τον οποίο έκανε νεύμα στους μπράβους του να τον πλησιάσουν ή να απομακρυνθούν). Αντίθετα, δύσκαμπτος και με μικρή κλίμα- κα εκφραστικών τρόπων, ο Στράτος Τζώρ- τζογλου (συχνά αναρωτιόμαστε αν στα αποθέματά του υπάρχουν και άλλα). Το ίδιο επιφυλακτικοί νιώσαμε και με την επί- δοση της Καριοφυλλιάς Καραμπέτη. Φα- νταζόμαστε ότι και η ίδια θα το αντελήφθη όταν είδε την ταινία τελειωμένη.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ένας ποιητής
χαμένος στην ιστορία
και στο όνειρο,
μια πόλη
σε περίοδο παρακμής,
μια γριά
που εξορκίζει τη φθορά
με κουμ κουάτ.

Αριστείδης Κάντας

ΦΟΡΤΟΥΝΕΛΛΑ
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ταξίδια
στη λογοτεχνία

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΑ

του ΚΩΣΤΑ ΒΟΥΛΓΑΡΗ

Με αφορμή τον Καρυωτάκη (στον οποίο, πρόσφατα, το Αντί αφιέρωσε ειδική έκδοση) και τη διέξοδό του στη σάτιρα, ο Αλέξ. Αργυρίου αναρωτήθηκε και για τη σχέση της

κάποιες σκέψεις, όχι «απέναντι» στον Α. Αργυρίου, στον οποίο, σε τελευταία ανάλυση, όλοι κάτι οφείλουμε, αλλά έναντι αυτών που σήμερα υποχρεούμεθα να απαντήσουμε. Όσοι, τέλος πάντως...

Το ερώτημα του Α. Αργυρίου, εδράζεται σε μια παλαιότερη (Πρέβεζα 1986, Συμπόσιο για τον Καρυωτάκη) τοποθέτησή του:

«Ο Καρυωτάκης δεν αρνήθηκε τη ζωή,

Η καταφατική Αριστερά και ο αποφαστικός Καρυωτάκης...

Αριστεράς με τη σάτιρα. Το κείμενο που ακολουθεί στόχο έχει να επεκτείνει τη συζήτηση.

Στον Καρυωτάκη –έναν μη πιστό– η διέξοδος στη σάτιρα ήταν δυνατή (όσο κράτησε). Στην Αριστερά; Το ερώτημα τέθηκε από τον Αλέξ. Αργυρίου (Αντί, τχ. 623, 13.12.1996) και η μέχρι τώρα κατάθεση επισημάνσεων, με αφορμή τα εκατό χρόνια από τη γέννησή του ποιητή, αρχίζει να έχει αξιωσείς διαλόγου. Από κοντά και οι αναπόφευκτες αντιδιζίες, χρήσιμες κι αυτές, παρά τη φόρτιση και τις πικρίες που ενίοτε επισύρουν: εκτός από το αμείωτο του ενδιαφέροντος, δείχνουν και την ιδιαιτερότητα της «περίπτωσης Καρυωτάκη», αφού πράγματα αυτονόητα για «συνήθεις» ποιητές, σε σχέση με αυτόν, αποκτούν άλλο νόημα και διαστάσεις. Και για μια ακόμη φορά, ο Καρυωτάκης και η ποίησή του προσφέρουν την αφορμή, μα και το πεδίο όπου αναζητήσεις και προβληματισμοί αριστερών δύναται να σταθμεύσουν και, ενδεχομένως, να ενεργηθούν... Ενεργετούμενος κι εγώ, τουλάχιστον από το ερώτημα, καταθέτω

επειδή υπάρχει ο θάνατος.

Ο Καρυωτάκης είδε το α-νόητό-της. Το άσκοπό-της. Με αυτή την εμπειρία/αίσθηση εκφραζόταν και οδηγήθηκε στο "απόλυτο μηδέν". Με κριτική διαδικασία. Όταν άλλοι, τα ίδια χρόνια, έβρισκαν διέξοδο στο πολιτικό πεδίο και ανάμεσά τους κάποιοι:

επέσανε θύματα

σε άνιση μάχη και αγώνα

ο Καρυωτάκης, για δικό του λογαριασμό, διαπιστώνει:

επέσαμε θύματα εξιλαστήρια

του «περιβάλλοντος», της «εποχής».

Χωρίς να θέλω να επέμβω στον ακήρυκτο, αλλά σκληρό, έκτοτε, πόλεμο των δυο αυτών επιλογών, στάσεων ζωής, αναρωτιέμαι, πηγαίνοντας πιο κοντά στο θέμα που μας απασχολεί, αν ισχύει ή διαψεύστηκε η προοπτική του Καρυωτάκη:

Α! Κύριε Μαλακάση,

ποιος τελευταίος θα γελάσει;

και μήπως επιβιώνουν όσοι τραγούδησαν ή τραγουδούν ακόμη υμνώντας:

τα μαλλιά της φαλακρής Στρατονίκης».

Εν προκειμένω, λοιπόν, η Αριστερά. Ποια, όμως Αριστερά, αφού δεν είναι μία και ομοούσιος (ποτέ δεν ήταν) και η διαδρομή της γεμάτη μεταλλάξεις και ασυνέ-

χειες; Η Αριστερά δεν κάνει ποίηση (αυτονόητο, πλέον), μα όσοι αριστεροί είναι ποιητές γιατί να μην μπορούν να ασκήσουν και τη σάτιρα; Ποιοι, ακόμα, οι αριστεροί και πώς ορίζονται, κάθε φορά και σήμερα με ποιο δικαίωμα θα συμπεριλάβουμε (ίσως) και μη αυτοδηλωθέντες; Και πού μακριά, περνώντας μέσα από την επίσημη επώνυμη, τη χρισθείσα, τη «διανοούμενη» Αριστερά, δηλαδή, μέσα από την ανγκαία, κάθε φορά οριακή και συνήθως αδιέξοδη διαδικασία, να οριστεί, να στηματοποιηθεί και να γενικευθεί το κίνημα, το πρωτογενές, το αυθεντικό, το «αντικομορφιστικό», να συνδεθεί το αίσθημα με τη «δικαίωσή» του, η αλήθεια με την «νομασία» της, η αντίθεση με τη «θέση» της «πίστη και αφοσίωση», όμως, χαρακτηρίζουν «ειδολογικά» τους αριστερούς, η αντίθεση με τον Καρυωτάκη, έναν «μη πιστό»; Ο «προσηλυτισμός», όντως, υπήρξε σαν πρακτική και αρκετοί πιστεύωμεν επάνδρωσαν μηχανισμούς ή ρίχτηκαν στη θάλασσα (και δεν τους έσωσε η πίστη). Μα, αυτοί (μόνο αυτοί) ήταν και είναι αριστεροί; Έτσι δημιουργείται και αναπαράγεται η Αριστερά; Ποια απ' όλες, πάλι και πώς; Και, σήμερα που δεν υπάρχει πίστη, πώς επιβιώνει; Μόνο από νοσηρότητα ή κεκτημένη ταχύτητα; Ή από αφέλεια και εξαπάτηση; Αρκετά, όμως, γιατί εμπλακούμε στη συζήτηση για το αν η ερμηνεία του κόσμου (και της ζωής...) όπως είναι, προηγείται, έπεται ή είναι (α)διάφορα από την πίστη σε κάτι «Άλλο». Συζήτηση ενδιαφέρουσα, σίγουρα αναγκαία και επίκαιρη σήμερα (όσο, τουλάχιστον και η ποίηση του Καρυωτάκη...) μα, οπωσδήποτε άλλης τάξης.

Αριστερά... κατ' αρχήν τοποθετώ και τον Καρυωτάκη (κι ως μην το «θέλησε», κι ως μη χωράει...) μαζί και με όσους αριστερούς τον αντιμετώπισαν σαν μικροϊδιοκτήτη... Πού αλλού η λειτουργικότητα και το «περιβάλλον» αυτής της ποίησης (μιας στην ποίηση;), η αγωνία, η «γοερή-και συνειδητή» αντίθεση προς τον κόσμο των αστών» (Μανόλης Λαμπρίδης, 1955) η γλωσσική «πολιτική» του, η συνδικαλιστική του δράση; Από «αριστερά» δεν έρχεται και η πιστολιά της Πρέβεζας (ο πόντος της); Η μεσοπολεμική «απαισιοδοξία» και το περιβόητο spleen, μόνο ως πρόχειρο προσωρινό (και παρωχημένο) ανάχωμα νοούνται και δεν λειτουργούν πια ως απεμπλεκτικά σήματα στην προσπέλαση της καρυωτακικής ποίησης. Άλλωστε, «φυσιολογικά», η σημερινή «εποχή» έχει ξεπεράσει κατά πολύ (και ανιάτα...) τον μεσοπολέ-

αλλές από τις απαντήσεις της Αριστε-
Τα φαινόμενα αυτά («εξελιγμένα»,
τα) είναι τώρα μαζικά, ιδιότητες πλέ-
των αριστερών, είναι ο κανόνας και
ποια «ευαισθησία» των ποιητών (εν-
ρουνες οι σχετικές παρατηρήσεις του
η Δάλλα, στο ίδιο τεύχος του Αντί, αν-
ταισιόδοξες για τη δραστηριότητα της
της του Καρυωτάκη στο μέλλον).

«Εξοδος» στη σάτιρα είναι δυνατή και
ους αριστερούς; Το παράδειγμα του
κού Βάρναλη πάντα καλό, ισχυρό και
ως σχολιασμένο, αλλά ας μη μείνου-
εί. Άλλωστε, προσωπικά, ελέγχονται
ο συσχετισμό Αναγνωστάκη και σάτι-
φάρσας (ιδιοφυή εικασία, χαρακτηρί-
αλοπρουίρετα— το σχήμα που πρότει-
Αργυρίου). Όμως, μετά τον Στόχο, ο
ύσος Φάσσης δεν είναι (κατά τη γνώ-
ου) άλλοθι του Αναγνωστάκη, αλλά
για πως άλλο «αριστερός και ποιη-
και σάτιρα) και άλλο «ποιητής της
εράς» (και φάρσα, ως υποκατάστα-
λα αυτά δεν αφορούν και δεν μειώ-
την (αναμφισβήτηση, από κάθε άπο-
ξία της ποίησης του Αναγνωστάκη,
είναι απαραίτητα για να διαχωρίσου-
εντός της ποίησης σάτιρα από την
(παρ' ότι πλησίον) της ποίησης και εν-
ρουνσα κατά τα άλλα φάρσα (φιλολο-
ατυρική επιθεώρηση, ονόμαζε τη δική
ήμπα ο Καρυωτάκης). Η διάκριση τώ-
άμεσα σε «αριστερούς και ποιητές»
ποιητές της Αριστεράς» δεν είναι κα-
εύκολη (αυτό δείχνει και η περίπτω-
βάρναλη) και οπωσδήποτε πρέπει να
ολογίσουμε την «εποχή». Αν, όμως,
εν πρώτη κατηγορία μπορούμε να υπο-
ξουμε με σχετική ασφάλεια, ότι μπο-
έχει για διέξοδο (και αδιέξοδό της,
τη σάτιρα, τι γίνεται με τη δεύτερη
ποία υπεισέρχεται πιο απαιτητικά ο
ρων «πίστη»; Χωράει η σάτιρα, ως βα-
οργανικό στοιχείο και στο έργο ενός
ή της Αριστεράς»; Αυτό, κατά τη
μου, προϋποθέτει τη «δημιουργική
αση» κάθε μανιχαϊσμού, βεβαίως και
αντιδογματικού». Ίσως... λοιπόν, θα
ύσε να είναι η απάντηση, μα θα πρό-
για την εξαίρεση (και το μεγαλείο
Όλα αυτά, προφανώς, ισχύουν για τη
α όπως παρεδόθη (δηλαδή, εξωθήθη)
ον Καρυωτάκη, που πλέον μας παρέ-
πέτρο, μα και το τελικό όριο...

αφέρουσα είναι η διερεύνηση και
του ερωτήματος: πώς ζουν, σκέπτο-
αι νιώθουν οι σημερινοί αριστεροί;
στεύουν»; Προταθέντες στίχοι (του
στάκη):

Ας υποθέσουμε πως δεν έχουμε φτάσει
από εκατό δρόμους τα όρια της σιγής
κι ας τραγουδήσουμε, το τραγούδι να μοιάσει
νικητήριο σάλπισμα, ξέσπασμα κραυγής-
τους πυρρούς δαίμονες, στα έγκατα της γης,
και, ψηλά, τους ανθρώπους να διασκεδάσει

ή αν προτιμάτε

Κύριε, Κύριε, και το τερραίν του Παραδείσου
όπου θα παίζουν cricket οι οπαδοί Σου.

Σε κάθε περίπτωση ισχύει η Θέση (1973)
του Βύρωνα Λεοντάρη: «Στον Καρυωτάκη
δεν υπάρχουν πια αυταπάτες· αντίθετα εί-
ναι εκπληκτικά αισθητή η απουσία κάθε
θεότητας και μυθολογίας. Με τον Καρυω-
τάκη η νεοελληνική ποίηση για πρώτη φο-
ρά συναντά το αδιέξοδό της». Ας δοκιμά-
σουμε να συνεχίσουμε, με αφετηρία την
τόσο πρόωμη (1921) νύξη του Κλέωνος
Παράσχου: Ο Καρυωτάκης είναι ποιητής
«προσωπικός». Ο Σταύρος Κουτσογιάν-
νης θα καταθέσει (1987) τη δική του «θέ-
ση»: ο Καρυωτάκης «ανοίγει την αυλαία
της προσωπικής ποίησης». Αυτό, βέβαια,
δεν σημαίνει πως προβάλλει τον «εγωτι-
σμό» του, αλλά πως μεταφέρει και εντοπί-
ζει το «θέατρο των επιχειρήσεων» στο
σώμα του, στο πρόσωπό του, δηλαδή, ανά-
μεσα στην ποίηση των «εξωτερικών πλά-
νων» και συμβάντων και σε αυτή της «ε-
σωτερικής περιπέτειας», εν προόδω συ-
γκροτεί και παρεμβάλλει την «προσωπική
εκδοχή». Ξεπερνά, αμετάκλητα και εξα-
κολουθητικά, τα ζεύγματα «συλλογική
ποίηση-ποιητής συλλογικότητα» και «ατο-
μική ποίηση-ημίθεος ποιητής». Ορισμέ-
νως... γεμίζει (και τονίζει...) το κενό, ανά-
μεσα στις «ιδέες» και τους αποδέκτες
τους, στο βίωμα και την «οργάνωσή» του,
στην ποίηση και τη ζωή, με τη σωματική
του παρουσία (και σωματικός πόνος ονο-
μάστηκε).

Ας υποθέσουμε... λοιπόν. Αυτά για την
«τιμή του διαλόγου» (ως τιμή νιώθω και τη
δικιά του εμπλοκή) το θέμα παραμένει
ανοικτό (για όλους), το ερώτημα ουσιαστι-
κά αναπάντητο και πλέον αρμόδιοι οι ποιη-
τές. Για κλείσιμο, θα έλεγα να προτιμήσου-
με τη ρήση από το Μανιφέστο (1924) του
συνομήλικου του Καρυωτάκη, Αντρέ
Μπρετόν, ενός δηλαδή, προγραμματικά
«πιστού» και μάλιστα, εν ταντώ στον Σουρ-
ρεαλισμό και την Αριστερά: σίγουρος πως
δεν θα τα καταφέρω, αλλά με τόση λίγη
σκοτούρα για τον θάνατό μου.

Στο βάθος, ο συρμός της φαλακρής Στρα-
τονίκης, συνεχίζει αμέριμνος...

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Μια γυναίκα
που ό,τι επιθυμεί
το καταστρέφει.
Ένας φόνος.
Δυο διαλυμένοι άντρες.
Η ζωή φιλτραρισμένη
μέσα
απ' την άσπρη σκόνη
και τον υψηλό πυρετό.

Μαρία Μήτσουρα

Ο ΗΛΙΟΣ ΔΥΩ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ταξίδια
στη λογοτεχνία

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

του ΣΩΤΗΡΗ ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Γιατί γράφει ο αρχιτέκτονας; Μια κριτική του Δημήτρη Φιλιππίδη

Γιατί γράφει ο αρχιτέκτονας;

για ένα βιβλίο του αρχιτέκτονα Τάσου Μπίρη δίνει την αφορμή του σημειώματος που ακολουθεί.

Διάβασα με ενδιαφέρον την παρουσίαση του βιβλίου του **Τ. Μπίρη**, *Αρχιτεκτονικής σημάδια και διδάγματα. Στο ίχνος της Συνθετικής Δομής*, από τον **Δ. Φιλιππίδη**, στο τεύχος 611 του *Αντί*. Σκοπός μου εδώ να συμμετάσχω στη διαλεκτική που αναπότρεπτα εγκαινιάστηκε, πάνω στο θέμα που τόσο το εν λόγω βιβλίο όσο και το άρθρο πραγματεύονται.

Καταρχήν, θα συμφωνήσω με την παρατήρηση του Δ. Φιλιππίδη πως το βιβλίο χρησιμοποιεί λόγο έντονα προσωπικό, όχι ξεκάθαρα μεθοδολογικό και σε πολλά σημεία, θα προσέθετα, αφοριστικό.

Όμως, για να σταθμίσουμε πραγματικά το ειδικό βάρος και να συμφιλιωθούμε με το ιδιότυπο είδος γραφής του βιβλίου, δεν αρκεί απλά να αναγνωρίσουμε στον συγγραφέα πως διακατέχεται από «...το απόλυτο πάθος για την ιερότητα της αρχιτεκτονικής... και της διδασκαλίας της», γιατί έτσι ίσως (άθελά μας) μειώνουμε τη σημασία του περιεχομένου του.

Ο συγγραφέας του βιβλίου –που κατά κοινή παραδοχή είναι ένας από τους καταξιωμένους «ενεργούς» νεοέλληνες αρχιτέκτονες και συνεισφέροντες στη δια-

μόρφωση του προσώπου της νέας ελληνικής αρχιτεκτονικής– κάνει ξεκάθαρο από την αρχή πως «οδηγός» για την ιχνηλάτηση των εννοιών υπήρξαν παρατηρήσεις που ξεπηδούν από την προσωπική του εμπειρία και τη συμπόρευση επί σειρά ετών της σκέψης και της πράξης του και όχι από «αφηρημένα ιδεολογήματα».

Η βαρύτητα μιας τέτοιας δήλωσης είναι σημαντική και πρέπει να αποτελεί την αφετηρία για οποιονδήποτε προσπαθεί να προσεγγίσει σοβαρά το βιβλίο. Είναι δε σημαντική γιατί πολύ λίγοι νεοέλληνες αρχιτέκτονες με ευρύτητα χτισμένου έργου –απ' την πολύ ιδιαίτερη αυτή οπτική τους γωνία– αποτόλμησαν μια τέτοια «μεταφορά» από το χώρο της βιωμένης εμπειρίας στο χώρο του γραπτού λόγου. Ο **Δ. Πικιώνης** και ο **Α. Κωνσταντινίδης**, δύο εξ αυτών.

Ένα τέτοιο εγχείρημα, λοιπόν, και σπάνιο είναι αλλά και πολύτιμο. Γιατί, για να χρησιμοποιήσω μια φράση του Weber, «στη θέση της ιδιαίτερης οπτικής γωνίας πολλοί μπορούν να βρεθούν, αλλά πολύ λίγοι μπορούν από εκεί να δουν».

Ούτε και η κάπως «διφορούμενη» δήλωση πως «...τελικοί αποδέκτες του βιβλίου φαίνεται πως είναι οι σπουδαστές του μαθήματος των Συνθέσεων...» βοηθά προς την κατεύθυνση της ορθής κριτικής προσέγγισης του βιβλίου. Την ακούω να ψιθυρίζει: «...γράψτε εσείς, κ. Μπίρη, εγχειρίδια για τους φοιτητές του μαθήματός σας και αφήστε το σοβαρό γράψιμο για τους επαγγελματίες...».

Εδώ χρειάζεται να είναι κανείς προσεκτικός. Ο συγγραφέας μάς προετοιμάζει εξ αρχής για το δομικό και, για τούτο, απλό τρόπο διατύπωσης των νοημάτων του. Επικαλείται το Μύθο, την Παραβολή και την Αλληγορία, όχι από διάθεση να γίνει απλοϊκός, αλλά ως ένα πρόσφορο μοντέλο επικοινωνίας που θα μπορούσε υπό ορισμένες προϋποθέσεις να χρησιμοποιηθεί στη διδασκαλία της αρχιτεκτονικής.

Αποδέχεται, λοιπόν, ήδη πριν από τις «νουθεσίες» του Δ. Φιλιππίδη ότι ο λόγος

αυτός κάτω απ' τη φαινομενική απλότητα υποκρύπτει πολλά επάλληλα στρώματα συνθετότητας που μπορούν να ερμηνευτούν ποικιλότροπα, ανάλογα με τον αναγνώστη. Η πολλαπλότητα αυτής της γνώσης δεν αντιβαίνει στην επίκλησή της για σαφήνεια. Το να αντιλαμβάνεται κανείς ένα νόημα, σε κάποιο έστω προσεχιστικό επίπεδο περιορισμένης σημασίας, αποδεικνύει ότι η επικοινωνία έχει καθήκον ως ένα βαθμό επιτευχθεί και παραμένει «ανοιχτή» για ακριβέστερη προσέγγιση.

Καθόλου τυχαία, το κείμενο βρίθει κάθε είδους «μεταφορές». Η ελληνική γλώσσα συλλαμβάνει κατά τρόπο μοναδικό, στον σκεπτόμενο κόσμο, την έννοια της «μεταφοράς» (αγγλικά: *metaphor*) ως «μετακίνηση» (*transport, convey*) από έναν χώρο σε έναν άλλο, διατηρώντας την ίδια λέξη είτε πρόκειται για ιδέες είτε για πράγματα. Αποκαλύπτει έτσι την ανάγκη της «μετακίνησης» για τη σκεπτική «μετατόπισης» από ένα συγκεκριμένο σύστημα σε κάποιο άλλο. Η κίνηση αυτή κάνει ακριβώς να διαφανεί η κριτική ρητορική των πραγμάτων, δηλ. η μη αμετάκλητη εκ πρώτης όψεως αλληλουχία των νόμων και των διαλεκτικών σχέσεων που τα διέπουν.

Σε ό,τι αφορά τον κεντρικό πυρήνα των ζητημάτων που απασχολούν τον συγγραφέα –καθώς και ο Δ. Φιλιππίδης επισημαίνει– την πιο εξέχουσα θέση καταλαμβάνουν ο προβληματισμός για την «κεντρική ιδέα» του αρχιτεκτονήματος, καθώς και για τον βασικό συνθετικό κανόνα που τη διέπει, αυτό που ο ίδιος αποκαλεί «βασική συνθετική δομή».

Έννοιες σαν αυτές γεγονός είναι πως ριζαρχούσαν πάντα στη διδασκαλία του Μπίρη στο σχεδιαστήριο, αποκτούν όμως εδώ σαφήνεια, προσδίδοντας μια επιπλέον θετική βαρύτητα και σημασία σε αυτές οι σκέψεις και διεργασίες που λαμβάνουν χώρα τη στιγμή που κάποιος επιχειρεί να σκεπασει αρχιτεκτονικά και που δεν πρέπει θεωρούνται αυτονόητες.

Είναι από τα πιο ουσιαστικά που γίνονται αυτό το βιβλίο. Νύξεις και σκέψεις για την «κεντρική ιδέα» και τη «συνθετική δομή» που πλανώνται στο μυαλό και τα λόγια των αρχιτεκτόνων κατά τρόπο νεφελώδη, αποσπασματικό, που ακόμα αγνοούνται στα γραπτά του Α. Κωνσταντινίδη, ενώ απουσιάζουν από τα κείμενα του Δ. Πικιώνη, γίνονται εδώ αντικείμενο προσηγορικής και συγκεκριμενοποιημένης διερεύνησης –«πολιτογραφούνται»–, αποκτούν

ταση και θέση στη συνθετική και διδα-
διαδικασία της αρχιτεκτονικής.

κεντρώνοντας στην «κεντρική ιδέα»
η «συνθετική δομή» μιας αρχιτεκτονι-
λύνθειας, ο Τ. Μπίρης διακατέχεται
η διάθεση να απαλείψει προς στιγμήν
α μορφολογικά και επιδερμικά γνωρί-
α της αρχιτεκτονικής. Και αυτό όχι για
α αγνοήσει ή να μειώσει τη σημασία
-κάτι τέτοιο θα ήταν άλλωστε αδύνατο
άποιοι που διαθέτει κτισμένο έργο-
για να δημιουργήσει ένα αφαιρετικό
έλο συνεννόησης και ανάλυσης, με τη
εια του οποίου κάθε κομμάτι αρχιτε-
κής μπορεί ως ένα βαθμό να προσεγ-
εί. Ακόμα, παρέχει έναν κώδικα για
ανάγνωση του δικού του αρχιτεκτονι-
έργου, κυρίως στο επίπεδο των ιδεών
εκφράζει, καθώς και της δομικότητας
ασικής συνθετικής χάραξης.

ιουργεί, λοιπόν, μια αφετηρία σκέψης
στη φύση του συνθετικού αρχιτεκτο-
φαινομένου και ένα minimum γνω-
ιγικού υλικού, στοιχείων και χειρι-
για την αρχιτεκτονική σύνθεση, που
εί επίσης και να διδαχτεί. Να είναι «ε-
ωνήσιμο» χωρίς να είναι περιοριστι-
καπελωτικό». Και όπως ο Δ. Φιλιππί-
αυαδέχεται, «η παρουσία ενός τέτοιου
ου περί μεθόδου μπορεί να αποδειχτεί
ωφέλιμη».

οντας εδώ μία παρένθεση θα όφειλα
ο ότι μια τέτοια προσέγγιση μπορεί να
θετηθεί σε μια ευρύτερη ομάδα από-
που επιχειρούν στις μέρες μας να
προσδιορίσουν ένα minimum περιε-
ο αρχιτεκτονικής μεθοδολογίας κοι-
ραδεκτό, που να αποτελεί και ένα εί-
ινής βάσης για το γνωστικό αντικεί-
ης αρχιτεκτονικής.

άγκη για τη δημιουργία μιας τέτοιας
ιτικής κοινής βάσης εκκίνησης για
αρχιτέκτονες προέκυψε καταρχήν
ην πρακτική επιταγή για ευρεία χρή-
εκτρονικών υπολογιστών κατά τη
ική διαδικασία (δεν αναφέρομαι
πο C.A.D.), η οποία προϋποθέτει
ως την αποσαφήνιση τέτοιων βασι-
νθετικών λειτουργιών του ανθρώπι-
αλού με στόχο τη βελτίωση κατά το
ν του κομπιούτερ ως εργαλείου σύν-

κυψε όμως και από αντίδραση στο
ς ότι η αρχιτεκτονική παιδεία αορι-
ήθηκε σε ύψιστο βαθμό την τελευ-
εκαετία, καθιστώντας την εκπαιδευ-
αρχιτεκτόνων μια ομιχλώδη και αμ-
υπόθεση, που επαφίεται στην απο-
κή καταποσοσύνη egomaniacs μεγα-

λοαρχιτεκτόνων. Αναφέρομαι κυρίως στην
κατάσταση σε κάποια από τα «δημοφιλή»
πανεπιστήμια των ΗΠΑ.

Και δυστυχώς, ο αρχιτέκτονας αντιμετ-
πίζεται με αυξανόμενο σκεπτικισμό (ανα-
φέρομαι στις ΗΠΑ), για το κατά πόσο είναι
ένα μέλος ικανώς εκπαιδευμένο να φέρει
σε πέρας το σημαντικό έργο του. Αποβάλ-
εται έτσι όλο και σε μεγαλύτερο βαθμό
από το χώρο που παραδοσιακά βρίσκεται
το αντικείμενο της δράσης του, χάνοντας το
ρόλο του: τον κοινωνικό, τον καλλιτεχνικό,
τον ηθικό. (Στις ΗΠΑ, αντικειμενικός δεί-
κτης είναι και η συνεχής πτωτική τάση των
αμοιβών σε σύγκριση με άλλα επαγγέλμα-
τα).

Αντιμετωπίζεται περισσότερο σαν «μά-
γος» του παλιού καιρού ή σαν «γκουρού»,
κατά βάθος σαν απάτη, ενώ το γνωσιολογι-
κό του αντικείμενο εκφυλίζεται σε hocus
proculus. Η εργασία του μετατρέπεται σε τε-
λετουργική χειρονομία χωρίς αντίκρισμα,
που προορίζεται για τους explorers των
media και τους τουρίστες.

Κατά μια περίεργη, λοιπόν, σύμπτωση το
βιβλίο του Τ. Μπίρη κινείται με τρόπο ιδιό-
τυπο, παράλληλα, με μια σύγχρονη πλευρά
του προβληματισμού για το τι θα μπορούσε
να αποτελέσει την αφετηρία για έναν βασι-
κό κορμό της μεθόδου του σχεδιασμού.

Όσο για το δικαίωμα να γράφει κανείς
για την αρχιτεκτονική, εδώ όλοι θα βρε-
θούμε σύμφωνοι. Νομίζω πως κανείς δεν
το αμφισβητεί. Ούτε ο συγγραφέας του βι-
βλίου μου φάνηκε πως έχει τέτοια πρόθε-
ση.

Υπάρχει, όμως, ένα δεοντολογικό ερώτη-
μα. Πόσο εύκολα και με «εξυπνάδα» (κα-
πατσοσύνη) προσαρμόζει κανείς τη σκέψη
του στο υπάρχον κύριο ρεύμα ιδεών, για να
ευδοκιμήσει μέσα σε αυτό, ή πόσο «χαζά»,
και ίσως άτεχνα, κινητοποιείται ενάντια,
διαλεκτικά απέναντι σε αυτό.

Η απάντηση στο ερώτημα «γιατί γράφει
σήμερα ο αρχιτέκτονας;» δεν μπορεί παρά
να είναι προσωπική. Για τον καθένα ξεχω-
ριστά. Μάλιστα, για να γίνει το ερώτημα
πιο σαφές, προτείνω να μετατραπεί σε:
«για ποιο λόγο γράφει ο τάδε αρχιτέκτονας;
Τι εξυπηρετεί το γράψιμό του;».

Επιπλέον, είναι μια ερώτηση που επιβάλ-
εται να στρέφει κανείς αγόγγυστα -κάθε
φορά που καταπιάνεται με το γράψιμο-
προς τον εαυτό του. Όχι για να ορίσει τη
γενική απάντηση. Ούτε «...σαν ρητορικό τέ-
χνασμα για να αρχίσει το ξετύλιγμα της μα-
γικής κλωστής της ιστορίας...» (!)

Απλώς, για να προσδιορίσει αυτήν ακρι-
βώς την πράξη του.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Μαριέλλη
Σφακιανάκη-Μανωλίδου

Μετά τις συνεχείς
εκδόσεις του

ΜΗ ΠΑΤΑΤΕ ΤΙΣ ΟΥΡΕΣ

τώρα...

Μαριέλλη Σφακιανάκη - Μανωλίδου

...ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΟΥΡΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Για ζωόφιλους
(και όχι μόνο)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

Τα Άγρια & τα Ήμερα

του Παναγιώτη Ιωαννίδη

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΕΣΑ ΜΑΣ

Με έκπληξη, από τρεις μεριές άκουσα –από ανθρώπους με εντελώς διαφορετικές ιδιοσυγκρασίες– σχόλια για τα προηγούμενα *Άγρια και Ήμερα*, το «Άλλος Ένας». Έκπληξη, γιατί πάντα όταν γλιστρώ προς το βιωματικό, αναρωτιέμαι ποιον να ενδιαφέρουν όλα αυτά και φοβάμαι πως είτε θα εκνευριστεί είτε θα κουραστεί όποιος κάνει τον κόπο να τα διαβάσει. Ωστόσο, κι ο ίδιος απολαμβάνω τα κείμενα που, ξεκινώντας από προσωπικές εμπειρίες ή σκέψεις, ανοίγονται προς τα έξω και προς τους άλλους – τις καλύτερες στιγμές του Στάθη Τσαγκαρούλη στην *Ελευθεροτυπία* και το *01*, της Μαλβίνας Κάραλη (νυν Χαριτοπούλου) στη *Γυναική*, τον Άρη Δαβαράκη στο *ΕΝΑ*, του Σταύρου Κούλα στη *Βαβέλ*. Και πάνω απ' όλα –σε άλλη ζωή– τον Άρχοντα του χρονογραφήματος που, με αφορμή την εύστοχη, και συχνά χιουμοριστική, παρατήρηση καθημερινών περιστατικών, ανέπτυξε με μαεστρία έναν λόγο ουσιαστικά δοκιμιακό, πυκνό, αλλά πάντοτε εύληπτο: του Άγγελου Τερζάκη.

Αναγνωρίζοντας, λοιπόν, πλήρως τη δυσκολία αυτών των ευαίσθητων ισορροπιών του είδους, αλλά λιγάκι ενθαρρυμένος, είπα να τραβήξω το σκοινί – και να δω τι μπορεί να βγει από έναν ιδιωτικό «απολογισμό» της χρονιάς που πέρασε.

Παρακάμπτοντας ευλόγως τις εντελώς προσωπικές σημειώσεις στις σελίδες «Άνθρωποι» και «Γεγονότα», βρίσκω στη δεύτερη, ανάμεσα στα βίαια και τα αιματηρά, το χαμηλό φως μιας έκδοσης του Νοεμβρίου. Ορίστηκε καταχωνιασμένο στις σκονισμένες στοίβες ενός παλαιού λείου της Οσάκα, το χειρόγραφο της *Στενής Οδού προς τον Βαθύ Βορρά* του Μπασό. Ο μεγάλος ιάπωνας ποιητής, αφού πρώτα πούλησε το σπίτι του, ξεκίνησε, στα 1689, για το προτελευταίο ταξίδι της ζωής του, στον μυστηριώδη και άγνωστο Βορρά, όπου περιπλανήθηκε δύο μήνες. Στηρίζοντας την ενότητα του ύφους του στην ποικιλία –και αντιστρόφως– έγραψε αυτό το «ταξιδιωτικό» πεζό διάστικτο με χαϊκού, πλάθοντας ένα σεμνό αριστούργημα.

Προχωρώντας στη «Μουσική», συναντώ τον Νίκο Λαούρη και τη Μάρτα Άργκερ. Σε συναυλίες και δίσκους. Όταν αυτός διευθύνει, ή εκείνη παίζει πιάνο, ακούς τη φωτιά της ψυχής τιθασευμένη από μια σκέψη που έχει γίνει ένα με το έργο, και μια τεχνική που του υποταχθεί. Δίπλα τους, τα «Βιβλία»: τα Άπαντα της Γιουρσενάρ, δερματόδετα και με χρυσά γράμματα στη ράχη, στην έκδοση της Pléiade (όπως και για τους ανθρώπους που αγαπάμε έτσι και για τα έργα, δεν υφίσταται η έννοια της σπατάλης...), τα (περίπου) Άπαντα του Κλάους Κνίβελ. Και –όψιμες ανακαλύψεις, αλλά εκτυφλωτικές– η κριτική της Νόρας Αναγνωστάκη, η ποίηση του Δ.Π. Παπαδίσσα, τα Αποσπάσματα ενός Ερωτικού Λόγου του Ρολάν Μπαρτ.

Το ίδιο νήμα περνά και από τα «Θεάματα»: τις Μικρές Τραγωδίες του Πούσκιν, σκηνοθετημένες από τον Λιβαθινό, το *Λογική και Ευαισθησία* του Ανγκ Λη, τον *Περίγελω* του Λεόντ. «Έργα εποχής;»! Μόνο στην επιφάνεια: γιατί και η ουσία και ο τρόπος τους μας αφορούν σήμερα –και πάντα– περισσότερο από τα λεγόμενα έργα «σύγχρονου προβληματισμού».

Το νήμα αυτό, το βλέπω ποιο είναι: κι ετούτο το κείμενο δαγκώνει την ουρά του. Πώς να ξεφύγει από τη γοητεία –και την ευγνωμοσύνη– για τους ανθρώπους που σκάβουν τόσο βαθιά μέσα τους, ώστε να ξαναβγαίνουν στον κόσμο; Και ό,τι ανασύρουν είναι τόσο πολύτιμο που, με ένα δυμα σημερινό ή παλαιό, μας γίνεται συγχρόνως και καθρέφτης και χέρι απλωμένο.

Ας δώσουμε τον τελευταίο λόγο στον Μπασό: «Αυτό που έχει σημασία είναι να βαστάμε τον μας ψηλά, στον κόσμο της αληθινής κατανόησης, και επιστρέφοντας στον κόσμο της καθημερινής μας εμπειρίας, να αναζητούμε εκεί την αλήθεια της ομορφιάς. Ό,τι και αν κάνουμε οποιαδήποτε στιγμή, δεν πρέπει να λησμονούμε πως επηρεάζει το αιώνιο είναι μας, που είναι η ποίηση».

Τα Άγια Εφήμερα

© Ποιος φοβάται την Βιοτζίνια Γουλφ: ίσως η πιο μεστή παράσταση του Θεάτρου Τέχνης την τελευταία δεκαετία (και καιρός να θυμηθούμε ότι πρόκειται για εργάρα και απίστευτα επίκαιρη!...) – με μια εξάισια λεπτή (και γι' αυτό διπλά συγκλονιστική) ισορροπία ανάμεσα στο χιούμορ και το σπαραγμό...

📻 Δύο ευτυχή ραδιοφωνικά ακούσματα: ο... ανατρεπτικός Γορίλλας του Μπρασένς, μεταφρασμένος και ερμηνευμένος έξοχα από τον «Συνήθεις Υπόπτες»: το Πανσίλυπον του Μαχαιρίτσα: πάντα στις γλυκόπικρες μπαλάντες μάς δείχνει τον καλύτερο εαυτό του.

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Μια «ενοχλητική» ανάλυση της ισχύος

Ντόμσκυ
έξ και νέες τάξεις
υάτων
ρ. Μ. Αγγελίδου
Νέα Σύνορα

501. Η κατάκτηση
ήζεται
ρ. Ν. Ράπτης
Τόπος

εκτιμώντας το Κάμελοτ.
νεντι, ο πόλεμος στο
άμ και η πολιτική
τούρα των ΗΠΑ.
ρ. Ν. Ράπτης
Τόπος

Νόαμ Τσόμσκυ, καθηγητής
λωσσολογίας και της φιλο-
ας στο Τεχνολογικό Ινστι-
της Μασαχουσέτης (το
ημο MIT), θεωρείται ένας
ους σημαντικότερους α-
ανούς στοχαστές. Πέρα
η σημαντική συμβολή του
επιστήμη της γλωσσολο-
όπου επεξεργάστηκε τη
ική μετασχηματιστική
ιατική», ο Νόαμ Τσόμσκυ
α παρουσιάσει και σημα-
πολιτικό έργο. Περισσό-
από 30 βιβλία του αναλύ-
ή σύγχρονη αμερικανική
ία, την αμερικανική εξω-
ή πολιτική και την περίφη-
α Παγκόσμια Τάξη Πρα-
ν, τον τρόπο διαμόρφω-

σης της αμερικανικής κοινής
γνώμης, αλλά και ειδικά θέμα-
τα όπως είναι ο πόλεμος στο
Βιετνάμ, η πολιτική των ΗΠΑ
στη Λατινική Αμερική και το
παλαιστινιακό πρόβλημα.

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν
και τα τρία βιβλία του που κυ-
κλοφόρησαν και στην Ελλάδα.

Το πρώτο, που τιτλοφορείται
*Παλιές και νέες τάξεις πραγμά-
των*, βασίζεται σε τρεις διαλέ-
ξεις που έδωσε ο Νόαμ Τσόμ-
σκυ στο αμερικανικό πανεπι-
στήμιο του Καϊρου το 1993. Σε
αυτό, ο αμερικανός στοχαστής
προσεγγίζει το τέλος του Ψυ-
χρού Πολέμου και τις επιδιώ-
ξεις της νέας τάξης πραγμάτων.
«Η Νέα Παγκόσμια Τάξη μοιά-
ζει πολύ με την παλιά με νέα εν-
δυμασία», σημειώνει ο Τσόμ-
σκυ και συμπληρώνει ότι «ου-
σιαστικές αλλαγές δεν έχουν γί-
νει και δεν χρειάζονται "νέα
παραδείγματα" για να καταλά-
βει κανείς τι ακριβώς συμβαί-
νει. Οι βασικοί κανόνες της Πα-
γκόσμιας Τάξης πραγμάτων
παραμένουν ίδιοι και अपαράλ-
λαχτοι: για τους ανίσχυρους
ισχύει το κράτος του νόμου, για
τους ισχυρούς ισχύει το δίκαιο
του ισχυρότερου». Και όλα αυ-
τά, «μέσα στο πλαίσιο της κουλ-
τούρας της ευπρέπειας».

Η πραγματικότητα στη Δύση
και στις υπόλοιπες χώρες του
κόσμου δεν μοιάζει καθόλου με
τις ονειρώδεις φαντασιώσεις
που εμφανίζουν σήμερα την
ιστορία να συγκλίνει τάχα σε
ένα ιδεώδες ελεύθερων αγο-

ρών και δημοκρατίας, «σε ένα
μέλλον του οποίου η Αμερική εί-
ναι ταυτόχρονα υπερασπιστής,
θεματοφύλακας και υπόδειγ-
μα», υποστηρίζει ο Ν. Τσόμσκυ
απαντώντας έμμεσα και στις
ομιχλώδεις απόψεις του Φράν-
σις Φουκουγιάμα περί του «τέ-
λους της Ιστορίας».

«Η Ιστορία κατά βάση επανα-
λαμβάνεται ξανά και ξανά»,
σημειώνει ο Τσόμσκυ και συ-
μπληρώνει ότι «λίγα πράγματα
είναι ουσιαστικά και καινούρ-
για στα νεοφιλελεύθερα προ-
γράμματα και τις θεωρητικές
αποσκευές» εκείνων που επι-
θυμούν «να δημιουργηθεί
πράγματι μια διεθνής κοινωνία
πάνω στα πρότυπα του Τρίτου
Κόσμου, με νησίδες αφθονίας
και προνομιούχου πολυτέλειας
μέσα σε πελάγη δυστυχίας και
μιζέριας».

Σύμφωνα με τον Τσόμσκυ, οι
επιδιώξεις των ΗΠΑ έχουν μια
σταθερότητα: αν και οι ίδιες πο-
τέ δεν αποδέχτηκαν απόλυτα
τους κανόνες της ελεύθερης
αγοράς, προσπαθούν σταθερά
να τις επιβάλουν σε άλλους
προς το δικό τους όφελος. Και
αυτό δεν είναι καμιά αρνητική
άποψη, όπως συνήθως χαρα-
κτηρίζουν τις απόψεις του
Τσόμσκυ οι αντίπαλοί του.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, όπως
γράφει για παράδειγμα ο γνω-
στός ιστορικός της οικονομίας
Paul Bairoch στο βιβλίο του
Economics and World History,
είναι «το λίκνο και ο προμαχώ-
νας του σύγχρονου προστατευ-

Μανδραγόρας: ένα
περιοδικό για την τέχνη και
τη ζωή που ήρθε αντιμέτωπο
με το θάνατο. Ο **Χρήστος
Ηλιοπούλος**, ποιητής και
κριτικός της ποίησης,
βασικό στέλεχος του
περιοδικού και υπεύθυνος
της βιβλιοκριτικής του
στήλης, έφυγε απ' τη ζωή
ξαφνικά στα 45 του χρόνια
στις 23 Ιανουαρίου '97.
Στο φίλο που έφυγε
πρόωρα ένα ύστατο
χαίρε.

«**Νά** ζει κανείς /
Σκεφτόταν πάλι τής
καρδιάς μου ό / "Αμλετ /
Κι έπειτα: / Τό ανάποδο
πώς νά τό πεις /
'Ακούγεται στά μάτια /
Σίγουρα σάν / τέλμα. / (Τί
άσπλαχνη / Συνήθεια τών
παιδιών / Πού ανάσκελα /
Γυρίζουν μιά χελώνα /
'Ένα σκαθάρι – τό άμοιρο
/ Τινάζει ποδαράκια
ίκεσίας / Καί ντρέπεται /
Μ' όλα τ' απόκρυφα
σημάδια / Τής γενιάς του
ανάγλυφα / Στό φώς:
μικρός / 'Αδάμ / Πού
άπώλεσε / Καί γιά νά
κρύψει τήν πληγή / Μαδά /
Φύλλα συκής / Μαδά τό
Δέντρο έλπίζοντας / Τό
έλεος μιάς σκουντιάς πού,
ανάποδα / τοῦ ανάποδα,
θά έστηνε / Στά πόδια του
τό σύμπαν / Έξαρχής). /
Γιά πέστε μου / Λοιπόν /
'Εσείς πού ξέρετε: / Νά ζει
κανείς;»: **Αντώνης
Φωστιέρης**, *Η σκέψη
άνήκει στό πένθος* (εκδ.
Καστανιώτη, 1996).

Ξεφυλλίζοντας την ετήσια
πολιτιστική έκδοση
Επίλογος '96 (εκδ. Γαλαίος,
1996) μπορεί κανείς να βρει,
στις γενικές γραμμές της, τη
σύνοψη των πολιτιστικών
γεγονότων της χρονιάς που
πέρασε: Γράμματα, ιδέες,

θέατρο, μουσική, χορός, εικαστικά, κινηματογράφος, media, φωτογραφία, αρχιτεκτονική, κ.ά. Όπως είναι λογικά αναμενόμενο, δεν θα μπορούσαν να περιλαμβάνονται τα πάντα σε μια έκδοση αυτού του τύπου· η ύλη είναι υποχρεωτικό να διαρθρώνεται με κριτήριο τις βασικές επιλογές των συνεργατών της, οι οποίοι –σημειωτέον– είναι διαλεχτοί. Από αυτή την άποψη η έκδοση επιτελεί με επάρκεια το στόχο της που, εδώ που τα λέμε, γίνεται φανερός όσο απομακρυνόμαστε από τα γεγονότα. Θυμίζουμε το παλιό και πολύτιμο *Χρονικό του Μπαχαριάν*. Η έκδοση *Επίλογος*, ένα βιβλίο σταθερής αναφοράς, χρήσιμο σήμερα για τις επιλεκτικές υποδείξεις της, θα αποκτήσει όλο και μεγαλύτερη σημασία στο μέλλον.

Ο μυθιστορηματικός κόσμος δεν είναι υποχρεωτικό να είναι εξ ολοκλήρου επινοημένος. Διαβάζοντας το καινούριο βιβλίο της **Μαρίας Γαβαλά**, *Η κυρία του σπιτιού* (εκδ. Εστία, 1996) έχει κανείς την εντύπωση ότι εισχωρεί σ' ένα χώρο ζωής γεμάτο αλήθεια· γεγονότα και αισθήματα αποτυπώνουν τις εμπειρίες της νεαρής ηρωίδας, της Ακριβής, τον τρόπο που βιώνει την ενηλικίωσή της μέσα από τον ασφυκτικό κλοιό της οικογένειας και του ευρύτερου περιβάλλοντος σε μια ελληνική μικροκοινωνία τη δεκαετία του '60. Το μυθιστόρημα, γραμμένο με παρατηρητικότητα, χιούμορ και αισθαντικότητα,

τισμού». Ο Bairoch επισημαίνει τον τρόπο με τον οποίο ο προστατευτισμός συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη στις βιομηχανικές χώρες, ενώ το ελεύθερο εμπόριο –σε συνθήκες που άλλοι εφαρμόζουν προστατευτικές πρακτικές– οδήγησε στην καταστροφή, κάτι που, κατά τη γνώμη του, εξηγεί τους λόγους του διευρυνόμενου χάσματος ανάμεσα στον Πρώτο και τον Τρίτο Κόσμο.

Ο Ν. Τσόμσκυ, στο βιβλίο του *Παλιές και νέες τάξεις πραγμάτων*, απευθύνεται κυρίως στους αναγνώστες εκείνους που παρακολουθούν τις διεθνείς εξελίξεις, και για το λόγο αυτό δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα σημαντικότερα γεγονότα που συνέβησαν στη σκιά του Ψυχρού Πολέμου. Αποφεύγοντας τις συμβατικές ερμηνείες άλλων αναλυτών που τοποθετούν το φάκελο του Ψυχρού Πολέμου στο αρχείο, ο αμερικανός συγγραφέας υποστηρίζει ότι θα πρέπει «να διδαχτούμε από το παρελθόν, να μάθουμε κάτι για τον εαυτό μας, να αντλήσουμε διδάγματα για το μέλλον, προς το οποίο προελαύνουμε με το κεφάλι ψηλά...».

Στις 12 Οκτωβρίου 1992 συμπληρώθηκαν 500 χρόνια από την ανακάλυψη του Νέου Κόσμου. Σύμφωνα με τον Ν. Τσόμσκυ, το 1992 αρχίσαμε να διανύουμε το έτος 501, εξ ου και ο τίτλος: *Έτος 501. Η κατάκτηση συνεχίζεται*, του βιβλίου του.

Με τον υπότιτλο *Η κατάκτηση συνεχίζεται*, ο συγγραφέας υποδηλώνει χωρίς περιστροφές τη θέση του για το τι συμβαίνει σήμερα στην ανθρωπότητα. Το τι έγινε αυτά τα 500 χρόνια, τα οποία είναι γνωστά στην ιστορία ως η «Κολομβιανή Εποχή» ή η «Εποχή του 500χρονου Ράιχ», όπως φαίνεται ότι θα προτιμούσε ως ονομασία ο Τσόμσκυ, και το πώς αυτά που έγιναν επηρέασαν το τι γίνεται σήμερα, αποτελούν το υλικό του βιβλίου *Έτος 501. Η κατάκτηση συνεχίζεται*. Πολλοί αναλυτές έχουν χαρα-

κτηρίσει το βιβλίο αυτό ως σύνοψη όλου του προηγούμενου πολιτικού έργου του Τσόμσκυ. Στις περίπου 400 σελίδες του, η πανίσχυρη αναλυτική σκέψη του Τσόμσκυ εξετάζει τη φιλελεύθερη ρητορεία που συγκροτούσε πάντα την «επίσημη» ιδεολογία του αμερικανικού έθνους, για να δείξει στη συνέχεια ότι η μεροληπτική εφαρμογή των αρχών του φιλελευθερισμού υπηρετούσε πάντα την κυριαρχία του ισχυρότερου.

Ο Τσόμσκυ μελετά μια σειρά φακέλων των σχέσεων των ΗΠΑ με άλλες χώρες ή περιοχές του κόσμου και ξεγυμνώνει αρκετά πλουμίδια της σύγχρονης αμερικανικής Ιστορίας. Η ειρωνεία είναι, γράφει ο Τσόμσκυ, ότι το δόγμα Webster, που έγινε και η βάση του σύγχρονου διεθνούς δικαίου («ο σεβασμός του απαραβίαστου χαρακτήρα του εδάφους ανεξάρτητων κρατών είναι το πιο στοιχειώδες θεμέλιο του πολιτισμού») είναι γέννημα του Daniel Webster, επικεφαλής του State Department το 1837. Και συμπληρώνει ότι «δεν χρειάζεται να σπαταλήσουμε λέξεις για το πώς οι ΗΠΑ σεβάστηκαν αυτό το δόγμα από το 1837 και πέρα».

Κάνοντας μια εύστοχη αναφορά στον Άνταμ Σμιθ, ο οποίος έγραφε το 1776 ότι η ανακάλυψη της Αμερικής καθώς και η ανακάλυψη του περάσματος προς τις Ανατολικές Ινδίες μέσω του ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας είναι τα δύο πιο μεγάλα και σπουδαία γεγονότα που καταγράφηκαν στην ιστορία της ανθρωπότητας. Για να συμπληρώσει στη συνέχεια ότι «η βάνανυση αδικία των Ευρωπαίων κατέστησε ένα γεγονός, το οποίο θα έπρεπε να είναι ευεργετικό για όλους, ολέθριο και καταστρεπτικό για πολλές από αυτές τις άτυχες χώρες». Πηγαίνοντας πιο πέρα τη διαπίστωση του Άνταμ Σμιθ, ο Νόαμ Τσόμσκυ υποστηρίζει ότι η «κατάκτηση του Νέου Κόσμου ξεκίνησε δύο απέραντες δημογραφικές καταστροφές, δίχως

παράλληλο στην ιστορία: την ουσιαστική καταστροφή των γηγενών πληθυσμών του Δυτικού ημισφαιρίου και το ρήμαμα της Αφρικής, καθώς το δασυλεμπόριο διευρύνθηκε για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των κατακτητών και η ίδια η ήπειρος υποδουλώθηκε».

Ο Νόαμ Τσόμσκυ παραθέτει ανατριχιαστικές εικόνες και ντοκουμέντα για να αποδείξει ότι το πρώτο έθνος που θα λευθερωνόταν το 1776 από ευρωπαϊκή κηδεμονία, εκείνο το ίδιο να γίνει μια βίβλη μάστιγα για τους αυτόχθονες πληθυσμούς.

Το βιβλίο του Τσόμσκυ είναι συγκλονιστικό, ακριβώς γιατί είναι απλό και κατανοητό, πλήθος πηγών που συμβάλλουν στην τεκμηρίωση των γραφέντων. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον για όσους επιθυμούν να προσεγγίσουν τη σχέση των διανοουμένων με την κοινωνία και τον άνθρωπο. Αυτοί, υποστηρίζει ο Τσόμσκυ, «δεν πρέπει να αποκόπτονται από τη κοινωνία και να αποσύρουν μέσα στην επιστημονική τους έρευνα, αλλά οφείλουν να παρακολουθούν και να ελέγχουν τις δραστηριότητες των πολιτικών και να προβάλλουν απέναντί τους προγράμματα τα οποία στοχεύουν στο να ισοπεδώσουν τους πολίτες και να αποθαρρύνουν ατομικές προτιμήσεις».

Στο τρίτο βιβλίο του (*Επανεκτιμώντας το Κάμελοτ*), ο Νόαμ Τσόμσκυ πραγματεύεται μια κρίσιμη στιγμή της σύγχρονης Ιστορίας, την κλιμάκωση του αμερικανικού πολέμου στο Βιετνάμ. Πρόκειται για μια συγκροτημένη ανάλυση του ρόλου των ΗΠΑ στο Βιετνάμ, έναν διεισδυτικό στοχασμό πάνω στην πολιτική κουλτούρα εκείνης της ελίτ που επέτρεψε και ενθάρρυνε τον Ψυχρό Πόλεμο. Σε αυτό, ο Ν. Τσόμσκυ απορρίπτει τις προσπάθειες που γίνονται για αναβίωση του Κάμελοτ (Camelot, είναι ο τόπος όπου ο βασιλιάς Αρθούρος είχε το παλάτι του και την ανι-

όπος ειδυλλιακής ευτυχίας που είναι ένας ελκυστικoς αμερικανικός μύθος, ο εμφανίζει τον Κέννεντι λαμπρό ιππότη που υποστηρίζει την ειρήνη, ο οποίος, ταρμποδίστηκε από τους αποφασισμένους να ήσουν αυτόν τον μοναχικό που θα είχε αποχωρήσει μερως από το Βιετνάμ,

αν είχε ζήσει.

Και στα τρία αυτά βιβλία, ο αμερικανός συγγραφέας υποστηρίζει την αντίσταση στη συνταγμένη πια ισοπέδωση του πολίτη και κατακρεούρηση των δικαιωμάτων του και των ελευθεριών του.

Οξύς πολιτικός σχολιαστής, ο Ν. Τσόμσκυ με τα παραπάνω βιβλία εμπλουτίζει κατά τον κα-

λύτερο τρόπο τη διεθνή βιβλιογραφία των πολιτικών επιστημών και των διεθνών σχέσεων. Και αυτό το επιβεβαιώνουν οι αντιδράσεις που προκάλεσε τόσο στους «θεματοφύλακες» των πολιτικών επιστημών όσο και στους «κλειστών οριζόντων» διεθνολόγους...

Σωτήρης Ντάλης

1) αρχαιοελληνικός πολιτισμός

ίδα και
ιστορικός κόσμος
Α. Τσοτσρού-Μύστακα
εφέλη, Αθήνα 1996

Πρινά με την εισαγωγή του Griffin στην παραπάνω βιβλική έκδοση του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, μπορούμε να δούμε την ιστορία της Ελλάδας και της Ρώμης ένα ενιαίο σύνολο, από την γέννηση της ελληνικής πόλεως τον 8ο αιώνα π.Χ. Η υπερμεγέθη επέκταση έπειτα διάλυση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, όπου γρήγορα μια κοινωνία έβλεπε μεν στη ρωμαϊκή πολιτική και πολιτική ισχύ, που ο πολιτισμός, οι τέχνες τα γράμματα είχαν ελληνικό χαρακτήρα. Η ιστορία που καλύπτει αυτό το αρχίζει από τότε που γράφθηκαν τα πρώτα δείγματα του αρχαίου πολιτισμού σε κειμήλια κοινότητες του Αιγαίου τελειώνει όταν ο ίδιος πολιτισμός, στην ωριμότητά του πλέον, εξουσιάζει με τη δύναμη της Μακεδόνες στην Βόρειο Αφρική, Ασία, ενώ ακμάζουν ελκυστικές στην Ιταλία, Ελλάδα, στη Μασσαλία.

Επομένως, ήταν οι Έλληνες που είχαν εξαπλωθεί στα άκρα του τότε γνωστού κόσμου και με τα έπη του Όμηρου, την παιδεία, τη φιλο-

σοφία και τις καλές τέχνες τους, γαλούχησαν ολόκληρους λαούς ή μετέδωσαν σε αυτούς τα φώτα τους; Οι πρόγονοί τους ανήκουν στη μεγάλη ινδοευρωπαϊκή οικογένεια των λαών, που ξεκινώντας από μια κοιτίδα κάπου στον Καύκασο έφτασαν στην Ινδία, στην Περσία, στην Ευρώπη και την Ελλάδα (το 1900 π.Χ.). Παίρνοντας πολύτιμα στοιχεία από γειτονικούς λαούς της Μεσογείου – από τους Φοίνικες το αλφάβητο, τους Αιγύπτιους το ύψος της γλυπτικής, τους Βαβυλώνιους τα μαθηματικά – ανέπτυξαν τον δικό τους πολιτισμό, αφομοιώνοντας την πολυσύνθετη κληρονομιά των προηγούμενων αιώνων και οργανώνοντας τις δικές τους επινοήσεις ανεξάρτητες πόλεις-κράτη.

Η ποίηση και γενικότερα η λογοτεχνία παρέμειναν πάντα οι ύψιστες τέχνες στην αρχαία Ελλάδα ως προς την επίδραση που ασκούσαν πάνω στην κοινωνία. Όμως και η μορφική τελειότητα της ελληνικής αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας, η αισθητική ακρίβεια της γλυπτικής, η αρμονία της μουσικής, η παραστατικότητα της ζωγραφικής (αγγειογραφία, τοιχογραφία), συνέβαλαν στην εξέλιξη αυτών των τεχνών και επηρέασαν τους καλλιτέχνες των άλλων λαών.

Ανταγωνιστικός στο έπακρο, ο ελληνικός πολιτισμός – οργανώθηκαν Ολυμπιακοί Αγώνες και Δελφικές Γιορτές, ανέβηκαν

κωμωδίες και τραγωδίες στην Αθήνα που αξιολογήθηκαν από κριτές, φιλόσοφοι βελτίωσαν το έργο των προηγούμενων – δημιούργησε τις συνθήκες για την αποθέωσή του. Κάθε πόλη-κράτος προσπάθησε να ξεπεράσει την ακτινοβολία των γειτόνων της, δίνοντας την ευκαιρία στους κατοίκους της να διακριθούν σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Κι αυτό σε μια εποχή που οι Γερμανοί και οι Κέλτες περιπλανιόνταν επί αιώνες «στα δάση του Βορρά», όπως μας πληροφορεί το βιβλίο, παραμένοντας επί αιώνες σε μια κατάσταση που έμοιαζε κατά πολύ με εκείνη των πρωτόγονων κοινωνιών.

Ο τόμος, γραμμένος από 15 συγγραφείς, Βρετανούς κυρίως, περιλαμβάνει την ιστορία της αρχαίας εποχής, τον Όμηρο, την ελληνική μυθολογία και τον Ησίοδο, την πρώιμη φιλοσοφία, το θέατρο, τη θρησκεία, την τέχνη, την επιστήμη, την αρχιτεκτονική. Η επιστημονική αριστεία του έργου οφείλεται στους αρχαιολογιστές και ελληνολάτρες συγγραφείς του, ωστόσο η νοηματική ορθότητα της μετάφρασης και η απόδοση του ιδιαίτερου ύφους του καθενός οφείλεται στη δουλειά της Αλίκης Τσοτσρού-Μύστακα, η οποία επίσης τις χρήσιμες και κατατοπιστικές σημειώσεις στο τέλος κάθε κεφαλαίου.

Φίλιππος Φιλίππου

αναπτύσσει τους αφηγηματικούς του τρόπους ακολουθώντας την παράλληλη διαμόρφωση των χαρακτήρων. Αξίζει ξεχωριστής προσοχής αυτό το βιβλίο.

Πόθου Προσκυνήματα είναι ο τίτλος της ποιητικής συλλογής του μεξικανού ποιητή και μεταφραστή στα ισπανικά της ποίησης του Μίλτου Σαχτούρη, του Τάσου Λειβαδίτη και του Μανόλη Αναγνωστάκη, Ούγκο Γκουτιέρρεθ Βέγκα (μετάφραση: Ελένη Ι. Γκίνη, εκδ. Γκοβόστης, 1996)· ποιήματα που συχνά υποκαθιστούν το ημερολόγιο ή τις προσωπικές σημειώσεις και που γράφτηκαν για να αποδώσουν φόρο τιμής σε ποιητές σημαντικούς, σε ανεκπλήρωτους έρωτες, αλλά κυρίως αφιερωμένα στην ίδια τη ζωή.

Ρέινα Ζιλμπέρτα: ένα παιδί στο γκέτο της Θεσσαλονίκης (εκδ. Ωκεανίδα, 1996)· μια αληθινή μαρτυρία της Ρέινα Ζιλμπέρτα, γραμμένη με το χέρι, αλλά και την τέχνη της Νίνας Ναχμία. Η ιστορία της Ρέινας είναι μια ιστορία αντιθέτων καταστάσεων: αγάπης και μίσους, αθωότητας και διαστροφής, καλοσύνης και κακίας. Η γέννησή της συμπίπτει με την είσοδο των Γερμανών στη Θεσσαλονίκη· η περιπέτεια των διασκορπισμένων οικογενειών καθορίζει όλη την παιδική της ηλικία. Με το τέλος του πολέμου ξανασμίγουν και προσπαθούν να κερδίσουν τον χαμένο χρόνο. Μια αληθινή ιστορία και ένα υπόδειγμα ήθους ζωής.

ο χαρτοκόπτης

Υποσημείωση μιας πρωτεύουσάς

ΚΑΙ ΑΛΛΗ ΦΟΡΑ διαβάζοντας ένα ποίημα του Γιώργου Κοροπούλη ένιωσα το στομάχι μου να σφίγγεται. Ενώ επρόκειτο για μια πολύ κοινή αλήθεια, πικρή μεν αλλά σε περίοπτη θέση, αισθάνθηκα ότι είχε θέα μόνο σε μένα, ότι στόχευε κατευθείαν πάνω μου. Θέλω να διευκρινίσω πως δεν κάκισα το συγκεκριμένο ποίημα επειδή το ξέσκεπο βάθος της ζωής του αποκάλυπτε τη δική μου: επίσης κοινότατο θέαμα και πικρό εκείνη τη στιγμή. Ανέκαθεν, και στο λύκειο κυριότατα, οι θεωρίες των φιλολόγων περί του αποκαλυπτικού φωτός της ποιήσεως με γέμιζαν απέχθεια (Και πώς τύχαινε πάντα ο Ελύτης να διδάσκεται κάτι «καλοσυνάτες» μέρες της Άνοιξης. Όπως τυχαίως, στο Πανεπιστήμιο, κομμάτι της ποιήσεώς του εμφανίστηκε ως μάθημα του εαρινού εξαμήνου). Απλώς, θα υπογραμμίσω την άνεση και την τεχνική του Κοροπούλη κάποτε να θίγει τόσο άμεσα τους αναγνώστες, που μόνο εξαιτίας της μεγάλης έντασης του ξαφνιάσματος (Ποιος; Εγώ; Αν είναι Δυνατόν!) βγαίνουν από την ανάγνωση ασπροπρόσωποι.

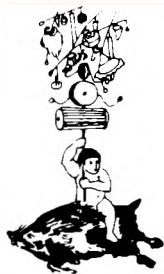
ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ 7, Δεκέμβριος 1996, «Λεγόμενο επειγόντως», της μηνιαίας έκδοσης της καλλιτεχνικής διεύθυνσης του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης «Θεσσαλονίκη 1997», δηλαδή το γνωστό *ΕΝΕΝΗΝΤΑ ΕΠΤΑ*, ο Γιώργος Κοροπούλης παραθέτει τη δική του εορταστική εκδοχή στην οικεία, πλέον, σελίδα: ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΕΠΑΡΧΙΩΤΗ. Στην πρώτη παράγραφο, το «ελάχιστο» (το κείμενο τιτλοφορείται «Αχ, έλαττον!, Αχ, έλαττον!») εισάγεται με παραδείγματα στην τέχνη και τη μεγαλοποιεί: λίγο μπλε, ένας ψίθυρος, μια ψιλοκουβέντα. Στη δεύτερη παράγραφο μπαίνει με το κιλό στο αστικό σπίτι και του προσδίδει μια διάσταση τιποτένια: ένα συμβολικό δώρο, η γλαστρούλα, δεκάδες μικροπράγματα. Λέει ο Κοροπούλης: Το ελάχιστο –αλλά σε υπερβολικές ποσότητες– ήταν πάντα το θησαυροφυλάκιο του κακού γούστου. Στην τρίτη παράγραφο «ο ελάχιστος κόσμος των παιδιών καθησυχάζει τους μεγάλους... Το παιδί θεωρήθηκε η ενσάρκωση του ελάχιστου επειδή η ενηλικίωση θεωρήθηκε διαστολή ενός μοντέλου». Στην προτελευταία παράγραφο οι μπάλες του χριστουγεννιάτικου δέντρου δεν είναι παρά μικρόκοσμοι που αιωρούνται. Και το χριστουγεννιάτικο δέντρο, η κάθετη διάταξη ενός συνόλου που ψευτίζει: ψεύτικες λάμπες και ψεύτικο χιόνι. Ίσως η διαφορετική θεώρηση είναι και εδώ θέμα τήρησης των σωστών αποστάσεων. Καθρεφτισμένο στην μπάλα, το ανθρώπινο πρόσωπο παραμορφώνεται, το υποκείμενο γελοιοποιείται. Αλλά ποιος είναι τόσο τολμηρός, ώστε να αποφασίσει αν η ασημαντότητα του μεγέθους των στολιδιών, η ακίνητη αρχιτεκτονική του χιονιού, το λαμπύρισμα των φώτων επινοήθηκαν για να υπηρετήσουν το ψεύδος ή αν το ψεύδος δεν είναι η πρόφαση για να αναδειχθεί η εύθραυστη ομορφιά τους; Στα τελευταία, και μόνο στη σφαίρα του ονείρου, η ζωή δανείζεται το σχήμα της χριστουγεννιάτικης μπάλας. Όλα φαντάζουν στρογγυλά και ηχούν ομοίως.

Ολοστρόγγυλο είναι και το κείμενο του Κοροπούλη: μια κυκλική σύνθεση που ανοίγει και κλείνει προκαλώντας την ίδια αυθεντική συγκίνηση. Κινούμαστε, λοιπόν, στο πνεύμα των στενάχωρων ημερών μας – και όχι των «ημερών». Νομίζουμε ολόκληρο ταξίδι τη μικρή χρονική απόσταση που χωρίζει το επίσημο από το εργάσιμο σήμερα και καμωνόμαστε ότι απολαμβάνουμε τη διαδρομή. Η φωτισμένη πόλη μάς καταπιέζει. Με μια μικρή διαφορά: δεν χρειάζεται να αλλάξουμε τόπο όταν το μυαλό, μέσω της ανάγνωσης του γραπτού κειμένου, μας περιγελάει τόσο ανάλαφρα. Εξακολουθούμε να στολίζουμε χριστουγεννιάτικα δέντρα και να απευθυνόμαστε στα πιτσιρίκια χρησιμοποιώντας υποκοριστικά. Είμαστε μικροαστοί, κακόγουστοι, ψεύτες. Ευτυχώς, ο συγγραφέας, εμπνηκτικός και εμπαικτικός, καλλιεργεί την υστερία μας με ευχαρίστηση και τρόμο.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΕΠΙΘΥΜΩ μια ζωή πλούσια και λαμπερή, «σαν μια υπέροχη μπαταρία κουζίνας, σαν ένα θεσπέσιο ασημικό, σαν ένα ποικιλόχρωμο κοσμηματοπωλείο» – αυτό το τελευταίο το έγραψε ο Μπωντλαίρ. Το κείμενο του Κοροπούλη την προτιμά. Είτε την κλείνει emphaticά μέσα σε κύκλο είτε από τον δικό της κλοιό καίγεται να αποδράσει. Και παρά τη δηλωμένη μου αντιπάθεια για κάθε είδους αποκαλυπτικό φως, υποστηρίζω ότι η συγκεκριμένη σελίδα μαγνητίζει τον αναγνώστη όπως το αδράχτι την ωραία κοιμωμένη του παραμυθιού. Τσιμπάει, αλλά σαν μια στιγμή μυτερού φωτός.

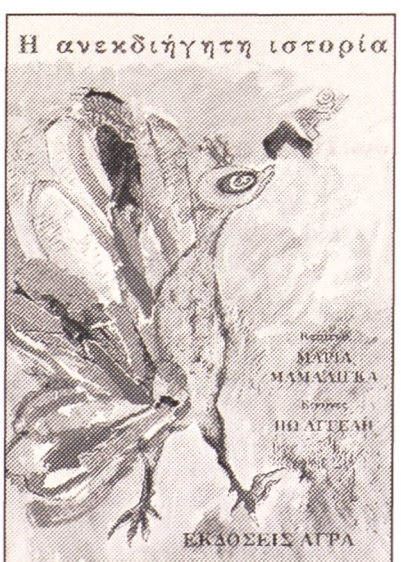
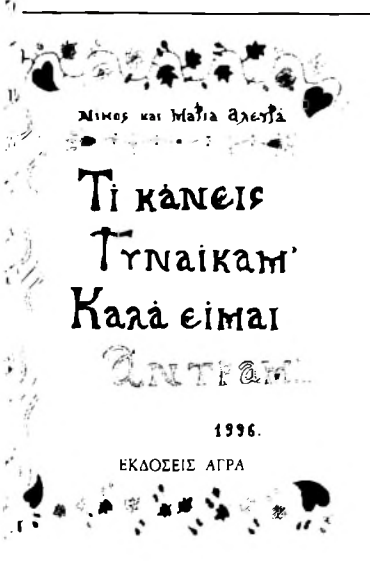
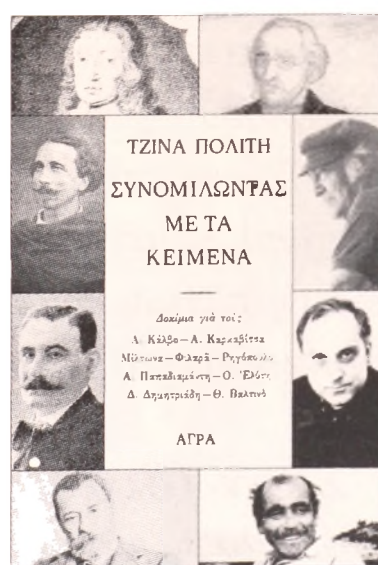
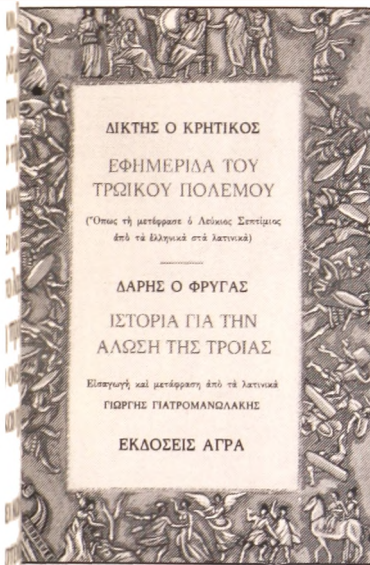
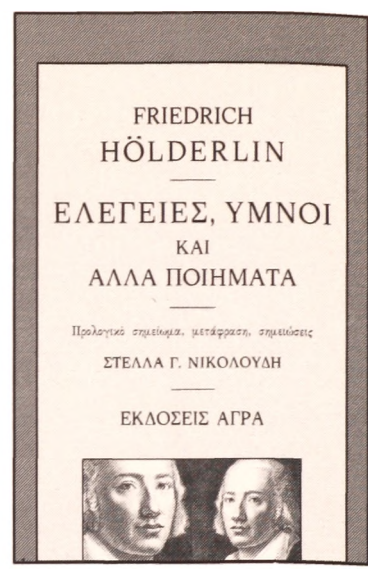
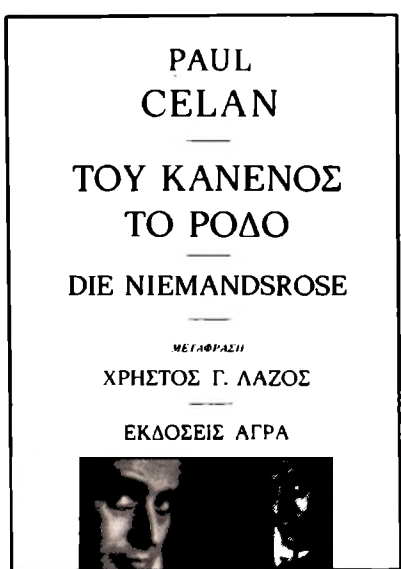
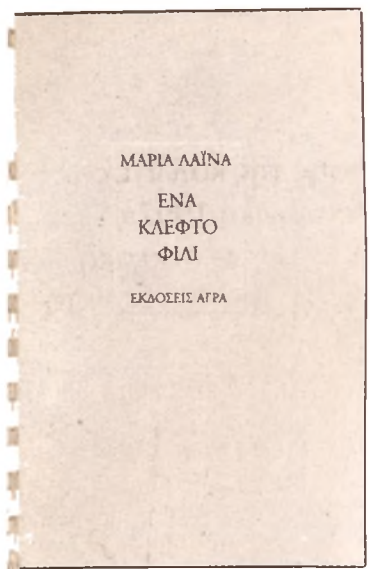
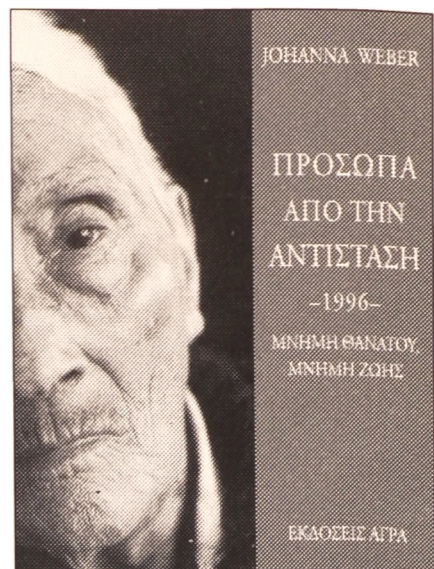
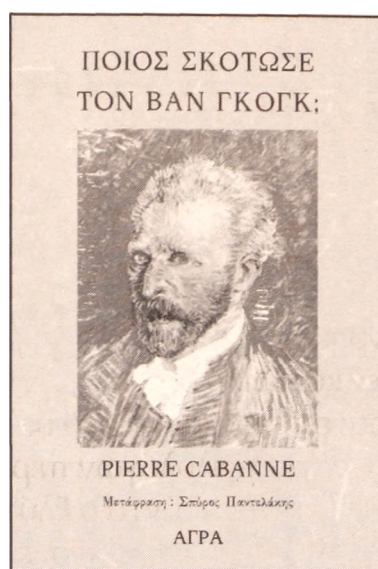
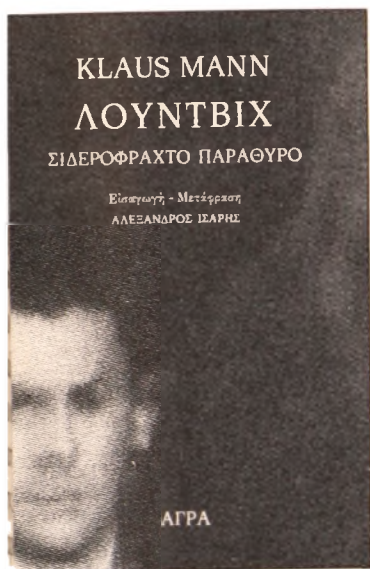

ΑΠΟ ΤΗ
ΓΕΩΡΓΙΑ
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΓΡΑ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τόμας Χάρντυ
ΤΖΟΥΝΤ Ο ΑΦΑΝΗΣ

ΤΟΜΑΣ ΧΑΡΝΤΥ

ΤΖΟΥΝΤ Ο ΑΦΑΝΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΑΝΤΩ ΣΕΙΖΑΝΗ

Η Πόλη της μάθησής είχε μια απόμακρη όψη κι εκείνος είχε χάσει κάθε συναισθήματα απέναντί της. Όμως καθώς ο ήλιος έρχετο το βωμό του φως φτιάχνοντας σκιές πάνω στη γοτθική αρχιτεκτονική των προσόψεων και ζωγράφιζε τα σχέδια των τρεπιδωμένων επιλόξεων στο φρέσκο γραβίδι μέσα στις αυλές των κολυβιών, ο Τζουντ σκέφτηκε ότι δεν είχε ποτέ ξαναβεί την πόλη τόσο όμορφη. Ήταν στο δρόμο όπου είχε πρωτοαντικρύσει τη Σου. Η καρδιά της βρισκόταν ακριβώς στο ίδιο σημείο αδειανή. Ήταν σαν εκείνη να 'χε πεθάνει και κανείς να μην ήταν ικανός να τη διαδεχτεί στις καλύτεχνικές της αναζητήσεις. Ήταν δική της τώρα η Πόλη φάντασμα.

Ν Ε Φ Ε Λ Η
ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Πρόκειται για το τελευταίο και σημαντικότερο μυθιστόρημα του μεγάλου Άγγλου λογοτέχνη Τόμας Χάρντυ, που μέσα από τον Τζουντ επιχειρεί να αποδείξει χωρίς περιστροφές αλλά με άμεσο τρόπο, το μέγεθος της τραγωδίας των ανεκπλήρωτων στόχων. Την ανθρώπινη δύναμη που πηγάζει από το ερωτικό πάθος, ασπίδα στον κοινωνικό εμπαιγμό και στην συμβατικότητα.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ: Γαλάζια μάτια, Τζαζ, Αγαπημένη * ΜΑΡΙΝΑ ΤΣΒΕΤΑΓΙΕΒΑ: Η ιστορία της Σονέτσα * ΜΑΡΤΙΝ ΕΪΜΙΣ: Το βέλος του χρόνου * ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ: Ιερή πείνα * ΙΣΑΑΚ ΜΠΑΣΕΒΙΣ ΣΙΝΓΚΕΡ: Ο τελευταίος δαίμονας * ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ: Το βαλς που δεν τελείωσε * ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΪΛ: Πάντυ Κλαρκ, χα χα χα * ΤΖ. Μ. ΚΟΥΤΣΥ: Βίος και πολιτεία του Μάικλ Κ. * ΤΖΕΗΜΣ ΦΑΡΕΛ: Η πολιορκία του Κρίσναπουρ * ΧΙΛΑΡΥ ΜΑΝΤΕΛ: Αλλαγή κλίματος * ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ: Θρησκευτικό δράμα.

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

☆☆☆

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744 - FAX: 3623093